

لاجر

LAJVAR

تولید کننده بالابرهای هیدرولیکی
 با ارتفاع ۴ تا ۳۲ متر
 جرتقیلهای پشت کامیونی
 با ظرفیت ۱ تا ۲۰ تن ویژه
 سازمان آتش نشانی
 سازمان خدمات موتوری
 سازمان پارکها و فضای سبز

شهرداریهای سراسر کشور

LAJVAR
LAJVAR

آدرس: اراک، کیلومتر ۱۲ جاده تهران، صندوق پستی: ۳۸۱۳۵/۶۵۹

تلفن: (۰۷) ۳۹۶۰۰۳۷ (۰۸۶۱) فاکس: ۳۱۶۰۰۳۳ (۰۸۶۱)

E-mail: Lajvarco@mail.dcl.co.ir

www.lajvar.com

شهرداریها

مفکته پژوهشی، آموزشی و اطلاع رسانی
پروانه روزانه و مدیریت شهری
نور: جدید سال چهارم، شماره ۴۴، آذر ۱۳۸۵

۴۳

یادداشت ۴
 گزارش اصلی ۵
 کورستان در شهر: از یادرفته اما ضروری / جواد علی آبادی
 اندیشه و پژوهش ۱۲
 میراثی از سنگهای توانمند / ترجمه و اقتباس: تونامسگرانی
 بررسی مشکلات مدیریت توسعه شهرکهای صنعتی / فریده پاروتی ۱۸
 مشاور حقوقی / حسین احتشامی ۲۳
 مشاور آداری - مالی / جمشید رضایی ۲۵
 شهرداریها به روایت اسناد ۲۹
 قانون شهر ۳۹
 تاریخ آپارتمان نشینی در ایران / تورج حیدر نیا دلخوش ۴۹
 گفت و گو ۴۲
 توسعه گردشگری فرصتی جدید برای مدیریت شهری / گفت و گو با محمد تقی رهنمایی
 شورا و مشارکت ۴۶
 شورا و مشارکت / شوراهای اسلامی مشکلات امروز، امیدهای فردا / اسکندر اصلاتی ۴۶
 دولت و شوراها در ایران / نظام نوین مدیریت مشارکتی و دولت مدون / حسن شفیعی ۴۶
 ابتکاری دیگر / شورای شهر ارومیه و کاهش تصنیفگری / نازیلا مرادی ۴۲
 انلیایی شهر / جایگاه کورستان در شهر / محمود پیر آبادی ۴۵
 تجربیات جهانی ۴۵
 ساماندهی کورستانهای ترکیه / ترجمه: تاراس گالستان ۴۸
 راهبردهای شهری کانادا در سئواییست و یکم / ترجمه: شهرزاد فرزین پاک ۵۰
 جزئیات سیاسی کلان شهرها / ترجمه و تلخیص: مینو موسوی ۵۵
 شهرها و شهرداریهای جهان / تنظیم: نازیلا مرادی ۵۸
 شهرداری انتاریو از کورستانهای تاریخی محافظت می کند / حفظ اسناد تاریخی در شهرداری های یوتا /
 لوسترن سوئیس و تلاش جمعی برای حفظ محیط زیست و...
 طرح و شهر ۶۲
 باغ رضوان اصفهان: تجلیگاه بهشت / سید محمد رشتیان، علی صفوی ۶۲
 آموزش ۷۰
 آموزش بهر موران از راه / حمید قنوجی ۷۰
 رهاورد سفر ۷۵
 مواضع حکومت های محلی در اجلاس جهانی توسعه پایدار (ژوهانسبورگ) / اسماعیل صالحی
 دیدگاه ۷۸
 درخواست راهنمایی / محمد رحیم اخوت ۷۸
 گزیده پژوهش ۸۱
 آرامستان بزرگ رویان / فرهاد خدادادی ۸۱
 گزارشهای خبری ۸۷
 ویژگی های کابلهی کورستان آرامنه در شهر تهران / همایش ملی فضای سبز شهری در ارومیه / تجهیز
 ایستگاههای آتش نشانی / تحقق ماده ۱۳۶ و منابع درآمدی شهرداریها بررسی شد -
 اخبار کوتاه ۹۲
 باغ رضوان اصفهان، آرامستانی ایده آل / ساماندهی کورستان بهشت رضای ساری / اطلاعات سازمان
 کورستان های سراسر کشور مکانیزه می شود / ساماندهی کورستان های قدیمی در محله های شهر
 اردبیل و...
 آمار شهر / کیومرث ایراندوست ۱۱۱
 تازه های نشر / عباس جلایی ۱۱۲
 فهرست انگلیسی ۱۱۳

طرح روی جلد: چشمه شید یاری شیر مرد - مریم طریقه
 گزارش اصلی
 عکس پشت جلد تهران - بهشت زهرا، مریم طریقه
 موضوع اصلی - عکس از خانون میرزاشد

- ۱- مطالب مندرج لزوماً بیانگر نظرات
 شهرداریها نیست.
- ۲- شهرداریها در ویرایش و
 تلخیص مطالب آزاد است.
- ۳- مطالب ارسال شده هیچ وجه باز
 گردانده نخواهند شد.
- ۴- استقافه از مطالب و طرحهای ماهنامه
 تنها با ذکر مأخذ مجاز است.

صاحب امتیاز: وزارت کشور - سازمان شهرداریهای
 کشور
 زیر نظر هیأت تحریریه: کیومرث ایراندوست -
 عباس جلایی - مرجان نکلیی - علی صفوی - جواد
 علی آبادی - شهرزاد فرزین پاک - نازیلا مرادی
 امور اجرایی: سیده مریمه قاضی میر سعید
 مدیر فنی: جمشید یاری شیر مرد
 ویراستار: حمید نادمی
 تصویرساز: مهدی راز محمدی
 امور عکس: خانون میرزاشد
 امور فنی: عباس حقیقیان
 حروفچینی: زهرا ریاحی پور - اکرم رحیمی تهرانی
 نمونه خوان: ابلا شاه بختی
 شمارگان: ۵۰۰ نسخه

ساماندهی آرامستان‌ها

در فرهنگ دینی مردم ما مرگ، چو نان پانی است میان دنیای فانی و جهان باقی؛ و هر انسانی بار رفتن از این جهان پستی به عالمی جاودان می‌گذارد و روحش به ملکوت اعلیٰ می‌پیوندد. آنان که می‌میرند بر اساس عملکردشان در زندگی دنیوی سعادت یا شقاوت برای خود خریده‌اند و روحشان در نوزخ و یاد بهشت متولد خواهد بود.

در مجانی دینی ما، برخورد با مردگان اصول و سنتهای خاص خود را دارد. هر کس که از دنیا می‌رود می‌بایست با شرایط خاصی غسل و کفن و دفن شود. برگزاری مراسم خاص بزرگداشت اموات نیز در فرهنگ ما قدمتی دیرین دارد. همه اینها نیازمند محل و جایگاه خاصی است. گورستانها محل انجام این اعمال شرعی‌اند و از نگاه مردم گورستان‌ها یا آرامستان‌ها محل آرامش و سکون و یادآور خاطرات تلخ و شیرین‌اند.

ساماندهی آرامستان‌ها از نظر گاه‌های مختلف در خور توجه و بررسی است. این امر بی‌تردید در کلان‌شهرها و شهرهای بزرگ جایگاهی خاص و پراهمیت دارد.

امروزه آرامستان‌ها به دلایل زیست محیطی و عملکردی، در خارج از شهرها قرار می‌گیرند و امروزه در برنامه‌ریزی شهری، برای هر شهر تنها یک آرامستان در نظر گرفته می‌شود. در زمان حاضر، استانداردهایی معینی برای اندازه و مشخصات کلی کارکرد آرامستان‌ها وجود ندارد. این در حالی است که متأسفانه هیچ گونه ضوابط و قوانین و مقررات خاصی هم به منظور برخورد با خاموشان و جلوگیری از دفن غیرمجاز اموات در آرامستان‌ها موجود نیست؛ و این خلأ قانونی صرفاً از طریق هماهنگی با دادگستری و نیروی انتظامی و بهداشت و درمان جبران می‌شود.

از مسائل مهمی که اکنون گردبان بسیاری از شهرهای کشور است، موضوع عدم توجه جدی به مکان‌یابی آرامستان‌ها و برخورد غیر اصولی و خارج از ضوابط شهرسازی با این امر است. رعایت فاصله مناسب از شهر (به دلیل مسائل ترافیکی، آلودگی محیطی، اشغال فضای شهری و جز اینها)، توجه به جهت توسعه آتی شهر، حسن همجواری‌ها و جهت‌داری‌ها و جهت‌داری غالب

از عمده‌ترین مسائلی است که می‌بایست در مکان‌یابی آرامستان‌ها مدنظر قرار گیرد.

همسو با این دیدگاه، دایره بودن آرامستان‌هایی که منطقی‌ترین بایست متروک باشند، برنامه‌ریزی‌های کوتاه مدت - چون میلان شهری - و بلند مدت - چون برنامه‌های جامع شهری - را مختل و با پیامدهایی بیش‌بین ناشدنی مواجه ساخته است.

با توجه به مطالب پیش گفته و رویکرد علمی شهرسازی امروز، مواردی که در زیر به آنها اشاره می‌شود، به عنوان مهم‌ترین نیازها در زمینه ساماندهی آرامستان‌های موجود کشور مطرح‌اند:

- ۱- توسعه فضای سبز آرامستان‌ها و استفاده بهینه از خاک آن.
- ۲- توسعه خیابان‌ها و معابر به منظور ایجاد ترافیک روان و سریع خودروها.
- ۳- انتخاب محل آرامستان‌های نو بنیان، با در نظر گرفتن امکان تصرف زمین‌های همجوار برای توسعه آتی.
- ۴- تمهید محوطه آرامستان‌ها و بالا بردن سطح کیفی فضاهای موجود در آنها.
- ۵- ایجاد طرح مکانیزاسیون و رایانه‌ای کردن امور آرامستان‌ها، به ویژه در بخش اطلاعات و آمار.
- ۶- دگرگونی و بهبود حمل و نقل در آرامستان‌ها.
- ۷- استفاده بهینه از زمین و ایجاد تپور دو طبقه - یا بیشتر.
- ۸- ایجاد راهکارهایی مناسب برای معافیت سازمان‌های اداره‌کننده آرامستان‌ها از عوارض و مالیات، با توجه به استقلال عالی آنها.
- ۹- برنامه‌ریزی و تدوین راهکارهای مناسب برای برگزاری نشست‌ها و گردهمایی‌های مدیران و مسئولان اداره‌کننده آرامستان‌ها به منظور تبادل نظر و تشریح مساعی در حل مشکلات.
- ۱۰- توجه به استانداردهای لازم و رعایت مسائل زیست محیطی و شرعی در تمامی امور آرامستان‌ها.

شهرداری هر شهر بر اساس قانون شهرداری ها مصوب ۱۳۳۴، اداره کلبه تاسیسات و تجهیزات شهری از قبیل آب، برق، گاز، فاضلاب و جز اینها را بر عهده دارد. از زمان تصویب این قانون به تدریج برخی از تاسیسات و تجهیزات شهری که جنبه اقتصادی و درآمدزایی داشتند، از زیر نظر شهرداری ها خارج شدند و در اختیار دیگر دستگاههای دولتی قرار گرفتند. در این میان تنها تاسیسات و تجهیزاتی که بازده اقتصادی نداشتند و هیچ دستگاهی رغبتی به اداره آنها نشان نمی داد در اختیار شهرداری ها قرار گرفت. از این جمله می توان به آرامستان ها (گورستان ها)، میدان های میوه و تره بار، پایانه های مسافربری، کشتار گاه های شهری و مانند اینها اشاره کرد.

ارامستان ها از جمله فضاهای شهری اند که شهروندان در آنجا خود را در حد فاصل دو دنیای زندگی و مرگ می بینند. در طراحی این مکان ها باید تلاش کرد علاوه بر دقت مردگان محیط مناسبی ایجاد شود که التیام بخش شهروندان باشد و فضای تأملی را برای آنها فراهم کند. با توجه به این هدف و تأکیدی که در فرهنگ ما به زیارت اهل قبور شده، توجه به آرامستان برای شهرداری ها باید از حساسیت خاصی برخوردار باشد. لیکن متأسفانه به دلیل نصوص منفی ای که از آرامستان وجود دارد در عمل از اولویت چندانیه ای برخوردار نیست و به عنوان یکی از تجهیزات و تاسیسات حائیه ای قلمداد می شود که نیاز چندانیه هم به توجه ندارد. در این گزارش سعی شده است تا با استفاده از دیدگاه های صاحب نظران تا حدی به ابعاد مختلف مسائل آرامستان ها پرداخته شود.

گورستان در شهر از یاد رفته اما ضروری

جوادی آبادی

انسان و مرگ

پس از گذشت هزاران سال از زندگی انسان در زمین، هنوز این پرسش برای او باقی است که «مرگ چیست». هر جامعه به فراخور فرهنگ خود مرگ را به گونه ای تعریف می کند. عده ای آن را نقطه فناونستی و پایان زندگی می دانند و عده ای دیگر بر این اعتقادند که مرگ آغاز جدایی روح از جسم و به عبارتی آغاز زندگی روحانی انسان است. مرگ را در واژه، به معنای شدن قوت حیوانی و حرارت خرمیزی، فنای حیات و نیست شدن زندگی، از گیتی رفتن و مقابل زندگی تعریف کرده اند.

زرشنیان، مرگ را از بین رفتن جان، تبدیل شدن تن به دیگر مواد، بازگشت فریضه به ذات احدیت و رفتن روان (که تمام کارهای آدمی از اوست) به بهشت یا دوزخ می دانند. در نظر مصریان، مرگ عبور از ایام زیبا و ستودنی است - نه پدیده ای مخوفه به نظر آنان زندگی دوران گذاری است که انسان را برای زندگی ابدی مهیا می سازد و باید در این دوران گذار به فکر ایجاد سعادت ابدی بعد از مرگ بود. مرگ را به دو گونه عام و خاص می توان تعریف کرد. مرگ در معنای عام یعنی پایان زندگی جسم و تجزیه آن به مواد و عناصری که از آن ساخته شده است، در این حالت جسم انسان از روح جدا می شود. با توجه به این تعریف شاید بتوان گفت مرگ عادلانه ترین چیزی است که بین انسان ها تقسیم شده است. در تعریف خاص، مرگ را نماینده اثری از یک فرد دانسته اند. به این ترتیب مرگ هیچ زمانی اتفاق نمی افتد چون درست است که با مرگ ظاهری جسم از بین می رود ولی چیزی به نام روح باقی می ماند. از سوی دیگر هر فرد اثری، چه به صورت عینی و چه به صورت ذهنی، از خود برجای می گذارد! پس نمی توان گفت دچار مرگ شده است. شاید بتوان گفت علت ترس انسان ها از مرگ

محمود رضاییان

پنداشت آنها از مرگ به عنوان تسلی و نجات و در واقع نیستی را نیز به معنای نبود نمود ظاهری از خود می دانند. پس بایسته است که در آرامستان‌ها یادآوری شود که مرگ فضای فرد نیست بلکه آغاز زندگی‌ای تازه است تا از شدت ترس از مرگ کاسته شود.

آرامستان در گذر تاریخ

همگان بر این اعتقادند که یکجانشینی انسان در اثر آغاز کشاورزی بوده است. اما عده‌ای دیگر بر این عقیده‌اند که یکجانشینی در اثر کشاورزی نبوده بلکه مرگ انسان را یکجانشین کرده است. مرگ انسان متحرک را یکجانشین کرده زیرا قابلیت تحرک را از او گرفته و نوراً در مکانی مانند گار کرد. در حالی که زندگان مدام در حرکت‌اند. مردگان در یک جا آرامیده‌اند. این عامل باعث گردید که زندگان برای به یاد داشتن مردگان، آرامگاهی بر جایگاه آنها بنا نهند تا خانه‌آلودی آنها باشد. این گونه به تدریج آرامستان‌ها در تاریخ بشری شکل گرفتند.

از گذشته‌های دور در فرهنگ‌های مختلف حتی یاد مردگان اهمیت خاصی داشته است. به گونه‌ای که همواره مقابری با سبک‌های هنر مندانه برای مردگان در گوشه و کنار دنیا شکل گرفته‌اند. اهمیت آرامستان‌ها در تاریخ بشری به حدی است که در بعضی موارد تنها نشانه‌ای که از تمدن بر جای مانده همانا مقابرند و حتی بعضی از تمدن‌ها - مانند مصر - را با مقابر آن می‌شناسند. در

کمتر کسی رغبت به کار در آرامستان دارد. اگر کسی به کار در آرامستان بپردازد، در جامعه با دید منفی حاکی از تحقیر و توهین به او می‌نگرند. این تصور منفی از آرامستان مشکلات روانی خاصی را برای کارکنان آرامستان‌ها به وجود می‌آورد و به تدریج آنها را تبدیل به افرادی آرام، انزواطلب و افسرده می‌کند

جوامع مختلف به تبع تفاوت فرهنگی، برخورد‌های متفاوتی با مردگان صورت می‌گیرد. در جایی آنرا تجس برمی‌شمارند و آنها را با سوزن‌اندون از بین می‌برند تا اثری بر جای نماند و در جای دیگر مردگان به حدی احترام دارند که زندگان به پرستش آنها می‌پردازند و مقابر باشکوهی را برای آنها احداث می‌کنند. به همین دلیل نحوه برخورد با آرامستان‌ها در فرهنگ‌های مختلف متفاوت است.

در بیشتر فرهنگ‌ها مرگ اهمیت خاصی برای افراد دارد و بنابراین توجه خاصی نیز به آن می‌شود. هدفون شدن در جوار اماکن مقدس و پارسایان، برای زنده ماندن یاد و خاطره فرد، نشان از همین امر دارد. با توجه به اهمیت آرامستان‌ها در فرهنگ‌های مختلف، بایست سعی در طراحی آنها به گونه‌ای داشت که به صورت مکانی برای ارتباط معنوی زندگان با مردگان باشد.

هر فرد به هنگام یا گذاشتن به آرامستان، به ظاهر وارد شهری آرام و دشتی خاموش می‌گردد اما: صورتی در زیر دارد آنچه در

بالاستی؛ و این «صورت» به فرهنگ و تصنیف هر جامعه باز می‌گردد.

اگر کمی دقت کنیم و یادگیری دیگر به آرامستان‌ها در فرهنگ خودبینگریم، چیزهای دیگری در آن می‌بینیم که بازتابی از جهان فرهنگ ایرانی - اسلامی است: سنگی بازتابی بر وایش یافته (هنر)، شروده‌ای بر آن (ادیات)، مقبره‌ای گاه باشکوه (معماری) که از مرگ و زندگی می‌گوید (جهان بینی ما)، طراحی سنگ گور به ارتفاع چهار انگشت (دین و مذهب) و جز اینها.

باورهای منفی از آرامستان‌ها

آرامستان مکانی است فرهنگی. در تمام فرهنگ‌های دین باور آمده است که آرامستان مکان عبرت و تأمل است. متأسفانه امروزه در ذهن بسیاری از مردم، آرامستان فضایی تاریک، مشرک، مخوف و ساکت است که در آن زندگانی می‌میرد و رویش وجود ندارد و به دور از هر گونه زیبایی است. این تصور منفی حتی در بین دست‌اندرکاران آرامستان‌ها هم جای افتاده است. به گونه‌ای که کمتر کسی رغبت به کار در آرامستان‌ها دارد. اگر کسی به کار در آرامستان بپردازد، در جامعه با دید منفی حاکی از تحقیر و توهین به او می‌نگرند. این تصور منفی از آرامستان مشکلات روانی خاصی را برای کارکنان آرامستان‌ها به وجود می‌آورد و به تدریج آنها را تبدیل به افرادی آرام، انزواطلب و افسرده می‌کند.

محمود مرشدزاده، کارشناس عمران و مدیر عامل سازمان بهشت رضای مشهد، در مورد فعالیت‌های سازمان بهشت رضای زودن تصور منفی آرامستان از ذهن مردم چنین می‌گوید: «در سنجشی که از افراد شاغل در بهشت رضای عمل آمد، مشاهده شد که اکثر آنها به افسردگی شدید دچارند که خود ناشی از کار در چنین محیطی است. فضای آرامستان فضای مانع است و این اثر بدی بر روحه کارکنان دارد. برداشت و تصور منفی‌ای که از آرامستان وجود دارد، باید از بین برود. در واقع به آرامستان باید به عنوان مکانی فرهنگی تکریمت - نه فقط به عنوان جایی که در آن اسوات دفن می‌شوند. برای زودن تصور منفی از آرامستان در بهشت رضای سازمان متولی آن به توسعه و گسترش فضای سبز، ایجاد فضای بازی کودکان و ساماندهی و بهسازی گلزار شهدا پرداخته است. با طراحی فضای بازی کودکان در بهشت رضای کوشش بر این است که ترسی که کودکان از آرامستان دارند بر طرف گردد. برای تبدیل فضای بهشت رضای به فضای فرهنگی، اجتماعی و مذهبی، از دیدگاه‌های متخصصان معماری، طراحی صنعتی و جز اینها بهره گرفته شده است.»

محمود رضاییان، کارشناس ارشد مدیریت منابع انسانی و مدیر عامل سازمان بهشت زهراي تهران و شهردار حرم مطهر امام (ره)، نیز در این باره می‌گوید: «مراجعه کنندگان به آرامستان، در شرایط خاص روحی هستند و حالت طبیعی ندارند و ممکن است رفتار تنیدی داشته باشند. می‌توان با برخورد مناسب با آنها، طراحی‌های محیطی همچون ایجاد آبناها و فضا‌های سبز یا تبدیل رنگ مشکی به رنگ‌های مختلف سبز و سفید (از سنگ قبر گرفته تا پلاکاردهای که در آرامستان نصب می‌گردد) از تألم آنها کاست. بر تاسه آبی بهشت زهرا برای برطرف کردن تصور منفی نسبت به آن، تبدیل آن به یکی از پارک‌های بزرگ تهران است. با توجه به وجود حرم مطهر حضرت امام (ره) و ایجاد پاک بیش از ۳۰ هزار شهیددی که در بهشت زهرا مدفون‌اند، قطعاً بهشت زهرا قابلیت تبدیل شدن به مکانی معنوی و زیارتگاهی را خواهد

رضا حسینی

داشت.

مهدی شیانی، کارشناس ارشد معماری و مدیر گروه طراحی منظر دانشگاه شهید بهشتی، ضمن سوافقت با کلیات تبدیل آرامستان‌ها به مکان‌هایی فرهنگی، معتقد است دخل و تصرف در آرامستان‌ها نباید به گونه‌ای باشد که باعث از بین رفتن کلیت فضای خاص آن باشد. وی می‌افزاید: «در آرامستان‌های فعال ایجاد محیط‌های جذاب و تفریحی نمی‌تواند چندان جالب توجه باشد. در گذشته آرامستان‌ها ترکیبی از فرهنگ و مذهب بودند و کمتر جنبه تفریحی داشتند. در واقع بیشتر محیطی بودند یادآور آخرت و قیامت برای انسان‌ها. مردم ما آرامستان را فضای سوگوازی و ماتم برمی‌شمارند و توقع جذابیت و تفریحی بودن آن را ندارند، به گونه‌ای که حتی نذوراتی را که در آرامستان‌ها توزیع می‌شود یا گرامت می‌پذیرند - هر چند که کاملاً هم بهداشتی باشند - از مقابر و اماکن مقدس می‌توان به عنوان مکان تفریحی استفاده کرد ولی از آرامستان‌های فعال نمی‌توان چنین استفاده‌ای به عمل آورد.

در رنگ آمیزی‌ها و تعیین کاربری‌های آرامستان‌ها هم باید دقت لازم به عمل آید تا خصوصیات کنی آنها تحت تأثیر قرار نگیرد. هیچ وقت این توقع وجود ندارد که وقتی عده‌ای عزادار و محزون‌اند، عده‌ای دیگر در آرامستان در کنارشان به شادی بپردازند. می‌توان آرامستان‌های تاریخی و متروک، اماکن مذهبی

مراجعه کنندگان به آرامستان، در شرایط خاصی روحی هستند و حالت طبیعی ندارند و ممکن است رفتار تندی داشته باشند. می‌توان با برخورد مناسب با آنها، طراحی‌های محیطی همچون ایجاد اینماها و فضاهای سبز یا تبدیل رنگ مشکی به رنگ‌های مختلف سبز و سفید (از سنگ قبر گرفته تا پلاکاردهایی که در آرامستان نصب می‌گردد) از تألم آنها کاست

و آرامستان‌هایی را که دارای مقبره‌های مشاهیر خاصی هستند به صورت فضاهای مفرح و تفریحی در آورد؛ اما این کار را نمی‌توان در مورد آرامستان‌های فعال انجام داد. به عنوان مثال، مقبره سیدی و حافظ در شیراز هر دو در وسط آرامستان واقع شده بودند ولی به مرور زمان و با متروک شدن آن و همچنین تبدیل آنها به فضای سبز، مقابر این بزرگان به آرامگاه‌هایی که فضایی فرهنگی - تفریحی ایجاد می‌کنند تبدیل گشتند. اکنون کسی که به آنجا مراجعه می‌کند دیگر احساس آرامستان بودن از آن نقطه ندارد بلکه با مجموعه‌ای فرهنگی مواجه می‌شود.

مکان استقرار

عوامل مؤثر در مکان‌یابی آرامستان را می‌توان به دو دسته تقسیم کرد: اول عوامل مربوط به دسترسی به آرامستان یعنی «مقر» آرامستان؛ و دیگری عوامل مربوط به مکان فیزیکی آرامستان یا «موضع» آن. از نظر فقهی فاصله آرامستان از شهر باید

به گونه‌ای باشد که باعث شکسته شدن نماز و باطل شدن روزه مسلمانان نگردد. از طرفی چون مسلمانان در آخر هر هفته معمولاً برای قرأت فاتحه بر مزار از دست رفتگان خود حاضر می‌شوند، آرامستان باید در مکانی قرار گرفته باشد که از نظر دسترسی مشکلی برای آنها ایجاد نکند و به راحتی در دسترس باشد. به همین منظور است که در احکام فقهی آمده است که میت را باید در نزدیک‌ترین آرامستان دفن کرد. نیز آمده است که نباید میت را در جاهایی که موجب بی‌احترامی به او می‌شود دفن کنند.

مهدی شیانی، عوامل مؤثر در مکان‌یابی آرامستان را این‌گونه برمی‌شمارد: «در مکان‌یابی آرامستان عناصر آب و هوایی، خاک، جهت باد و آب‌های زیرزمینی و سطحی نقش مهمی بر عهده دارند و نیازمند توجه خاصی هستند. به عنوان مثال، در شمال کشور به دلیل رطوبت بالای موجود در هوا، جسد حالت لژی پیدا می‌کند و فعل و انفعالات شیمیایی دیرتر بر روی آن انجام می‌گیرد و در نتیجه تجزیه پذیری آن کمتر است. مهم‌ترین عامل در مکان‌یابی آرامستان بررسی‌های خاک‌شناسی است تا مشخص شود ماندگاری جسد در آن خاک، به چه صورتی است. خاک‌هایی که به شدت جاذب آب هستند و خاک‌هایی که نفوذپذیری اندکی دارند باعث باقی ماندن جسد به مدت طولانی‌تری می‌شوند. علاوه بر نفوذپذیری مناسب خاک، آرامستان‌ها باید مقاومت لازم را در مقابل فرسایش عوامل طبیعی مانند باد و باران و پدیده‌های طبیعی دیگر مانند نشست، لغزش، ریزش، رانش زمین و غیره داشته باشند. شیب زمین نیز در آرامستان‌ها مهم است. شیب در آرامستان‌ها باید به گونه‌ای باشد که باعث تخلیه سریع آب‌های سطحی شود و آب‌های ناشی از بارندگی را هم در خود نگه ندارد تا تجزیه اجساد با مشکل مواجه نشود. همچنین شیب نباید به قدری زیاد باشد که دفن اجساد را مشکل سازد. بهتر است آرامستان‌ها در نقاط پایین دست زیستگاه‌های انسانی مکان‌یابی شوند تا باعث انتقال آلودگی به آنها نگردد. در مکان‌یابی آرامستان‌ها باید به سفره‌های آب زیرزمینی و سطحی هم توجه کرد تا آلودگی آرامستان به آنها منتقل نشود.

جهت باد غالب هم در مکان‌یابی آرامستان‌ها مهم است. آرامستان نباید در جهت باد غالب مکان‌یابی شود، چون باعث انتقال آلودگی یا به سکونتگاه‌های زیستی می‌گردد. بالاخره اینکه در مکان‌یابی آرامستان باید به منطقه‌بندی کاربری‌های پیرامون آن هم توجه کرد تا مکان‌یابی آرامستان در مکانی خاص، اختلالی در روند فعالیت‌های آن مکان ایجاد نکند. بهتر است در پیرامون آرامستان کاربری‌های فرهنگی مستقر کرد؛ یا اگر آرامستان در داخل بافت‌های مسکونی قرار دارد به وسیله حریم سبزی از بافت‌های مسکونی اطراف جدا شود تا کمترین عوارض را برای ساکنان آنها داشته باشد.

رضا حسینی، دکتر در جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری و عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد رسته ضمن اشاره به مهم‌ترین عوامل جغرافیایی تأثیرگذار در استقرار آرامستان‌های شهری - از قبیل فاصله از شهر، شرایط طبیعی زمین، دسترسی آسان و جز اینها - در مورد مشکلات مکان‌یابی آرامستان‌های کشور اظهار می‌دارد: «در این زمینه می‌توان آرامستان‌ها را به دو دسته تقسیم کرد: آرامستان‌های قدیمی که در دهه‌های اخیر در نتیجه رشد و توسعه شهرنشینی در داخل بافت‌های شهری قرار گرفته‌اند و مشکلاتی را هم برای آنها ایجاد کرده‌اند؛ و دیگر آرامستان‌هایی که اخیراً و بر اساس ضوابط علمی مکان‌یابی و طراحی شده‌اند. در زمان‌های

گذشته آراستان ها به عنوان یکی از ملزومات زندگی شهری در اطراف شهرها استقرار می یافتند و کمترین مشکل را به لحاظ بهداشتی، اجتماعی، فرهنگی و جز اینها برای شهروندان به وجود می آوردند. اما با رشد شهرها تمدنهای از این آراستان ها در داخل بافت های شهری قرار گرفتند و زمینه ساز مشکلات متعددی شدند. برای حل این مشکلات، به تدریج آراستان های جدید بر

در زمان های گذشته آراستان ها به عنوان یکی از ملزومات زندگی شهری در اطراف شهرها استقرار می یافتند و کمترین مشکل را به لحاظ بهداشتی، اجتماعی، فرهنگی و جز اینها برای شهروندان به وجود می آوردند. اما با رشد شهرها تعدادی از این آراستان ها در داخل بافت های شهری قرار گرفتند و زمینه ساز مشکلات متعددی شدند

مهدی شایانفار

مبتنی بر ضوابط شهرسازی و رعایت اصول بهداشتی در خارج از شهرها طراحی شدند تا از این طریق مسائل و مشکلات متعدد آراستان ها کاهش یابد و از بین برود. اما پس از مدتی مشکلات دیگری نیز بروز کرده است، که دلیل عمده آن عدم جلوگیری از آراستان ها به نیازهای امروزی و جدید ساکنان شهرهاست. هر چند آراستان های جدید بر اساس جوازین علمی مکان یابی طراحی گردیده اند، اما لازم است متناسب با ویژگی های اجتماعی و فرهنگی و شرایط بومی کشور، منطقه و شهر مجدداً مورد بازبینی و ارزیابی قرار گیرند.

داخل یا خارج شهر

در گذشته افراد در خانه خود دفن می شدند و خانه در واقع آراستان خانوادگی هم بود. بر خلاف اکنون، که مرگ براساس انگیز است. در آن دوران هسارگ جزئی از زندگی بود و مردم از آن کمتر می ترسیدند و به همین دلیل آراستان ها در میان شهرها و یا نقاط نزدیک به آنها مکان یابی می گشتند تا افراد سریع ترین دسترسی را به آنها داشته باشند. با نگاهی به شهرهای کشورهای اروپایی می توان مشاهده کرد که حتی هم اکنون نیز آراستان ها در سطح محله ها - و حداکثر در نواحی شهری - مکان یابی شده اند. این در حالی است که ما اکنون به آراستان ها به عنوان مکانی خوف انگیز یا زاید می نگریم که باید آن را به خارج از شهرها منتقل کرد.

ممکن است این سؤال در ذهنمان پیش آید که چرا باید آراستان ها را به خارج از شهر منتقل ساخت و این کار چه لزومی دارد. گروهی از معماران و شهرسازان بر این باورند که مکان یابی آراستان ها در خارج از شهر صحیح نیست و در واقع نوعی قطع رابطه شهروندان با گذشتگان، تاریخ و خاطرات خود است. با این کار می خواهیم به حذف مرگ از زندگی شهری بپردازیم که کاری غیر منطقی است و باعث افزایش ترس از مرگ در بین شهروندان می گردد.

مهرداد هاشمیراده همایونی، کارشناس ارشد طراحی شهری و مدرس عامل مهندسان مشاور هفت شهر، در این مورد چنین معتقد

است: «اگر چه گذشته تاریخی خود و یاد دیگر کشورهای جهان مراجعه کنیم، می بینیم که مرگ چوئان واقعیت و بخشی از زندگی پذیرفته شده بود. آراستان ها در گذشته در بین بافت های مسکونی و در مکان های مانند کنار مساجد و امازاده ها شکل می گرفتند و جزو فضاهای شهری محسوب می شدند. این کار هم جنبه یادآوری خاطرات گذشتگان را برای شهروندان داشت و هم اینکه از آراستان همچون فضای مفرح شهری استفاده می شد تا باعث کاهش حس ناآرامی افراد داغدار گردد. متأسفانه امروزه اغلب آراستان ها از زندگی شهری حذف شده و به خارج از شهرها منتقل گشتند. اکنون با طراحی های عجیب و اختصاص فضاهای وسیع به آراستان ها، آنها تبدیل به مکان هایی رعب آور برای شهروندان شده اند که هر قدر هم تزئین گردند و بر فضای میراثیان افزوده شود، باز نمی توان از تصور منفی ای که در مورد آن در ذهنمان وجود دارد کاست.»

به اعتقاد وی، قطع ارتباط با مرگ در شهرها باعث شده است مراسم سوگواری که در گذشته یکی از مراسم مهم اجتماعی برای جامعه ما بود، امروزه از اهمیت بیفتند و رونق گذشته را نداشته باشند. این کار اکنون تبدیل به یک سلسله مراسم تشریفاتی و خشکی روح و رسمی شده که دیگر مردم نقش چندانی در اجرای آن ندارند. وی می افزاید: «معمولاً با فوت یک نفر، چند او قور از بمبارستان به گورستان منتقل می شود و پس از غسل دادن به سرعت دفن می گردد. بدون اینکه در این مسیر بازماندگان در گذشتگان هیچ گونه دخالتی داشته باشند یا از دست رفته خود را ببینند. در گذشته نزدیک پس از فوت یک نفر، زمینه مشارکت محله ای فراهم می شد و تمام افراد محله دست به دست هم می دادند و می کوشیدند تا باری از دوش خانواده داغدار بردارند. خانواده فرد فوت شده نیز از نیاز عاطفی بیشتری با فرد متوفی برخوردار می ساختند و خود مستقیماً در مراسم غسل، کفن و دفن فوت شده شرکت می کردند. این کار باعث می گردید که مردم مرگ را جزئی از زندگی طبیعی خود - همانند تولد - بدانند. امروزه حذف آراستان ها از شهر باعث قطع ارتباط شهروندان با طبیعتی بودن پدیده مرگ و در نتیجه ترس از مرگ شده است.»

در مقایسه دیدگاه های مطرح شده، عده دیگری معتقدند وجود آراستان ها در شهر باعث ایجاد مسائل متعددی از جمله مشکلات بهداشتی، اجتماعی، اقتصادی، امنیتی و جز آن می گردد. مهم تر از همه آنکه کلان شهرهای کشور اکنون با کمبود شدیدی در زمینه زمین شهری مواجه هستند و نمی توان توقع داشت به آراستان ها هم در دل شهرها زمین اختصاص دهند. این کار هم ناممکن و هم غیر اقتصادی است.

مهرداد هاشمیراده همایونی، در پاسخ به این دیدگاه ها بیان می دارد: «اگر بپذیریم که مانند گذشته آراستان ها در سطح شهر پراکنده باشند و در کنار مساجد، مکان مذهبی و یا مرکز محله ها یک گورستان کوچک محلی وجود داشته باشد، این مکان حتماً فردی را به عنوان متولی و نگهبان دارد که بر مجموعه نظارت می کند و مطمئناً همین فرد بر آراستان محلی هم نظارت خواهد کرد. همین نظارت باعث افزایش ضریب امنیت در آراستان محلی می گردد.»

از لحاظ ترافیکی هم با توزیع آراستان ها در شهر دیگر مانند آخر هفته های کنونی، ازدحام و راه پندان در بیرون شهرهای اطراف آراستان های خارج از شهر وجود نخواهد داشت بلکه وقت و آمدها در سطح شهر توزیع می شود و ترافیک آرامی در اطراف

آرامستان‌ها وجود خواهد داشت.

از لحاظ بهداشتی هم می‌توان گفت که آرامستان‌ها چندان برای بافت‌های پیرامون خود مشکل‌ساز نیستند. آلودگی بیمارستان‌ها کمتر از آرامستان‌ها نیست. امروزه آرامستان‌ها به خارج از شهر منتقل می‌شوند ولی منبع عمده تولید آلودگی که بیمارستان‌ها هستند در داخل شهر باقی می‌مانند. این کار انتشار بیماری‌های مسری را در شهرها افزایش می‌دهد. بنابراین چگونه می‌توان با اعمال ضوابط خاصی به کنترل آلودگی بیمارستان‌ها پرداخت ولی نمی‌توان این کار را در مورد آرامستان‌ها انجام داد؟ مشکل بهداشتی آرامستان‌ها را - همانند بیمارستان‌ها - می‌توان با استفاده از فناوری‌های جدید برطرف ساخت. هم‌اکنون با آرامستان‌ها همانند صنایع آلوده کننده برخورد می‌شود. به جای اینکه در صدد برطرف کردن آلودگی صنایع آلاینده شهر باشیم و به حفظ آنها در شهرها برای افزایش اشتغال شهری بپردازیم، آنها را بدون برطرف کردن آلودگی شان، به خارج از شهرها منتقل می‌کنیم و در واقع به انتقال آلودگی از نقطه‌ای به نقطه‌ای دیگر می‌پردازیم. پس از مدتی و با اثر رشد و گسترش شهرنشینی، همین صنایع مجدداً در محاصره بافت‌های مسکونی داخل شهر قرار می‌گیرند و مشکل‌ساز می‌شوند. در مورد امکان کنترل بر

چه بسا بتوان با حفظ شرایط کاملاً بهداشتی و نظارت دقیق، قسمت‌هایی از فعالیت‌های مرتبط با آرامستان‌ها را به شهر منتقل کرد ولی به نظر می‌رسد در مورد خود آرامستان‌ها فعلاً نمی‌توان این کار را کرد

برای تعیین ضوابط طراحی آرامستان باید از اعتقادات دینی و مذهبی کمک گرفت و باید به منظور تطبیق آن با مسائل علمی و بهداشتی به طراحی آرامستان پرداخت

آلودگی گورستان‌ها می‌تواند کارخانه بویال در هند را مثال زد. این کارخانه در پی عدم نظارت و کنترل صحیح بر آن اثر نشت گاز، باعث ایجاد خسارات فراوانی گردید؛ در صورتی که همین کارخانه با همین فناوری در کشور آلمان مدت‌هاست که در میان بافت‌های مسکونی قرار گرفته ولی مشکل خاصی ایجاد نکرده است چون کنترل و نظارت صحیحی بر آن اعمال می‌گردد».

مهررداد هاشمی‌زاده نماینده کمیسیون زمین شهری را در کلان‌شهرها برای اختصاص به گورستان‌ها بهانه‌های بیش نمی‌داند و اظهار می‌دارد: «اگر تهران را به عنوان متراکم‌ترین کلان‌شهر کشور بدانیم، تراکم مسکونی تهران هم اکنون حدود ۱۰۰ نفر در هکتار است که پایین‌ترین تراکم را در میان کلان‌شهرهای بزرگ دنیا دارد. مشکل زمین شهری در تهران بر اثر عدم استفاده صحیح از آن به وجود آمده است، نه کمبود زمین. شاید در مناطق مرکزی تهران تراکم بالا باشد و نتوان فضای باز پیدا کرد ولی در دیگر مناطق ۲۲ گانه تهران - خصوصاً در مناطق حاشیایی - وضعیت بدین گونه نیست و حتماً می‌توان فضاهای باز و مناسبی را در آنها برای تخصیص دادن به آرامستان‌های کوچک محلی پیدا کرد -

ولی این مکان‌ها باید شناسایی گردند.

مشکل کاهش مرغوبیت زمین‌های شهری پیرامون آرامستان‌ها را نیز می‌توان با تعیین کاربری‌های مناسب و سازگار با آرامستان حل کرد. مکان‌هایی مانند اماکن مذهبی، مساجد، ورزشگاه‌ها، فرودگاه‌ها، ترمینال‌ها و نظایر اینها در شهرها وجود دارند که باعث کاهش مرغوبیت زمین‌های اطراف خود می‌گردند. برای جبران افت قیمت زمین‌های اطراف آنها می‌توان با استقرار کاربری‌های وابسته و همساز این مشکل را حل کرد. مثلاً در پیرامون آرامستان‌ها می‌توان به ایجاد کاربری‌های فرهنگی و ایجاد فضای سبز پرداخت تا کمترین اثر منفی را بر اطراف خود داشته باشد».

به رغم دیدگاه‌های مطرح شده، به نظر نمی‌رسد که با توجه به شرایط کنونی شهرهای کشور و خصوصاً کلان‌شهرها، امکان حفظ و پراکندگی آرامستان‌ها در داخل بافت‌های شهری وجود داشته باشد. ولی در شهرهای کوچک می‌توان به ساماندهی آرامستان‌های داخل شهری پرداخت و با رعایت مسائل بهداشتی، فرهنگی، اقتصادی و جز آن، آرامستان را به جزئی از فضای شهری بدل ساخت که مکان تجزید خاطر و زیارت شهر وندان با اهل قبور باشد. چه بسا بتوان با حفظ شرایط کاملاً بهداشتی و نظارت دقیق، قسمت‌هایی از فعالیت‌های مرتبط با آرامستان‌ها را به شهر منتقل کرد ولی به نظر می‌رسد در مورد خود آرامستان‌ها فعلاً نمی‌توان این کار را کرد.

محمود مرشدزاده در این باره می‌گوید: «بختی که به طور اختصاصی در مشهد در مورد متوفیات وجود دارد، طواف آنها در پیرامون حرم مطهر است، چون طواف بعد از غسل میت صورت می‌گیرد، میت در ابتدا باید به آرامستان شهر که در خارج از شهر واقع است منتقل گردد و سپس برای طواف به حرم مطهر آورده شود و آن‌گاه برای دفن دوباره به گورستان خارج از شهر منتقل گردد. این رشت و آسدهای متعدد باعث اتلاف وقت و هزینه می‌شود. به همین خاطر در مشهد سعی شده است تا غسلخانه به اطراف حرم مطهر انتقال داده شود قبلاً هم غسلخانه در اطراف حرم مستقر بود ولی با افتتاح آرامستان مرکزی شهر در خارج از شهر به آنجا منتقل شد. به همین منظور با در نظر گرفتن کلیه شرایط بهداشتی و دیگر عوامل (اجتماعی، اقتصادی، و جز آن) و با همکاری شورای شهر، زمینی در اطراف حرم مطهر برای تأسیس غسلخانه، در نظر گرفته شده و کوشش بر آن بوده است که کمترین عوارض را برای محیط اطراف خود به همراه داشته باشد. از نظر بهداشتی این مکان کاملاً تحت نظر و کنترل شده است و هیچ مشکلی برای بافت‌های پیرامون خود ایجاد نمی‌کند».

محمود رضاییان مخالف استقرار آرامستان‌ها در داخل بافت‌های شهری است و معتقد است در وضعیت کنونی شهرهای ما شرایط لازم را برای این کار ندارند. وی موافق پراکندگی آرامستان‌های شهری و عدم تمرکز آنهاست و به گونه‌ای دیگر به بحث می‌گردد و بیان می‌کند: «مردم، براساس اعتقادات مذهبی و مسائل فرهنگی، تمایل دارند در آخر هفته به زیارت اهل قبور خود بروند. باید به این مسئله توجه داشت که در آینده نه چندان دوری دیگر این امکان وجود ندارد که همه شهر وندان برای قرابت فاتحه برای اموات خود به یک نقطه مراجعه کنند؛ و دلیل آن هم مشکل دسترسی و ترافیک است. هم‌اکنون، به دلیل تمرکز آرامستان شهر در یک نقطه و مراجعه مردم برای زیارت اهل قبور خود در آخر هفته به سانسبتهای خاص، ترافیک سنگینی در اطراف

ناصر حاج‌مخدومی

آرامستان‌ها، به چشم می‌خورد. به علاوه، در این زمان‌ها خدمات‌رسانی به مراجعه‌کنندگان هم نمی‌تواند به بهترین نحو صورت گیرد و این باعث نارضایتی آنان می‌شود. همه این مسائل ما را وادار می‌دارد که به فکر ایجاد چند آرامستان در شهرها باشیم و از تمرکز آنها در یک نقطه بپرهیزیم.

در سده اخیر و بر اثر گسترش پدیده شهرنشینی، شهر تهران از چهار طرف گسترش یافت. در سال ۱۳۳۵ قبل از تأسیس بهشت (هـ.ا.س) به عنوان تنها آرامستان شهر تهران، قرار بر این بود که در چهار نقطه شهر تهران، چهار آرامستان همانند احداث گردد تا دسترسی شهروندان به آرامستان‌ها و خدمات‌رسانی شهرداری به شهروندان تهرانی مناسب‌تر صورت گیرد. اما متأسفانه این تصمیم عملی نشد و در زمان حاضر هم دیگر نمی‌توان چنین کاری کرد، زیرا به دلیل گسترش همه‌جانبه شهر تهران فضایی برای این کار باقی نمانده است.

در تهران روزانه به طور متوسط ۱۳۰ الی ۱۵۰ نفر از دنیا می‌روند. به طور کلی متوفیات تهران در سال حدود ۳۰ هزار نفر است که در پنج سال آینده مجموع آن ۲۰۰ هزار نفر خواهد شد. این حجم متوفیات نیاز به مکان مناسب برای دفن، دسترسی، وسایل انتقال و خدمات‌رسانی دارد که امکان فراهم کردن آن در یک گورستان متمرکز و واحد مشکل است. حال اگر این ۲۰۰ هزار

در اسلام دو فرقه شیعه و سنی هر کدام نگرشی متفاوت به آرامستان دارند. در فقه سنی، به آرامستان اهمیت داده نمی‌شود و به همین دلیل آرامستان‌ها و گورها به گونه‌ای طراحی می‌گردند که مانند کار نباشند؛ ولی در فقه شیعه نگرش به آرامستان متفاوت است و تا حدودی سعی در ماندگاری قبور وجود دارد و طراحی گورها هم به گونه‌ای است که دوام بیشتری داشته باشند

نفر در چهار نقطه تقسیم شوند، به هر نقطه ۵۰ هزار نفر اختصاص می‌یابد و به همین نسبت از حجم تراکم کاسته می‌شود و در نتیجه آرامستان‌هایی خلوت‌تر خواهیم داشت که مردم به راحتی می‌توانند مراسم مذهبی و اعتقادی خود را در آنجا با خدمات‌رسانی مناسب انجام دهند.

طراحی فضای آرامستان‌ها

بسیاری از اندیشمندان بر این باورند که تاریخ معماری یا طراحی آرامستان‌ها و مقبره‌ها آغاز می‌گردد، ویل دورانت در این باره می‌گوید: معماری باشکوه‌ترین هنر باستان است. این کار، از کار ساده آرامش‌گورها و نقش کردن دیوارهای خارجی خانه آغاز شده است. هاوارد کالوین در کتاب خود با عنوان «معماری و بعد از زندگی» می‌نویسد: معماری در اروپای شمالی یا مقابر آغاز می‌گردد. اولین بازمانده ساختمان‌هایی که از معماری می‌توانیم تشخیص دهیم یادمان‌های عزاداری است، مربوط به سه تا چهار هزار سال قبل از میلاد مسیح. دایره‌المعارف امریکانا نیز آغاز معماری را بنای مقابر و زیگورات‌ها می‌داند.

در فرهنگ‌های مختلف دنیا احترام خاصی نسبت به آرامستان‌ها به چشم می‌خورد. به گونه‌ای که مثلاً در قرن ۱۵ و ۱۶ میلادی در اروپا آرامستان‌ها به صورت فضاهای باز وسیعی طراحی می‌شدند که چه سا از فضاهای پارک‌های شهر هم با اهمیت‌تر و پر جلوه‌تر بودند؛ و شاید بتوان گفت که در برنامه‌ها و طرح‌های بعدی شهری از آنها الهام گرفته شده است. در گذشته فرهنگی خودمان نیز به دلیل اهمیت خاصی که پیشینیان برای از دنیا رفتگان قائل بودند، معمولاً آرامستان‌ها در نقاط بالادست و مرتفع‌تر نسبت به سکونتگاه‌های زمینی طراحی می‌گردیدند. احترام به آرامستان‌ها در مذاهب مختلف متفاوت است. مذاهب و ادیان مختلف نگرش‌های گوناگونی به آرامستان‌ها دارند و هر مذهب با تفکرهای خاص و از پیش آندیشیده شده‌ای سلسله قانونمندی‌های خاصی را برای آرامستان‌ها دارد. طراحی آرامستان‌های فعلی کشور از دستورات اسلامی الهام گرفته است و می‌توان گفت که فقه مهم‌ترین منبع برای تعیین نحوه طراحی آرامستان‌های کشور ما می‌باشد.

بر طبق یکی از احکام فقهی، واجب است که میت را جلوی در زمین دفن کنند، که سویی او بیرون نیاید و درندگان هم نتوانند بدنش را بیرون آورند. و اگر ترس آن باشد که جانور بدن او را بیرون آورد، باید قبر را با آجر و مانند آن محکم کنند و در جای دیگر در مورد نحوه طراحی گورها آمده است: مسح است قبور را مربع یا مربع مستطیل بسازند و به اندازه چهار انگشت از زمین بلند کنند و نشانه‌ای روی آن بگذارند که انشاء نشود.

عهدی شبانی در مورد طراحی آرامستان‌ها می‌گوید: «برای تعیین ضوابط طراحی آرامستان باید از اعتقادات دینی و مذهبی کمک گرفت و باید به منظور تطبیق آن با مسائل علمی و بهداشتی به طراحی آرامستان پرداخت.

تا قبل از ورود اسلام به شبه جزیره عربستان تفکر افتخار به تعداد سرذگان و شمارش قبور رسم بود و هر قبیله که تعداد قبور بیشتری داشت افتخارات قبیله‌ای او هم بیشتر بود. این نگرش در اسلام به شدت تغییر کرد. در اسلام دو فرقه شیعه و سنی هر کدام نگرشی متفاوت به آرامستان دارند. در فقه سنی، به آرامستان اهمیت داده نمی‌شود و به همین دلیل آرامستان‌ها و گورها به گونه‌ای طراحی می‌گردند که مانند کار نباشند؛ ولی در فقه شیعه نگرش به آرامستان متفاوت است و تا حدودی سعی در ماندگاری قبور وجود دارد و طراحی گورها هم به گونه‌ای است که دوام بیشتری داشته باشند.»

طراحی‌های فضاهای آرامستان باید به گونه‌ای باشد که به تحقیق حس تألم افراد داغ‌دیده منجر شود و تصور منفی‌ای را که آرامستان در ذهن دارد برزاید. با طراحی‌های محیطی و ساماندهی تاسیسات و تجهیزات داخلی آرامستان می‌توان سهل‌ترین و سریع‌ترین خدمات را به مراجعه‌کنندگان ارائه کرد.

عهدی شبانی در مورد طراحی فضاهای داخلی آرامستان معتقد است: «در معماری آرامستان حتی باید به پوشش گیاهی هم توجه کرد و به طرز صحیحی از آن استفاده به عمل آورد. به عنوان مثال، در فرهنگ ما رسم بر این نیست که از درختان صنوبر در آرامستان استفاده شود و محصولات این قبیل درختان، هر چند که در اثر غنی بودن خاک آرامستان پر بار هستند، اما با استقبال مردم مواجه نمی‌شوند و نوعی کراهت نسبت به آن حس می‌شود. در کاشت گیاهان و درختان در فضای آرامستان باید دقت خاصی به عمل آورد تا کاشت یک گونه گیاهی در آرامستان جنبه ذهنی

در کاشت گیاهان و درختان در فضای آرامستان باید دقت خاصی به عمل آورد تا کاشت یک گونه گیاهی در آرامستان جنبه ذهنی منفی ای از آن به وجود نیآورد

هم اکنون آرامستان‌ها در نظر شهروندان فضاهایی ترسناک محسوب می‌شوند. این تصور از کودکی در ذهن افراد جا می‌افتد. باید سعی کرد که این احساس از بین برود و احساسی جایگزین این تصور منفی گردد که معتقد به رابطه احساسی، عاطفی، شاعرانه و متفکرانه شهروندان نسبت به آرامستان‌ها باشد. در حالت خوشحالی و تازاحتی به آرامستان‌ها بروید. «پس فضای آرامستان باید به گونه‌ای باشد که باعث بریدگی بین شهروندان و در گذشتگان نگردد و انسان را به تفکر در مورد مرگ و عوامل بعد از مرگ وا دارد. بناهایی که با احجام عجیب و غریب در آرامستان‌ها احداث می‌شوند نه تنها این احساس را تقویت نمی‌کنند بلکه به تضعیف آن نیز می‌پردازند. بنابراین باید آنها را تبدیل به بناهایی با معماری آرام و لطیف کرد. آرامستان به معماری ای آرام و افقی احتیاج دارد و سنگ‌های گور و یادمان‌هایی که به صورت غیرعادی بر گورها تعبیه می‌گردد

سبب نامطبوع شدن فضای آرامستان‌ها می‌گردد. آرامستان‌هایی که دارای معماری ساده‌اند، نسبت به آرامستان‌های فعلی که باعث ایجاد رعب و وحشت و رابطه سردی بین شهروندان و مرگ می‌شوند، بسیار دلپذیرترند. مثلاً آرامستان‌های قدیمی شهرهای کوچک که شامل یک مشت خاک است و دارای سنگ‌گورها یا به رنگ خاک و روی گورها یا خاک فرقی زیادی نمی‌کند و گورها نسبت به سطح زمین هم ارتفاع چندانی ندارند، نسبت به آرامستان‌هایی که گورها در آنها با احجام عجیب و بدون قاعده ساخته شده‌اند، القاء کننده آرامش و راحتی بیشتری هستند.

درضا حسن پور در مورد طراحی فضاهای داخلی آرامستان‌ها اظهار می‌دارد: «آرامستان‌ها نسبت به دیگر عناصر شهری باید دارای مدیریت و معماری خاصی باشند تا هم رضایت شهروندان را که به آنها مراجعه می‌کنند تأمین کنند و هم فضای مطلوب و چشم‌انداز خوش ایند شهری به وجود آورند. طراحی آرامستان نباید به گونه‌ای باشد که با شنیدن اسم آن انسان به یاد فنا و نیستی

منفی‌ای از آن به وجود نیآورد و آن گونه گیاهی از رده گونه‌های مورد مصرف شهروندان خارج نشود. مثلاً وقتی در آرامستان از گل گلابول زیاد استفاده شود، به دلیل تصور منفی‌ای که در اذهان از آن به وجود می‌آید دیگر در جشن‌های عروسی و دیگر مراسم از آن استفاده نمی‌شود و به تدریج این گل از زندگی شهروندان حذف می‌گردد. هم اکنون آرامستان‌ها در نظر شهروندان فضاهایی ترسناک محسوب می‌شوند. این تصور از کودکی در ذهن افراد جا می‌افتد. باید سعی کرد که این احساس از بین برود و احساسی جایگزین این تصور منفی گردد که معتقد به رابطه احساسی، عاطفی، شاعرانه و متفکرانه شهروندان نسبت به آرامستان‌ها باشد. در ذهن ما سفارش شده است که «در حالت خوشحالی و تازاحتی به آرامستان‌ها بروید.» پس فضای آرامستان باید به گونه‌ای باشد که باعث بریدگی بین شهروندان و در گذشتگان نگردد و انسان را به تفکر در مورد مرگ و عوامل بعد از مرگ وا دارد. بناهایی که با احجام عجیب و غریب در آرامستان‌ها احداث می‌شوند نه تنها این احساس را تقویت نمی‌کنند بلکه به تضعیف آن نیز می‌پردازند. بنابراین باید آنها را تبدیل به بناهایی با معماری آرام و لطیف کرد. آرامستان به معماری ای آرام و افقی احتیاج دارد و سنگ‌های گور و یادمان‌هایی که به صورت غیرعادی بر گورها تعبیه می‌گردد سبب نامطبوع شدن فضای آرامستان‌ها می‌گردد. آرامستان‌هایی که دارای معماری ساده‌اند، نسبت به آرامستان‌های فعلی که باعث ایجاد رعب و وحشت و رابطه سردی بین شهروندان و مرگ می‌شوند، بسیار دلپذیرترند. مثلاً آرامستان‌های قدیمی شهرهای کوچک که شامل یک مشت خاک است و دارای سنگ‌گورها یا به رنگ خاک و روی گورها یا خاک فرقی زیادی نمی‌کند و گورها نسبت به سطح زمین هم ارتفاع چندانی ندارند، نسبت به آرامستان‌هایی که گورها در آنها با احجام عجیب و بدون قاعده ساخته شده‌اند، القاء کننده آرامش و راحتی بیشتری هستند.

رضا حسن پور در مورد طراحی فضاهای داخلی آرامستان‌ها اظهار می‌دارد: «آرامستان‌ها نسبت به دیگر عناصر شهری باید دارای مدیریت و معماری خاصی باشند تا هم رضایت شهروندان را که به آنها مراجعه می‌کنند تأمین کنند و هم فضای مطلوب و چشم‌انداز خوش ایند شهری به وجود آورند. طراحی آرامستان نباید به گونه‌ای باشد که با شنیدن اسم آن انسان به یاد فنا و نیستی

میفتند. برای زدودن این تفکر منفی از اذهان می‌توان از باورهای دینی کمک گرفت. براساس یکی از این باورها، مرگ رفتن به دنیای جاوید است نه فنا و نیستی. برای القای این تفکر به شهروندان، باید فضای آرامستان و اجزا و عناصر آن به گونه‌ای طراحی گردند که بیانگر تحرک، پویایی و تلاوم حیات در شهرها باشد. هم اکنون اغلب آرامستان‌های ما، مکان‌هایی متروک و عاری از هر گونه جذابیت برای شهروندان هستند. مدیریت شهری ما می‌تواند با بهره‌گیری از سوابق و تجارب فرهنگی و تاریخی و استفاده از طراحی‌ها و معماری‌های بومی، آرامستان‌ها را تبدیل به فضاهای مطلوب شهری کند. برای زدودن تصور منفی‌ای که در مورد آرامستان‌ها در اذهان شهروندان وجود دارد به آموزش نیز نیاز است. در گام بعدی با نصب تابلوها، نشان‌ها و علائم ویژه، ایجاد کاربری‌های فرهنگی و تفریحی، طراحی‌های محیطی مناسب و نظایر اینها، می‌توان در جهت زدودن تصورات منفی از فضای آرامستان در اذهان شهروندان اقدام کرد.»

ساماندهی خدمات در آرامستان‌ها

با گسترش شهرها و افزایش جمعیت آنها نیازهای جمعیت شهری برای خدمات، سانی هم افزایش پیدا کرده است. آرامستان‌ها به عنوان یکی از تجهیزات شهری در ابتدا به صورت بسیار ساده و با کمترین تسهیلات طراحی می‌گردیدند. به تدریج و با افزایش متوفیات در اثر رشد شهرنشینی و تجمع آرامستان‌های شهری در یک نقطه، نیاز به خدمات‌رسانی و ایجاد تأسیسات جدید در آنها افزایش پیدا کرد، به گونه‌ای که بدون وجود ساماندهی مناسب این خدمات، امکان استفاده مناسب از آرامستان میسر نیست.

ناصر حاج محمدی کارشناس ارشد برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای و مدیر کل خدمات عمومی سازمان شهرداری‌ها در مورد تجهیزات و تسهیلات مورد نیاز آرامستان‌ها می‌گوید: «آرامستان‌ها در ابتدا بسیار ساده بودند و با تجهیزات ابتدایی اداره می‌شدند ولی اکنون بنا بر شرایط روز، نیاز به تأسیسات و تجهیزات خاص خود را دارند که متناسبه بیشتر شهرهای کشور از این تأسیسات بهره‌مند نیستند. مهم‌ترین این تجهیزات و تأسیسات را می‌توان پارکینگ، غسل‌خانه، زیانه سوز، سردخانه، مسجد، سانی، سوگواری، فضای سبز، در مانگاه، گل‌فروشی، بانک، امکانات و تجهیزات رایانه‌ای و نظایر آنها برشمرد.»

طبیعی است که استقرار تأسیسات و تجهیزات جانبی آرامستان باید از نظم و قاعده خاصی بیروی کند و ترکیب و کنار هم قرارگیری آنها باید به گونه‌ای باشد که افراد مصیبت‌دیده، که اثر نظر روحی و روانی در شرایط خاصی قرار دارند، به ساده‌ترین و سهل‌ترین روش و در کمترین زمان توانایی استفاده از آنها را داشته باشند.

محمدسود رضاییان تجربیات موفق بهشت‌زها را در این زمینه را این گونه بیان می‌کند: «در بهشت‌زها سعی شده است خدماتی که مورد نیاز مراجعه کنندگان است در یک مکان تجمع و ساماندهی شوند. به عنوان مثال، می‌توان به تأسیس شعبه ثبت‌احوال، بانک، چاپ اعلامیه، ترجمه، ترمه و گلاب‌فروشی، محل نوشتن پارچه و تابلو، نمایندگی روزنامه‌ها برای چاپ اعلامیه، ترجمه، تهیه مداح، آکسو و نظایر اینها در یک مکان اشاره کرد. مزیت تجمع و ساماندهی این خدمات در بهشت‌زها این است که با این کار اولاً مراجعه کنندگان به راحتی و سهولت به خدمات مورد نیاز دسترسی پیدا می‌کنند؛ ثانیاً از هدر رفتن هزینه و زمان ناشی از مراجعه

واستگان متوفی برای دسترسی به این خدمات در سطح شهر کاشته می‌شود؛ و ثالثاً حجم ترافیک ناشی از مراجعه و ایستگان متوفی به ادارات و اماکن متعدد مورد نیاز کاهش می‌یابد»

نیاز به آرامستان‌های جدید

مشکلی که اخیراً گریبانگیر آرامستان‌های کلان شهرهای کشور شده، تکمیل ظرفیت آرامستان‌ها در این شهرهاست. که در دهه ۴۰ می‌تواند تبدیل به یکی از بحران‌های شهری در کشور گردد. برای جابه‌جایی این معضل، مسئولان و مدیران شهری از هم‌اکنون باید به فکر احداث آرامستان جدید برای شهر خود باشند تا در آینده به مشکل برخوردند. محمود رضاییان مشکل تهران را در این زمینه، این‌گونه تشریح می‌کند: «از تاریخ اولین دفن متوفی در بهشت‌زهره، افزون بر ۲۲ سال می‌گذرد و این آرامستان با زمینی به مساحت ۳۱۲ هکتار در سال ۱۳۴۹ با هدف پایان دادن به سوئوسوختن آرامستان‌ها در مرکز کشور و رعایت مصالح شهرنشینی جدید بی‌ریزی شد. به سبب رشد و افزایش جمعیت و توسعه شهرنشینی در تهران، افزایش روند مرگ و میر و وقوع جنگ تحمیلی، بهشت‌زهره تا بهمن سال ۱۳۷۶ دوام آورد و پس از اتمام ظرفیت آن مدیران سازمان با خرید و تملک و الحاق ۱۱۰ هکتار زمین‌های قسمت شمالی و شمال شرقی، تنها آرامستان شهر را توسعه دادند. این قسمت جدید که هم‌اکنون باسختگوی دفن در گذشتگان روزانه تهران است، تنها تا ۳ الی ۵ سال آینده ظرفیت دارد. از سال گذشته با پیگیری‌های مکرر مدیر عامل و هیئت مدیره سازمان بهشت‌زهره اقداماتی در زمینه خرید و تملک ۱۶۵ هکتار در قسمت شرقی بهشت‌زهره به عمل آمده که هنوز به نتیجه قطعی نرسیده است؛ لیکن همین بخش نیز فقط می‌تواند مشکل فقدان آرامستان جامع را برای ۱۰ سال دیگر مرتفع سازد. با توجه به اینکه شهر تهران و حومه هم‌اکنون بالغ بر ۱۲ میلیون جمعیت دارد، جای آرامستانی که بتواند نیازهای حداقل ۵۰ سال آتی آن را تأمین کند و مواردی چون آب و خاک و محل مناسب از نظر مذهبی و سایر امکانات و شرایط اقلیمی مطلوب و در خور شهر تهران را داشته باشد، خالی است.»

محمود رضاییان

«دیگر کلان‌شهرهای کشور نیز به چنین مشکلی گرفتار شده‌اند و از هم‌اکنون باید به فکر آرامستان دوم در آنها بود. ضرورت ایجاد آرامستان دوم و سوم در شهرها فقط در اثر تکمیل ظرفیت کنونی آنها نیست بلکه بعد مسافت آرامستان‌های کنونی نسبت به شهرها نیز برای شهروندان بسیاری از آنها مشکل زاده و دسترسی به آنها را برای زیارت اهل قبور با مشکل همراه کرده است. به همین منظور، به نظر می‌رسد باید به فکر ایجاد آرامستان در جهات مختلف شهرها بود تا دسترسی به آنها برای شهروندان به راحتی مهیا شود.»

محمود رضاییان در ادامه مشکل شهر مشهد را در این زمینه، چنین تشریح می‌کند: «در بهشت رضای مشهد حدود ۳۰۰ هزار متوفی دفن شده‌اند و همین حدود (اندکی کمتر) نیز از ظرفیت آن باقی مانده است. با رشد سریع جمعیت شهر مشهد، و به دنبال آن رشد متوقیانه بیش‌بیش می‌شود که تا چند سال آینده - کمتر از ۸ سال - ظرفیت بهشت رضای تکمیل گردد و از هم‌اکنون باید به فکر ایجاد آرامستان جدیدی برای مشهد بود. علاوه بر این، مسأله دیگری که ایجاد آرامستان جدید را در مشهد ضروری می‌سازد دوری فاصله بهشت‌رضا از شهر است، به طوری که به دلیل توسعه شرقی - غربی شهر مشهد، کسی که می‌خواهد از خدمات بهشت‌رضا در غرب مشهد استفاده کند باید حدود ۳۰ کیلومتر راه را

طی کند تا به بهشت‌رضا در شرق مشهد برسد. این مسائل باعث شده است که مسئولان ذی‌ربط از هم‌اکنون به فکر احداث آرامستان دوم برای شهر مشهد باشند.»

مدیریت و نظارت بر آرامستان‌ها

اغلب شهرها آرامستان‌های متعدد با مدیریت‌های مختلف دارند، که این خود نظارت بر آنها را مشکل می‌سازد. معمولاً آرامستان‌ها به سه گونه اداره می‌شوند: بعضی در اختیار اوقاف هستند؛ در شهرهای بزرگ زیر نظر سازمان‌های وابسته به شهرداری‌اند؛ و در شهرهای کوچک مستقیماً زیر نظر شهرداری‌ها اداره می‌شوند. محمود رضاییان در مورد تعدد آرامستان‌ها و مشکلات ناشی از آن در مشهد می‌گوید: «در مشهد ۲۵ آرامستان متروک و خود دارد که خوشبختانه شهرداری توانسته است بر ۹۰ درصد آنها نظارت داشته باشد. بجز بهشت‌رضا که فعال‌ترین این آرامستان‌هاست و زیر نظر شهرداری قرار دارد آرامستان‌های شمال دیگری - از جمله جوانان‌آرامه در زیر حرم مطهر، خواجeh ربیع و خواجeh اباصلت - در مشهد فعال هستند که شهرداری کنترل چندانی بر آنها ندارد؛ زیرا در تملک استان مقدس‌اند و اجازه دخل و تصرف در آنها به شهرداری داده نشده است. خواجeh ربیع که هم

اولین مشکل بر سر راه مدیریت و نظارت شهرداری بر آرامستان‌های متروک شهری بحث تملک زمین آنهاست. بعضی از این آرامستان‌ها املاک موقوفه‌ای هستند که در اختیار اوقاف قرار دارند و بعضی دیگر هم در اختیار منابع طبیعی. حتی مثلاً در شهری آرامستانی وجود دارد که در اختیار خاندانی خاص است که زمین آن در تملک بزرگ خاندان قرار دارد و او با گرفتن وجه مشخصی از افراد قبیله اجازه دفن در آن آرامستان را به آنها می‌دهد

اکنون در داخل یافت مسکونی شهر قرار گرفته، مشکلات مختلفی را از قبیل ترافیک، آلودگی صوتی و نظایر اینها برای یافت‌های مسکونی پیرامون خود به وجود آورده است؛ ولی متأسفانه شهرداری موفق به کنترل آن نشده و فقط توانسته است از توسعه بیشتر آن جلوگیری کند.»

در تهران وضعیت ناخودآگاه بهتر است. محمود رضاییان در مورد آرامستان‌های شهر تهران چنین می‌گوید: «در سال ۱۳۷۳ کلیه آرامستان‌های شهر تهران متروک اعلام شدند و دفن در آنها ممنوع گردید و فقط با موافقت هیئت امنای حضرت عبدالعظیم اجازه دفن تعداد معدودی متوفی - آن‌ها در گورهای از پیش در نظر گرفته شده - داده شد تا ظرفیت آن تکمیل گردد. با تکمیل ظرفیت این آرامستان دیگر اجازه دفن در آن داده نمی‌شود و دفن تمام اموات در آرامستان مرکز شهر صورت می‌گیرد.»

ناصر حاج محمدی، معتقد است: «منافع فرهنگی، اجتماعی و بهداشتی همه شهروندان ایجاد می‌کند که کلیه آرامستان‌های واقع در محدوده استحضاتی شهرها تحت مدیریت واحد - یعنی

شهرداری‌ها با یکی از سازمان‌های وابسته به آنها - قرار گیرند تا بتوان از طریق در دست داشتن اساز دقیق و درست و روزآمد مدیریت صحیح و کارآمدی برای حفظ و نگهداری و برنامه‌ریزی برای گسترش آرامستان‌ها به عمل آورده‌وی در مورد مشکل شهرداری‌ها برای نظارت بر آرامستان‌های متروک در شهرها می‌افزایند: «اولین مشکل بر سر راه مدیریت و نظارت شهرداری در آرامستان‌های متروک شهری بحث تملک زمین آنهاست. بعضی از این آرامستان‌ها املاک موقوفه‌ای هستند که در اختیار اوقاف قرار دارند و بعضی دیگر هم در اختیار منابع طبیعی. حتی مثلاً در شهری آرامستانی وجود دارد که در اختیار خاندانی خاص است که زمین آن دو نسل بزرگ خاندان قرار دارد و او با گرفتن وجه مشخصی از افراد قبیله اجاره‌دهی در آن آرامستان را به آنها می‌دهد. طبیعی است که کسب مالکیت این آرامستان‌ها برای جلوگیری از انجام دفن جدید در آنها، برای شهرداری‌ها مشکل است. از طرف دیگر، تعطیلی آرامستان‌های داخل شهر و انتقال متوفیان به آرامستان مرکزی - که معمولاً در خارج از شهرها واقع است - ممکن است با واکنش‌های مردمی همراه باشد. به دلیل مسائل فرهنگی در بعضی از نقاط کشور مردم ترجیح می‌دهند در

مهدی کاروبی، شهردار شهرداری تهران

هنگام مرگ در کنار بستگان خود دفن شوند و همین مسئله باعث می‌شود که آنها در مقابل تعطیلی آرامستان‌های داخل شهر، که بستگان آنها در آنجا مدفون هستند، از خود مقاومت نشان دهند. به عنوان نمونه، در شهر اهواز پس از افتتاح آرامستان تازه احداث شده ساغ فردوس در چند کیلومتری شرق شهر، شهرداری با مقاومت مردم در مورد تعطیلی آرامستان قدیمی که در مرکز شهر قرار داشت مواجه گردید. مسئله دیگری که باعث عدم استقبال شهروندان از آرامستان‌های خارج از شهر می‌گردد، بعد قاصه آرامستان‌های جدید از شهرهاست که رفتن به آنجا هزینه و زمان زیادی را می‌طلبد. از طرفی، در بعضی مواقع خاص دسترسی به این مکان‌ها دشوار و همراه با راه‌پندان‌های سنگین است. بدین منظور لازم است، شهرداری‌ها پیش از احداث آرامستان‌های جدید، خدمات لازم - از جمله وسایل ایستاد و ذهاب مناسب را برای دسترسی به آرامستان - برای شهروندان فراهم سازند».

ناصر حاج محمدی در مورد برنامه‌های آتی دفتر خدمات عمومی سازمان شهرداری‌ها برای ساماندهی آرامستان‌های کشور

بیان داشت: «سازمان شهرداری‌ها با توجه به اهداف عالیه خود طرز م به ساماندهی تمام امور خدمات شهری و از جمله آرامستان‌هاست و قطعاً در آینده نزدیک با یک کاسه کردن تمام مطالعات و پژوهش‌های موردی و پراکنده در سطح کشور، نسبت به تدوین طرح جامع آرامستان اقدام خواهد کرد. در کنار تهیه چارچوب نظری و طرح مسئله برای تدوین طرح جامع آرامستان‌ها که هم اکنون برای تهیه به مهندسین مشاور سرده شده، دفتر خدمات عمومی سازمان شهرداری‌ها در حال جمع‌آوری اطلاعات پایهای از آرامستان‌های سطح کشور و تشکیل بانک اطلاعاتی آنهاست.

با توجه به اینکه آرامستان‌های شهری کشور از حیث عملکرد در یکی از سه وضعیت فعال، نیمه فعال و متروک قرار دارند و در بررسی‌های صورت گرفته نیز مشخص شده است که این آرامستان‌ها از زوایای مختلف - از جمله نحوه مدیریت، مکان‌گزینی و جز آن - دچار اشکالی و نوعی عدم ساماندهی هستند. لذا تدوین طرح جامع مطالعاتی برای آنها ضروری به نظر می‌رسد. این طرح جامع هم‌اکنون در دستور کار دفتر خدمات عمومی سازمان شهرداری‌ها قرار دارد و مرحله مطالعاتی را سپری می‌کند. مهم‌ترین هدفی که برای این موضوع متصور است، برنامه‌ریزی برای استفاده بهینه و ساماندهی وضعیت آرامستان‌ها، و در نهایت ارتقای سطح خدمات عمومی شهر و رفاه شهروندان است. ضمن اینکه در چارچوب نظری طرح جامع مطالعاتی آرامستان‌های کشور مشخص می‌شود که آیا می‌توان برای تمام شهرهای کشور، به صورت کلی طرحی جامع تدوین نمود، یا اینکه شرایط و موقعیت اقلیمی، طبیعی، فرهنگی و اجتماعی هر شهر و منطقه در کشور ایجاب می‌کند که برای هر شهر طرح جامع جداگانه‌ای تهیه و تدوین گردد».

نتیجه‌گیری

۱- برداشت و تصور صافی‌ای را که از آرامستان‌ها وجود دارد باید به تدریج از ذهن شهروندان زدود و آرامستان را تبدیل به فضایی مطلوب کرد. این کار از طریق آموزش و در مراحل بعد نیز تغییر در طراحی فضاهای داخلی آرامستان‌ها و تبدیل آنها به یک مکان فرهنگی امکان‌پذیر است.

۲- مدیران شهری باید با دیدمکانی فرهنگی به آرامستان بنگرند و تسهیلات لازم را در این زمینه فراهم کنند و نباید به عنوان مکانی متروک و رها شده با آن برخورد کنند.

۳- در مکان‌یابی‌های جدید آرامستان‌ها باید به دسترسی سریع و سهل شهروندان به آنها توجه کرد و قبل از استقرار آرامستان در یک محل، تسهیلات مورد نیاز را فراهم ساخت.

۴- طراحی آرامستان‌ها می‌بایست از حالت فعلی، که آن را به محیطی فراموش شده و رعیاور تبدیل کرده است، خارج گردد تا آرامستان‌ها به فضاهای مطلوب شهری بدل گردند.

۵- آرامستان‌های متروک که در سطح شهرها باید ساماندهی شوند و به عنوان مکان‌های فرهنگی یا پارک‌های شهری مورد استفاده قرار گیرند.

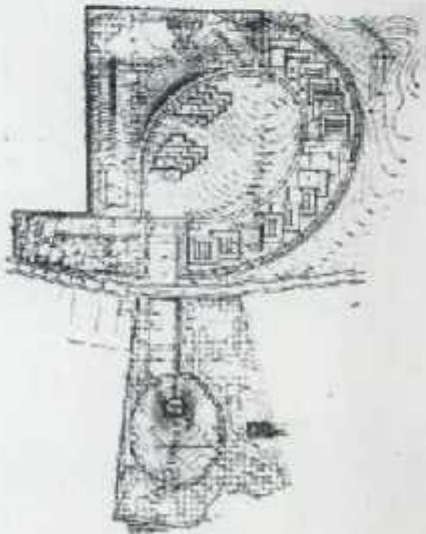
۶- آرامستان‌های جدید نباید به صورت متمرکز باشند بلکه باید در جهات مختلف شهرها مکان‌یابی شوند تا دسترسی راحتی را برای شهروندان فراهم سازند.

۷- بهره‌گیری از فناوری‌های علمی روز در اداره آرامستان‌ها - مانند فناوری‌های رایانه‌ای و جدیدترین تکنیک‌های بهداشتی - می‌بایست میسر می‌گردد.

میراثی از سنگ‌های توانمند

ترجمه و اقتباس: نونا مسکرانی

کارشناس ارشد معماری هنظر و محیط دانشگاه شهید بهشتی

مدونه‌های مستطیل شکل دفن توسط فضای سبز محدود می‌شوند.

کلیسای گورستان برننگارد در خشان و گیاهان آرایش منظم‌مهندسی را ملاقات کرده‌اند.

بدین سان است که در دنیای کنونی باید این گنجینه را پاس داشت. در حقیقت اینها موزه‌هایی در فضای باز به شمار می‌آیند و شاید بزرگ‌ترین موزه‌های مرگ.

این مجموعه‌های تاریخی حاوی اطلاعاتی هستند از جمله مبدأ تاریخ پیدایش شهر، افزایش جمعیت، و گاه نیز یادآور بیماری هولناک در دوره زمانی خاص. آنها همچنین مجموعه‌ای یادگار از عناصری ارزشمند، و فضایی مشتمل بر گورسنگ‌هایی که سنگ تراشان هنرمند آشنا به زبان سنگ نقوشی ژرف‌معنا بر آنها باقی گذاشته‌اند. سنگ قبرهای خاصش و پررنگ و راز انتقال دهنده و بازگو کننده فرهنگ‌اند - فرهنگی که بر خاک استوار گشته است و با آن زندگی می‌کند.

این مجموعه‌های تاریخی باید به یادگار نگه داشته شوند و از محو کامل این آثار جلوگیری به عمل آید. حمایت‌هایی مناسب و سنجیده از این یادگاه‌های ذهنی تاریخی باعث می‌شود که اینها به مکان‌های عمومی، سبز در اجتماعات و جوامع تبدیل شوند. انواع منحصر به فرد این بسترهای عمومی می‌توانند به اجرای مهم جلب گردشگر تبدیل شوند.

با استفاده از روش‌های هنری و عوامل ایجاد مکان می‌توان این میراث سنگ‌های حجاری و کنده کاری شده را به مکان‌هایی پایدار و فعال و مستعد تبدیل کرد. البته باید در این میان پتانسیل‌های مهم و بی‌همتای تاریخی را به درستی شناخت. توجه به ملاحظات باستان‌شناختی و تاریخی و مرمت بناهای موجود در مکان و پاسخ به این سؤال که چه مقدار از طرح گذشته باقی بماند و چه مقدار بیرون رود، این امر را ممکن می‌سازد.

خطر انهدام و محو کامل گورستان‌ها و تبدیل آنها به پارکی که اتفاقاً مرده‌ها را هم بدون هیچ اثر هنری در آن دفن می‌کنند، پیامد زندگی مدرن است.

در این زندگی، مدرن بودن وعده - ماجرا، شادی، قدرت، رشد و دگرگونی جهان را می‌دهند و در عین حال، همگیان را با تهدید نابودی و تخریب هر آنچه که دارند، هر آنچه که می‌دانند و هر آنچه هستند روبه‌رو می‌سازد.

به قول مارکس: هر آنچه سخت و استوار است، سرانجام بر باد فناست.

گورستان‌ها نمادی از گذشته و تاریخ‌اند. آنها مجموعه‌های متنوع و با شکوه و نمونهای از عناصری هستند که به مرور زمان شکل یافته و در کنار یکدیگر قرار گرفته‌اند. بدین ترتیب، آنها هم نمونه‌ای از فرایند رشد و جوشش به شمار می‌آیند و دارای ضرباهنگی در رقابت برای رشد و گسترش‌اند.

گورستان نمونه خود پرستی‌های مدرن است، آن هم به نحوی خشن که با این میراث توانمند به سبزی برخاسته و گورستان‌ها از بافتن حد و حصر و یا هر تعدی عاجز است.

باید دریافت که از چه راه‌هایی می‌توان نمودهایی از زندگی مدرن را که تخریب کننده و به منزله تهدیدی ریشه‌ای در برابر تاریخ و سنت قلمداد می‌شوند، به گونه‌ای غنا بخشید که ماهیت مدرنیسم را تیره و مخدوش یا از درون تهی و بی‌مایه نسازند. گورستان‌ها نماد یا تصویری از دوره کوتاه زمانی‌اند که به طور مستمر در طی سالیان توسعه پیدا کرده‌اند. مدت‌ها طول کشیده است تا این فضا به مکان تبدیل شود.

پلان گورستان مودنا بازنه‌سازی تصوراتی

گورستان غیر فعال شهری:

رشد و توسعه شهرها و تغییر در نظام حمل و نقل، استقرار مکانی برای خاکسپاری در خارج از شهرها را مطرح ساخت. پیامد این امر، غیر فعال شدن بسیاری از گورستان‌های قدیمی بود؛ گورستان‌هایی که معنایی آشنا در مجموعه خاطرات ذهنی داشتند و تداعی‌های فضایی شهروندانی بودند که طی سالیان مختلف شکل‌گیری تدریجی زوایای آن را شاهد بوده‌اند. حتی فرسودگی‌های گوشه کنار ساختمان‌های این قبیل گورستان‌ها نیز ممکن است نوعی حس تعلق نسبت به سالخورده‌گی انداموارهای این زوایا را به یادآورند.

گورسنگ‌ها، این مجموعه‌های تاریخی، حاوی اطلاعاتی از جمله مبدأ تاریخ پیدایش شهر، افزایش جمعیت، و گاه حتی یادآور بیماری‌ای هولناک در دوره‌ی زمانی خاص‌اند

انواع منحصر به فرد این بسترهای عمومی (گورستان) می‌توانند به اجزای مهم جلب جهانگرد و ایراتگرد تبدیل شوند

اما ناپساوانی اینها، کیفیت پایین معماری، فرسودگی ساختمان‌ها، اغتشاش و نابسامانی موجود در وضعیت درختان و بوته‌های محوطه، فرسایش کف و تجمع افراد ناباب و نظایر اینها، مجموعاً محیطی به دور از آرامش معنوی لازم برای چنین فضایی و سیمایی متفاوت با منزلت اجتماعی این مکان را به وجود آورده است. تنها عامل جفایت اینها، برخی سنگ‌هایی است که ارزش تاریخی - کثیفی دارد.

گورستان‌های جدید به وجود آمده در خارج شهر، بزرگ‌تر و مفصل‌تر شده‌اند و نشان از نگرش جدید مردم نسبت به دفن و خاکسپاری دارند. نیز به نوعی، بیانگر نوعی آمادگی مثبت اجتماع برای ایجاد تغییرات در گورستان‌های قدیمی، و شاید آغاز دوره‌های جدید و ایجاد تحول در این زمین‌های تدفینی‌اند.

در ادامه مطلب، به طرح چند نمونه از گورستان‌ها که سرشار از تمایز و استعواراتی هستند و تأکید بر ارتباطات تاریخی و انسان‌شناختی دارند پرداخته می‌شود. در واقع این گورستان‌ها تنها مجموعه‌های از گورسنگ‌های مختلف نیستند بلکه سراسر دارای ارزش‌های ذهنی و تاریخی‌اند. در ساخت آنها نیز مفهومی بسیار بیشتر از ایجاد مکانی صرفاً عملکردی مدنظر قرار گرفته است و طرح و توسعه آنها از درک عمیق تاریخ معماری مکان‌شان منتج می‌شود.

گورستان هرتینگ (۱): جنگلی در دشت

این گورستان که در آن عبادتگاهی کوچک نیز وجود دارد، در زمینی به ابعاد ۳۰۰×۲۰۰ متری و محوطه‌ای فشرده و پر درخت در دشت‌های غربی دامنمارک واقع است. در میان این درختان فضایی

خالی با ابعاد ۱۰×۳۰ متر به چشم می‌خورد که نوار نسبتاً عرضی از چمن از آن گذشته و باقی مانده فضا نیز با درختان بلوط پوشیده شده است.

تمامی این زمین به عنوان محل دفن مورد استفاده قرار گرفته است. قبرها رو به مشرق و فاقد خاشیه‌های گیاهی‌کاری شده‌اند و جنس سنگ قبرهای مستطیلی و مسطح آن نیز از گرانیت است. طراحی این گورستان ساده و صریح است و در عین حال به واسطه درختان بلوط و جنگلی بر از طراوت و شادابی، روحیه ملایمی دارد.

گورستان هیلراد (۲):

مکان این گورستان نیز در دامنمارک است. طرح کلی پلان گورستان به صورت یک صلیب است، که در آن با استادی تمام از یستی و بلندی بستر استفاده معالوب شده است. قسمت مرکزی آن فضای باز بیضی شکلی است که لبه آن را فضاهای تدفین، محصور کرده‌اند. این اتاقک‌های قائمه تدفین، حکم مجموعه‌ای پیوسته و پیچیده را دارند.

بوته‌های مستدی که در حاشیه لبه بیرونی کاشته شده‌اند، بر خط لبه بیضی تأکید می‌کنند. فضای باز مرکزی از نظر بافت و فرم متضاد با لبه بیرونی است. دفن کردن اجساد بر روی اتاقک‌های روی خاک بر اطراف فضای باز مرکزی بیضی شکل برگرفته از سنت سابق تاریخ سرزمین شمال اروپا است. شکل و طرح این گورستان نمونه‌ای از طراحی مدرنیستی است.

گورستان مودنا (۳):

مکان این گورستان در ایتالیا است و فضای آن مربع مستطیل شکل است. طرح گورستان کاملاً متقارن است. بر روی محور مرکزی، یک بنای مخروطی و یک بنای مکعب شکل طرح شده‌اند.

از مخروط تا مکعب و در جهتی عمود بر محور، ردیف‌هایی از مقابر طراحی شده‌اند که طول آنها از مخروط به مکعب زیاد می‌شود. این مجموعه در پلان یک مثلث ایجاد می‌کند. مفهوم کلی به کنار رفته در این طرح آندوزی (۴) (معمار مجموعه) این بوده است که: انسان چه چیز از خود باقی می‌گذارد.

محورها:

محورهای این گورستان بر اساس هندسه راست گوشه و مستقیم الخط است که بستر را به بخش‌ها و مناطقی تقسیم می‌کند، به گونه‌ای که عناصر و موضوعات از لحاظ فرمی، در فضا، سیالیت خاصی را در ذهن تداعی می‌کنند. آندوزشی محورها و منطقه‌بندی‌های دو گورستان کاستا (۵) و جویس (۶) را که در مجاورت این گورستان قرار دارند، به نحوی هنرمندانه در طرح منعکس ساخته است.

هندسه طرح:

بنای مکعب شکل محلی برای تدفین اجساد است و به عنوان نمادی از خانه مرگ. سوراخ‌ها و گشودگی‌های بنای مکعب شکل، محل دفن استخوان‌های اجساد است. بنا فاقد سقف است و به این ترتیب می‌توان گفت که خود بنا حکم نوعی اسکلت یا بنایی ناتمام را دارد و ویرانه‌ای است نمایانگر مرگ.

هندسه مثلث گونه به کار رفته در گورستان که از ردیف مقابر در کنار محور اصلی به وجود آمده، استخوان ماهی را که اولین نماد سیاحت است، تداعی می‌کند.

فضای داخلی مکتب روشنی

رواق‌ها و دیوارهایی که گورستان را در بر گرفته است، نمادی از خانه مردگان‌اند و تکرار و یگانگی حاصل از آن تعبیر و استعاره‌ای از این مطلب است که: انسان‌ها بعد از مرگ نیز در کنار یکدیگر خواهند بود.

به طور کلی از سه تعبیر در این گورستان استفاده شده است که هر کدام مبین نوعی ارزش ذهنی است:

مکعب - نمادی از خانه مردگان است و خانه‌ای که نه سقف دارد، نه طیفه‌نه پنجره و نه در؛ و تنها پناهگاهی است با یک ورودی برای دسترسی به آن و محلی برای تدفین.

مخروط - استعاره‌ای از مکانی تزئینی برای انجام مراسم تدفین و تپاش.

رواق اطراف گورستان و مقابر کنار محور اصلی - این مکان‌ها با سقف صاف، بدون توجه به سقف‌های سنتی منطقه، تنها یک دیوار یا رتبه‌ای از ستون دارند.

طراحی این گورستان این فرصت عالی را به آندوژی داد که عقاید خود را دربارهٔ به‌کارگیری احجام اولیه که لزوم ایجاد تغییر و تحول در آنها را به واسطهٔ عملکرد وجود نداشت به راحتی در دنیای

فضای داخلی مکتب روشنی

مکعب روشنی، نمادی از خانه مردگان

گورستان سنت پانکر اسن، درختان، آسمان و نور
نمادهایی از طبیعت که معماری گورستان را
تکمیل می‌کند

درختان، سنگ قبرهایی مستطیل شکل از گرانیت به اندازهٔ دو پله از سطح زمین بالاتر قرار گرفته‌اند.

دروازهٔ ورودی و سنگ قبرهای بزرگ تنها این مکان را تشدید می‌کنند ولی هوای بهاری، نور خورشید، بوته‌های کوتاه با برگ‌های سبز، شقایق‌ها و بوته‌های زعفران این حس را تعدیل می‌بخشند.

گورستان سن پانکر اسن (۸):

این گورستان در مرکز تاریخی و جغرافیایی خاصی در قرانسه واقع شده است. آن منطقه دید و منظر زیبایی به سمت آسمان و دریا دارد و در آن سوی این منظر قبرستانی آرام با سنگ قبرهای صاف به چشم می‌خورد.

سارک بازاری (۹) معمار این مجموعه، معتقد بوده که در طرح توسعهٔ این گورستان باید مرکزی برای آن تعبیه کرد - یعنی چیزی که امروزه شهرها فاقد آن هستند و صرفاً شامل تعدادی کبه شهری (مانند جادهٔ کمربندی) و فاقد مرکز شهری خاص هستند.

وی در طراحی این نقشه به دنبال ایده‌ای بود برای سازمان دهی مجموعه که در طی گذشت زمان مورد پسند و علاقهٔ عموم قرار گیرد.

مردگان که «نیستی» نیاز اصلی روزانهٔ آن است، محک بزند. به علاوه برداشتن به مرگ به عنوان فقدان حیات، سازوکار ادراکی مفیدی برای به میان آوردن مسئله‌ای انتقادی از امور انسان حاضر است. رُسی این نوع تفکر انتقادی منطقی را در این پروژه به تصویر کشیده است.

گورستان ریفانگ (۷):

گورستان یادمانی ریفانگ در مکانی که در طی جنگ جهانی دوم محلی برای اعدام اعضای نهضت مقاومت دانمارک بوده، بنا شده است.

قسمت مرکزی در طرح این گورستان فضایی مربع گونه است که سه ضلع آن دیوارهای سنگی و بوته‌ها و درختان، و ضلع چهارم آن دیواری طولی با سقف شیبدار است.

گورستان ورودی شاخص و جزئی انگیزی ندارد و خیابان اصلی گورستان از این ورودی مشخص می‌شود.

روی دیوارهای گرداگرد گورستان، پلاک‌هایی به یاد افرادی از نهضت مقاومت که محل دفن آنها مشخص نیست، نصب شده است.

در سمت دیگر خیابان اصلی در فضای باز و چمنزار وسیع بین

رشد و توسعه شهرها و دگرگونی در ترابری و حمل و نقل، لزوم استقرار مکانی برای خاکسپاری و دفن در خارج از شهرها را فراهم ساخت

خرده‌های عمومی تدفین در کنار دیوارهای گورستان بارک و چندین بخش تقسیم می‌کند.

سرمایه باشند که در آن جنگ گشته شدند. مسیری بیج در بیج نیز بخش شمالی زمین را به بخش جنوبی آن متصل می‌کند.

پارک و گورستان (۱۲):

این گورستان در واقع در حستان است، و مکانی است آرام برای مراقبه. مرکز بیضوی آن رادیوهای از سنگ طبیعی در بر می‌گیرند و حجره‌های تدفین پشت این دیوارها و زیر سطح زمین قرار دارند.

طاقچه‌های بتنی کوچ که حجره‌های تدفین بیشتری را فراهم می‌سازند، عناصری هستند که فضا را به وجود می‌آورند. این جایگاه دارای شبیهی است که شب گورستان از آن پیروی می‌کند. سکوت گورستان عامل مهمی در ایجاد حسن درونی فضاها به شمار می‌آید که نباید نادیده گرفته شود یا از بین برود.

نتیجه‌گیری:

همان گونه که گفته شد، در طراحی گورستان بستری به چشم می‌خورد سرشار از راز و رمز، که وظیفه طرح فضای سبز نمایان ساختن بافت و هویت خفته و پنهان در آشفتنی موجود و به نظام در آوردن و شکل دادن تازه به محیط آن است.

این طرح براساس چهار رویکرد تجسم می‌پذیرد: رویکرد اول - توجه به ملاحظات تاریخی و باستان شناسی، طراحی و مرمت ابنیه موجود در بستر طراحی و در نهایت اولویت بندی آنها.

هدف این رویکرد خدمات فرهنگی و احیای اطلاعات تاریخی است.

رویکرد دوم - ارائه فضای شهری با احیای مکان در سطح خدمات رسانی به محله شهر و در نهایت استلزام.

هدف این رویکرد خدمات فرهنگی - گردشگری و ارائه مراکز آموزشی و تحقیقی در زمینه تاریخ و فرهنگ است.

رویکرد سوم - باز یافت فضای سبز شهری.

هدف رویکرد مذکور بهداشت محیط شهری است.

رویکرد چهارم - توجه به محیط زیست.

هدف از این رویکرد، نگاه اکولوژیک به پوشش گیاهی و بستر به منظور حفظ و نگهداری آن است.

وی فضایی با توجه به ویژگی‌های محیط خلق کرده و مکان‌هایی به وجود آورده است که گوشه گوشه آن همزیستی مسالمت آمیزی با صخره‌ها و مکان موجود برقرار می‌کنند و شاید به دنبال ایده حل شدن در طبیعت و با آن یکی شدن اند.

وقتی که فرد به بالاترین قسمت این قبرستان می‌رسد، مجموعه‌ای از نمادهای معماری را می‌بیند که در میان سبزی طبیعت ادراک‌شان واقع شده‌اند و آسمان، دریا و نور به گونه‌ای شگفت‌آور آن را تکمیل کرده‌اند. مسیرها و دسترسی‌ها در این گورستان به گونه‌ای است که امکان دیدهای متوالی از سایت و معماری را به بیننده می‌دهد و این باعث فهم و خوانایی کلیت گورستان می‌شود.

پلکان طولانی قرار گرفته در شکاف موجود در حجم، راه عبوری است که مکان‌های تدفین پایین سایت را به کلیسای بالا متصل می‌کند. این مسیر در بالاترین نقطه سایت به کلیسایی در میان درختان منتهی می‌شود. این خود باغی آرام است که در کنار

جلو‌مطری ویژه در طبیعت، نشانه که به بالاترین نقطه گورستان می‌رسد، از میان شکاف بنا با آفاق دریا رو بر روی می‌شود.

آن سنگ قبرهایی از سنگ مرمر، حکاکی و تزیین شده‌اند. پارک یادبود در واترلو (۱۰):

مکان این گورستان در جنوب بروکسل پایتخت بلژیک است. در نبرد سال ۱۸۱۵ م، ولینگتن و بلوگر در این مکان بر ناپلئون پیروز شدند و چند صد هزار سرباز در طی چند روز در محوطه بسیار کوچکی جان باختند. در سال ۱۹۸۸ مسابقه‌ای بین المللی با هدف جاودانه کردن میراث تاریخی این مکان ترتیب یافت که در آن طرح پیشنهادی هویر (۱۱) مقام سوم را کسب کرد.

هویر در طرح خود سعی کرده این مکان شخصیت بدهد و سابقه تاریخی آن را با علاقه جهانی برای مرگ و زندگی منعکس کند.

در اولین گام درخت به عنوان نماد تغییر پذیری انتخاب شد و ردیف‌هایی طولانی از درختان سیدار به طور متناوب کاشته شد تا ضمن مشخص کردن محدوده‌های شمالی و جنوبی، پستی و بلندی‌های آن را تشدید سازند و تصویری از یک ستون نظامی را القا کنند.

هویر همچنین پیشنهاد کرد آبوهوای درخت در محدوده‌های دایره‌ای به شعاع ۱/۵ کیلومتر کاشته شوند تا یادآور هزاران

منابع

- 1- Miralles, Pinos, "Parkand Cemetery", GA Document 32.
- 2- Forest, A., San Cataldo Cemetery, Modena, 1971.
- 3- Hanama, H., "Grave matters", Landscape Architecture, 2001.
- 4- Barani, M., "Saint Pancrace", New urban design, 2000.
- ۵- در این مقاله به معرفی طرحی در منطقه تاریخی واترلو در بلژیک پرداخته شده است.
- ۶- در این مقاله به معرفی طرحی در منطقه تاریخی واترلو در بلژیک پرداخته شده است.
- ۷- در این مقاله به معرفی طرحی در منطقه تاریخی واترلو در بلژیک پرداخته شده است.
- ۸- در این مقاله به معرفی طرحی در منطقه تاریخی واترلو در بلژیک پرداخته شده است.
- ۹- در این مقاله به معرفی طرحی در منطقه تاریخی واترلو در بلژیک پرداخته شده است.
- ۱۰- در این مقاله به معرفی طرحی در منطقه تاریخی واترلو در بلژیک پرداخته شده است.
- ۱۱- در این مقاله به معرفی طرحی در منطقه تاریخی واترلو در بلژیک پرداخته شده است.
- ۱۲- در این مقاله به معرفی طرحی در منطقه تاریخی واترلو در بلژیک پرداخته شده است.

بررسی مشکلات مدیریت توسعه شهرک‌های صنعتی

فریده یاروقی

کارشناس ارشد شهرسازی

مقدمه

برنامه‌ریزی صنعتی در کشورهای توسعه یافته به طور جدی از سال‌های بعد از جنگ جهانی دوم (۱۹۳۹-۱۹۴۵ م) آغاز گردید. کشور انگلستان پیشگام در برنامه‌ریزی شهرک‌های صنعتی است. یکسری گسترده در سراسر این کشور بین دو جنگ جهانی باعث شد که دولت به نقش و مکان صنعت به گونه‌ای جدی‌تر توجه کند. چسرا که تأثیرات و کود بر بعضی مناطق بیش از انهای دیگر بود و ارتباط مستقیمی بین یکسری و ساختار صنعتی مشاهده می‌شد. بعد از جنگ جهانی دوم دولت به منظور گسترش متوازن و یکسری از صنایع در سطح کشور اقدام به برنامه‌ریزی شهرک‌های صنعتی کرد.

رشد صنعتی روندهای برنامه‌ریزی و ایجاد شهرک‌های صنعتی و ابزارهای مشابه استقرار صنعت در اوایل قرن بیستم به ویژه بعد از پایان جنگ جهانی دوم به سرعت در کشورهای چون کانادا، آمریکا، هلند، فرانسه، سوئیس، دانمارک و ایتالیا گسترش یافته. در کشورهای کمتر توسعه یافته از سال‌های ۱۹۵۰ به بعد، به دلیل رشد سریع شهرنشینی، افزایش مهاجرت، یکسری شدید، و تعادل‌های منطقه‌ای ناشی از مهاجرت از نواحی روستایی، و رشد شتابان مراکز شهری، دولت‌های این کشورها در جهت هماهنگ ساختن روند توسعه صنعتی با شهرنشینی، برنامه‌ریزی و توسعه شهرک‌های صنعتی را در پیش گرفتند.

در توسعه صنعتی کشورهای دنیا، سازمان‌های مختلف بین‌المللی فعالیت داشته‌اند، که از جمله می‌توان به اینها اشاره کرد: سازمان توسعه صنعتی ملل متحد (یونیدو) (۱) برنامه توسعه سازمان ملل (انطب) (۲) انجمن توسعه بین‌المللی سولند (سیدا) (۳) بانک جهانی و جز اینها. در این میان سازمان یونیدو نقش مهمی داشته و همکاری و کمک‌های مختلف مالی - مشاوره‌ای را برای توسعه صنعتی کشورها - به ویژه کشورهای کمتر توسعه یافته - در اختیار آنها قرار داده است.

تجربه‌های جهانی

بررسی تجربه کشورهای دیگر در زمینه سیستم تصمیم‌گیری و مدیریت شهرک‌های صنعتی، نشان می‌دهد که در انگلستان توسعه و هدایت و کنترل شهرک‌های صنعتی به عهده وزارت اقتصاد و بازرگانی بوده است. با تصویب قانون اشتغال

محلی که کل کشور را تحت پوشش قرار می‌داد، سه سازمان مدیریتی که هر کدام یک رئیس و چهار عضو داشت، مسئولیت تنظیم قطعات زمین واحداث ساختمان‌های صنعتی را به عهده گرفتند. در این کشور هر دو نوع شهرک‌های دولتی و خصوصی وجود داشته‌اند، ولی اکثر شهرک‌ها تحت نظارت دولت اداره می‌شدند و مهاجران صنایع نیز با تشکیل کمیته‌هایی در مدیریت شهرک مشارکت می‌ورزیدند.

در کشور فرانسه سازمان‌های محلی و شرکت‌های نیمه دولتی نظارت بر نواحی شهرک‌های صنعتی را به عهده داشته‌اند، که وظایف آنها تأمین وام‌های کوتاه مدت با بهره‌های پایین (۲/۵ درصد) برای دو سال - و تمدید شدنی تا ۴ الی ۶ سال برای صاحبان صنایع - بوده است.

در بین کشورهای کمتر توسعه یافته، به عنوان نمونه در ترکیه شهرک‌های صنعتی را مقامات استانی، شهرداری‌ها و شرکت‌های تعاونی نظارت و هدایت می‌کنند. این سازمان‌ها کمک‌های مالی و فنی را از طریق بانک به صنایع ارائه می‌دهند. این کمک‌ها شامل پرداخت وام با بهره ۵۰ درصد، تأمین هزینه‌های احداث در نقاط متوسط تا ۷۰ درصد و در مناطق توسعه نیافته تا ۱۰۰ درصد است.

در هندوستان سه شکل مدیریت - شامل دولتی، تعاونی و خصوصی - وجود دارد. در این کشور وجود سیستم جامع پشتیبان، اعتم از مؤسسات فنی و خدماتی و تشویق مالی صنایع مستقر در نواحی توسعه نیافته، در موفقیت شهرک‌های صنعتی تأثیر زیادی داشته‌اند.

در کشور نیجریه وزارت صنایع این کشور یک بخش صنایع کوچک را برای نظارت بر اجرای شهرک‌های صنعتی ایجاد کرده و در هر ایالت نیز بخش مشابهی را وزارت تجارت و صنعت، به منظور تشویق استقرار صنایع در آن ایالت، به وجود آورد. کمیته مشاوره نیز در زمینه توسعه صنایع کوچک، مرکب از نمایندگان دولت فدرال و ایالتی، وزارت بازرگانی، صنایع و دانشگاه‌ها، همراه با یک واحد تحقیق صنعتی، به منظور هماهنگی و هدایت برنامه شهرک‌های صنعتی شکل گرفته است. در این کشور شهرک‌های صنعتی تأثیر چندانی در ایجاد اشتغال در بخش صنعت نداشته‌اند. تأمین ناقص تأسیسات زیربنایی - به ویژه آب - و عدم تخصیص فضا برای توسعه شهرک و ضعف مدیریت از جمله عوامل ناموفق در عملکرد شهرک‌هایی چون بابا (۴) و انوگو (۵) بوده است.

مدیریت شهرک‌های صنعتی در ایران، در دوره پیش از انقلاب

در ایران ایجاد مجتمع‌های صنعتی به سال‌های قبل از ۱۳۵۷ و ایجاد نواحی و شهرک‌های صنعتی، به ویژه به دوره برنامه چهارم عمرانی، برمی‌گردد. در فاصله سال‌های ۳۷-۱۳۴۵ با همکاری سازمان توسعه صنعتی ملل متحد (یونیدو) تعدادی ناحیه صنعتی برنامه‌ریزی شد که مهم‌ترین آنها ناحیه صنعتی اهواز است. بعد از آن در فاصله سال‌های ۵۳-۱۳۳۷ در چارچوب هدف توسعه سریع صنعتی و جلوگیری از تمرکز فعالیت‌های صنعتی در پایتخت و مشکلات زیست محیطی ناشی از آن به طور مشخص چهار شهرک صنعتی در شهرهای قزوین (البرز) ساوه (کاووه)، رشت و کرمانشاه برنامه‌ریزی و احداث گردیدند.

در شهرک‌های صنعتی، تخصیص قطعات صنعتی به انواع صنایع بر حسب موقعیت و نیازهای محدوده‌ای، بر اساس تصمیمات وزارت صنایع تعیین می‌گردید، و متقاضیان پس از گرفتن موافقت اصولی برای دریافت زمین، به شهرک‌های صنعتی معرفی می‌شدند. عدم ارتباط بین برنامه‌ریزی شهرک‌های صنعتی با برنامه‌های فرادست و مشخص نبودن جایگاه آنها در روند توسعه

صنعتی، روشن نبودن نحوه حمایت از واحدهای صنعتی مستقر در آنها، نامناسب بودن نحوه واگذاری زمین که به انحصاری شدن بازار زمین و محدود شدن آن به کسانی که تمایلی به ساخت و ساز نداشتند انجامید، فقدان ضوابط و مقررات مکان‌یابی شهرک‌ها، فقدان ساز و کارهای قانونی مؤثر برای اعمال مدیریت، مشخص نبودن وظایف مدیریت در دوران ساخت، تکمیل و راهبری پس از بهره‌برداری، مولائی شدن دوره ساخت، مشکلات متعدد فضایی و کالبدی و زیست محیطی متعدد (هوا، آب و خاک)، ناسازگاری با کاربرد کشاورزی پیرامون شهرک‌ها، برنامه‌ریزی نامناسب در انتخاب و استقرار واحدهای صنعتی و عدم رعایت همجواری واحدها، کمبود یا نقص تأسیسات زیربنایی و به ویژه آب، عدم تأمین امکانات سکونت برای شاغلان شهرک‌های صنعتی و به هر حال کاستی‌هایی از این دست موجب گردید که این شهرک‌ها بعد از گذشت بیش از سه دهه از احداث آنها نتوانند به اهداف تعیین شده در آن دوره دست یابند. به طور کلی، مدیریت شهرک‌های صنعتی در دوره پیش از انقلاب نقشی در برنامه‌ریزی و راهبری صنعتی نداشته‌اند، و گویی بیشتر به عنوان واگذار کننده زمین برای دارندگان موافقت اصولی عمل کرده‌اند، مانند شهرک صنعتی کاوه.

شهرک صنعتی زمینی است دارای محدوده و مساحت معین که مجموعه‌ای از صنایع را در خود جای می‌دهد و پارهای از امکانات و تأسیسات زیربنایی و خدمات رفاهی مورد نیاز را، با توجه به نوع و اندازه شهرک و ترکیب فعالیت‌های صنعتی، در اختیار صاحبان صنایع قرار می‌دهد

دوره بعد از انقلاب

پس از انقلاب، به دنبال تفکیک وظایف وزارتخانه‌های جدید صنعتی و معدنی، سازمان صنایع کوچک و نواحی صنعتی ایران در وزارت صنایع ادغام شد و در ادامه اجرای سیاست توسعه شهرک‌های صنعتی قبل از انقلاب شهرک‌های صنعتی به عنوان ابزار مناسب و مطلوب توسعه متوازن صنعت شناخته شد. بعد از تأسیس شرکت شهرک‌های صنعتی ایران این شرکت زیر نظر وزارت صنایع هدایت، هماهنگی و نظارت بر اداره امور شهرک‌های صنعتی را از طریق شهرک‌های فرعی و تابع - که در استان‌های مختلف تأسیس می‌شوند - انجام می‌دهد.

مهم‌ترین اهداف برنامه‌ریزی شهرک‌های صنعتی در دوره بعد از انقلاب، چنین تعیین گردیده است:

- تشویق توسعه صنعتی و توازن در توزیع آن و توسعه مناطق محروم،

- دستیابی به الگوی بهینه کاربرد زمین،

- به حداکثر رساندن استفاده از منابع مادی و نیروی انسانی از

طریق سازماندهی مناسب فعالیت‌های تولیدی،
- جلوگیری از گسترش بی‌رویه واحدهای صنعتی در فضاهای
مسکونی شهر،

- ایجاد فضای مناسب برای استقرار صنایع متوسط و کوچک
مربوط با صنایع بزرگ منطقه.

- جلوگیری از برهم‌خوردن تعادل‌های زیست محیطی،
گسترش آلودگی و تخریب منابع طبیعی در نقاط شهری و
روستایی،

- به حداکثر رساندن استفاده از منابع مادی و نیروی انسانی از
طریق سازماندهی مناسب فعالیت‌های تولیدی.

ارکسان اصلی شرکت شهرک‌های صنعتی عبارتند از: مجمع
عمومی، هیئت مدیره، مدیر عامل، یازم و حسابرس. مجمع
عمومی مسئولیت بررسی و تصویب پیشنهادهای ارائه شده در
زمینه احداث شهرک صنعتی جدید را بر عهده دارد؛ و آن را پس از
تصویب، سه‌به‌بالا ترین مقام تصمیم‌گیری (هیئت وزیران) برای
تصویب نهایی ارائه می‌کند (نمودار شماره ۶ ساختار سازمانی

نمودار شماره ۶ - ساختار سازمانی شرکت شهرک‌های صنعتی ایران

**در هندوستان سه شکل مدیریت - شامل دولتی،
تعاونی و خصوصی - وجود دارد. در این کشور
وجود سیستم جامع پشتیبان، اعم از مؤسسات
فنی و خدماتی و تشویق مالی صنایع مستقر در
نواحی توسعه نیافته، در موفقیت شهرک‌های
صنعتی تأثیر زیادی داشته‌اند**

**در ایران ایجاد مجتمع‌های صنعتی به سال‌های
قبل از ۱۳۵۷ و ایجاد نواحی و شهرک‌های
صنعتی، به ویژه به دوره برنامه چهارم عمراتی،
برمی‌گردد**

شرکت شهرک‌های صنعتی ایران را نشان می‌دهد.

شهرک صنعتی در این دوره بر اساس آیین‌نامه اجرایی قانون
تأسیس شهرک‌های صنعتی بدین شکل تعریف شده است:
«شهرک صنعتی زمینی است دارای محدوده و مساحت معین که
مجموعه‌ای از صنایع را در خود جای می‌دهد و پاره‌ای از امکانات و
تأسیسات زیربنایی و خدمات رفاهی مورد نیاز راه با توجه به نوع و
اندازه شهرک و ترکیب فعالیت‌های صنعتی، در اختیار صاحبان
صنایع قرار می‌دهد.»

با توجه به تعریف ارائه شده، این شهرک‌ها صرفاً کاربرد
صنعتی دارند و به استقرار واحدهای صنعتی و فعالیت صنعتی
اختصاص یافته‌اند و عملکرد مسکونی برای سکونت نیروی
انسانی شاغل در آن - که در شهرک‌های صنعتی قبل از انقلاب در
نظر گرفته شده بود - مدنظر قرار نگرفته است. در واقع این
شهرک‌ها در نزدیکی شهرها و در خارج از حریم آنها مستقر
می‌گردند و نیازهای سکونتی خود را از همان شهر تأمین می‌کنند.

از سال ۱۳۶۲ به بعد گسترش شهرک‌های صنعتی در مناطق
مختلف کشور همراه با استقرار کالبدی واحدهای صنعتی در
محدوده این شهرک‌ها سرعت بیشتری یافت. در این شهرک‌ها
صنایع سبک تولید کننده کالاهای مصرفی با دوام، می‌توانند
مستقر گردند. استقرار صنایع سنگین و صنایع معدنی به صورت

جداگانه و خارج از ضوابط تعیین شده برای شهرک‌های صنعتی
صورت می‌گیرد.

از تاریخ تأسیس شرکت شهرک‌های صنعتی (در دوره
۷۷-۱۳۶۲) تعداد ۲۶۲ شهرک صنعتی یا مساحت کل حدود
۴۷۳۹۱ هکتار در استان‌های مختلف به تصویب هیئت وزیران
رسیده است. بالاترین رقم شهرک‌های تصویب شده مربوطاً به
استان‌های اصفهان و خراسان - هر کدام با ۲۵ شهرک - است.
بیش از نیمی از زمین‌های آماده‌سازی شده در قطب‌های صنعتی
کشور (تهران، مشهد، اصفهان، تبریز، شیراز، قم و اهواز) قرار دارد.
جدول شماره ۱ مشخصات شهرک‌های صنعتی تصویب شده در
استان‌های کشور، مساحت زمین واگذار شده و صنایع فعال را تا
پایان سال ۱۳۶۷ نشان می‌دهد.

گروه‌بندی شهرک‌های صنعتی بر پایه مدیریت مالی
از دیدگاه مدیریت مالی، شهرک‌های صنعتی را می‌توان در سه
دسته جای داد:

- **شهرک صنعتی برخوردار (یارانه‌بده):** اینها
شهرک‌هایی هستند که قادرند هزینه‌های آماده‌سازی را خودشان
تأمین کنند و علاوه بر تأمین هزینه‌های خود، به شهرک‌های غیر
بدرخوردار و محروم نیز یارانه بدهند. اکثر شهرک‌های صنعتی
استان‌های تهران، اصفهان، سمنان و یزد از این دسته‌اند.

- **شهرک صنعتی غیربدرخوردار (یارانه‌بگیر):**
شهرک‌هایی هستند که قادر به تأمین هزینه‌های آماده‌سازی
نیستند. در این شهرک‌ها اجرای برنامه‌های آماده‌سازی و ایجاد
تأسیسات زیربنایی دارای توجه اقتصادی نیست. شهرک‌های
مذکور از شهرک‌های برخوردار یارانه دریافت می‌کنند و بیش از ۵۰
درصد شهرک‌های صنعتی موجود را تشکیل می‌دهند. استان‌های
آذربایجان غربی، کردستان، ایلام، سیستان و بلوچستان،

جدول شماره ۱ - ویژگی‌های شهرک‌های صنعتی تصویب شده در استان‌های کشور، سامانه زمین و آثار شده و صنایع فعال تا پایان سال ۱۳۷۶

استان	شهرک صنعتی (هکتار)	شهرک صنعتی (مکان‌های کارایی)		مجموع واحدها
		صنایع (مکان)	تولید (مکان)	
آذربایجان شرقی	۲۲۵۲	۱۵	۱۱۲۳	۳۳۸
آذربایجان غربی	۳۰۰۱	۱۳	۹۵۵	۳۳۷
ایلام	۱۵۱	۳	۳۸	۴۱
اصفهان	۲۲۲۱	۱۵	۳۳۳	۳۳۳
ایران	۳۳۳	۳	۳۳	۳۳
خراسان	۱۰۳	۳	۳۰۳	۳۳
چهارمحال و بختیاری	۳۳۰	۳	۳۳۳	۳۳۰
تهران	۳۳۳	۳	۳۳۳	۳۳۳
خراسان جنوبی	۳۳۳	۳	۳۳۳	۳۳۳
خراسان شمالی	۳۳۳	۳	۳۳۳	۳۳۳
زنجان	۳۳۳	۳	۳۳۳	۳۳۳
سمنان	۳۳۳	۳	۳۳۳	۳۳۳
سمنان جنوبی	۳۳۳	۳	۳۳۳	۳۳۳
لرستان	۳۳۳	۳	۳۳۳	۳۳۳
کرمانشاه	۳۳۳	۳	۳۳۳	۳۳۳
کرمان	۳۳۳	۳	۳۳۳	۳۳۳
کرمانشاه	۳۳۳	۳	۳۳۳	۳۳۳
کهگیلویه و بویراحمد	۳۳۳	۳	۳۳۳	۳۳۳
گیلان	۳۳۳	۳	۳۳۳	۳۳۳
لرستان	۳۳۳	۳	۳۳۳	۳۳۳
مازندران	۳۳۳	۳	۳۳۳	۳۳۳
مرکزی	۳۳۳	۳	۳۳۳	۳۳۳
مرکزی	۳۳۳	۳	۳۳۳	۳۳۳
همدان	۳۳۳	۳	۳۳۳	۳۳۳
زنجان	۳۳۳	۳	۳۳۳	۳۳۳
منبع	۳۳۳۳	۳۳۳	۳۳۳۳	۳۳۳۳

مشکلات، که نقش زیادی در عدم موفقیت شهرک‌های صنعتی داشته‌اند، عبارتند از:

- دخالت تصمیمات سایر وزارتخانه‌ها در خصوص احداث شهرک صنعتی، وجود چندگانگی در زمینه صدور موافقت اصولی و توسعه شهرک‌های صنعتی (تصمیم وزارت مسکن و شهرسازی در ایجاد شهرک صنعتی هشتگرد به منظور ایجاد اشتغال برای ساکنان شهر جدید هشتگرد).

- عدم هماهنگی بین ادارات صنایع و شرکت شهرک‌های صنعتی استان‌ها و مدیریت ناهماهنگ صنعتی، اداره کل صنایع استان‌ها تنها صدور موافقت‌نامه احداث واحد صنعتی را انجام می‌دهد اما در زمینه انتخاب مکان دارندگان موافقت‌نامه تأسیس واحد صنعتی و هدایت آنها به استقرار در شهرک صنعتی، با شرکت شهرک صنعتی هماهنگی ندارد. شایان ذکر است که وزارت صنایع در سال ۱۳۶۴ مصوبه‌ای را مبنی بر هدایت دارندگان موافقت اصولی به درون شهرک‌های صنعتی تصویب کرده‌است.

پس از انقلاب، در ادامه اجرای سیاست توسعه شهرک‌های صنعتی قبل از انقلاب، شهرک‌های صنعتی به عنوان ابزار مناسب و مطلوب توسعه متوازن صنعت شناخته شد

- بالا بودن قیمت زمین در داخل شهرک‌ها به لحاظ هزینه‌های آماده‌سازی و جز آن، موجب می‌گردد که سرمایه‌گذاران تمایل چندانی به استقرار واحد صنعتی در آن نشان ندهند و اینان در واقع به مکان‌هایی گرایش دارند که قیمت زمین پایین باشد.

- در اختیار نداشتن بودجه کافی برای احداث شهرک‌ها براساس مرحله‌بندی توسعه.

- کمبود منابع مالی شهرک‌ها برای اجرای تأسیسات زیربنایی و خدمات رفاهی، به دلیل منابع مالی محدود شرکت شهرک‌های صنعتی استان‌ها قادر به احداث کامل تأسیسات زیربنایی و خدمات رفاهی در داخل شهرک‌ها نیست.

- عدم تعلق امتیازهای مالی ویژه برای صنایع مستقر در شهرک‌ها از قبیل اعطای وام‌های ویژه، معافیت مالیاتی، اعطای زمین ارزان به صاحبان صنایع مستقر در شهرک‌ها در مقایسه با صنایع مستقر در خارج از شهرک براساس نوع صنایع.

- دخالت نمایندگان و مقامات محلی و فشارهای سیاسی و اجتماعی در تصمیم‌گیری‌ها، انتخاب مکان و مساحت شهرک‌ها، که وجود و استفاده از هرگونه ضوابط و مقررات را کم‌رنگ‌تر می‌سازد.

- کمبود واحدهای صنعتی مستقر در شهرک‌ها، به دلیل

کهگیلویه و بویراحمد، لرستان، بوشهر، هرمزگان، خوزستان و کرمانشاه در این دسته قرار دارند.

در برنامه دوم توسعه، شورای برنامه‌ریزی صنعت تصویب کرد که حداقل حدود ۵۰ درصد هزینه‌های آماده‌سازی در مناطق توسعه نیافته از محل اعتبارات عمرانی تأمین و پرداخت گردد. این مصوبه اجرا نشد و به علت مشکلات مالی و مشکلات بخش صنعت مراحل آماده‌سازی شهرک‌های صنعتی در این مناطق با مشکل مواجه گردید.

- شهرک‌های صنعتی خودگردان: این شهرک‌ها نه به شهرک‌های صنعتی در مناطق توسعه نیافته یارانه می‌دهند و نه یارانه دریافت می‌کنند، بلکه از محل درآمد حاصل از واگذاری قطعات و ارائه تسهیلات زیربنایی اداره می‌شوند. اکثر شهرک‌های صنعتی استان‌های آذربایجان شرقی، زنجان، اردبیل، خراسان، چهارمحال و بختیاری، فارس، کرمان، گیلان، مازندران، همدان و مرکزی از این دسته‌اند.

مراحل تصمیم‌گیری (اولیه)، مکان‌یابی، هدایت توسعه و مدیریت اجرایی - همچون ایجاد تأسیسات زیربنایی و خدمات رفاهی - شهرک‌های صنعتی به عهده شرکت شهرک صنعتی استان‌هاست. این شرکت بعد از اتمام و تکمیل مراحل ساخت و ساز شهرک‌ها، اداره امور آنها را به هیئت امنای شهرک - که از بین صاحبان صنایع مستقر در شهرک انتخاب می‌شود - واگذار می‌کند.

ناکارایی شهرک‌های صنعتی و دشواری‌های آن

شهرک‌های صنعتی علاوه بر مشکلات و نارسایی‌هایی که در مراحل تهیه برنامه همچون مطالعات انتخاب مکان و مراحل تصویب دارند، از لحاظ سیستم تصمیم‌گیری و مدیریتی نیز با مشکلات و نارسایی‌های متعدد مواجه‌اند. مهم‌ترین این

به دلیل مشکلات و محدودیت‌های ذکر شده، شهرک‌های صنعتی تا کنون موفقیت چندانی در دستیابی به اهداف تعیین شده و جذب صنایع و ایجاد اشتغال نداشته‌اند و در واقع هنوز نتوانسته‌اند به اهداف مورد نظر دست یابند

- پیش‌بینی منابع تأمین بودجه، به غیر از منابع حاصل از فروش قطعات زمین.
- خودداری از اعطای موافقت‌نامه احداث واحد صنعتی در خارج از شهرک صنعتی، به استثنای مواردی که امکان استقرار آنها در داخل شهرک صنعتی یا تشخیص شرکت شهرک‌های صنعتی وجود ندارد.
- اعطای موافقت‌نامه اصولی از طرف سازمان‌های صادر کننده آن یا توجه به برنامه‌های آمایش سرزمین و ساختار توسعه صنعتی تعیین شده انجام گیرد و هماهنگی بین سازمان‌های دست اندر کار به عمل آید.
- کنترل توسعه‌های صنعتی بدون برنامه در خارج از شهرک‌های صنعتی، به طوری که عدم کنترل بر آنها موجب خالی ماندن شهرک‌ها و اتلاف و هدر رفتن سرمایه‌گذاری‌های زیربنایی واحدها و زیرساخت‌ها در آنها می‌گردد.

گونگون از جمله عدم تعلق وام، عدم حمایت مالی، مشکل تهیه مواد اولیه، ماشین آلات و فروش محصولات.

- فقدان ضوابط و مقررات معین برای مدیریت شهرک‌ها.

- فقدان ابزارهای قانونی برای اداره شهرک‌ها، که این امر آنها را با مشکلات متعددی روبرو می‌سازد از جمله: تخطی صاحبان صنایع در ساخت و ساز واحدهای صنعتی، عدم پرداخت هزینه احداث و نگهداری فضای سبز، عدم امکان ملزم ساختن صاحبان صنایع به همکاری.

- ضعف عملکرد هیئت امنای شهرک‌های صنعتی در مرحله نگهداری، و در اختیار نداشتن ابزارهای قانونی لازم برای اعمال مدیریت.

راهبردهای پیشنهادی

به دلیل مشکلات و محدودیت‌های ذکر شده، شهرک‌های صنعتی تا کنون موفقیت چندانی در دستیابی به اهداف تعیین شده

شهرک‌های صنعتی علاوه بر مشکلات و نارسایی‌هایی که در مراحل تهیه برنامه همچون مطالعات انتخاب مکان و مراحل تصویب دارند، از لحاظ سیستم تصمیم‌گیری و مدیریتی نیز با مشکلات و نارسایی‌های متعدد مواجه‌اند

- حمایت و کمک‌های مالی ویژه برای تشویق و ترغیب سرمایه‌گذاران به سرمایه‌گذاری در شهرک‌های صنعتی، مانند پرداخت وام‌های گیم‌په‌ره و معافیت‌های مالیاتی، به ویژه برای جذب صنایع تخصصی با فناوری بالا.
- جلب حمایت و همکاری سازمان‌های گوناگون تأمین کننده زیرساخت‌ها در خارج از مرز شهرک‌ها به منظور تأمین هزینه‌های تأسیسات زیربنایی تا مرز شهرک‌های صنعتی. این هزینه‌های اضافی معمولاً از صاحبان صنایع دریافت می‌گردد و همین امر موجب عدم تمایل سرمایه‌گذاران به استقرار در شهرک صنعتی به دلیل افزایش هزینه می‌شود.
- نظارت بر نحوه واگذاری اراضی داخل شهرک‌های صنعتی و جلوگیری از بورس بازی زمین.
- ایجاد ساز و کارهای مؤثر به منظور مشارکت صاحبان صنایع برای اداره بهتر شهرک.
- حمایت از مدیریت هیئت امنای شهرک‌های صنعتی با تدوین ابزارها و ساز و کارهای قانونی مناسب.
- کمک به احداث ساختمان‌های صنعتی و یا احداث آنها به وسیله دولت و اجاره آنها به صاحبان صنایع، برای جلب و جذب صنایع ویژه - که نیاز به کمک خاصی دارند - به شهرک صنعتی.
- حمایت‌های مستقیم و غیرمستقیم همچون اختصاص زمین رایگان و سایر کمک‌ها برای ایجاد مؤسسات آموزش فنی و حرفه‌ای در شهرک‌ها، به منظور ارتقای سطح تخصصی شهرک‌های صنعتی.

و جذب صنایع و ایجاد اشتغال نداشته‌اند و در واقع هنوز نتوانسته‌اند به اهداف مورد نظر دست یابند. استفاده از تجربه‌های موفق جهانی در زمینه توسعه شهرک‌های صنعتی و میزان مداخله و حمایت دولت از شهرک‌های صنعتی، و تشویق و بهبود سیستم تصمیم‌گیری و مدیریتی شهرک‌های صنعتی به عنوان مهم‌ترین رکن توسعه شهرک‌ها، می‌تواند نقش مؤثری در روند ایجاد و توسعه شهرک‌های صنعتی و هدایت صنایع به سمت آنها داشته باشد. در این مقاله بیان شده که در تجارب موفق دنیا، به ویژه کشورهای توسعه یافته و همچنین کشورهای مثل هندوستان که حمایت‌های دولتی مستمر در قالب برنامه‌های بلندمدت توسعه ملی و تشکیلات منجم و سازمان یافته انجام گرفته است و شهرک‌ها بدون برنامه احداث نگردیده‌اند، نتوانسته‌اند به اهداف مشخص مورد نظر خود دست یابند.

در ایران شهرک‌های صنعتی با اینکه بیش از سه دهه از سابقه ایجادشان می‌گذرد، هنوز نتوانسته‌اند جایگاه مناسب را در نظام برنامه‌ریزی صنعتی کشور پیدا کنند. ایجاد آنها عمدتاً تابع سیاست‌ها و خواسته‌های بخش‌ها و وزارتخانه‌های مختلف دولتی بوده و ضوابط و مقررات جامع و کاملی در برنامه‌ریزی و ایجاد و توسعه آنها تدوین نشده است. در این قسمت برخی راهبردهای پیشنهادی که می‌تواند در فرایند برنامه‌ریزی شهرک‌های صنعتی - به ویژه در فرایند تصمیم‌گیری و مدیریت آنها - مؤثر باشد ارائه می‌گردد:

- به کارگیری ابزارهای قانونی و سایر ابزارها و ساز و کارهای اعمال مدیریت برای هیئت مدیره شهرک‌های صنعتی.

- ۱- مینسون مشاوران سیستم‌های برنامه‌ریزی احداث مجتمع‌های صنعتی در کشور های در حال توسعه، ۱۳۷۰.
- ۲- شرکت شهرک‌های صنعتی، مجموعه دستورالعمل‌ها، پیشنهادها و مکاتبات، ۱۳۶۵.
- ۳- شرکت شهرک‌های صنعتی ایران، تالیف و وضوح شهرک‌های صنعتی ایران، ۱۳۷۰.
- ۴- شرکت شهرک‌های صنعتی ایران، مسائل و چالش‌های احداث شهرک‌های صنعتی در کشور، ۱۳۶۶.
- ۵- خولایی، سیدین، جغرافیای اقتصادی، چهار فصلنامه، تربیت مدرس، ۱۳۷۵.
- ۶- ستاری، مسعود، چهار مقاله در زمینه مکان‌یابی صنعتی، سازمان برنامه و بودجه استان، اسفند ۱۳۶۶.
- 7- Industrial Development Organization, Industrial Estates in Europe and the Middle East Organization United Nations, United Nations New York, 1968.
- پارشت:
- 1- (UNIDO) United Nations Industrial Development Organization
- 2- (ONDP) United Nations Development Program
- 3- (SIDA) Sweden International Development Association
- 4- Yiba
- 5- Enugu

مشاور حقوقی

حسین احتشامی

کارشناس دفتر حقوقی وزارت کشور

اینکه موقوفه‌ها تحت تصدی و نظارت ادارات اوقاف قرار دارند، منتها به لحاظ وقوع این گورستان در سطح شهر و نظارت عامه شهرداری‌ها بر امور شهرها و خصوصاً ساماندهی گورستان‌ها که به موجب بند ۱۴ ماده ۵۵ قانون شهرداری‌ها و ماده ۱۰ این نامه گورستان‌ها مصوب ۱۳۱۹، انتظام امور گورستان‌ها از وظایف شهرداری‌ها قلمداد شده است لذا ادارات اوقاف باید در ساماندهی گورستان‌های موقوفه طبق نظر شهرداری محل عمل کنند. شهرداری‌ها نیز به استناد موارد مذکور، طرح‌های ساماندهی گورستان‌ها را تهیه و بر حسب آن اقدام خواهند کرد.

۲- عهده تداخل فعالیت ادارات اوقاف و شهرداری‌ها ناشی از نوع تفسیری است که از حکم تبصره ۶ ماده ۹۶ قانون شهرداری‌ها و ماده ۴۵ این نامه عالی شهرداری‌ها در خصوص مالکیت گورستان‌ها به عمل می‌آید. به موجب حکم مواد پیش گفته، گورستان‌های عمومی واقع در محدوده هر شهر که مورد استفاده عمومی است ملک عمومی محسوب می‌گردد و در مالکیت شهرداری است.

● همان گونه که اطلاع دارید، محدوده نهایی اعمال مقررات شهرداری عبارت است از منتهی‌الیه محدوده حریم شهر، که این معنی در مواد ۹۹ و ۱۰۰ قانون شهرداری‌ها و ماده ۲۲ قانون نوسازی و عمران شهری و دیگر قوانین و مقررات مربوط، به صراحت قید گردیده است. حال نظر به اینکه قانونگذار هیچ گونه حلقه ارتباطی بین شهرداری و شوراهای اسلامی روستایی تعریف نکرده است و از سوی وزارت محترم کشور در گذشته نسبت به تشکیل شوراهای اسلامی روستایی در حریم شهرها اقدام کرده، این امر با توجه به احکام متفاوت حاکم مسائلی را برای شهرداری‌ها فراهم آورده است. خواهشمند است به سوالات مطرح شده ذیل پاسخ حقوقی ارائه فرمایید:

۱- آیا تشکیل شوراهای روستایی در حریم شهرها توجیه قانونی دارد یا خیر؛ و اگر توجیه قانونی دارد مواد استنادی آن کدام است؟

۲- در صورت مثبت بودن پاسخ سؤال اول، تناسب و تقابل مصوبات شورای اسلامی شهر و عملکرد شهرداری با مصوبات شوراهای اسلامی روستاهای واقع در حریم شهر چگونه خواهد بود؟

۳- در خصوص چگونگی برخورد با موضوع فعالیت کسی و ساخت و سازهای غیرمجاز با عنایت به مواد ۵۶ و ۵۷ قانون نظام صنفی (در مورد فعالیت صنفی) و مواد ۹۹ و ۱۰۰ قانون شهرداری (در مورد جلوگیری از ساخت و ساز غیرمجاز) اعلام نظر فرمایید.

سؤال ویژه مشاور حقوقی

تلاش بر آن است که زمین پس، مرتباً با موضوع هر شماره ماخذنامه، سؤال و یا سؤالاتی در مورد مشکلات اساسی در آن زمینه مطرح گردد و با مشاوران حقوقی ماخذنامه در میان گذاشته شود. در همین زمینه با توجه به موضوع اصلی این شماره (ساماندهی گورستان‌ها)، پرسش‌هایی که در پی می‌آیند مطرح گردیده و آقایان احتشامی (کارشناس دفتر حقوقی وزارت کشور) و ملک‌زاده (مدیر کل دفتر حقوقی سازمان شهرداری‌ها) به آنها پاسخ داده‌اند.

● مستحضرو هستیید که مطابق قانون شهرداری‌ها مالکیت گورستان‌ها با شهرداری‌هاست. در این بین برخی از این گورستان‌ها وقفی‌اند و تصدی‌گری آنها با اوقاف است. این موضوع سبب شده است که در بسیاری موارد، سازمان اوقاف از انجام عملیات ساماندهی در گورستان‌ها به وسیله شهرداری‌ها جلوگیری به عمل آورد. حال سؤال اینجاست که:

۱- دامنه دخل و تصرف اوقاف در این زمینه تا چه اندازه است و حدود و اختیارات این سازمان چگونه تعریف می‌شود؟

۲- تداخل فعالیت این دو نهاد در چه عرصه‌هایی است؟ به عبارت دیگر، دامنه هم پوشانی فعالیت‌های شهرداری‌ها و اوقاف در زمینه گورستان‌ها کجاست؟
(جواب احتشامی): در پاسخ به موارد مطرح شده راجع به مساحت حقوقی گورستان‌های وقفی نکات زیر را می‌توان مطرح ساخت:

۱- وقف عبارت است از حبس عین تسبیل منافع و تارمانی که عین موجود باشد منافع حاصله به تبع وقف از آن موقوف علیه است که در موارد عام متولی امر اداره اوقاف است. به همین اعتبار، محدوده و دامنه دخل و تصرف اوقاف استخوانی است و سایر اشخاص -اعم از حقیقی یا حقوقی- از دخالت در این خصوص منع شده‌اند.

۲- وقف از مقررات و قواعد خاص خود که منشاء شرعی دارد تبعیت می‌کند و به همین دلیل سایر مقررات و نظامات موضوعه نمی‌تواند در اهمیت و جایگاه وقف و همچنین اعتبار قانونی و شرعی آن تأثیر بگذارد؛ لذا قوانین موضوعه بدون تأثیرگذاری در احکام وقف از نثر قانونی خود بیرونی می‌گردد.

۳- گورستان‌های وقفی با عنایت به شرح مراتب مذکور تحت نظارت استخوانی اداره اوقاف قرار دارند و چنانچه شهرداری در نظر داشته باشد این گونه گورستان‌ها را - که اغلب شرکاءند - ساماندهی کند، الرامای باجست نظر و موافقت سازمان اوقاف را تحصیل کند و بر اساس نظریات سازمان مذکور نسبت به اجرای طرح ساماندهی خود اقدام کند.

(جواب ملک‌زاده): اگر چه گورستان‌های موقوفه به اعتبار

مشاوره حقوقی این شماره به مسائل متعددی از جمله برخورد وظایف شهرداری‌ها و شوراهای روستایی در محدوده حریم شهرها، معافیت اینها و اماکن در زمره آثار ملی از پرداخت عوارض شهرداری، وصول عوارض نیم درصد پیمانکاری از شرکت‌های دولتی در داخل حریم استحفاظی و ... می‌پردازد. این مطالب به منزله دیدگاه‌های کارشناس حقوقی است.

۱- روستاهایی که در نتیجه توسعه حریم شهر (موضوع بند ۲ ماده ۹۹ قانون شهر داری) و با حفظ ماهیت تقسیماتی در داخل حریم شهر استقرار می یابند، از لحاظ اعمال بارهای از مقررات به شرح دلایل ذیل در حوزه عمل سایر احکام قانونی قرار می گیرند:

۱- با اجرای مقررات صنفی موضوع ماده ۵۶ قانون نظام صنفی مصوب سال ۵۹ و حکم اصلاحیه بعدی آن، تمشیت امور صنفی روستا و بخش به شورای بخش محول گردیده است؛ لکن قانونگذار اجرای این حکم را منوط به خارج بودن روستا از محدوده حفاظتی شهرها قرار داده است. بدین ترتیب این گونه روستاها به دلیل استقرار در حریم شهرها، در دایره شمول حکم مذکور واقع نمی شوند و کماکان مقررات صنفی حاکم بر شهرها در این باره تسری می یابد.

۲- نظر به اینکه دامنه عملکرد حکم ماده صد قانون شهرداری نسبت به امر نظارتی شهرداری در باره ساخت و سازها تا منتهی الیه حریم شهرها ادامه و خارج می یابد، لذا هر گونه اقدامی به وسیله مالکان املاک اعم از عرصه و اعیان در محدوده عمل شهرداری، می بایست به تبعیت از نظامات و مقررات شهرداری مربوط صورت پذیرد و چون روستاهای واقع در حریم نمی توانند از این قاعده مستثنی شوند، به همین اعتبار از لحاظ کنترل ساخت و سازها، این گونه روستاها الزاماً از مقررات و نظامات شهرداری پیروی می کنند.

۳- تشکیل شوراهای در واحد تقسیماتی به موجب قانون انتخابات شوراهای امری الزامی و محترم است. از آنجا که روستاهای واقع در حریم شهرها با حفظ ماهیت تقسیماتی در حریم شهرها استقرار یافته اند، برگزاری انتخابات و تشکیل شوراهای روستایی در این قبیل روستاها شایستگی با سایر قوانین، به کیفیت که اشاره شد، ندارد.

● **قطعه زمینی طبق طرح تفصیلی مصوب در مسیر خیابان ۱۰ متری واقع است و مالک متقاضی صدور پروانه ساختمانی و یا تعیین تکلیف قطعی از سوی شهرداری در این خصوص است. لکن شهرداری به لحاظ ضعف مالی قادر به خرید و تملک ملک نیست. خواهشمند است از نظر حقوقی اعلام فرمایید آیا می توان بر اساس قانون تعیین وضعیت املاک واقع در طرح های دولتی و شهرداری ها مصوب سال ۶۷ برای ملک موصوف پروانه ساختمانی صادر کرد؟**

○ صدور پروانه ساخت بر روی اراضی واقع در طرح های شهری با رعایت دقیق مفاد قانون تعیین وضعیت املاک واقع در طرح های دولتی و شهرداری ها مصوب سال ۶۷ مشروط به اینکه طرح مذکور در فهرست زمان بندی اجرایی واقع نشده باشد، طی تریات مقرر و با گرفتن تمهید رسمی، به کیفیت که در متن قانون مندرج است مائمی ندارد.

● **به موجب قانون، ابنیه و اماکنی که در زمره آثار ملی ثبت گردیده اند، از پرداخت عوارض شهرداری معاف هستند. خواهشمند است با عنایت به تاریخ تصویب قانون مذکور (۷۱/۱۱/۲۸) اعلام فرمایید آیا چنین معافیتی هنوز تداوم دارد یا خیر.**

○ کلیه معافیت هایی که به موجب قانون برای اشخاص حقوقی برقرار می شود تا زمانی که لغو نگردیده است معتبر و برای شهرداری راجع به عوارض لازم الاتباع است. به همین اعتبار و در اجرای قانون برقراری معافیت برای ابنیه و اماکن ثبت شده آثار

ملی، این حکم جاری است و انقای این حکم در سایر متون قانونی ملاحظه نشده است.

● **همان گونه که استحضار دارید، رأی کمیسیون ماده صد در مرحله بدوی به جهت عدم اعتراض بموقع قطعی می گردد، که در مقام اعتراض و طرح شکایت در دیوان عدالت اداری بعضاً منجر به صدور رأی مبنی بر ارجاع امر رسیدگی به کمیسیون همعرض می شود. حال خواهشمند است در جواب اعلام فرمایید این گونه پرونده ها بایستی در کمیسیون بدوی و یا در کمیسیون تجدیدنظر به عنوان همعرض ارجاع گردد، یا کمیسیون خاصی مطرح نظر است؟**

○ مرجع همعرض در رسیدگی به موضوعات ارجاعی از سوی دیوان عدالت اداری راجع به رأی کمیسیون های ماده صد قانون شهرداری در وضعیت اعلامی، کمیسیون بدوی خواهد بود که در این مقطع از رسیدگی، اعضای این کمیسیون به غیر از اعضای است که در این خصوص در امر رسیدگی حضور داشته و تصمیم گیری کرده اند.

● **خواهشمند است در مورد وصول عوارض نیم در صد پیمانکاری از شرکت های دولتی، از جمله شرکت توسعه عمران اراضی کشاورزی و شرکت مخابرات که در داخل حریم استحفاظی شهر قرار داد پیمانکاری دارند، شهرداری را راهنمایی فرمایید.**

○ عوارض ناشی از عقد پیمانکاری شامل آن دسته از قراردادهایی می شود که محل اجرای آن در حوزه عملکرد شهرداری است و در این خصوص ملاک اقدام شهرداری، فارغ از محل تأمین اعتبار طرح اجرایی، و معطوف به قرار داد و محل اجرای طرح است. پدیدگی است در صورت تحقق شرایط مذکور، شهرداری می تواند از طریق طرح موضوع در کمیسیون ماده ۷۷ قانون شهرداری در صورت استکفاف از پرداخت عوارض، نسبت به وصول مطالبات خود اقدام کند.

شماره: ۱۷۲/۸۰/۵

۱۳۸۱/۳/۱۱

تاریخ: ۱۳۸۱/۲/۱۵

کلاس: پرونده: ۱۷۴۸۰/۵

شماره دادنامه: ۵۰

مرجع رسیدگی: هیئت عمومی دیوان عدالت اداری.

شاکی:

موضوع شکایت و خواسته: ابمال بند ۵ ماده ۱۹ آیین نامه اجرایی قانون زمین شهری.

مقدمه: شاکی طی شکایتنامه تقدیمی اعلام داشته است، به موجب دادنامه شماره ۳۰ مورخ ۱۳۶۹/۴/۱۳ هیئت عمومی دیوان عدالت اداری، بند ۵ ماده ۱۹ آیین نامه اجرایی قانون زمین شهری منسوخ ۱۳۶۷/۴/۱۵ به دلیل مغایر بودن با قانون ابطال گردیده است. نظر به اینکه آیین نامه مذکور توسط آیین نامه اجرایی قانون زمین شهری مصوب ۱۳۷۱/۲/۲۲ اصلاح و جایگزین شده است، متأسفانه بند ۵ ماده ۱۹ ابغالی غیاً در بند ۵ ماده ۱۹ آیین نامه اجرایی جدید آورده شده است که بی اعتباری به دادنامه شماره ۳۰ مورخ ۱۳۶۹/۴/۱۳ هیئت عمومی دیوان و بی اعتبار دانستن آن محسوب می گردد. متأسفانه بند ۵ ماده ۱۹ آیین نامه مورد اشاره مورد استناد قضات محاکم عمومی دادگستری قرار گرفته و بر آن اساس ائشاء رأی می نمایند. علی هذا یا عنایت به موارد مذکور و با

عطف توجه به اینکه موضوع قبلاً در هیئت عمومی دیوان رسیدگی و منتهی به صدور دادنامه گردیده، تقاضای ابطال بند ۵ ماده ۱۹ این نامه اجرایی قانون زمین شهری مصوب ۱۳۷۱/۲/۲۴ را دارم.

قائم مقام معاونت حقوقی و امور مجلس رئیس جمهور در پاسخ به شکایت مذکور طی نامه شماره ۲-۲۴۱ مورخ ۱۳۸۰/۸/۲ اعلام داشته اند: الف- قسمت اخیر بند ۵ ماده ۲۶ این نامه قانون زمین شهری مصوب ۱۳۶۷ (که صرفاً اطلاقی آن در رأی شماره ۳۶ مورخ ۱۳۶۹/۲/۱۳ هیئت عمومی دیوان عدالت ابطال شده است) در بند قسمت اخیر بند ۵ ماده ۱۹ این نامه قانون زمین شهری مصوب ۱۳۷۱ اصلاح شده و علی رغم دادخواست شاکی عین یکدیگر نمی باشند که متن هر دو بند ذیالاً ارائه می شود. بند ۵ ماده ۲۶ قانون زمین شهری مصوب ۱۳۶۷ «در مواردی که زمین بر اساس نظر وزارت مسکن و شهرسازی موات تشخیص داده شود ادارات ثبت مکلفاند به درخواست وزارت مسکن و شهرسازی قبل از قطعی نظر به مرقوم سند مالکیت آن را به نام دولت به نمایندگی وزارت مسکن و شهرسازی صادر کنند. در صورتی که بر اساس رأی قطعی دادگاه، زمین غیر موات تشخیص داده شود، بر اساس ماده ۹ قانون با مالک رفتار می شود.» بند ۵ ماده ۱۹ این نامه قانون زمین شهری مصوب ۱۳۷۱ «در مواردی که زمین بر اساس نظر وزارت مسکن و شهرسازی موات تشخیص داده می شود، ادارات ثبت مکلف اند به درخواست وزارت مسکن و شهرسازی صادر نمایند. در صورتی که بر اساس رأی قطعی دادگاه، زمین غیر موات تشخیص داده می شود، در شهرهای مشمول ضرورت بر اساس ماده ۹ قانون با مالک رفتار می شود و سایر شهرها و شهرک های کشور، تبصره های ۷ و ۸ ماده ۹ قانون قابل اجراست.»

ب- رأی شماره ۳۰ مورخ ۱۳۶۹/۲/۱۳ هیئت عمومی دیوان عدالت اداری فقط اطلاقی قسمت اخیر بند ۵ ماده ۲۶ را از جهت تسری به غیر از شهرک های ۶۰ گانه محل اشکال و ابطال قرار داده است. حال آنکه در قسمت اخیر بند ۵ ماده ۱۹ این نامه

مصوب ۱۳۷۱ بین شهرهای ۶۰ گانه و دیگر شهرها تفکیک شده است و در مورد دیگر شهرها تبصره ۷ و ۸ ماده ۹ قانون زمین شهری مورد حکم قرار گرفته است. عنایت دارند تبصره های ۷ و ۸ ماده ۹ قانون زمین شهری ناظر به کلیه شهرها و شهرک های سراسر کشور است. پ- در ماده ۲۹ این نامه قانون زمین شهری مصوب ۱۳۷۱ تأکید شده است «با انقضای ۵ سال مهلت مندرج در ماده ۹ قانون صرفاً موادی از این نامه که در ارتباط با کلیه شهرها و شهرک ها باشد قابل اجراست.»

بنابراین با توجه به اینکه بند ۵ ماده ۱۹ مربوط به شهرهای مشمول ضرورت نیز هست، علی هذا بند ۵ ماده ۱۹ دیگر قابل استناد نبوده و مجری نمی باشد. هیئت عمومی دیوان عدالت اداری در تاریخ فوق به ریاست حجت الاسلام والمسلمین دری نجف آبادی و با حضور رؤسای شعب بدوی و رؤسا و مستشاران شعب تجدیدنظر تشکیل و پس از بحث و بررسی و انجام مشاوره با اکثریت آراء به شرح آتی مبادرت به صدور رأی می نماید.

رأی هیئت عمومی

بنا عنایت به پایان مدت اعتبار ماده ۹ قانون زمین شهری و تبصره های آن به شرح تبصره ۱۱ ماده مذکور و عنایت به حکم مقرر در ماده واحده قانون تعیین تکلیف اراضی واگذاری دولت و نهادها مصوب ۱۳۷۰/۱۲/۱۵، مجمع تشخیص مصلحت نظام در خصوص جواز ثبت اراضی موضوع این قانون به نام دولت منحصرأ در موارد مصرح در بندهای الف و ب و اینکه تبصره های ۷ و ۸ ماده ۹ قانون زمین شهری ناظر به اراضی مورد نیاز دولت و شهرناری ها به منظور اجرای طرح های مصوب بوده، اطلاقی بند ۵ ماده ۱۹ این نامه اجرایی قانون زمین شهری مصوب ۱۳۷۱ که در خصوص مورد ترتیب دیگری نیز معین کرده است، خلاف مصرحات قانون در این باب و خارج از حدود اختیارات قوه مجریه در وضع مقررات دولتی تشخیص داده می شود و به استناد قسمت دوم ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری ابطال می گردد.

رئیس هیئت عمومی دیوان عدالت اداری - سرتی نجف آبادی

مشاور اداری - مالی

جمشید رضایی

کارشناس دفتر حقوقی وزارت کشور

شوراهای اسلامی شهر و پیگیری و تصویب شورا از محل بودجه شهرداری هزینه ها و بدهی های معوقه اموال مورد نظر پرداخت و اسناد مابقی اموال نیز به نام شورا منتقل می شود.

با عنایت به پاسخ مشاور اداری و مالی، مندرج در شماره ۳۸ ماهنامه، وضعیت قانونی این گونه اموال چگونه است؟ اگر متعلق به شورا است، تکلیف مبلغ هزینه شده به وسیله شهرداری چه می شود؟

آن دسته از اموالی که قبل از تأسیس شهرداری و از طریق هدایای مردمی تحصیل شده و اسناد آنها نیز به نام شورا است، به شورا تعلق دارد ولی آن دسته از اموالی که از محل بودجه شهرداری خریداری شده متعلق به شهرداری است؛ در صورتی که اسناد آنها به نام شورا صادر شده باشد می بایست اصلاح و به نام شهرداری گردد.

همان طور که در شماره ۳۸ ماهنامه نیز آمده، ماده ۲۰

● حسب ماده ۷۵ قانون شوراها، کلیه اموال منقول و غیر منقول در اختیار شوراهای اسلامی شهر متعلق به شهرداری ذی ربط است و نیازهای مالی و تدارکاتی شورا از طریق بودجه شهرداری همان شهر تأمین می گردد. روستایی به مرکزیت بخش که دارای شورای روستایی است از طریق هدایای مردمی یا دستگاه های دولتی یا فعالیت های درآمدزا اموالی را به دست آورده که بعضاً اسناد اموال به نام شورا منتقل شده و بعضاً نیز به علت عدم پرداخت قسمتی از بهای آنها، به نام غیر باقی مانده ولی اموال در اختیار شورا قرار گرفته است. از طرفی، روستای مرکز بخش به شهر تبدیل می شود و شهرداری فعالیت خود را آغاز می کند اما وضعیت اموال حل نشده باقی می ماند، تا اینکه پس از گذشت هشت ماه از تأسیس شهرداری، انتخابات شوراها برگزار می گردد و با روی کار آمدن

مشاوره اداری - مالی
این شماره به سؤالاتی در زمینه وضعیت اموال انتقال یافته به شوراهای اسلامی شهری، امکان یا عدم امکان به کارگیری بازنشستگان در جایگاه شهردار، مفهوم کمیسیون همعرض، تفکیک زمین به وسیله ادارات ثبت اسناد و املاک به زیر نصاب تفکیک، و امکان احراز سمت قبلی پس از استعفا از شورای اسلامی شهر پاسخ می دهد.

این نامه اجرایی تشکیلات، انتخابات داخلی و امور مالی شوراهای اسلامی شهرها مقرر می‌دارد: «کلیه اموال شورا اعم از منقول و غیر منقول که در اختیار شورا قرار می‌گیرد متعلق به شهرداری ذی ربط است و باید طبق صورت مجلسی، به وسیله ذی حسابان شهرداری تحویل رئیس و خزانه‌دار شورا گردد. بدین ترتیب چنین مستفاد می‌شود که کلیه اموال منقول و غیر منقولی که از محل بودجه شهرداری تهیه می‌گردد و در اختیار شورا قرار می‌گیرد، متعلق به شهرداری است، بنابراین اموالی که از طریق مختلف - از جمله هدایای مردمی - به شورا واگذار شده یا می‌شود در مالکیت شورا است و مشمول حکم ماده ۷۵ نمی‌گردد.

● آیا می‌توان از بازنشستگان در بیعت شهردار استفاده کرد؟

ج) با توجه به نص صریح ماده ۸ قانون نحوه تعدیل نیروی انسانی دستگاه‌های دولتی مصوب ۱۳۶۶ (اشعار می‌دارد: اشتغال به کار کلیه بازنشستگان و نیز کسانی که سنوات خدمت آنان بر اساس قوانین و مقررات استخدامی بازخرید نشده است در وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و شرکت‌های دولتی و شهرداری‌ها ممنوع است و در صورت نیاز دولت به تخصص بعضی از این افراد، اشتغال آنان به صورت غیر رسمی و برای مدت معین با تصویب هیئت وزیران مجاز خواهد بود) و بند «و» تبصره ۲ قانون بودجه سال ۱۳۸۱ (اشعار می‌دارد: اشتغال به کار افراد بازنشسته در وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی و کلیه دستگاه‌های موضوع ماده ۲ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوبه ۱۳۸۰/۲۷/۲۷) کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی و مؤسسات و نهادهای عمومی غیر دولتی و مؤسسات و شرکت‌های وابسته و تابع آنها و هر دستگاهی که به نحوی از انحاء از بودجه کل کشور استفاده می‌کنند جز با تصویب هیئت وزیران تحت هر عنوان ممنوع است. استفاده از بازنشستگان در سمت شهردار صرفاً به تصویب هیئت وزیران امکان‌پذیر است.

● همان‌طور که می‌دانید، دیوان عدالت اداری پس از نقض رأی کمیسیون ماده صد، پرونده را به کمیسیون همعرض ارجاع می‌دهد. خواهشمند است اعلام فرمایید که منظور از کمیسیون همعرض کدام کمیسیون است. آیا در صورتی که رأی کمیسیون تجدیدنظر نقض شده باشد کمیسیون همعرض آن کمیسیون بدوی است یا تجدیدنظر؟

ج) البته چنانچه کمیسیون‌هایی که در شهرداری تشکیل می‌شوند به کمیسیون بدوی و تجدیدنظر تقسیم نشده باشند، پس از نقض رأی در دیوان عدالت اداری کمیسیون همعرض عبارت خواهد بود از کلیه کمیسیون‌هایی که در پرونده مورد نظر مبادرت به انشای رأی نکرده باشند. به عبارت دیگر، در صورتی که بین کمیسیون‌ها تقسیم صلاحیت نشده باشد و هر کمیسیون نسبت به کمیسیون دیگر هم بدوی است و هم تجدیدنظر؛ و پس از نقض رأی در دیوان و ارجاع آن به کمیسیون همعرض کلیه کمیسیون‌های دیگر به غیر از کمیسیون یا کمیسیون‌هایی که در مورد پرونده مورد نظر رأی داده‌اند همعرض شناخته می‌شوند.

ب- در صورتی که کمیسیون‌های تشکیل شده در شهرداری

به بدوی و تجدیدنظر تقسیم صلاحیت شده باشند:

۱- اگر رأی نقض شده در دیوان عدالت اداری رأی کمیسیون بدوی باشد (که به واسطه عدم اعتراض در مدت قانونی قطعی شده است)، کمیسیون همعرض عبارت است از کلیه کمیسیون‌های بدوی، به غیر از کمیسیتی که رأی آن نقض شده است.

۲- اگر رأی نقض شده در دیوان عدالت اداری رأی کمیسیون تجدیدنظر باشد، کمیسیون همعرض عبارت است از کلیه کمیسیون‌های تجدیدنظر، به غیر از کمیسیتی که رأی آن نقض شده است.

ج- اگر بنا به مراتب مذکور در شهرداری ذی ربط کمیسیون همعرض نباشد، کمیسیون همعرض عبارت است از کمیسیون واقع در نزدیکترین شهر.

● اکثر شهرداری‌ها اعلام می‌کنند که ادارات ثبت اسناد و املاک کشور با استفاده از مواد ۱۴۷ و ۱۴۸ اصلاحی ثبت، به تفکیک اراضی به زیر نصاب تفکیک مندرج در طرح‌های جامع و تفصیلی و هادی اقدام می‌کنند. حال ایشان در خصوص این گونه مشکلات خواستار ارائه طریق شده‌اند.

ج) متأسفانه این مشکل و مشکلات دیگر بر اثر قانون اصلاح مواد ۱ و ۲ و ۳ قانون اصلاح و حذف موادی از قانون ثبت اسناد و املاک (مصوب ۱۳۶۵/۴/۳۱) و الحاق موادی به آن (مصوب ۱۳۷۰/۶/۲۱) ایجاد شده است و راه‌حلی برای آنها بدون اصلاح قانون متصور نیست. پیشنهاد می‌گردد با ادارات ثبت اسناد و املاک به گونه‌های هماهنگی شود که تا حد ممکن از تفکیک املاک منافی به زیر حدنصاب تفکیک خودداری گردد.

● آیا اشخاص می‌توانند پس از عضویت در شورای اسلامی شهر هر یک از سمت‌های موضوع بندهای سه گانه ماده ۲۸ قانون شوراها را احراز کنند؟ و آیا کسی که در اجرای ماده مذکور از سمت خود استعفا کرده است می‌تواند پس از انتخاب شدن به عضویت شورا در آن سمت قبلی نیز اشتغال داشته باشد؟

ج) با توجه به مراتب زیر، کلیه اشخاص می‌توانند همزمان با عضویت در شورای اسلامی شهر در سمت‌های موضوع بندهای سه گانه ماده ۲۸ اشتغال داشته باشند، مگر آنهایی که منع قانونی دارند و عبارتند از: ۱- شهردار؛ مستند به نص صریح تبصره ۲ ذیل ماده یک قانون شورا ۲- کارکنان شهرداری (موضوع بند ۲ ماده ۲۸)؛ به دلیل اینکه وظیفه شورای اسلامی شهر حجت نظارتی دارد و با وظایف شهرداری که جنبه اجرایی دارد قابل جمع نیست، به عبارت دیگر، یک نفر نمی‌تواند در آن واحد هم در مقام نظارت باشد و هم اجراء ۳- فرماندار به جهت اینکه مقنن وظایفی را در خصوص شورای اسلامی شهر به وی واگذار کرده که قابل جمع با وظایف شورای اسلامی شهر نیست، به عنوان مثال، فرماندار به موجب ماده ۸۱ می‌تواند پیشنهاد انحلال شورا را بدهد.

الف- به موجب قسمت صدر ماده ۲۸ قانون شوراها که مقرر می‌دارد: «اشخاص زیر به واسطه مقام و شغل خود از داوطلب شدن برای شوراهای اسلامی محروم‌اند» و قسمت اخیر بندهای آن، که اشاره می‌دارد: «... مگر آنکه دو ماه قبل از ثبت نام از سمت خود

استعفا کرده و به هیچ وجه در آن پست شاغل نباشند، چنین مستفاد می‌گردد که مقنن همانند ماده ۲۹ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی برای اینکه اشخاص مذکور از مقام و موقعیت‌شان به نفع خود در انتخابات استفاده نکنند، آنان را از داوطلب شدن برای انتخابات شوراها محروم ساخته است، مگر آنکه دو ماه قبل از ثبت نام از سمت خود استعفا کرده و به هیچ وجه در آن پست شاغل نباشند.

ب- همانند ماده ۲۸ مقنن در ماده ۲۹ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی نیز اشخاصی را به واسطه مقام و شغل از داوطلب شدن برای انتخابات مجلس شورای اسلامی محروم ساخته است، مگر اینکه آنان حداقل دو ماه قبل از ثبت نام از سمت خود استعفا کرده و به هیچ وجه در آن پست شاغل نباشند، ولی نکته در خور توجه این است که محرومیت نمایندگان مجلس شورای اسلامی (پس از پذیرفته شدن به عضویت مجلس) از احراز پست‌ها و سمت‌های دولتی و عمومی به واسطه ماده مذکور (ماده ۲۹) نیست بلکه به موجب حکم صریح اصل یکم و چهل و یکم قانون اساسی و تبصره ۴ ماده واحده قانون ممنوعیت تصدی بیش از یک شغل است.

ج- چون شورای اسلامی شهر مستند به ماده ۱۷ قانون تشکیلات شوراهای اسلامی کشور دارای شخصیت حقوقی مستقل است و تلقی دولت از آن نمی‌شود، لذا اعضای آن می‌توانند هم‌زمان با عضویت در شورا هر یک از سمت‌های موضوع بندهای ماده ۲۸ را (به جز موارد ممنوعه) احراز کنند.

د- در پارهای از مقررات موجود (از جمله ماده ۱۷ آیین نامه اجرایی تشکیلات، انتخابات داخلی و امور عالی شوراهای اسلامی شهرها) مقرر شده است که آن دسته از کارکنان دولت یا مؤسسات عمومی غیردولتی که به عضویت شورا درآمده و به وجود تمام وقت آنان نیاز باشد می‌توانند به عنوان نامور به خدمت در شوراها انجام وظیفه کنند.

مفهوم مخالف آن این است که آن دسته از اعضای شورای اسلامی که به وجود تمام وقت آنها در شورا نیاز نباشد می‌توانند هم‌زمان با عضویت در شورای اسلامی شهر در سازمان‌ها و مؤسسات دولتی و عمومی غیردولتی نیز اشتغال داشته باشند.

ه- هر یک از اعضای شورا در صورت داشتن شرایط لازم (به تشخیص مراجع ذی‌ربط) حق دارند هر یک از سمت‌های موضوع بندهای ماده ۲۸ را احراز کنند و نمی‌توان آنها را با تفسیر موسع قانون از این حق محروم ساخت. در مانحن فیه نیز منع قانونی وجود ندارد.

و- در نهایت باید گفت که در زمان حاضر وضعیت شوراها به گونه‌ای است که قائل شدن به اینکه اعضای شورا نمی‌توانند پس از انتخابات و پذیرفته شدن به عضویت شورا به سمت و پست قبلی بازگردند یا آنها را احراز کنند، عملاً شوراها را از وجود افراد تحصیل کرده و مجرب و متخصص محروم می‌سازد و در نتیجه اهداف قانونگذار از تشکیل شوراها به منتهی ظهور نخواهد رسید. به علاوه، در اکثر موارد حجم کار در شوراها به اندازه‌ای نیست که احتیاج به حضور تمام وقت اعضا در شورا داشته باشد.

رای وحدت رویه هیئت عمومی دیوان عدالت اداری،

مبنی بر اینکه محکومیت کیفری مشمولین قانون کار و عدم اشتغال آنان به خدمت به واسطه تعقیب در مراجع قضایی یا تحمل مجازات قطعی، از مصادیق ترک خدمت و از موجبات قطع رابطه همکاری با کارفرما محسوب می‌شود.

تاریخ ۱۳۸۰/۵/۱۴

شماره دادنامه: ۱۵۵

کلاس پرونده: ۵۵۸/۸۰ و ۹۲/۸۰

مرجع رسیدگی: هیئت عمومی دیوان عدالت اداری

موضوع شکایت و خواسته: اعلام تراضی آرای صادره از

شعب ۸ و ۱۷ دیوان عدالت اداری.

مقدمه:

الف- شعبه دوازدهم در رسیدگی به پرونده کلاس ۱۱۵۸/۷۷، موضوع شکایت آقای... به طرفیت هیئت حل اختلاف اداره کار بندر انزلی به شرح دادنامه شماره ۲۸۵ مورخ ۱۳۷۸/۴/۲۰ چنین رأی صادر نموده است: شاکی مدعی است که نسبت به شکایت از کارفرما اداره بنادر و کشتیرانی در هیئت حل اختلاف اداره کار بندر انزلی رسیدگی نشده و رأی بدون حضور او بر اخراج از خدمت صادر گردیده و مدیر کل اداره کار استان گیلان با ارسال سابقه پاسخ داده که به دلیل سابقه محکومیت و پس از سال اتمام دوره محکومیت و با احراز ترک کار او رأی مورد اعتراض صادر شده؛ لذا با توجه به اینکه هیئت حل اختلاف به شرح رأی مورخ ۱۳۷۷/۵/۲۸ کارفرما را مکلف بر پرداخت مطالبات شاکی نسبت به مدت کارکرد او نموده و رأی نیز پس از استماع اظهارات مشارالیه صادر شده و با توجه به ترک کار شاکی که به علت محکومیت کیفری او در صدور چک‌های پلامحل به وجود آمده، لذا بر رأی مذکور ایراد وارد نیست و اعتراض شاکی رد می‌شود.

ب- شعبه هشتم در رسیدگی به پرونده کلاس ۱۲۱/۷۹ موضوع شکایت آقای... به طرفیت هیئت حل اختلاف مستقر در اداره کار و امور اجتماعی شهرستان بندر انزلی به خواسته ابقای به کار و اعاده حیثیت به شرح دادنامه شماره ۹۹۶ مورخ ۱۳۷۹/۷/۱۸ چنین رأی صادر نموده است: اعتراض شاکی به رأی صادره از هیئت‌های مراجع حل اختلاف تشخیص و حل اختلاف می‌باشد، که ایشان را با داشتن ۲۴ سال سابقه کار به علت داشتن غیبت طولانی حدود دو سال و زائد بر آن به استناد ماده ۱۶۵ قانون کار و رأی انضباطی مورخ ۱۳۷۶/۱۲/۴ این کمیته به اخراج از کار محکوم کرده است. به رأی صادره از هیئت حل اختلاف اداره کل و امور اجتماعی شهرستان بندر انزلی به تاریخ ۱۳۷۷/۵/۱۴ این ایراد و اشکال وارد است که به دفاعیات شاکی توجه نشده است، هرچند ایشان و دیگر همکاران وی در مرجع قضایی به اتهام صدور چک پلامحل توجه به استدلال در رأی صادره از سوی قاضی صادر کننده رأی با احراز همکاری در صدور چک‌های پلامحل محکومیت کیفری پیدا کرده‌اند ولی صدور چک‌های مذکور به لحاظ سوء استفاده مالی و بهره‌برداری از وجوهات چک‌های مورد شکایت به نفع خود نبوده است و در رسیدگی مراجع حل اختلاف در مورد سوء نیت و سوء استفاده شخصی شاکی بحثی به میان نیامده است. صادرکنندگان آرای مذکور به دادنامه شماره ۶۰ مورخ

۱۳۶۸/۸/۱ صادره از هیئت عمومی دیوان توجه نکرده اند، و غیبت شاکی خارج از حیطه اراده و اختیار او بوده و از مصادیق غیبت غیر سوجه نبوده است.

علی هذا رأی به ورود شکایت و فسخ و ابطال رأی حل اختلاف جلسه مورخ ۱۳۷۷/۵/۱۴ در رسیدگی مجدد در هیئت همعرض صادر می نماید. هیئت عمومی دیوان عدالت اداری در تاریخ فوق به ریاست حجت الاسلام والمسلمین دری نجف آبادی و با حضور رؤسای شعب بدوی و رؤسای شعب تجدیدنظر تشکیل و پس از بحث و بررسی و انجام مشاوره با اکثریت آراء به شرح آتی مبادرت به صدور رأی می نماید.

رأی هیئت عمومی

نظیر به اینکه محکومیت کیفری مشمولین قانون کار و عدم اشتغال آنان به خدمت به واسطه تعقیب در مراجع قضایی و یا تحمل مجازات قطعی از مصادیق ترک خدمت و از موجبات قطع رابطه همکاری با کارفرما محسوب می شود، بنابراین دادنامه شماره ۳۸۵ مورخ ۱۳۷۸/۴/۲۰ شعبه ۱۲ بدوی دیوان در پرونده کلاس ۱۱۵۸/۷۷/۱۲ در حدی که متضمن این معنی است، موافق اصول و موازین قانونی تشخیص داده می شود. این رأی به استناد قسمت اخیر ماده ۲۰ اصلاحی قانون دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۷۸/۷/۱ برای شعب دیوان و سایر مراجع ذی ربط در موارد مشابه لازم الاتباع است.

رئیس هیئت عمومی دیوان عدالت اداری - قربانعلی دژی نجف آبادی
رأی وحدت رویه هیئت عمومی دیوان عدالت اداری، مبنی بر اینکه در صورت محکومیت مستخدم متخلف به یکی از مجازات های اداری پرداخت حقوق مینا یا عناوین مشابه به او جواز قانونی ندارد.

تاریخ ۱۳۸۰/۱۲/۲۶

شماره دادنامه ۴۳۸

کلاس پرونده ۲۶۹/۷۹

مرجع رسیدگی: هیئت عمومی دیوان عدالت اداری

موضوع شکایت و خواسته: اعلام تمارض آرای صادره از شعبه دوم دیوان عدالت اداری.
مقدمه:

الف - شعبه دوم در رسیدگی به پرونده کلاس ۲۸۸۶/۷۷ موضوع شکایت آقای ... به طرفیت نهضت سواد آموزی به خواسته، پرداخت حقوق معوقه از تاریخ ۱۳۷۳/۱۲/۱ لغایت ۱۳۷۷/۹/۹ به شرح دادنامه شماره ۱۰۲۹ مورخ ۱۳۷۸/۶/۴ چنین رأی صادر نموده است، شاکی مدعی است که بر اساس دادنامه صادره به شماره ۵۵۸ مورخ ۱۳۷۷/۲/۳۱ شعبه دوم دیوان عدالت اداری به شماره ۲۹ مورخ ۱۳۷۳/۱۱/۱ شعبه اول هیئت تجدیدنظر تخلفات اداری مبنی بر اخراج وی از محل خدمت قضی و این دادنامه در شعبه اول تجدیدنظر دیوان طی رأی شماره ۷۹۷ مورخ ۱۳۷۷/۶/۱۵ تأیید گردیده، مع الوصف اداره خواننده از پرداخت حقوق معوقه از تاریخ ۱۳۷۳/۱۲/۱ لغایت ۱۳۷۷/۹/۹ خودداری می نماید. تقاضای احقاق حق را دارد. مشتکی عنه در لایحه دفاعیه اقدام خود را به استناد قسمت اخیر ماده ۲۰ قانون رسیدگی به تخلفات اداری طبق بند (د) ماده ۱۲۴ قانون استخدام کشوری

دستشده و اعلام داشته، چون شاکی برائت حاصل نموده حالت تعلیق را دارد، تقاضای رد شکایت نموده است. پس از بررسی محتویات پرونده و سوابق ارسالی، نظر به اینکه رأی شماره ۲۹ مورخ ۱۳۷۳/۱۱/۱ نقض گردیده، به استناد همان ماده ۲۰ قانون سازمان ذکر شاکی از اتهام منجر به اخراج برائت حاصل نموده و بر فرض صحت رأی شماره ۱۵۱ مورخ ۱۰/۲۱/۱۳۷۷ شعبه دوم تجدیدنظر هیئت رسیدگی به تخلفات اداری موضوع اتهام به استناد بند (ز) ماده ۹ قانون سابق الذکر محکومیت یافته و حکم قبلی ملغی الاثر گردیده است. بنابراین شکایت و خواسته شاکی وارد تشخیص داده به استناد ماده ۲۰ قانون رسیدگی به تخلفات اداری مصوب سال ۱۳۷۲ رأی به ورود شکایت و الزام مشتکی عنه به پرداخت حقوق به شاکی به مأخذ آخرین پست سازمانی که قبل از این دوران به عهده داشته (از تاریخ ۱۳۷۳/۱۲/۱ لغایت ۱۳۷۷/۹/۹) صادر و اعلام می گردد.

ب - شعبه دوم در رسیدگی به پرونده کلاس ۵/۷۹ موضوع شکایت آقای ... به طرفیت سازمان نهضت سواد آموزی به خواسته، اعتراض به رأی هیئت بدوی رسیدگی به تخلفات اداری و اعلاعه حقوق و مزایای سنوات گذشته از تاریخ ۱۳۷۳/۹/۱ لغایت ۱۳۷۸/۲/۴، به شرح دادنامه شماره ۱۰۲۳ مورخ ۱۳۷۸/۵/۱۷، چنین رأی صادر نموده است، با توجه به لایحه جوابیه مدیر دفتر هماهنگی هیئت های رسیدگی به تخلفات اداری سازمان نهضت سواد آموزی و مندرجات آن، چون ایراد و اشکال قانونی به رأی موضوع شکایت وارد نیست لذا شعبه رأی به رد شکایت شاکی صادر و اعلام می دارد. در مورد اعلاعه حقوق و مزایای گذشته عدم اشتغال نیز با توجه به بدلول رأی صادره موصوف قرار رد شکایت صادر می گردد. هیئت عمومی دیوان عدالت اداری در تاریخ فوق به ریاست حجت الاسلام والمسلمین دری نجف آبادی و با حضور رؤسای شعب بدوی و رؤسا و مستشاران شعب تجدیدنظر تشکیل و پس از بحث و بررسی و انجام مشاوره با اکثریت آراء به شرح آتی مبادرت به صدور رأی می نماید.

رأی هیئت عمومی

طبق ماده ۲۰ قانون رسیدگی به تخلفات اداری مصوب ۱۳۷۲/۹/۷، پرداخت حقوق مینا و یا عنوان مشابه به مستخدم تحت تعقیب اداری در مدت عدم اشتغال به خدمت منوما به صورت حکم قطعی برائت او در هیئت رسیدگی به تخلفات اداری است و یا این وصف در صورت محکومیت مستخدم متخلف به یکی از مجازات های اداری پرداخت حقوق مذکور به او جواز قانونی ندارد. بنابر این دادنامه شماره ۱۰۷۳ مورخ ۱۳۷۹/۵/۱۷ در پرونده کلاس ۵/۷۹ شعبه دوم بدوی دیوان که متضمن این معنی می باشد، موافق اصول و موازین قانونی تشخیص داده می شود. این رأی به استناد قسمت اخیر ماده ۲۰ اصلاحی قانون دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۷۹/۷/۱ برای شعب دیوان و سایر مراجع ذی ربط در موارد مشابه لازم الاتباع است.

رئیس هیئت عمومی دیوان عدالت اداری - دژی نجف آبادی

این نامه مرده‌شویخانه و گورستان مصوب سال ۱۳۱۹ (۱)
فصل اول - کلیات

ماده ۱- ساختمان و انتظام مرده‌شویخانه و گورستان از لیدان بهداشت تحت نظر شهرداری بوده و همچنین احداث، نگاهداری نامرده منوط به موافقت قبلی و دریافت پروانه از شهرداری است...

فصل پنجم - گورستان

ماده ۲۶- گورستان باید دارای شرایط زیر باشد
الف- محصور از دیوار و یا توده آهن بوده، مطابق نقشه مصوب شهرداری خلبان بندی و درختکاری و گلکاری داشته باشد.
ب- ساختمان مقبره‌های خصوصی در گورستان مطابق نقشه اداره شهرداری خواهد بود

ج- در گورستان باید محل مخصوص مطابق اصول بهداشت برای درگذشتگان که نه امانت نگارده می‌شوند ساخته شود و نیز باید اتساق‌های متعدد جهت مشایعین - گورکنان و گذاردن ترگشتگان داشته و لوازم دفن از قبیل آهک و اجر و غیره همیشه موجود داشته باشد.

ماده ۲۷- گورستان باید به قدر کافی، و به اقتضای موقع، گورکن و کارگر داشته باشد.

ماده ۲۸- برای هر گورستان و مرده‌شویخانه یک دستگاه تلفن ضروری است...

متن حاضر برگررفته از مجموعه کامل قوانین و مقررات شهرداری و خدمات عمومی است، که خود از مجموعه قوانین سال ۱۳۱۹ گرفته شده است. لازم به ذکر است که قانون سال مذکور، تنها قانون قابل استناد در مورد گورستان‌هاست که نقش شهرداری‌ها به روشنی در آن طرح شده است. به نظر می‌رسد با توجه به اهمیت موضوع و قدمت قانون مربوطه، لازم است در جهت تکمیل قانون و تجدید نظر در آن اقداماتی صورت گیرد.

پانویس
۱- مجموعه قوانین سال ۱۳۱۹، صفحات ۳۳۷-۳۴۱

قانون شهر

تاریخ آپارتمان نشینی در ایران

تورج حیدر فیادلو خوش
کارشناس امور شهری

مقدمه

شکست و ناکامی طرح تروم در ایران، که ظاهراً برای عمران روستاها ولی در باطن به منظور پیشگیری از نفوذ و گسترش تفکر کمونیستی در جامعه روستایی و کاریگری ایران طراحی شده بود (۱۳۲۹ هجری شمسی)، و تحولات پیش آمده بر اساس این طرح که برخی اصلاحات و خصوصاً اصلاحات ارضی را در املاک دولتی و خالصه دامن زد، باعث از هم پاشیدگی زندگی روستایی و مهاجرت روستاییان به ویژه جوانان آنها - به شهرها گردید.

عدم آمادگی شهرها در پذیرش افراد مهاجر که عمدتاً ریشه در کمبود (یا نبود) امکانات اقتصادی شهرها در بخش اشتغال، مسکن، تأسیسات و تجهیزات شهری و فضاهای عمومی شهری داشت، مشکلات عدیده‌ای را در محیط شهرها پدید آورد. در این میان شهرهای بزرگ - خصوصاً تهران پایتخت - در روند پیدایش این پدیده به مراتب بیشتر بود. بدین ترتیب مسئولان وقت به جای دنبال کردن طرح عمران روستاها به فکر عمران شهرها برآمدند. اولین اقدام در این زمینه تقویت تشکیلات و سازمان‌های ذی ربط در عمران شهرها، خصوصاً شهرداری‌ها، بود و اصلاح قانون شهرداری‌ها نیز با همین هدف صورت پذیرفت (قانون مصوب قلمی در سال ۱۳۳۴ به تصویب رسید و در سال ۱۳۴۵ مواردی از آن اصلاح شد و موادی نیز به آن اضافه گردید).

دولت وقت برای بهبود وضعیت ساختاری و همچنین آموزش کارکنان شهرداری‌ها، سازمانی را با نام «اتحادیه شهرداری‌ها» به وجود آورد (۱۳۳۵)، که اغلب کارکنان و کارشناسان آن آموزش دیده آمریکایی‌ها بودند و الگوهای پیشنهادی این سازمان در بخش عمران شهرها الهام گرفته از ضوابط و اصول شهرسازی غرب بود.

توسعه امر شهرنشینی و کمبود زمین‌های بدون معارض در شهرها از یک طرف، و ترویج فرهنگ استفاده از فضا در ساختمان سازی به شکل کشورهای غربی از طرف دیگر، موجب گردید که در شهرهای بزرگ و به خصوص در تهران، مالکان به احداث ساختمان‌های دو یا چند طبقه روی آورند. این عمل از لحاظ اقتصادی مقرون به صرفه بود و هزینه ساخت و قیمت تمام شده مسکن را نیز کاهش می‌داد.

گذشته از هرگونه عوامل و سیاست‌های روز آن زمان، آنچه حائز اهمیت و مدنظر در این مقاله است، چگونگی استفاده از این فضاهای ایجاد شده و به قولی فرهنگ آپارتمان‌نشینی در شهرهای کشور است.

در گذشته‌های دور ساختمان‌های احدثی در شهرها صرفاً به استفاده سکونت هر خانواده اختصاص داشت و اشخاص کمتر به فکر احداث مسکن به منظور واگذاری به صورت اجاره بودند؛ لیکن گاه ساختمان‌های دو یا سه طبقه‌ای نیز به صورت مستقل، به خصوص در اراضی موقوفه یا خالصه و یا دولتی، احداث می‌شد و از ادارات تنها اسناد و املاک درخواست صدور سند مالکیت اعیانی (مستغلاتی) می‌گردید. این نوع ساختمان‌ها اغلب ورودی و دسترسی‌های جداگانه داشتند و فاقد قسمت مشایع بودند (غیر از عرصه تحت مستحدثات که آن هم اغلب موقوفه یا خالصه و یا دولتی بود). در نتیجه هزینه‌های مشترک خدماتی نظیر آنچه که امروز مطرح است نبود و چنانچه ساختمانی نیز ساخته می‌شد که دو یا چند طبقه و با ورودی مشترک و دسترسی جداگانه بود، اصولاً یک ساختمان تلقی می‌شد (ساختمان ۲ یا ۳ یا چند طبقه).

بروز مشکلات در نحوه اداره و نگهداری این قبیل ساختمان‌ها و تغییر الگوی ساخت و ساز و ترویج مجتمع سازی (به صورت آپارتمان) از سوی مدیران و طراحان امور شهری، موجب گردید که مسئولان وقت در تکرار ک مقرراتی برای اداره امور ساختمان‌ها باشند، که حاصل آن تصویب قانون تملک آپارتمان‌ها - مصوب ۱۳۴۳ - بود.

این قانون فاین طرح و بیکری در مراجع قضایی است.

تعریفی که از قسمت اختصاصی در این قانون و آیین نامه آن شده عبارت است از «قسمتهایی از بنا که عرفاً به استفاده انحصاری مالک تخصیص یافته باشند و نسبت به آن به طور مجزا سند مالکیت صادر می شود و مشخصات کامل آن از اجزاء جدول، طبقه، مساحت، شماره صورتجلسه تفکیکی در سند قدیم گرفته».

تعریفی که از قسمت مشترک در قانون شده عبارت است از «قسمتهایی از ساختمان و اراضی و متعلقات آنها که به طور مستقیم و یا غیر مستقیم مورد استفاده تمام شرکاست و نمی توان حق انحصاری بر آنها قائل شد» - نظیر عرصه تحت انباری، راه پله، پشت بام، تاسیسات (چاه، حرارت مرکزی و تهویه، اثاث سرایداری، آسانسور، لوله های آب و برق و فاضلاب) و مانند اینها.

۲- در این قانون میزان پرداخت مخارج و هزینه های مربوطه به قسمت های مشترک نیز مشخص گردیده و مالکان به میزان حصة مالکانه از قسمت های اختصاصی، مشمول پرداخت هزینه های قسمت مشترک خواهند بود.

۳- در این قانون نحوه دریافت سهم مالکان از هزینه های مشترک - در صورت عدم تمکین و پرداخت مالکان - مشخص گردیده است (در قانون مصوب ۱۳۴۳ وصول از طریق اظهارنامه و نهایتاً در صورت عدم پرداخت سهم از طریق اجراءیه است بیش بینی گردیده و در قانون اصلاحی ۱۳۷۵ در تبصره یک الحاقی به ماده ۱۰ مکرر قانون، عدم ارائه هزینه های مشترک نیز مطرح شده است. چنانچه عدم ارائه حقیقتات مشترک ممکن یا مؤثر نباشد مدیر یا مدیران مجموعه می توانند به مراجع قضایی شکایت کنند دادگاه نیز خارج از نوبت به موضوع رسیدگی می کند و اخذ

اولین مقررات قانونی که برای نحوه تملک و اداره امور ساختمان و انتخاب مدیران و چگونگی تعیین هزینه های مشترک در اپارتمان ها تصویب شد، مربوط به قانون تملک اپارتمان ها - مصوب مورخ ۱۶ اسفند ۱۳۴۳ - است

قوانین و مقررات موجود

اولین مقررات قانونی که برای نحوه تملک و اداره امور ساختمان و انتخاب مدیران و چگونگی تعیین هزینه های مشترک در اپارتمان ها تصویب شد مربوط به قانون تملک اپارتمان ها - مصوب مورخ ۱۶ اسفند ۱۳۴۳ - است.

با تفسیر نموده در سال ۱۳۷۵ موافقی از آن اصلاح شد و تبصره هایی به برخی از مواد آن اضافه گردید و البته آیین نامه اجرایی نیز برای اجرای قانون تصویب گردیده است.

در این قانون اشاره شده که دولت مأمور اجرای آن است ولی همین موضوع یکی از حفره های مهم این قانون به شمار می آید زیرا در آن نمائندگی دولت برای تنظیم امور مشخص نگردیده است و دستگاه خاصی هم مأمور اجرای قانون نیست. ارجاع به این موضوع متعاقباً مطالبی ذکر خواهد گردید.

در بیان نکات مهم و بارز این قانون و آیین نامه اجرایی آن، می توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱- حقوق مالکانه اشخاص - اعم از حقوق اختصاصی و غیر اختصاصی (مشترک) - در قانون مذکور مشخص گردیده است. تعریفی که برای قسمت های اختصاصی و مشاعی در این قانون ذکر شده اساسی تنظیم صورتجلسه تفکیکی همسایه ادارات ثبت اسناد و املاک کشور برای صدور سند اعیانی است و عدول هر یک از مالکان از مقررات

بدعبارت را از دریافت خدمات دولتی که به مجموعه ارائه می گردد محروم می سازد و تا دو برابر مبلغ بدهی - به نفع مجموعه - جریمه می کند.

۴- در ماده ۱۲ اصلاحی قانون به نظر استاد رسمی حکم شده است که به هنگام تنظیم هر نوع سند انتقال، اجاره، رهن، صلح، هبه و جز آن گواهی مربوطه به تسویه حساب هزینه های مشترک را که به نایب مدیر یا مدیران ساختمان رسیده است از مالک یا قائم مقام قانونی او مطالبه کنند.

۵- در ماده ۸ قانون و ۵ آیین نامه اجرایی اشاره شده است در صورتی که عده مالکان بیش از سه نفر باشند می بایست مجمع عمومی مالکان حداقل در هر سال یکبار تشکیل شود و یکی از وظایف مجمع عمومی نیز تعیین مدیر یا مدیران از بین خود یا خارج است.

توجه (الف) - در صورتی که تشکیل مجمع عمومی مالکان (اعم از مجمع عمومی عادی یا فوق العاده) به توافق مالکان نرسد، به تقاضای حداقل سه نفر از آنان در ساختمان های دارای بیش از ۱۰ اپارتمان، یا به تقاضای یک نفر از مالکان در ساختمان های کمتر از این تعداد، وزارت مسکن و شهرسازی برای تشکیل مجمع عمومی اقدام خواهد کرد.

توجه (ب) - چون قانون تملک اپارتمان ها قبل از قانون تغییر نام وزارت آپادانی و مسکن به وزارت مسکن و شهرسازی تصویب گردیده، در قانون مذکور به وزارت آپادانی و مسکن اشاره شده است.

۶- براساس ماده ۲۰ آیین نامه و ماده ۱۴ قانون اصلاحی، مدیران

موظفان تمام بنا را به عنوان یک واحد در مقابل آتش سوزی بیمه کنند و مهم هر یک از ساکنان را مشخص سازند و دریافت کنند و در صورت عدم اقسام و بروز آتش سوزی مدیر یا مدیران مسئول جبران خسارت هستند.

۷- در ماده ۲۲ این نامه اجرایی اشاره شده است که در کلیه ساختمان های مشمول قانون که تعداد آپارتمان های بیش از ۱۰ واحد آپارتمان است، مدیر یا مدیران مکلفند برای حفظ و نگهداری و نظافت قسمت های مشترک و انجام سایر امور (آبیاری فضای سبز، نگهداری ساختمان و جز آن) در زمان استخدام کنند.

۸- در مورد نوسازی و تجدید بنای آپارتمان ها، در صورتی که به تشخیص نه نفر از کارشناسان رسمی دادگستری عمر مفید ساختمان به پایان رسیده و یا دچار فرسودگی کلی شده باشد و بیم خطر یا خسارتی جانی بیرون و آفتاب مالکان نیز در تجدید بنای آن موافقت نداشته باشند، براساس حکم دادگاه و با تأمین مسکن استیجاری برای مالکان غیر موافق به وسیله مالکان موقت، به تئیس که در ماده ۱۳ قانون اصلاحی آمده است، ساختمان تخلیه و نوسازی و تجدید بنای می گردد و هزینه ها نیز - اعم از نوسازی و اجاره - از اموال مالکان از جمله همان واحد استیجاری شود.

نواقص و نارسایی های قانون

آنچه مسلم است، قانون مذکور مطابق به زمانی است که رشد شهرنشینی و احداث مجتمع های مسکونی (به صورت آپارتمان) به وسعت امروز نبوده است و مسائل اجتماعی ناشی از آپارتمان نشینی نیز به شکل پیچیده و خلاصه امروزی در نیامده بود. به رغم این موضوع، قانونی به صورت پیش گفته در ۲۸ سال پیش تدوین گردید، در حالی که مسؤلان

برابر ماده ۲۰ این نامه و ماده ۱۴ قانون اصلاحی، مدیران موظف اند تمام بنا را به عنوان یک واحد در مقابل آتش سوزی بیمه کنند

یکی از دلایل عدم موفقیت این قانون در بین مالکان و مدیران مجتمع های مسکونی، مشخص نبودن سازمان واحدی برای نظارت و اجرای قانون است

ذی ربط در طول این مدت نه تنها به فکر اصلاح و روزآمد ساختن آن قانون نبودند بلکه حتی قانون موجود را نیز برای روشن شدن افکار عمومی (و یا حتی به دستگاه های ذی ربط) معرفی نکردند.

یکی از دلایل عدم موفقیت این قانون در بین مالکان و مدیران مجتمع های مسکونی، مشخص نبودن سازمان واحدی برای نظارت و اجرای قانون است.

هر چند که در برخی از مواد آن برای وزارت مسکن و شهرسازی و «دفتر اسناد رسمی و دادگاه ها و نظایف پیش بینی شده است، لیکن این نظایف فاقد هرگونه جنبه نظارتی است. در واقع چنانچه به طور کلی مالکان از تشکیل مجمع عمومی خودداری کنند و مدیر (یا مدیران) برای اداره امور ساختمان تعیین نگردد، هیچ دستگاهی مسئولیت رسیدگی و دخالت را در این خصوص ندارد.

از جمله نواقص عمده این قانون، اینهاست:

الف- در مورد ساختمان هایی که مشمول مقررات این قانون اند و باید مجمع عمومی مالکان تشکیل شود، چنانچه مالکان از تشکیل مجمع عمومی و یا انتخاب مدیر خودداری ورزند (ماده ۸ قانون و ۵ این نامه اجرایی و تبصره ۲ ماده ۱۶ قانون اصلاحی) و تعداد تقاضا کنندگان تشکیل مجمع عمومی در آپارتمان های بیش از ۱۰ واحد کمتر از سه نفر باشد، تکلیف قوتن مشخص نیست.

ب- چنانچه مدیر یا مدیران مطابق ماده ۲۰ این نامه اجرایی و ماده ۱۴ قانون اصلاحی اقدام به بیمه آتش سوزی برای کل ساختمان نکنند، هیچ دستگاهی مسئولیت دیگری موضوع را ندارد.

ج- مطابق ماده ۱۲ قانون اصلاحی، دفاتر اسناد رسمی موظف اند در هنگام تنظیم سند انتقال یا رهن و اجاره و جز اینها تسویه حساب هزینه های مشترک را از مالک مطالبه کنند. حال در صورت عدم اقدام «دفتر اسناد رسمی، تکلیف قانونی مشخص نیست (در زمان حاضر اغلب دفاتر این وظیفه مهم و قانونی را انجام نمی دهند).

د- در ساختمان های دارای بیش از ۱۰ واحد آپارتمان، مدیر یا مدیران مکلفند برای حفظ و نگهداری و همچنین سایر امور ساختمان، در زمان را استخدام کنند. در صورت عدم انجام این امر (که در زمان حاضر کلاً انجام نمی شود)، اقدام قانونی مشخص نیست و معلوم است که مالکان معترض به کجا باید مراجعه کنند.

سائگوش به مطالب پیش گفته و با توجه به گسترش روز افزون شهرها و احداث واحدهای مسکونی به صورت آپارتمان در سطح گسترده در شهرها و همچنین تجمع خانوارها در مکان های مشترک، تنظیم روابط بین مالکان و ساکنان آپارتمان ها نیازمند تبیین ضوابط و مقررات قانونی با مسئولیت دستگاه های ذی ربط (شهرسازی، مسکن و شهرسازی و جز اینها) و با ضمانت های اجرایی لازم است.

پیشنهاد

نظر به تغییر الگوی ساخت و ساز در شهرها و دیگر گونی ناشی از این نوع ساخت و ساز در فرهنگ زندگی شهری، تدوین ضوابط برای تنظیم روابط بین ساکنان مجتمع های مسکونی، امری اجتناب ناپذیر می نماید. با توجه به مشکلات عدیده ای که امروزه در زندگی آپارتمانی وجود دارد و همگان کمیو بیش از آن آگاهی دارند، پیشنهاد می گردد:

۱- قانون فعلی و این نامه اجرایی آن، هر چند که متناسب با شرایط زندگی امروز نیست، به وسیله هیئت دولت (در قانون اشاره شده است که دولت مأمور اجرای قانون است) با تعیین نمایندگی دولت (شهرسازی یا مسکن و شهرسازی، یا شورایی اسلامی شهر و هر مرجع دیگری) به مورد اجرا گذاشته شود.

گفتنی است که بیشتر مواد قانون خصوصاً در زمینه حقوق مالکیت به صورتی که در متن قانون آمده است، قابلیت اجرایی مطلوبی دارد لکن برخی موارد که به نحوه اداره امور ساختمان مربوط می شود فاقد ضمانت اجرایی لازم است.

۲- در زمان حاضر زندگی سنتی فرصت چندانی را برای مرابوده بین مالکان و ساکنان مجتمع های مسکونی باقی نمی گذارد، یا اینکه اغلب آپارتمان ها به صورت استیجاری مورد استفاده قرار می گیرند و تغییر مرتب ساکنان موجب عدم شناخت آنان از یکدیگر می گردد. لذا وجود خودی به عنوان دربان یا سرایدار برای کنترل ورود و خروج و انجام امور ساختمان لازم است و ضرورت دارد که مسؤلان امر در جهت اجرای این قسمت از قانون راهکارهای متناسبی اتخاذ و دستگاه مشخصی را نیز مأمور اجرای آن کنند. اجرای این قسمت از قانون در عین حال موجب ایجاد اشتغال در بخش خدمات خواهد بود.

۳- نظر به اینکه تسورای عالی اداری کشور می تواند روش های حساسی را برای بهبود کیفیت اجرای قوانین تدوین و تصویب کند، می توان بخشی از نارسایی های قانون و این نامه اجرایی را در قالب عصوبات شورایی عالی اداری کشور حل و فصل کرد.

۴- با توجه به تنوع مشکلات زندگی آپارتمانی و عدم کارایی قانون فعلی در حل کلیه موانع و مشکلات موجود، بازنگری اساسی در قانون و انجام اصلاحات لازم امری ضروری به نظر می رسد. با توجه به مسئولیت شوراهای شهر به عنوان نمایندگان مردم در تنظیم و نظارت در تصویب طرح های مسؤوب شهری و دخالت در اداره امور شهر و شهرسازی، می توان به دنبال اصلاح قانون، وظایف عمده ای را نیز برای «نظارت در اجرای قانون» به شوراهای اسلامی شهرها محول کرد.

توسعه گردشگری فرصتی جدید برای مدیریت شهری

گفت و گو با محمد تقی رهنمای

ایرج اسدی

محمد تقی رهنمای، متولد ۱۳۱۲، در سال ۱۳۵۱ دوره کارشناسی جغرافیا را در دانشگاه ملی و دوره دکتری این رشته را در سال ۱۳۵۸ در دانشگاه فیلپس ماریورگ آلمان به پایان رساند. از وی حدود ۶۰ مقاله به زبان فارسی و ۵ مقاله به زبان های آلمانی و انگلیسی به چاپ رسیده است. در عرصه پژوهش، وی تاکنون مدیریت ۲۲ طرح پژوهشی کاربردی را در زمینه های مربوط به مسائل محیط زیست و گردشگری در مؤسسه جغرافیای دانشگاه تهران به عهده داشته است. از جمله آثار کتابی اوست: توان های محیطی ایران، مبانی کشورشناسی جغرافیای ایران، مجموعه مباحث و روش های شهرسازی (جغرافیا) و کتاب کیلان (از مجموعه همه جای ایران). محمد تقی رهنمای از سال ۱۳۵۸ تا کنون عضو هیئت علمی دانشگاه تهران است.

گردشگری به عنوان گونه ای خاص از نحوه گذران اوقات فراغت، اکنون دارای گردش مالی بسیار عظیمی در اقتصاد و بازار جهانی است. در این بستر، شهرها هم به عنوان مبدأ و هم به عنوان مقصد گردشگران، جایگاه بسیار ویژه ای یافته اند. درک توان ها و فرصت های توسعه این فعالیت و سرمایه گذاری در آن برای سهیم شدن در این بازار جهانی نیز اهمیت خاصی دارد. در این گفت و گو گردشگری و ضرورت و التزامات پرداخت مدیریت شهری به آن در جهت بالندگی و ارتقای زندگی شهری و شهروندان مورد بحث قرار گرفته است.

از یک دیدگاه، گردشگری فعالیتی است میان یک مبدأ و یک مقصد که با انگیزه های متفاوت و مختلفی انجام می گیرد. اما پرسش این است که این فعالیت «چه زمانی» ماهیت گردشگری دارد. در اینجاست که گردشگری و فراغت یا هم از نیای می یابند. «گردشگری» آن فعالیتی است که برخاسته از «زمان فراغت» است. هر فرد ممکن است سفرهای کاری زیادی انجام دهد و در این سفرها از سلسله شاخص ها و امکانات بخش گردشگری نیز استفاده کند ولی تفاوت در اینجاست که انگیزه سفر برای فراغت، استراحت و تجدید قوا نیست. به عبارت دیگر، فصل مشترک میان گردشگری و فراغت دقیقاً در همین نقطه است. گردشگری سفری است که در زمان فراغت انجام می گیرد. در زمان فراغت هیچ گونه تعهد عملی و موظف وجود ندارد، و همین ماهیت ضابطه اصلی تعریف گردشگری است.

ایسا شاخص های دقیق تری هم برای تعریف گردشگری موجود است؟

در این زمینه سلسله شاخص های کمی و کیفی نیز تعریف شده اند. در برخی متون آمده است که گردشگری به سفرهایی اطلاق می شود که در شمع حداقل ۷۰-۱۲۰ کیلومتری از مبدأ صورت گیرد. در جایی دیگر آمده است گردشگری به سفرهایی گفته می شود که حداقل یک ساعت رانندگی بین محل سکونت ناظم و مقصد وجود داشته باشد. بعدها اضافه کردند، گردشگری سفری است که موجب حداقل یک شب اقامت در خارج محل سکونت گردد.

اینها همه فیود قیر ادادی تعریف است؛ اما می توان گفت، گردشگری سفری میان مبدأ و مقصد است که با انگیزه های فراغتی (استراحت، تجدید قوا، تمدد اعصاب) صورت می گیرد.

در تعریف گردشگری الزاماً مفاهیمی چون فراغت و نحوه گذران آن به چشم می خورد که گردشگری همراه با سرگرمی و تفریح و تمدد اعصاب و تجدید قوا و نظایر اینها از جمله فعالیت هایی هستند که در طول مدت فراغت انجام می گیرند. این فعالیت ها و مفاهیم چگونه از هم متمایز می شوند؟

در تعریف آمده است: فراغت عبارت است از «زمانی از بسیاری انسان که فرد بتواند آن را به میل و دلخواه خود بدون هیچ گونه اجبار و الزامی بگذراند». حال این فراغت می تواند همراه

● روزگاری نه چندان دور - تا اوایل قرن گذشته - مفاهیمی چون فراغت و گذران آن و فعالیت هایی چون گردشگری امری استثنایی و خاص بودند که به افراد خاصی نیز محدود می شدند. اکنون این بخش و همچنین فعالیت های اقتصادی و تحولات اجتماعی مربوط به گذراندن اوقات فراغت رونق یافته است و دارای گردش مالی بسیار نیز هست. این تحول چگونه صورت گرفت؟

فراغت نیازی قراردادی - اجتماعی نیست بلکه از جمله نیازهای فطری انسان محسوب می شود. اما انسان بسیار دیر به این نیاز فطری آگاهی یافته، چون همیشه فکر می کرد گذران اوقات فراغت و نحوه استفاده از آن امری اتفاقی و تصادفی است و نیازی به ساخت و برنامه ریزی آن وجود ندارد.

اما در مورد موضوع گذران اوقات فراغت می توان مدعی شد که این مقوله بیشتر به شهر و شهرنشینان مربوط است؛ زیرا مقوله فراغت و مورد توجه قرار گرفتن آن مولود انقلاب صنعتی است. پیچیدگی نظام شهری و دشواری مدیریت شهری از زمانی آغاز شد که دستاوردهای انقلاب صنعتی در شهرها عینیت یافتند. در این فضا بود که نیاز فزاینده ای به گذراندن اوقات فراغت و نیاز طراحی فضا های فراغتی در جامعه شهری مطرح گردید. بدینسان این مقوله با دو پدیده دیگر - یعنی شهرنشینی و دستاوردهای انقلاب صنعتی (زندگی ماشینی) - از نیای مستقیم و غیرمستقیم دارد. بنابر این اگر بخواهیم برای نشان دادن این ارتباط مثلثی تسهیم کنیم، در یک گوشه آن شهر و شهرنشینی، در گوشه دیگر شیوه زندگی ماشینی، و در گوشه بعدی نیازهای فراغتی و گذراندن اوقات فراغت جای می گیرد.

گردشگری چیست و گردشگر کیست؟

گردشگری تقریباً از اوایل قرن گذشته و به خصوص از دهه ۱۹۴۰ در سوئیس، و از ۱۹۲۰ در آمریکا و کشورهای اروپایی مورد توجه قرار گرفت.

با مرور منابع می توان دریافت که برای مفهوم گردشگری و گردشگر از دیدگاه های مختلف اقتصادی، جامع شناختی، جغرافیایی و روان شناختی تعاریف مختلفی ارائه شده است. اما حقیقت این است که تاکنون هیچ کدام از تعاریف موجود جامع و مانع قلمداد نمی شوند.

با تحرک یا بدون آن باشد می تواند تماشا در آن وجود داشته باشد یا نداشته باشد. این گذران اوقات فراغت می تواند از طریق شلینگ انجام گیرد و یا از طریق سفر. آن فراغتی که از طریق سفر انجام می گیرد دقیقاً به معنی گردشگری است. البته این اصطلاحات در زمان فرنگی هر کدام کاربردهای ویژه خود را دارند. نهایتاً به این نتیجه می رسیم که سرگرمی هم نوعی گذران اوقات فراغت است. تجدید قوا هم نوعی دیگر از آن محسوب می شود. برای روشن شدن موضوع مثالی برای تان می آورم.

آدم در گذران اوقات فراغت هم ممکن است کار کند. برای مثال، اوقات فراغت خود را صرف پرورش گل کند. در اینجا باید دو نوع گذران اوقات فراغت را از هم تمکیک کرد: گذران اوقات فراغت مولد و غیر مولد.

در واژه Recreation (تسدد و تجدید قوا)، جزء Creation به خلایق موجود در آن برمی گردد. بشر از انجام خلایق (مثلاً کشیدن تابلوی نقاشی و تماشا به آن لذت می برد.

نیز از حیوانی که به آن غذا می دهد و از آن مراقبت می کند، از اینکه آن حیوان زنده است و از زندگی خود لذت می برد، آدم هم لذت می برد. این در حظرت انسان هائیکه است.

بحث گذران اوقات فراغت مولد مفهوم دیگری نیز دارد و آن اینکه بتوان از گذران اوقات فراغت عده‌ای برای عده‌ای دیگر از افراد جامعه کار درست کرد. این هنر بزرگی است. این همان برنامه‌ریزی و مدیریت اوقات فراغت است.

عموماً بسیاری از آسیب‌ها و بزهدکاری‌های اجتماعی در اوقات فراغت انجام می گیرد. به نظر می رسد اوقات فراغت چونان شمشیری دولبه است و اگر امکان بر کردن مناسب آن وجود نداشته باشد، جوامع انسانی را با بزهدکاری‌ها و آسیب‌های عدیدهای روبرو خواهد کرد. نظر شما چیست؟

البته همه چیز در گذران اوقات فراغت خلاصه نمی شود... در جغرافیای گردشگری، بحثی تحت عنوان آسیب‌شناسی اوقات فراغت نیز وجود دارد. یعنی اوقات فراغت اگر به صورت مولد صرف نشود می تواند به ضد خود بدل گردد. رفتارهای ناپهناجر و بیمارگونه زمانی اتفاق می افتد که آدم وقت زیادی داشته باشد و از وقت زیاد و بیکاری حوصله اش سر رود. در این حالت است که به بی‌دردترین سواری که در اختیار دارد و برایش سرگرمی ایجاد می کند، پناه می برد. اینجاست که مثلاً به او پیشنهادهای متغیر یا هنجارهای اجتماعی می شود.

گاه این پیشنهاد شروع اعتیاد و بزهدکاری و مانند اینهاست، که اثر رواج گذران اوقات فراغت به صورت غیرمولد در جامعه به وجود می آید. جالب اینجاست که نگرانی دو دسته کشورهای صنعتی و غیرصنعتی نسبت به مقوله فراغت کاملاً متفاوت است. فرانسوی نیکم میزان ساعات کاری کارگران در اواخر قرن نوزدهم به ۸۸ ساعت در هفته می رسید؛ ولی اکنون این مقدار به زیر ۴۰ ساعت رسیده است. در این حال و هواست که از تعنی به نام تمدن فراغت «Leisure Civilization» صحبت به میان می آید. زمانی که این تمدن شکافته می شود، این سخن مطرح می گردد که یک انسان فعال از نظر اقتصادی برای امرار معاش کافی است سه روز در هفته کار کند، و بقیه هفته را می تواند به فراغت بپردازد.

تساقض اینجاست که وقتی فردی ۵ تا ۶ روز هفته کار می کند، مسئله گذران اوقات فراغت ۱ الی ۱/۵ روزه وی مطرح است؛ حال اگر - مثلاً در ۱۰ الی ۲۰ سال آینده - وی ۴ روز هفته فراغت داشته باشد چه باید کرد؟ نگرانی کشورهای صنعتی در زمینه فراغت، انجام برنامه‌ریزی صحیح برای پر کردن زمان فراغت و تبدیل فراغت غیرمولد به مولد است؛ در حالی که نگرانی کشورهای همجگون کشور ما این است که اوقات بیکاری عده‌ای را چگونه

می توان با گار و فعالیت پر کرد. در اینجا با محدود کردن اوقات فراغت و با ندادن حق استفاده از اوقات فراغت و با باز گذاشتن دست کارکنان که برای تأمین معیشت خود مرخصی‌های شان را پس‌انداز کنند و در نهایت آنها را بخرند، دوره بهره‌وری از نیروی انسانی کم می شود. به نظر می رسد در قانون کار کشور ما این بخش (خرید مرخصی) از بی‌معنی‌ترین مواردی است که می توان مشاهده کرد. این به نوعی در حقیقت، پایین بردن ارزش انسان‌هاست.

● نقاط قوت و ضعف و فرصت‌ها و تهدیدات توسعه گردشگری در ایران چیست؟

در این هیچ تردیدی نیست که ایران به عنوان مقصد، بالقوه مقصد خوبی است. ایران کشوری وسیع، متنوع، چهار فصل، تاریخی و دارای مردمان با فرهنگ و آگاه است. جامعه ایرانی و کشور ایران را به هیچ وجه نمی توان با همسایگان آن مقایسه کرد. این خود در بردارنده راز و رمزی تاریخی است.

به نظر من، مردم ایران بیش از حکومت‌شان به زیر بنای فرهنگی شان آگاه هستند. آنان می دانند که چه هستند، و به دلیل همین دانستن است که از عهده تمام این فراز و نشیب‌های تاریخی برآمده و تا امروز کشوری مستقل باقی مانده‌اند. این را جامعه خارج از ایران نیز می داند (حداقل بخشی از آن). بگذریم از اینکه در طول ۲۰ سال گذشته ما از این هویت خود باساری نکرده‌ایم و در این مدت نسل چندینی که در دنیا به وجود آمده است ما را آن طور که باید و شاید نمی شناسد و بین ما و کشورهای عربی تفاوتی قائل نمی شود. اما این نوعی در هم رفتگی مقطعی است. به هر حال، هیچ تردیدی نیست که ایران یکی از قدیمی‌ترین تمدن‌های منطقه است و یکی از ده کشور بزرگ تاریخی و باستانی دنیاست. ایران از کشورهایی است که همیشه در طول تاریخ خیرساز و سب ساز بوده است، منتهی فراز و فرود هم داشته (و این طبیعی است).

چهارگردی اکنون فعالیتش است که حدود ۵۰۰ میلیارد دلار در سال گردش مالی ایجاد می کند. طبیعی است که پشت سر این منبع ثروت سازمان‌ها و نهادهای هدایت کننده زیادی وجود دارند که بیش از اینکه به منافع کشورها توجه داشته باشند به منافع مصرف کنندگان (گردشگران) توجه می کنند. بخشی از منافع اهداف و انگیزه‌هایی که گردشگران در طیف‌های گوناگون دنبال می کنند در کشور ما نیز وجود دارد ولی بخشی دیگر وجود ندارد یا آنهایی که وجود ندارند کاری ندارند؛ اما حداقل باید به سازماندهی برتر سرگرمی که وجود دارند، ما نمی دانیم هنوز آن اولویت‌های برتر سرگرمی می تواند نقطه قوت و ابزار ارتباطی ما با بازار بیرون باشد کدام‌ها هستند.

نکته دیگری که وجود دارد این است که بازار جهانی توقعات خود را به درستی جهت داده است و تقاضای متناسبی با شرایط حال ایران دارد. برای مثال، ایران نزدیک به ۲۵۰۰ کیلومتر حاشیه ساحلی دارد، در اروپا نمی توان کسی را مجاب کرد که تاستان را برای آفتی به کناره دریای خزر ببیند. این توقع غیر معقولی است. زیرساخت‌ها و دریای شمال با امکانات عالی در اختیار اروپاییان قرار دارد که با مقتضیات فرهنگی آنها نیز سازگار است. مثلاً نمی توان در فرانسه تخت چشید، در کوه‌های آلپ معبد آناهیتا، در واتیکان، بزرگ‌ترین شهر زبارتی دنیا، یا در شمال آفریقا جغز نیل رایه کسی نشان داد.

جغز نیل، جغز نیل است - آن هم در یک نقطه از دنیا و آن هم در ایران و به طور دقیق‌تر در خوزستان. دریاچه یا کوه جابگزین دارند ولی منابع تاریخی و فرهنگی گردشگری جابگزین ندارند. یازاریابی باید بر اساس همین توان‌ها و پتانسیل‌ها صورت گیرد. ما شهرهای کهنی داریم. خیلی از جاذبه‌های تاریخی در درون شهرها - یا پیرامون آنها - ست اما شهرسازی ما به تنها چیزی که فکر نکرده است همین منابع گردشگری و عرصه‌های میراث‌های

بنابر این اگر به شهر از این دیدگاه نگرانیته شود، چنان جامعهای نیازمند فراغت به نظر می رسد.

زمانی که مدیریت شهری از این دیدگاه به مسئله می نگرد، در رجه اول باید کوشش کند و حتی الامکان، در درون فضاهای شهری (در محدوده خدماتی شهرها) مناسب با فضای کاری، گذرگاهی، آسایش، خدماتی، سکونتی، تجاری و جز اینها برای فراغت هم فضای مناسب و متناسب در نظر بگیرد. یعنی فراغت نیز همورن بقیه فعالیتها دیده شود. به عبارت دیگر، شهروندان امکان را داشته باشد که در محدوده شهر بخشی از اوقات فراغت یا وقت آزاد خود را بگذرانند البته این دو واژه را نباید با هم مترادف دانست. بنابراین اگر مدیریت شهری از این منظر به شهر نگاه کند باید شرایطی را فراهم آورد که امکانات گذران اوقات فراغت و وقت آزاد برای مردم به گونه ای طراحی شود که شهروندان گمشده خود را در شهر خود تا حدودی پیدا کنند.

● قبل از اینکه به دیدگاه دوم مدیریت شهری بپردازیم، شاید این پرسش پیش آید که مصادیق این گمشده و زمینه های گمشده که می توان در شهرها برنامه ریزی و طراحی کرد، تا مردم بخشی از اوقات فراغت خود را در آنها بگذرانند، کدام ها هستند؟

○ مصادیق این موضوع تا آنجا که به طرح های توسعه شهری مربوط می شود، فقط به فضای سبز و پارک محدود شده است (در حالی که به مراتب گسترده تر از اینهاست). آیا تا به حال فکر کردیم چرا در اروپا و آمریکا دهه ۱۹۷۰ به این فکر افتادند که «ناحیه پیاده» طراحی کنند؟ چرا به این فکر افتادند که برای هر محله ای یک پارک بازی کودک درست کنند؟ چرا به این فکر افتادند که نمایش ها و کنسرت فضای باز در میدان های شهر ترتیب دهند؟ چرا به این فکر افتادند که موزه های محلی - مثل موزه فرهنگ، ابزار، وسایل زندگی و لباس - ایجاد کنند؟ چرا به این فکر افتادند که فضاهای ورزش را طوری طراحی کنند تا برای همه اقشار دسترسی وسیع و راحت داشته باشد؟ چرا به این فکر افتادند که در محله های مختلف استخر درست کنند که همه به این نوع فعالیت ورزشی در زمان فراغت دسترسی داشته باشند؟ چرا نمایشگاهها را در حجم های کوچک، در سطح شهر پخش می کنند؟ همان گونه که می بینید، مصادیق خیلی زیادی وجود دارد و کارهای فراوانی می توان انجام داد. به نظر می رسد این موارد هستند که باید در سرفصل های طرح های توسعه شهری گنجانده شوند و الا این طرح ها تبدیل به یک سری تصمیم سازی های بی روح می گردند. اینانی که در زمینه فراغت موفق اند ابزار تصمیم سازی روح بخش در اختیار مدیران شهری قرار می دهند. آنچه بر روی صفحه کاغذ نوشته شده خشک و کلیشه ای است اما مردمی که در شهر زندگی می کنند و کسانی که بر شهر مدیریت می کنند نوشته روی کاغذ نیستند. آنها واقعیت دارند، روح دارند، عاطفه دارند و تأثیر و تأثر می پذیرند؛ بنابراین باید به صورت مجموعه دیده شوند.

● اکنون گردشگری و جذب جهانگردان، گردش مالی و فرصت های اقتصادی بسیار عمده ای در اختیار شهرها و مدیران شهرها قرار داده است، اگر بخواهیم ما نیز در این بازار و گردش مالی شریک باشیم، دیدگاه دوم اهمیت زیادی می یابد. نظر شما در این باره چیست؟

○ در دیدگاه یا منظر دوم به شهر، شهر باید به گونه ای طراحی

و ساخته شود تا فردی که از جایی دیگر به این شهر می آید اول احساس آسایش، دوم احساس آرامش، سوم احساس امنیت داشته باشد. احساس آسایش از این نظر که چیزهایی که مورد نظر نبوده است و در شهر به دنبال آن می گردد، به گونه ای عرضه، معرفی و فضاسازی شود تا با ورود در آنها، نیازها و خواسته های خدماتی وی به نحو مطلوبی برآورده گردد. برای مثال، وقتی به رستوران وارد می شود، این رستوران به صرف اینکه غذای خاصی ارائه می دهد چند نفر بالای سر او نباشند تا وقتی بلند شد به جایش بنشینند غذا باید با قضا صرف شود. اگر غذا خوردن و قضا فاقد ماهیت قضایی باشد، آن غذا خوردن به هیچ نمی آرد. می توان گفت این نکته در رستوران های شهری ما به هیچ وجه مد نظر قرار نمی گیرد. دوم اینکه، گردشگر نباید آرامش داشته باشد - یعنی در زندگی و گرفتاری های روزمره مردم گرفتار نشود. سوم اینکه امنیت داشته باشد. تصور، تصور غیر انسانی و غیرعادی ای نیست. طبیعی است وقتی صحبت از شهر به میان می آید، سخن از زادگاه تمدن است. شهر و پدیده مد نیت همسوزند.

به این ترتیب است که می گوئیم شهر حنید تقدس دارد (از نظر عرفانی و فلسفی، نه از نظر اعتقادی و دینی). وظیفه ما به عنوان مدیر شهر، حفظ ارزش ها و دستاوردهای انسانی است. وظیفه داریم شهر را به صورت هنجاری (یعنی با معیار) اداره کنیم. به این معنی که مثلاً به هیچ وجه نباید مازاد تراکم فروخت، و مدیریت شهر نباید مافع مردم را به حناغ شخصی بفرشند. مدیر باید شهر را به گونه ای آراسته و تجهیز کند تا به مقصد مطلوب و مطبوعی برای مسافران بدل گردد. به نظر من، چنانچه دیدگاه مدیریت شهری کشور ما بر این محور متکی گردد (البته نه همه شهرها بلکه آنهایی که این توان را دارند)، یعنی شهر بر محور گردشگری مناری طراحی شود، درآمدی که شهرداری ها از محل حضور و ورود گردشگران به دست می آورند به مراتب بیشتر از درآمدی است که از فروش تراکم یا تغییر کاربری کسب می کنند. حتی در مورد اول تراکم یک بار به فروش می رسد ولی گردشگری همیشه استمرار دارد و پایدار است.

● خلا این دو دیدگاه در برنامه ریزی و مدیریت شهری مشهود است. چون اصولاً شهرهای ما برای گردشگران طراحی نمی شوند (نه فقط گردشگران بلکه برای شهروندان نیز طراحی نمی شوند). روانی حرکت اتومبیل محور طراحی است. در این شرایط اگر بخواهیم با دیدگاهی انتقادی به وضع حاضر نگاه کنیم چه کسی باید مخاطب قرار گیرد؟ جامعه حرفه ای برنامه ریزی شهری، حکومت و مدیریت شهری، ... کدام؟ نظر شما در این باره چیست؟

○ مدیریت شهری باید بنامد شهری که بر آن مدیریت می کنند، فراتر از آن ظاهر، محتوای دارد که به دیده نمی آید. شهر مؤلفه هایی دارد که مرئی نیستند، بلکه ذهنی اند اما این ذهنیات را می توان به تجسمات فیزیکی و فضایی تبدیل کرد. این قسمت مطابق فراموش شده است. در بخش آموزش مدیریت شهری کشور ما نارسایی وجود دارد. دانشکده های ما در این زمینه گامی نداشتند و برنامه های آموزشی نیز همین گونه اند.

شهرسازی ما در هندسه خلاصه شده است، اینها مقولاتی است که در جای خود قابل بحث است. در اینجا من فقط به یک نکته اشاره می کنم، که البته ممکن است خوشایند خیلی از دوستان هم نباشد ولی حق داریم از

در انتهای بحث چیز خاصی به خاطر نمی آید، جز یک نکته و آن اینکه: شهر متعلق به مردم و شهروندان است. شهر متعلق به دولت‌ها و حکومت‌ها نیست. این تجربه‌ای جهانی است. مدیریت شهری باید به وسیله برگزارندگان مردم انجام شود. دولت در این زمینه تا کتون دخالت کرده که حاصلی هم نداشته است و هر دو طرف در این میان متضرر شده‌اند.

البته اکنون شواهدی به چشم می‌خورد - همانند لایحه افزایش اختیارات شوراهای - که امیدبخش هستند. مردم در انتخاب نمایندگان شهری (شوراهای شهر و شهرداری) باید ملاحظاتی سیاسی را کنار بگذارند و به ملاحظات واقعی و کاربردی بپردازند. افرادی باید انتخاب شوند که شهر را می‌شناسند و با ملاحظات زندگی شهری آشنایی دارند. مدیریت و هدایت آینده‌ی به مدیریت شهر از عهده کسانی برمی آید که مهارت علمی و حرفه‌ای لازم را داشته باشند. برای رسیدن به این موقعیت ۷۰ سال صبر کردیم. این فرصت تاریخی مغفتمی برای مردمی کردن مدیریت شهری است.

در همین جسامی خواهیم توصیه کنیم جامعه حرفه‌ای و علمی شهرسازی و برنامه‌ریزی شهری در کشور برای ارزیابی و نقد عملکردهای خود همایش تخصصی و حرفه‌ای برگزار کند. وقت آن رسیده است که تجربه و مهارت حرفه‌ای گروهی از بهترین متخصصان کشور که در زمینه‌های برنامه‌ریزی و طرح‌ریزی شهرها دخالت دارند، مورد ارزیابی و تقدیر قرار گیرد. نقد سازنده و هدایت‌کننده مقوله برنامه‌ریزی شهری می‌تواند نسل‌های آینده را در این حرفه جهت دهد و این فرصت را در اختیارشان بگذارد تا از آموزش‌های تخصصی و حرفه‌ای خود در جهت بلندگی این رشته و رفاه و آسایش شهروندان، و در نهایت روان‌سازی و کارآمد کردن مدیریت شهری، بهره‌گیرند.

● با سپاس از شما!

خودمان، یعنی جامعه حرفه‌ای که ۴۰ سال در این کشور سابقه طرح‌ریزی و آموزش شهرسازی دارد، بی‌سیم چرا این سابقه آموزش شهرسازی نتوانسته سابقه آموزش مدنی را هم در پی نداشته باشد. چرا تا کنون حتی یک طرح شهری نداشته‌ایم که حداقل قسمتی از اهداف خود را با موفقیت عملی کرده باشد؟ چرا باید برای نهبان هر چند سال یک بار گروهی طرح جدید تهیه کنند؟ آیا کار حرفه‌ای ما اشکال دارد (یعنی آنهایی که با مقوله برنامه‌ریزی شهری کار می‌کنند و این دسته صرفاً به شهرسازان محدود نمی‌شود)؟ جغرافی دانان، حقوق دانان و اقتصاد دانان هم در برنامه‌ریزی شهری باید دخیل باشند. شهرسازی را نباید با برنامه‌ریزی شهری مترادف دانست. این دو مقوله ضمن اینکه با یکدیگر ارتباط دارند از هم جدا هستند. اگر این تفکیک را قائل شویم جامعه حرفه‌ای حق دارد این پرسش را مطرح کند که اشکال کار من در چیست.

ایا من، به عنوان جامعه حرفه‌ای، توانستم حرفی بزنم؟ آیا من نتوانستم حرف‌هایم را درست منتقل کنم؟ آیا من مخاطب مناسبی برای حرف درستم نداشته‌ام؟ اگر اشکال در جامعه حرفه‌ای است باید اصلاح شود. اگر از شیوه انتقال است باید متدولوژی‌ها به هنگام و بومی شوند و اگر مخاطبان مقصود، برای مثال باید این قاعده را وضع کنیم که چه کسی می‌تواند مدیریت شهری را تقبل کند - که فرضاً این مهارت‌های حرفه‌ای و سابقه را نیز دارا باشد. در اینجا با شجاعت می‌توان گفت که مثلاً دیلم قلم‌کاری نباید شهردار شود.

شاید نشان روشن این عدم توجه در این باشد که با وجود حدود ۷۰۰ نقطه شهری، هنوز برای مدیریت شهری مرکز آموزشی و مواد آموزشی کافی وجود ندارد.

● در انتها اگر نکاتی برای تکمیل بحث به نظر تان می‌رسد، مطرح فرمایید.

شوراهای اسلامی مشکلات امروز امیدهای فردا

اسکندر اصلانی
عضو شورای اسلامی شهر بزند

انتخابات شوراهای اسلامی ایران در عرصه بین‌المللی نیز مورد توجه بود. رسانه‌های گروهی سایر کشورها، شوراهای اسلامی ایران را گام مهمی در تمرکززدایی و نمودار تعهد متقابل مردم و دولت برای همکاری به صورت نیرویی واحد برای ساختن آینده کشور ارزیابی کردند.

به این ترتیب شوراهای اسلامی شهر و روستا با اقبال مردمی مواجه گردید و، همان‌گونه که گفته شد، با مشکلات بسیاری از درون و بیرون مواجه بود. اکنون در آستانه شکل‌گیری دوره دوم شوراهای مناسب است که به ذکر این مشکلات پرداخته و راهکاری نیز برای آنها اندیشیده شود:

(۱) نبود حاکمیت و فرهنگ شورایی در جامعه و خانواده‌ها و آموزش و پرورش، در اساس، عملکرد شورایی را با مشکل مواجه ساخت. اگرچه نباید انتظار داشت جامعه‌ای که همواره خود محوری را در سطوح مختلف تجربه کرده است در زمان کوتاهی بتواند به روحیه جمعی و مشارکت

تشکیل شوراهای بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، به خاطر جنگ تحمیلی و برخی مشکلات سیاسی و اجتماعی دیگر، بیست سال به تعویق افتاد تا اینکه در روز جمعه هفتم اسفند ماه سال ۱۳۷۷ انتخابات اولین دوره شوراهای اسلامی روستا و بخش و شهر انجام شد.

از ابتدا پیش‌بینی می‌شد که شوراهای راه‌دشواری در پیش خواهند داشت و قانون فعلی شوراهای هم‌جوابگویی حل این مشکلات نیست. کارشناسان به این نتیجه رسیدند که شوراهای در وضع موجود تشکیل شوند و ضمن ادامه کار آنها مسائل و مشکلات مدنظر قرار گیرند و راه‌حل‌های نظری و عملی آن بر اساس واقعیاتی که پیش خواهد آمد، تحلیل و در رفع و اصلاح آن اقدام گردد.

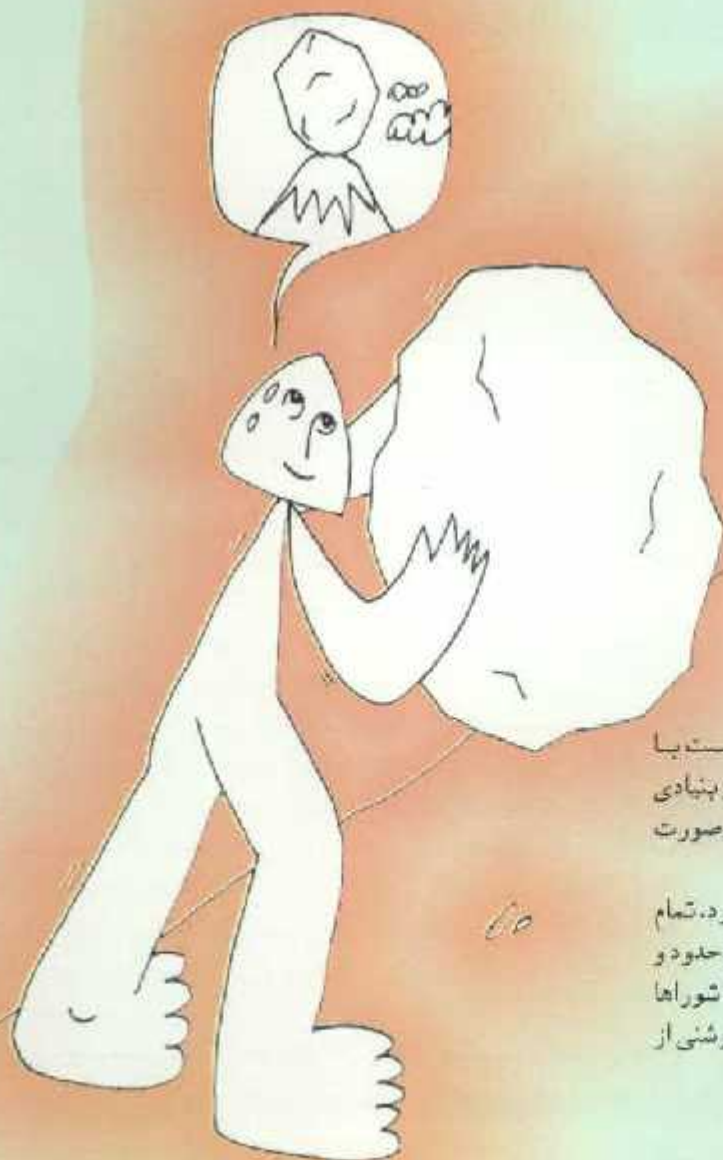
به هر حال، این اقدام دولت مورد اقبال مردم واقع شد و ملت ایران به پای صندوق‌های رأی رفتند و با شرکت قاطع خود پشتیبانی از تحقق امر شورا را نشان دادند.

۳) تسویدن نظام سیاستگویی تعریف شده در برابر شوراهای موجب گردید که توجه شوراهای بیشتر به مسائل اجرایی و برنامه‌های جزئی جلب شود و شوراهای از نظر سیاستگذاری کلی و برنامه‌ریزی‌های آتی در حالتی بلا تکلیف و سردرگم به سر ببرند.

۴) اعضای شوراهای اسلامی شهرها تجربیات لازم را در عملکرد

شورایی نداشتند. آموزش‌های لازم هم به طور اصولی و با مشخص کردن سرفصل‌های لازم و زمان‌بندی مناسب صورت نگرفت. در نتیجه بعضی از شورایی‌ها نیز - از نظر اهمیت شغلی - انجام وظیفه در شوراهای درجه دوم اهمیت قرار دادند.

مجمع عمومی کلان شهرها، مجمع عمومی مراکز استان‌های کشور و مجامع عمومی شوراهای مراکز استان‌ها مورد حمایت مدیریت‌های کلان کشور قرار نگرفتند و در نتیجه شوراهای با حداقل آگاهی‌ها و اطلاعات شروع به کار کردند. ضعف اطلاعات ضریب اطمینان در تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری را در شوراهای کاهش داد و خلأیت و نوآوری را با مشکل مواجه ساخت و امکان اشتباه و اختلاف در عملکردها را افزایش داد.

دست‌یابید ولی بالاخره از نقطه‌ای باید شروع کرد و می‌بایست با برنامه‌ریزی صحیح و با سرعت و همت لازم در رفع کمبودهای بنیادی تلاش کرد - که به نظر می‌رسد در این زمینه حرکت مؤثری صورت نگرفته باشد.

۲) زیرساخت‌های لازم برای شروع فعالیت شوراهای فراهم نبود. تمام وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی و غیردولتی در این چند سال حدود و حقوق خود را مشخص شده می‌دانستند. با انجام انتخابات، جایگاه شوراهای به روشنی تعریف نشد و ادارات و سازمان‌ها هم ذهنیت و تجربه روشنی از شوراهای نداشتند و حاضر نبودند از مواضع خود عقب‌نشینی کنند.

۵) نتیجه فعالیت رسانه‌های گروهی (صدا و سیما و مطبوعات) در زمان انتخابات شوراهای بالا بردن توقعات مردم بود، به طوری که شوراهای به طور طبیعی حلال مشکلات در شهرها معرفی شدند و کاندیداها هم بر اساس جوسی که ایجاد شده بود در همان سطح تبلیغ کردند. ولی بعد از شروع به کار شوراهای رسانه‌های گروهی - در نهایت کم لطفی - فرصت طرح مسائل و مشکلات را برای شوراهای فراهم نکردند و این حرکت شوراهای را تا حدی منزوی کرد و ارتباط آنها را با مردم و دولت با مشکل جدی مواجه ساخت.

۶) عدم تشکیل شوراهای مادون موجب شد که ارتباط شوراهای شهر ارتباطی سازمان یافته بر اساس انتظارات جامعه مدنی نباشد. شورای شهر با خواست‌های متشکل روبرو نبود و خواسته‌های موردی و مراجعات روزمره وقت شوراهای شهر را به طور نامنظم به خود اختصاص داد، و در نتیجه شوراهای شهر به نوعی دچار روزمره‌گی شدند.

۷) اجرای ناقص اصل یکصد قانون اساسی، عدم تشکیل شوراهای شهرستان و استان، و در نتیجه متوقف ماندن اصل یکصد و یکم (عدم تشکیل شوراهای عالی استان‌ها) و نهایتاً عدم تحقق اصل یکصد و دوم، از مشکلات اساسی شوراهای اسلامی اولین دوره انتخابات شوراهای شهر بود.

۸) وجود نقص و ابهام و نارسایی در قوانین موجود شوراهای از دیگر مشکلات شوراهای اسلامی این دوره بود. قانون سه وظیفه را برای شوراهای ذکر کرده است: مشاوره‌ای، معاضدتی، و مدیریتی. تمام این مراحل در چارچوب تفکر حداقل تنظیم شده‌اند و وظایف شوراهای بیشتر حاشیه‌ای است. ناهمخوانی اختیارات قانونی شوراهای سطح توقعات مردم نیز موجب شد که این دو، روز به روز از هم فاصله بگیرند.

۹) در قانون شوراهای عمده وظایف مدیریتی آنها مربوط به شهرداری‌هاست و عمده وظایف شهرداری‌ها هم در توسعه معابر، رفت و روب و قضای سبزه خلاصه می‌شود. این وظایف هم قبل از تشکیل شوراهای به سازمان‌های وابسته به شهرداری موکول شده بود، که در ارکان این سازمان‌ها شورای شهر بسیار کم‌رنگ دیده شده است. شورای شهر حتی در انتخاب مدیران این سازمان‌ها نیز نقش ندارد.

۱۰) بر اساس قانون سال ۱۳۷۵، شوراهای وظیفه بررسی و شناخت کمبودها و نیازها و نارسایی‌های حوزه انتخابی خود و همچنین تهیه طرح‌های پیشنهادی اصلاحی و ارائه راه‌حل‌های کاربردی در جهت برنامه‌ریزی و ارائه آنها به مقامات مسئول را به عهده دارند. این در حالی است که در هیچ یک از نهاد‌های برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری محلی یا منطقه‌ای - اعم از شورای برنامه‌ریزی استان، شورای معماری و شهرسازی استان - شورای برنامه‌ریزی شهرستان و شورای اشتغال حضور نداشته‌اند.

۱۱) شوراهای فاقد ارتباط قانونی و نظام‌مند با همدیگر و نهادهای ذی‌ربط در مدیریت‌های شهری در سطح محلی و ملی هستند و اختیارات قانونی لازم را برای کنترل و نظارت بر عملکرد ادارات و سازمان‌های دولتی مستقر در شهر ندارند. قانون همکاری یا مسئولان اجرایی و نهادهای سازمان‌های محلی را در زمینه‌های مختلف موکول به موافقت و درخواست آنها می‌کند، که امری است نشدنی، چون نه آنها می‌خواهند و نه موافقت می‌کنند. امور مربوط به شهرداری‌ها و نظارت بر حساب در آمد و هزینه آنها، به گونه‌ای تعریف شده است که این اقدام مخل جریان عادی امور نباشد؛ اینکه کی و کجا مخل جریان عادی امور خواهد شد و چه کسی باید تشخیص دهد، رها شده و مشخص نیست.

۱۲) بیش از نیم قرن است که استقرار و حاکمیت مدیریت واحد شهری بسیاری از مشکلات شهرها را حل کرده است. مدیریت کلان کشور نیز به این مشکلات واقف و معتقد است. در اجرای تبصره ۴ ماده ۱۳۶ قانون برنامه سوم توسعه کشور مصوب شده است که آموزش و پرورش، بهداشت و درمان، آب و فاضلاب، برق و مخابرات و صنایع باید به شوراهای واگذار شود. لیکن تاکنون حتی به صورت موردی و آزمایشی هم به این مسائل توجه نشده است. چه کسی - و چرا - باعث این دوگانگی‌ها و نابسامانی‌هاست؟

یکی از بارزترین تأثیرات وجودی اولین دوره شوراهای - به خصوص شورای اسلامی شهرها - این بود که تقاطع ضعف و قوت به تجربه روشن گردید، توانمندی شوراهای در وضع موجود محک زده شد، حدود حمایت و همکاری سازمان‌ها و ادارات نیز مشخص و آستانه اختلاف مدیران از مرحله حرف تا عمل معین گردید.

شورایی‌ها، شوراهای تجربه کردند و بهای دوره آزمایش را به قیمت گران پرداختند. اگر چه امکان دارد برای دوره آینده هم راه هموار نباشد ولی بسیاری از مسائل و مشکلات شناسایی شده است.

در این چهار سال روشن شد که دولتمردان ما با آنکه آگاهانه به اصل شورا تا کسید دارند ولی عملاً از اقدام لازم بر اساس اعتقاد و اظهارات شان خیری نیست. اینان یا شورا را باور ندارند یا در خود قدرت کار کردن با مردم و نمایندگان قانونی آنها را نمی بینند و یا اختیارات شوراها را در تضاد با قدرت و اختیارات خود بر می شمردند، یا نظایر اینها، به هر صورت، شوراها مشکل دارند و این مشکل احتمالاً به دولت و مردم هم کشیده خواهد شد.

سزاوار این است که مقامات، در تبدیل وضع موجود به وضع مطلوب همت گمارند.

امید است که این مسائل و مشکلات در دوره های آینده یا نباشد - و یا به حداقل برسد - چرا که اگر این مشکلات حل نشود تبعاتی را در پی خواهد داشت که در ادامه به اجمال به آنها اشاره می شود:

۱) تعهد مسلماً توقع ایجاد می کند. توقع اگر بر آورده نشود موجب ایجاد تنش، بی اعتمادی یا بی تفاوتی می شود. اگر آستانه اختلاف قول ها و قرارهای مسؤلان در مقایسه با عملکرد آنان به حداقل نرسد و حدود حقوق شوراها معین نشود، پشتیبانی مردم از دست خواهد رفت.
 ۲) در صورت دوام و تعمیق شکاف حاضر بین مطالبات افکار عمومی از شوراها و میزان قدرت قانونی فعلی، قدرت اجرایی و عملکرد اعضای این نهاد مورد تردید قرار خواهد گرفت، امیدها به یأس مبدل خواهد شد و نه تنها در نهاد شوراهای اسلامی تشکیک خواهد شد بلکه فرهنگ حمایت از نهادهای مدنی و مردمی نیز در اشکال مختلف صدمه خواهد دید.

۱) احتمال عدم داوطلبی افراد واجد شرایط از یک طرف و احتمال عدم حساسیت جمعی از طرف دیگر، اصل مشارکت مردمی را با مشکل مواجه خواهد ساخت و میزان بهره گیری از ثروت های بالفعل و نیروهای بالقوه انسانی را به حداقل خواهد رساند.

۵) اگر دولت بخواهد به تنهایی عمل کند توفیقی نخواهد داشت و شوراها و شهرداری ها نیز به نهادی دولتی - یا نیمه دولتی - تبدیل خواهند شد.

۶) برنامه دولت برای شهرها برنامه کلان است. اولویت بندی مشکلات شهرها نیز متغیر است و دولت نمی تواند از نوع و میزان و ضرورت های مسائل شهرها اطلاع کافی داشته باشد. برنامه ریزی بدون اطلاعات لازم و کافی پاسخگو نیست. این مسئله در محور شوراها در خور طرح و تصمیم گیری و اقدام است؛ در غیر این صورت مشکلات ناشی از این رهگذر همیشه باقی خواهند ماند.

آنچه گفته شد مختصری از مشکلات امروز شوراها و پیامدهای آن است، که امیدست با عنایت به آنها شوراها بتوانند به فرادهای روشن دست یابند.

۳) افراد شاخص و واجد شرایط مورد احترام مردم که حفظ حرمت خود را در توفیق خدمت به مردم می بینند و به تعهدات خود در برابر مردم پایبند هستند و حاضر نیستند با تکیه بر احتمالات کاندیدا شوند، کمتر به میدان خواهند آمد و در نتیجه توان شوراها در آینده از نظر تخصص و تجربه و حمایت اکثریت مردمی از نامزدهای مورد قبول خود تضعیف خواهد شد.

نظام نوین مدیریت مشارکتی و دولت مدرن

حسن شقیعی

دکتر در علوم سیاسی

بخش چهارم

در بخش‌های قبلی، ضمن اشاره به مباحث نظری نهادمند شدن نظام مشارکت مدنی (شورایی) به اینجا رسیدیم که دموکراتیک شدن ساختار قدرت سیاسی و کارآمدی این نظام، تساهل فرهنگی، کاهش تنازعات و تنش‌های اجتماعی و شکوفایی اقتصادی از پیش شرط‌های مدیریت مشارکتی هستند. با بررسی پیشینه تاریخی نظام مدیریت شهری، می‌توان قابلیت‌ها و توانمندی‌های بالقوه نظام مدیریت مشارکتی را در ایران جست‌وجو کرد. ظهور دولت مدرن و انسداد نیاسی ناشی از آن تا حد زیادی این قابلیت را محدود کرد و حتی از بین برد. در این بخش، نظام نوین مدیریت مشارکتی و ظهور دولت مدرن مورد بررسی قرار می‌گیرد.

مشروطه خواهی نیازمند ظرفیت‌سازی و نهادمند کردن ساختار قدرت سیاسی است. نهادمند کردن از شخصی شدن قدرت می‌کاهد و آن را مقید به قانون می‌کند

بوده استان‌ها بر اساس اهداف نظامی - استراتژیک دولت و بدون توجه به مشترکات فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی تقسیم شده بودند. در هر استان یک والی و یک فرمانده نظامی حضور داشت و اینها قدرت یکدیگر را کنترل می‌کردند. انتظام شهرها به عهده شهربانی و دروستاها به عهده ژاندارمری بوده طبیعی است که در چنین نظامی نهادهای خودجوش و مدنی زائده‌ای بیش بر پیکره بوروکراسی تحکم دولتی نبود. به رغم وجود قوانین مطوق و برگزاری انتخابات پریهاهو و شادمانی سالیانه برگزاری جشن تاجگذاری، شکافی عمیق و پرنشاندنی میان قدرت سیاسی حاکم و نیروهای اجتماعی مشاهده می‌شد.

بلدیه و انجمن بلدی که محلی‌ترین سطح مدیریت و مشارکت هستند تحت سیطره بوروکراسی دولت مرکزی قرار گرفتند. با وجود گسترش تشکیلات اجزایی بلدیه، تصمیم‌گیری در سطح دولت مرکزی متوقف ماند. مطابق قانون و نظامنامه بلدیه (۱۳۰۹)، اعضای انجمن بلدی از میان طبقات تجار، اصناف و مالکان به میزان ۵ برابر تعداد لازم انتخاب می‌شدند. صورت افراد منتخب را حاکم (فرماندار) به هیئت دولت ارسال می‌کرد و هیئت وزیران از میان آنها، عده‌ای را به این کار منصوب می‌کرد. شهردار نیز با حکم وزیر داخله منصوب یا معزول می‌شد. در واقع در این دوران نهاد انتخابی محلی در شهرها مطرح نبود و اداره امور شهر به شکل کاملاً متمرکز صورت می‌پذیرفت. البته نظام درآمدی مشخص برای شهرداری در نظر گرفته شد.

کودتای سوم اسفند ۱۲۹۹ در بیشتر شرایط نامساعد بعد از جنگ جهانی اول به سر رسید. این شرایط تثبیت کننده دولت کودتا نیز بوده ضمن اینکه اقدامات بعدی دولت کودتا در همین چارچوب صورت گرفت. ختم فائده سمیتو (۱)، سرکوب شیخ خزعل (۲) و اقدامات نمایی دیگر، وجوه مختلف کسب مشروعیت و توسعه پایگاه اجتماعی دولت توظهور بود. تا این سازی تصنعی و سرکوب عوامل نامانی به وسیله دولت مرکزی، پایه‌های قدرت دولت را مستحکم می‌ساخت و دولت به بهانه حفظ امنیت، مخالفان رایکی پس از دیگری سرکوب می‌کرد.

کسب حیثیت نمایی دموکراتیک، دولت کودتا را به انجام اصلاحات جدید و متفاوت با دولت‌های پیشین وادار کرد. در سال ۱۳۰۴ طرح تشکیل مجلس مؤسسان به منظور انتقال سلطنت به رضاشاه مورد تصویب ۲۶۰ نماینده قرار گرفت و فقط سه نماینده با آن مخالفت کردند. به رغم ادعای رضاشاه به اجرای آرمان‌های انقلاب مشروطه، وی هیچ‌گاه به اعمال مشروطه خواهی وفادار نماند. مشروطه خواهی نیازمند ظرفیت سازی و نهادمند کردن ساختار قدرت سیاسی است. نهادمند کردن از شخصی شدن قدرت می‌کاهد و آن را مقید به قانون می‌کند. تقید قدرت به قانون جزء ذاتی «دموکراتیزاسیون» است. در تحلیل فرآیند سیاست‌های دولت مدرن «بوروکراتیزاسیون» برجستگی بیشتری در مقایسه با سایر ابعاد دولت دارد.

تقسیمات کشوری، سلسله مراتب قدرت و نیز توزیع قدرت در سطح ملی، منعکس کننده روح خود کامگی و نظام سیاسی مطلقه رضاشاهی

با بررسی پیشینه تاریخی نظام مدیریت شهری، می‌توان قابلیت‌ها و توانمندی‌های بالقوه نظام مدیریت مشارکتی را در ایران جست و جو کرد

بلدیه و انجمن بلدی که محلی‌ترین سطح مدیریت و مشارکت هستند تحت سیطره بوروکراسی دولت مرکزی فرار گرفتند. با وجود گسترش تشکیلات اجرایی بلدیه، تصمیم‌گیری در سطح دولت مرکزی متوقف ماند

تا قبل از ظهور دولت مدرن، مالیات و عوارض و انتظام محلی به وسیله انجمن‌های محلی در نیاپ دولت مرکزی صورت می‌گرفت. (۳) در دوره جدید، تعیین نوع و نرخ مالیات و عوارض محلی راستوفی محاسب وزارت مالیه انجام می‌داد. عوارض محلی متعدد بود و اقلام وسیعی از قبیل بستر، کلاه، روده، پوست و جز اینها را در برمی گرفت. عوارض دریاقتی عمدتاً صرف نیازهای محلی از قبیل تعمیر قنوات، معابر، جاده‌ها و مانند اینها می‌شد. ناظر اقدامات بلدیه تهران، دار الخلافه تهران بود. صورت حساب اداره بلدیه دائماً به دار الخلافه ارسال می‌شد. حتی تعلق بلدیه به انجمن بلدی و مخالفت با نظارت دار الخلافه تهران را وزارت مالیه را جایگزین دار الخلافه ساخت. (۴) طی بخشنامه ریاست وزرا در ۲۷ دی صا ۳۰۲ مقرر شد صورت حساب در آمد و مخارج بلدیه و تغشیش و بازرسی بلدیه به وزارت مالیه واگذار شود. (۵)

چراغ‌های برق روشن شد. خیابان‌های علاءالدوله و اسلامبول هم دارای چراغ برق شدند. بنای جدید بلدیه در میدان توپخانه برپا گردید. چند روز بعد، خیابان چراغ برق آسفالت شد. مأموران بلدیه در شهر به راه می‌افتادند و ضمن سرکشی به دکان‌های کله‌پسزی و چلوکبابی و سلمانی و حمام‌ها لزوم رعایت حفظ الصحه و بهداشت عمومی را متذکر می‌شدند. تعطیل کردن مغازه‌ها در روزهای جمعه، رنگ کردن در مغازه‌ها، منع استفاده از عناوین فرهنگی و اقداماتی از این دست به وسیله بلدیه، نشان دهنده حضور قوی و مستمر این نهاد در امور شهر تهران بود.

به رغم وجود قوانین مطوق و برگزاری انتخابات پرنهاهو و شادمانی سالیانه برگزاری جشن تاجگذاری، شکافی عمیق و پرناشدنی میان قدرت سیاسی حاکم و نیروهای اجتماعی مشاهده می‌شد

تشکیلات بلدیه نیز در ابتدای سلطنت پهلوی اول توسعه یافت. تا قبل از این، بلدیه تهران سه اداره بیشتر نداشت: (۱) اداره میاهی، که متولی قنات‌ها و رساندن آب به محله‌های تهران بود اما میراب‌های سنتی توجه چندانی به آن نداشتند و همان تقسیم نامه قدیمی «آب شاه» را رعایت می‌کردند. بر اساس این تقسیم نامه، تهران به چند محله تقسیم شده بود و هر شانه ووز یکی از محله‌ها سهمیه آب خود را دریافت می‌کرد. (۲) اداره ارزاق، این اداره نیز در کنار خزانه‌داری دولت و وزارت داخله کاری نمی‌توانست انجام دهد. (۳) اداره ساختمان، که نه پولی برای توسعه معابر و بهسازی خیابان‌ها در اختیار داشت و نه اختیاری در برپارویی با قانون شکنان. به هر حال در آغاز تأسیس دولت مدرن، تشکیلات بلدیه نیز متحول شد. اقدامات اصلاحی دولت مدرن در امور بلدیه از تبدیل چراغ‌های فانوسی به چراغ برق آغاز شد. یک روز مأموران بلدیه در تهران شروع به تعویض چراغ‌های خیابان لاله‌زار کردند و شب هنگام تا جایی که سیم‌های برق پیش‌رفته بود، در میان بانگ صلوات و اجتماع تماشاچیان،

عوارض جدید بلدیه، از «عوارض نواقل» فراتر رفت و برای اولین بار «عوارض دروازه‌ای» در کابینه سید ضیاء به بلدیه داده شد. بر اساس این اختیارات تفصیلی بارهای ورودی به شهر مشمول عوارض دروازه‌ای می‌شدند. اصلاحات شهری در دوره سید ضیاء و کابینه‌های بعدی، سرگرفته از الگوهای غربی بود. معماری سنتی و بافت‌های قدیمی یا اسکن مذهبی چندان مورد توجه نبودند. همین‌ها بود که بعضاً موجب تنش‌ها و ناراحتی‌هایی می‌شد. تبدیل گورستان متوک جنوب شهر آن زمان به باغ فردوس چنجال‌زیادی را برانگیخت. به هر حال در تشکیلات جدید بلدیه، اداره مریضخانه‌های بلدی، نظارت بر مریضخانه‌های خصوصی، پست امدادی، محکمه مجانی دارالمجانین، مؤتصات خصوصی برای فیدفوننی کردن منازل، گماشتن پزشکان برای معاینه فقرا و نظارت بر داروخانه‌ها، ارزاق، کشتار گاه‌ها، غسالخانه‌ها، حمام‌ها، مساجد، قهوه‌خانه‌ها، مهمانخانه‌ها و آرایشگاه‌ها به بلدیه واگذار شده بود. شرح تفصیلی اولین تشکیلات مدرن بلدیه در شماره بعد خواهد آمد.

۱- مستطیر، میر تقی میر، از هیئت آشفته راه‌ها، تهران: روزگار، ۱۳۴۷. ۲- قاضی مرتضی میرزا، دست‌نویس، ۱۳۴۷. ۳- مستطیر، میر تقی میر، از هیئت آشفته راه‌ها، تهران: روزگار، ۱۳۴۷. ۴- مستطیر، میر تقی میر، از هیئت آشفته راه‌ها، تهران: روزگار، ۱۳۴۷. ۵- مستطیر، میر تقی میر، از هیئت آشفته راه‌ها، تهران: روزگار، ۱۳۴۷.

شورای شهر ارومیه و کاهش تصدی گری

نازیلا مرادی

شورای شهر ارومیه از جمله شوراهایی است که با ابتکار همکاری شهردار، توانسته است در مسیر حل معضل پیش گفته، گام بردارد. نخستین گام شورای شهر ارومیه در جلب مشارکت بخش خصوصی در اولین بودجه مصوب شهرداری به وسیله شورای شهر تجلی یافت. براساس مصوبه شورای اسلامی ارومیه، شهرداری موظف شد اعتبار بخشی از پروژه‌های عمرانی شهر را از محل مشارکت بخش خصوصی در انجام پروژه‌های آزادسازی و فرهنگی تفریحی، تأمین کند. نتیجه این تصمیم شورا، همکاری مؤثر و فعال شهرداری با بخش خصوصی، نهادهای غیر دولتی و نیروهای مردمی بود.

شهرداری ارومیه براساس مصوبات شورا از سه روش برای واگذاری خدمات و جلب سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و دولتی در پروژه‌ها سود جست است.

کاهش تصدی گری از بدنه شهرداری، همکاری با ادارات و نهادهای دولتی و همکاری با بخش خصوصی (افراد حقیقی و پیمانکاران) سه سرفصل مهم این حرکت را در شهرداری ارومیه تشکیل می‌دهند.

۱) کاهش تصدی گری از بدنه شهرداری

ابتدا شورای شهر ارومیه برای تحقق این امر با اولویت بندی طرح‌های عمرانی، مجموعه فعالیت‌هایی را که از عهده شهرداری‌های مناطق برمی‌آید، براساس مصوبه‌ای به آنها واگذار کرد. واگذاری این فعالیت‌ها به همراه اعتبار عمرانی آنها، سطحی از مدیریت و تصمیم‌گیری را در اختیار شهرداری مناطق قرارداد.

یکی از موضوعات جدی در مدیریت شهری کشورها واگذاری انجام برخی از امور به بخش غیردولتی، شرکت‌های پیمانکاری خصوصی، تعاونی‌ها و تشکل‌های مردمی است. شهرداری‌های کشورهای در مقام تصدی گری، تاکنون موفقیت چندانی به دست نیاورده‌اند.

اتکنا به مرکز که ریشه بسیاری از مشکلات مدیریت شهری در ایران است، اکنون به عنوان معضلی جدی و شناخته شده برای شوراهای اسلامی و شهرداری‌ها مطرح گردیده است. این معضلی است که با وجود نارسایی‌های قانونی در شرح وظایف شوراها و شهرداری‌ها، مسئولان شهری را بر آن داشته است که با توسل به شیوه‌های مختلف همچون بهره‌گیری از تشکل‌های مردمی و بخش خصوصی برای حل آن همت گمارند.

شورا و شهرداری ارومیه با تشکیل شهرداری محله از میان هیئت امنای منتخب هر محله و شهردار محله که به وسیله هیئت امنا انتخاب می‌شود، از دیدگاه‌های مردم در محله‌ها و مشکلات هر محله آگاه می‌شوند. شهرداری افتخاری محله حلقه واسطه میان شهرداری و شهروندان و تسهیل‌کننده ارتباط و آگاهی متقابل در میان آنهاست.

۲۲ همکاری با ادارات و نهادهای دولتی

یکی از مهم‌ترین اقداماتی که مسئولان شهری ارومیه بر آن همت گمارده‌اند، واگذاری صدور پروانه ساختمانی به سازمان نظام مهندسی در ارومیه است. با اجرای این تصمیم، سازمان نظام مهندسی به عنوان تنها ناظر اجرای مقررات عمومی ساختمان‌ها، از طریق واگذاری صدور پروانه ساختمانی به دفاتر فنی، به تقویت نقش نظارتی خود خواهد پرداخت.

در نبود مدیریت واحد شهری، تنها راه حل مشکلات شهری، مشارکت تمامی نهادهای مسئول با یکدیگر است

اقدام مهم دیگر شهرداری در کاستن از تصدیی گری خود، راه‌اندازی شهرداری و شهردار افتخاری محله بود

شهرداری و شورای شهر ارومیه برای حفظ و احیای بافت قدیمی شهر و آزادسازی و بازگشایی چند مسیر اصلی، از همکاری شرکت عمران و بهسازی سازمان مسکن و شهرسازی ارومیه سود جست است. شهرداری در ازای سرمایه‌گذاری شرکت عمران و بهسازی، واحدهایی از کاربری‌های تجاری و فرهنگی واقع در بدنه بافت قدیم یا مسیرهای آزاد شده را واگذار می‌کند.

با اجرای این طرح، از توسعه بی‌رویه شهر جلوگیری شده و تحرک اقتصادی و اجتماعی تازه‌ای در بافت قدیمی ایجاد گردیده است و مسیرهای نوین‌یابی نیز در این میان به چشم می‌خورد.

انتقال صنوف و کاربری‌های مزاحم به خارج از شهر ارومیه، سرآغاز همکاری مشارکتی ثمربخش شهرداری ارومیه با تعاونی‌ها و اتحادیه‌های صنوف و مشاغل بوده است. ساز و کار این همکاری تسهیل و پرداخت عوارض صنوف از سوی شهرداری و واگذاری واحدهای تجاری از سوی اتحادیه صنوف به شهرداری بوده است.

به این ترتیب اسوری همچون جدول‌گذاری، آسفالت معابر، جمع‌آوری زباله و نگهداری از فضای سبز به حالت نیمه‌متمرکز به مناطق واگذار شد. مهم‌ترین تأثیر این تفویض اختیار، ایجاد رقابت سالم میان مناطق و افزایش سطح کیفیت خدمات بود.

اقدام مهم دیگر شهرداری در کاستن از تصدیی گری خود، راه‌اندازی شهرداری و شهردار افتخاری محله بود.

از آنجا که تشکیل شوراهای فرودست (محلی، ناحیه‌ای، منطقه‌ای) که در اصلاحیه قانون شوراهای اسلامی بر آن تأکید گردیده محقق نشده است، اتصال دوباره این گسست تنها به وسیله تشکیل‌های غیررسمی محلی امکان‌پذیر است.

انتقال صنوف و کاربری‌های مزاحم به خارج از شهر ارومیه، سرآغاز همکاری مشارکتی ثمربخش شهرداری ارومیه با تعاونی‌ها و اتحادیه‌های صنوف و مشاغل بوده است

شهرداری ارومیه در تکمیل دهکده ساحلی - توریستی چی چست از سرمایه‌گذاری بخش خصوصی بسیار بهره گرفته است. با توجه به اختیارات شوراهای عوارض پرداختی بخش خصوصی به شهرداری یا تصویب شورای شهر ارومیه سرشکن شد. به این ترتیب، در واقع بخش خصوصی با آسودگی خاطر بیشتری در این پروژه بزرگ سرمایه‌گذاری کرده است.

گام مهم دیگر مسئولان شهری ارومیه در جذب مشارکت بخش خصوصی، استفاده از این بخش در افزایش سطح آبارتمانی در شهر بود. این امر به خاطر جلوگیری از گسترش طولی شهر با تصویب شورای شهر به انجام رسید. بنا به کارگیری ضوابط تشویقی - مثل بالا بردن سهم مالک از تفکیک - اکنون سطح آبارتمانی در ارومیه از ۵ درجه به ۲۵ درجه افزایش یافته است.

در نبود مدیریت واحد شهری، تنها راه حل مشکلات شهری، مشارکت تمامی نهادهای مسئول با یکدیگر است. امروزه جلب مشارکت شهروندان و برقراری ارتباطات سه جانبه میان دولت، مردم و بخش عمومی در حل منضلمات شهری امری متداول است. در غیاب شفافیت و رسایی قانون، راهی جز استفاده از این مثلث جادویی باقی نمی‌ماند.

مثلی که تنها گوشه‌هایی از آن که بر شورا و شهرداری ارومیه عیان گشته، منشأ تحولات جندی در این شهر شده است.

ایجاد و احیا و گسترش فضاهای سبز شهری مهم‌ترین مفاد تفاهم‌نامه‌ای است که میان اداره منابع طبیعی و شهرداری ارومیه به امضا رسیده است. بر اساس این تفاهم‌نامه، با احیای مراکز سبز شهری و احداث کمربند سبز شهری از توسعه بی‌رویه شهر جلوگیری خواهد شد. بر اساس مصوبه شورا، شهرداری نیز در مقابل، با اعطای کاربری مسکونی و مجوز تفکیک بخشی از زمین‌های این اداره به ایجاد مجتمع مسکونی برای کارکنان اداره منابع طبیعی کمک می‌کند.

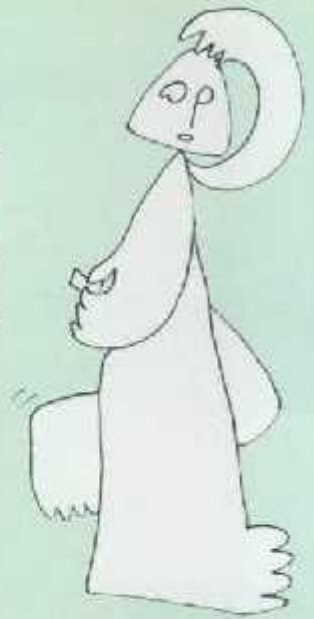
همکاری شرکت مخابرات در تکمیل پروژه توریستی چی چست با شهرداری نیز در خور ذکر است.

شرکت مخابرات در ازای بدهی‌های حفاری به شهرداری در تکمیل مهمانسرای چی چست سرمایه‌گذاری کرد و متقابلاً شهرداری نیز در ازای این مشارکت، تعداد دو سویت از مهمانسرا را به این شرکت واگذار کرد.

۳) همکاری با بخش خصوصی (افراد حقیقی و پیمانکاران)

با توجه به حجم گسترده وظایف شهرداری، اداره امور شهرها بدون مشارکت و دخالت مستقیم مردم ناممکن است. واگذاری برخی از فعالیت‌ها در حوزه سرمایه‌گذاری در بخش خدمات موجب می‌شود شهرداری با بهره‌گیری از ابزارها و امکاناتی که در دسترس دارد، تنها نقش ناظر دقیق و آگاه را ایفا کند.

یکی از مهم‌ترین اقدامات شهرداری ارومیه در زمینه واگذاری خدمات به بخش خصوصی، واگذاری جمع‌آوری زباله به بخش خصوصی در یکی از مناطق شهرداری است. بر اساس مصوبه شورای شهر، شهرداری ارومیه ماهانه مبلغی را به عنوان هزینه خدمات از منازل، ادارات و بخش تجاری دریافت می‌کند. این مبلغ دریافتی، منبع پرداخت دستمزد بخش خصوصی خواهد بود.

جایگاه گورستان در شهر

محمود برآبادی

کارشناس ارشد برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای

برای دسترسی افراد - چه سواره و چه پیاده - به مکان مورد نظر، لازم است از تابلوهای اطلاع‌رسانی و سایر علائم راهنمای مسیر استفاده شود. برای سهولت دسترسی افراد به گورستان - به ویژه در شهرهای بزرگ - لازم است خیابان‌کشی‌ها، قطعه‌بندی و شماره‌گورها از نظم منطقی تبعیت کنند تا مراجع کنندگان دچار سردرگمی نشوند.

امکانات رفاهی

چه برای انجام مراسم خاک‌سپاری درگذشتگان و چه برای کسانی که به زیارت قبور عزیزان خود می‌روند، گورستان‌ها به امکاناتی ویژه نیاز دارند.

این امکانات فهرست بلندبالایی را شامل ۱۲۰ نوع خدمت در بر می‌گیرد که از جمله می‌توان به اینها اشاره کرد: قاری سز مزار، آکو، سالن سوگوار، پذیرایی از افراد، مداح، گل آرای، ترمه، چاپ آگهی، آمبولانس شهری، عکاسی، فیلمبرداری، سنگ‌مزار، حتی مراحل حقوقی مانند باطل کردن شناسنامه و جز اینها.

علاوه بر این، تسهیلاتی را نیز برای مراجع کنندگان در نظر گرفت، از جمله خرید گل و گلاب، مواد غذایی، آب آشامیدنی، قضای سبز، آبنما، نیمکت برای نشستن، سطل زباله و جز اینها. در هر حال گورستان باید به محلی تبدیل شود که تألمات روحی افرادی را که عزیزان خود را از دست داده‌اند، افزون نکند و غمی بر غم‌هایشان نیفزاید.

سازمان اداری

سازمان اداری گورستان‌ها از چند نظر دارای اهمیت است: نخست اینکه در صورت وجود امکانات کامپیوتری در گورستان، ثبت اطلاعات مربوط به متوفی (که حدود ۵۰ نوع کد اطلاعاتی را شامل می‌شود)، می‌تواند مورد بهره‌برداری سازمان‌های مختلف درمانی، پژوهشی و دانشگاهی قرار گیرد. این اطلاعات برای تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌ریزی‌های دولت و بخش خصوصی، مرجع پراهمیتی به شمار می‌آید.

دوم اینکه، فراهم کردن امکانات مناسب زندگی با پرداخت حقوق و

پیشینه گورستان به قدمت خود انسان است، حتی اولین هسته‌های تجمع بشری هم جایی را برای گورستان داشتند.

بناشد شهرها و تهیه طرح‌های جامع و طرح‌های آماده‌سازی شهرها، لزوم توجه به گورستان‌ها، جلوگیری از پراکندگی و اعمال ضوابط و معیارهای شهرسازی مبتنی بر رعایت موازین شرعی، حقوقی و بهداشتی مورد توجه قرار گرفت. لازم است مسئولان شهری - اعم از شهرداری‌ها که کارهای اجرایی را بر عهده دارند و شوراهای شهر که بر کار شهرداری‌ها نظارت دارند - این معیارها را در نظر داشته باشند:

دسترسی‌ها

رفت و آمد بسیاری از افراد جامعه به گورستان‌ها - به ویژه در روزهای آخر هفته و مناسبت‌های خاص - توجه به موقعیت گورستان را از لحاظ دسترسی افراد - سواره و پیاده - ضروری می‌سازد.

گورستان باید در مکان‌هایی احداث یا توسعه داده شود، که بتوان با وسیله نقلیه به آسانی بدان دسترسی یافت. احداث بزرگراه یا مسیرهای کمربندی، میدان‌ها، تقاطع‌های مناسب، خطوط ویژه اتوبوس یا مترو، ساخت پارکینگ برای توقف وسایل نقلیه و ترمینال برای وسایل نقلیه عمومی، از جمله مواردی است که در دسترسی گورستان‌ها باید به آنها توجه شود.

همچنین به منظور جلوگیری از برخورد مستقیم ترافیک پیاده با جاده یا بزرگراهی که دسترسی به گورستان را برقرار می‌کند، لازم است ترافیک پیاده به گونه‌ای ساماندهی شود که مستقیماً با بزرگراه یا جاده اصلی تلاقی نداشته باشد تا از تصادفات احتمالی جلوگیری شود.

از لحاظ دسترسی داخلی نیز باید خیابان‌ها، گذرها و میدان‌های داخل گورستان طوری طراحی شود که جوابگوی حجم تردد وسایل نقلیه در زمان‌های اوج ترافیک نباشد و نیز سرعت‌ها در آن - با استفاده از سرعت‌گیرها و سایر وسایلی دیگر - کنترل پذیر باشد. بهره‌گیری از علائم و تابلوهای راهنمایی، خط‌کشی، جدول‌گذاری و تجویز معابر می‌تواند در حد زیادی این کار را انجام دهد.

**احداث بزرگراه یا مسیرهای کمربندی،
میدان‌ها، تقاطع‌های مناسب، خطوط ویژه
اتوبوس یا مترو، ساخت پارکینگ برای توقف
وسایل نقلیه و ترمینال برای وسیله نقلیه
عمومی، از جمله مواردی است که در دسترسی
گورستان‌ها باید به آنها توجه شود**

گورستان‌ها معمولاً از دو بخش قبرهای عمومی و قبرهای اختصاصی تشکیل می‌شوند. گورهای عمومی متعلق به دولت و شهرداری‌هاست و بابت زمین آن هزینه‌ای دریافت نمی‌شود، بلکه هزینه‌های آمبولانس، شست و شو و کفن و دفن و مانند اینها از خانواده متوفی دریافت می‌گردد. قبرهای اختصاصی که معمولاً به صورت آرامگاه است، با قیمت گران‌تر به افراد یا خانواده‌ها واگذار می‌شود؛ و یکی از راه‌های درآمدی گورستان‌ها همین است - که در بخشی از مطلب به آن پرداخته خواهد شد.

**در صورت وجود امکانات کامپیوتری در
گورستان، ثبت اطلاعات مربوط به متوفی (که
حدود ۵۰ نوع کد اطلاعاتی را شامل می‌شود)،
می‌تواند مورد بهره‌برداری سازمان‌های مختلف
درمانی، پژوهشی و دانشگاهی قرار گیرد**

منابع درآمدی گورستان‌ها

گورستان‌ها از جمله سازمان‌هایی هستند که دولت - از طریق شهرداری‌ها - برای ارائه خدمات به شهروندان احداث کرده است و هزینه آن را نیز می‌پردازد. اما گورستان‌ها خود می‌توانند به عنوان سازمانی درآمدها، بخشی از درآمد خود را تأمین کنند تا هزینه زیادی بر شهرداری‌ها تحمیل نگردد.

یکی از راه‌های کسب درآمد گورستان‌ها فروش قبرهای خصوصی است - که قبلاً به آن اشاره شد. راه دیگر ارائه خدمات رفاهی با قیمت مناسب و عادلانه - همانند آنچه در بخش امکانات رفاهی بر شمرده شد - به شهروندان است.

درآمد دیگر، اجاره غرفه‌هایی است که مایحتاج مردم را عرضه می‌کنند؛ و یکی دیگر از روش‌های کسب درآمد برای گورستان‌ها سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های اقتصادی است. مثلاً ۹۶ درصد از سهام

مزایای کافی، برای کسانی که در این اماکن به کار مشغول‌اند، تأثیر مثبتی در برخورد آنان با مراجعه‌کنندگان به گورستان‌ها خواهد داشت. مراجعه‌کنندگان به دلیل درگذشت عزیز خود، غم و اندوه فراوانی دارند و برخورد درست و انسانی کارمندان گورستان می‌تواند کمی از تألمات روحی آنان بکاهد (یا دست کم، بر آن نیفزاید).

همواره در حاشیه مکان‌هایی مانند گورستان‌ها که محل آمد و شد افراد بسیاری است، محیط‌های مناسبی برای افراد ناباب به وجود می‌آید. در این میان روابط ناسالمی شکل می‌گیرد و مشاغل کاذبی نیز همچون تکدی‌گری رواج می‌یابد.

مدیریت گورستان‌ها باید نسبت به پیرایش چنین فضایی هشیار باشد و با همکاری مقامات ذی‌ربط - از جمله نیروی انتظامی - با آن برخورد قانونی کند.

گورستان ارزشمند است

همان‌گونه که ارزش زمین برای سکونت‌زندگان متفاوت است، ارزش زمین برای به خاک سپاری نیز یکسان نیست. گاهی ارزش زمین‌های گورستان از زمین‌های واقع در مرغوب‌ترین نقطه شهر نیز بیشتر است.

ارزش زمین - یا به عبارتی قیمت قبر - در گورستان‌ها به عواملی از جمله نزدیکی با مقبره پیشوایان دینی و شخصیت‌های اجتماعی، دسترسی به راه‌های ورودی و خروجی، فضای سبز و چیزهایی از این دست مربوط می‌شود.

**گورستان باید به محلی تبدیل شود که تألمات
روحی افرادی را که عزیزان خود را از دست
داده‌اند، افزون نکند و غمی بر غم‌های‌شان
نیفزاید**

شرکت گل شهر (وابسته به شهرداری تهران) متعلق به سازمان بهشت زهرا (س) است که این سازمان از سود آن بهره‌مند می‌گردد (۱).

گاهی ارزش زمین‌های گورستان از زمین‌های واقع در مرغوب‌ترین نقطه شهر نیز بیشتر است

تاریخچه بهشت زهرا (س)

سازمان بهشت زهرا (س) از سازمان‌های زیر مجموعه حوزه معاونت خدمات شهری شهرداری تهران است که دارای هیئت مدیره مستقل، اساسنامه و آیین‌نامه‌های مالی و اداری مصوب است و به‌طبق اصول بازرگانی اداره می‌گردد.

شهرداری تهران زمین فعلی بهشت زهرا (س) را به وسعت ۳۱۸ هکتار با توجه به نزدیکی آن به حرم حضرت عبدالعظیم (ع) و قرار گرفتن در جاده قم خریداری کرد و به گورستان اختصاص داد. اولین دفن در بهشت زهرا (س) در قطعه یک، ردیف یک و شماره یک در مرداد ۱۳۴۹ انجام شد.

سازمان گورستان‌های پایتخت، بعد از انقلاب به بهشت زهرا (س) موسوم شد و در ۱۳۶۹ اساسنامه آن با ساختار هیئت مدیره، مدیر عامل و بازرسی به تصویب وزارت کشور رسید.

شورای حاضر حدود ۳۲ سال از عمر بهشت زهرا (س) می‌گذرد و طرح توسعه آن به میزان ۱۰۰ هکتار در ضلع شمال شرقی در حال انجام است.

از اوایل سال ۱۳۷۰ به شرح بخش‌های گوناگون خدمات و راهبردهای امور مالی، موتور پول و سوابق سازمان بهشت زهرا (س) به سیستم کامپیوتری مجهز

همواره در حاشیه مکان‌هایی مانند گورستان‌ها که محل آمد و شد افراد بسیاری است، محیط‌های مناسبی برای افراد ناباب به وجود می‌آید

شدند و هم‌اکنون در این سازمان بیش از ۱۰۰ دستگاه کامپیوتر در شبکه On Line مرتبط با یکدیگر فعالیت می‌کنند.

مرکز کامپیوتری شبکه خدمات و راهبردهای سرویس‌دهی به مراجع کنندگان را بر عهده دارد. در دوسوی سالن انتظار دو ماشین مدار بسته نصب شده است و مراجع کنندگان می‌توانند با دادن نام و نام خانوادگی متوفی، اطلاعات مورد نیاز را - مانند محل فوت، قطعه، ردیف و شماره - به دست آورند.

همچنین در بخش کامپیوتر بهشت زهرا (س)، اطلاعات مربوط به کلیه به خاک سپرده شدگان از ابتدای تأسیس تا کنون وجود دارد.

پس از انتقال متوفی به بهشت زهرا، مشخصات او از روی برگ گواهی فوت به کامپیوتر مستقل می‌شود و فهرستی از خدماتی که بهشت زهرا می‌تواند عرضه کند به نزدیکان متوفی ارائه می‌گردد و آن‌ها می‌توانند پس از انتخاب خدمات مورد نیاز خود و پرداخت هزینه آن، از این خدمات در محل استفاده کنند.

گورستان‌ها خود می‌توانند به عنوان سازمانی درآمدزا، بخشی از درآمد خود را تأمین کنند تا هزینه زیادی بر شهرداری‌ها تحمیل نگردد

پانزدهم

شماره ۴۳ - سال چهارم - شماره ۴۳ - مرداد ۱۳۷۱

دیوارنویسی شهروان و مشارکت
مردمان دکانی

ساماندهی گورستان‌های ترکیه

مترجم: نازلی کاکسنان

روشن است که انسجام و یکپارچگی - و در عین حال کارایی - شهر، در گرو تک تک اعضای آن، در قالب کاربری‌های مختلف شهری است. در واقع به هم پیوستن کالبدها و فعالیت‌های هماهنگ و متناسب است که ساخت تصویر بهینه از شهر را تضمین می‌کند.

گورستان‌ها جزئی از بخش‌های شهری هستند که به دلایل ماهوی کمتر مورد توجه قرار گرفته‌اند. گرچه این تعبیر در شهرهای اروپایی که تعاریف چندگانه‌ای از گورستان‌ها دارند مصداق نمی‌یابد، اما در اغلب دیگر کشورها این مهجوریت حس می‌شود. از جمله این کشورها ترکیه است که به دلیل تشابهات عمیق فرهنگی و اجتماعی با ایران، در این نوشته مورد بررسی قرار می‌گیرد.

این کشور در تلاش برای ساماندهی این فضای شهری، از طریق شهرداری‌های شهرهای مختلف خود و به‌ویژه شهرداری استانبول و آنکارا که دو شهر عمده این کشورند، دست به اقداماتی زده است که می‌تواند راهگشای حل بسیاری از مسائل این مقوله باشد.

۹- انجام مراسم کفن و دفن مناسب دینی و فرهنگی برای تشییع جنازه افراد بی‌کس و بی‌هویت.

شهرداری استانبول برای ارائه خدمات گسترده به شهروندان کلیه خدمات کفن و دفن، انجام مراسم فرهنگی و مذهبی و سایر خدمات لازم را انجام داده و با این عمل نخستین گام را در ارائه گسترده این گونه خدمات برداشته است.

شهروندان تنها در پی تماس با شماره خدمات گورستان‌ها می‌توانند از این خدمات رایگان استفاده کنند.

از جمله دیگر خدمات مرتبط، حمل و نقل جنازه است که طبق «صوبه مجلس قیمت ثابتی برای آن در نظر گرفته شده است. این قیمت سه ازای هر کیلومتر صد هزار لیر (معادل کمتر از ۸۰ تومان) است. این مبلغ در مقایسه با حمل اجساد به وسیله آمبولانس‌های بیمارستانی، بسیار ناچیز است.

علاوه بر این، طبق بررسی‌های انجام شده در ۱۵۱ گورستان و با توجه به افزایش جمعیت شهرنشین در شهر استانبول، ظرفیت گورستان‌ها رو به تکمیل است، به طوری که ۹۰ درصد فضای گورستان‌ها پر شده است.

پیش‌بینی‌های اخیر حاکی از آن است که تا سال ۲۰۰۴ فضای گورستان‌ها به طور کامل اشغال می‌شود.

به همین لحاظ، شهرداری استانبول در پروژه‌های به نام گورستان بتنی در صدر رفع این مشکل برآمده است. در این پروژه، در بخش‌های مختلف شهر - همچون آیدنلیکی، ساری، کوچوک یالی - در زمین‌هایی که از نظر وسعت و مکان مناسب‌اند احداث گورستان با ساختاری جدید صورت می‌گیرد.

ساختار مذکور به گونه‌ای است که هم به صورت یک طبقه و هم به صورت دو طبقه بازسازی و دیوارهای بتنی ساخته می‌شوند. در قبرهای دو طبقه بعد از اولین تدفین، طبقه دوم برای

در سال‌های اخیر گورستان‌ها به عنوان یکی از کاربری‌های شهری که کم‌اهمیت هم نیستند، در ترکیه مورد بررسی قرار گرفته‌اند و اقدامات متعددی نیز در جهت بهبود شرایط آنها صورت پذیرفته است.

شهرداری‌های استانبول و آنکارا و مدیریت ملی گورستان‌های ترکیه به منظور ساماندهی گورستان‌ها در این کشور، اقدام به انجام پروژه‌های جدید و ارائه خدمات گسترده به شهروندان کرده‌اند. بدین منظور این دو شهرداری و به‌ویژه شهرداری استانبول، با مشخص کردن وظایفی در چارچوب معین این طرح، شکلی سازماندهی شده به این امر داده‌اند. از جمله وظایف عمده در این میان عبارتند از:

۱- ایجاد بازسازی و نگهداری زمین‌های گورستان‌ها با همکاری شهرداری‌های مناطق و مدیریت گورستان‌ها.

۲- کنترل زیرساز و روسازی قبرها و کنترل و نظارت بر ساخت صحیح و اصولی آنها.

۳- تأسیس امکانات ابتدایی و ضروری در اطراف قبرها و استقرار مبلغان شهری در گورستان‌ها.

۴- ایجاد راه‌های اصلی و فرعی در گورستان‌ها و نصب تابلوهای راهنما برای تسهیل دسترسی شهروندان و ایجاد جوی‌ها و شیرهای آب در نزدیکی قبرها.

۵- صدور جواز و تنظیم اصول خاص برای گورگتان متحرک.

۶- ارائه خدمات پزشکی، ایجاد دکه‌های فروش گل و ملزومات مورد نیاز شهروندان در گورستان‌ها.

۷- ایجاد سیستم مکانیزه کامیوتری برای تسهیل در یافتن قبرها.

۸- ایجاد فضای مناسب برای تشییع جنازه در گذشگان، با هر دین و مسلک.

تلاش شهرداری استانبول همانا تبدیل گورستان‌ها به آرامگاه به معنای واقعی آن است

کردن اطلاعات مربوط به قبرها انجام داده است. شهرداری آنکارا برای اولین بار در دنیا با همکاری مرکز اطلاع‌رسانی این شهر، اقدام به راه‌اندازی سیستم شبکه‌های به هم متصل میان قبرستان‌های آنکارا کرده است. این سیستم که با هدف گسترش هر چه بیشتر خدمات به شهروندان انجام می‌پذیرد، یادریافت اطلاعات از خانواده متوفی - از قبیل عکس، نام و مشخصات شناسنامه‌ای و همچنین سال و نحوه فوت - پاتک اطلاعاتی کاملی را در مورد قبرها تشکیل می‌دهد. در آنکارا روزانه ۲۵ تا ۶۰ جنازه دفن می‌شود، که با افزایش جمعیت - و به همان نسبت از دیدار مرگ و میر - به وسعت گورستان‌ها و پیچیدگی راه رسیدن به قبر مورد نظر نیز افزوده می‌شود. سیستم اطلاع‌رسانی موجود به شهروندان کمک می‌کند تا با ارائه مشخصاتی مانند نام متوفی، سال فوت، شماره قطعه و قبر مورد نظر، اطلاعات مورد نیاز خود را دریافت کنند. از جمله تجهیزات مورد استفاده در این سیستم که به تکامل آن بسیار کمک کرده، ارائه اطلاعات به وسیلهٔ پانجه‌های اطلاع‌رسانی خودکار است. این پانجه‌ها که مانند سیستم‌های خودپرداز بانک عمل می‌کنند، از شهروندان اطلاعات جزئی و خاصی مانند شماره قطعه و با نام و سال درگذشت متوفی را می‌گیرد و اطلاعاتی مانند نحوه فوت، محل تولد، محل فوت و جزئیات را در اختیار می‌گذارد؛ و از همه مهم‌تر نقشه و کوچه محل قرار گرفتن قبر و همچنین نزدیک‌ترین راه رسیدن به آن را تعیین می‌کند. شهروندان می‌توانند در صورت تمایل اطلاعات و نقشه مورد نظر را بر روی

شهرداری آنکارا برای اولین بار در دنیا با همکاری مرکز اطلاع‌رسانی این شهر، اقدام به راه‌اندازی سیستم شبکه‌های به هم متصل میان قبرستان‌های آنکارا کرده است

برگه‌ای از دستگاه اطلاعاتی دریافت کنند. شهرداری آنکارا در نظر دارد این پانجه‌ها را که در ورودی قبرستان‌ها قرار می‌گیرند، افزایش دهد تا شهروندان اطلاعات مورد نیاز خود را به راحتی در شکل به دست آورند. پروژه در حال اجرای سازماندهی گورستان‌های ترکیه در استانبول و آنکارا تا حد زیادی به مرحله اجرا درآمده و اقدامات این دو شهرداری نیز در دستور کار شهرداری‌های دیگری همچون ازبک و آنتالیا قرار گرفته است. مسئولان شهرداری‌های شهرهای بزرگ ترکیه به کمک سازمان اطلاع‌رسانی کل کشور و همچنین مسئولان گورستان‌های این کشور در تلاش برای توسعه فعالیت‌های سازماندهی گورستان‌های ترکیه به صورت گسترده‌تر هستند.

وابسته درجه اول خالی گذاشته می‌شود. با این روش هم گورستان نیاز عاطفی شهروندان را پاسخگوست و هم از فضای گورستان استفادهٔ بهینه می‌شود. لازم به ذکر است که انتخاب گورهای یک طبقه یا دو طبقه به عهدهٔ خود شهروندان است. این اقدامات به تمامی پار عایت احکام مذهبی انجام می‌شود.

از طرف دیگر با گسترش و افزایش گورستان‌ها در شهرها، در واقع گورستان‌ها نیز به صورت جزء مهمی از شهر درآمده‌اند. به همین جهت تلاش شهرداری استانبول همانا تبدیل گورستان‌ها به

شهرداری استانبول برای ارائه خدمات گسترده به شهروندان کلیه خدمات کفن و دفن، انجام مراسم فرهنگی و مذهبی و سایر خدمات لازم را انجام داده و با این عمل نخستین گام را در ارائه گسترده این گونه خدمات برداشته است

آرامگاه به معنای واقعی آن است. به طوری که گورستان تنها حکم محل دفن مردگان را نداشته باشد بلکه با ایجاد فضای سبز در آن بتوان محیطی زنده و باطراوت در شهر به وجود آورد.

شهرداری استانبول از دو سال پیش تا کنون بدون وقفه در حال گسترش فضای سبز گورستان‌هاست؛ به طوری که در دو سال گذشته دویست هزار مورد کاشت گیاه صورت گرفته است و در سال جاری نیز کاشت یکصد هزار نهال و گیاه در برنامه است.

بر طبق این برنامه، تمامی گورستان‌های شهر استانبول - اعم از گورستان‌های مسلمانان و غیرمسلمانان - که خالی از فضای سبز هستند، گلکاری و درختکاری می‌شود و فضای سبز و همچنین جویبارهایی در آن ایجاد و احداث می‌گردند.

علاوه بر این اقدامات فیزیکی، اجتماعی و زیست محیطی، شهرداری آنکارا فعالیتهایی را نیز در زمینه نظام‌مند (سیستماتیک)

تلخ
WWW.ankara-bei.gov.tr
WWW.1bb.gov.tr

راهبردهای شهری کانادا در سده بیست و یکم

ترجمه و تلخیص: شهرزاد فرزین پاک

کانادا - ونکوور

کانادا یکی از فعال‌ترین کشورهای در زمینه رشد و توسعه شهری است. غالب این فعالیت‌ها پس از تعیین اصول و معیارهای کلی آن به وسیله سیاست‌گذاران دست‌اندر کار، به وسیله شهرداری و حکومت‌های محلی ایالات و شهرهای خاص اجرا می‌شود. در همین زمینه، اخیراً طرحی تحت عنوان طرح عملکردی توسعه استراتژی شهری در کانادا در دست بررسی است که چشم‌اندازی را برای قرن بیست و یکم تعریف می‌کند. این راهبرد شهری به دولت کانادا کمک می‌کند تا با همکاری نزدیک‌تر با فعالان در این زمینه، کیفیت زندگی را ارتقا دهد، قدرت رقابتی اقتصادی مراکز شهری را تقویت کند و در پیچ‌های برای جهانی شدن شهرهای این کشور بگشاید.

مقاله حاضر در عین معرفی شهرهای مختلف و ایالات گوناگون این کشور، در برگیرنده خلاصه تصمیمات اتخاذ شده برای هر شهر در میزگرد راهبردهای شهری در قرن بیست و یکم کانادا است.

ونکوور - بریتیش کلمبیا

سومین منطقه وسیع شهری کانادا، شهر ونکوور، با جمعیتی معادل ۵۷۱۷۰۸ نفر و جمعیت ۱۹۸۰۰۰۰ نفری در سرشماری ناحیه کلان‌شهر [آمار سال ۲۰۰۱] است.

ونکوور بزرگ یکی از کلان‌شهرهای دارای رشد سریع است که علت اصلی این رشد مهاجرت‌های بین‌المللی است. حدود ۸۷ درصد از رشد شهری به دلیل مهاجرت است و در این میان بخش عمده‌ای از مهاجران از جنوب شرق آسیا آمده‌اند. به دلیل تعداد بالای مهاجران، امروزه در این ناحیه به حدود ۹۰ زبان صحبت می‌شود. جذابیت ونکوور برای مهاجران، آن را به یکی از شهرهای پاتوق بالای فر هنگی در آمریکای شمالی بدل ساخته است. علاوه بر این، ونکوور دارای حدود ۳۱۰۰۰ نفر افراد بومی است.

به لحاظ اقتصادی، منطقه ونکوور ۵۳ درصد از تولید ناخالص داخلی (GDP) ایالت بریتیش کلمبیا را تأمین می‌کند. به طرز سنی یک اقتصاد مبتنی بر منابع در ونکوور وجود دارد و این شهر در حال تجربه رشد در بخش‌های دیگر صنعتی و تجاری به شرح زیر است:

خدمات بانکداری و امور مالی، گردشگری، فناوری پیشرفته، فیلم و تلویزیون، حمل و نقل، ارتباطات، مراکز تلفن، فناوری زیستی (بیوتکنولوژی) و هوافضا.

به علاوه، ونکوور یکی از دو مرکز مالی بین‌المللی طراحی شده در کانادا و دومین مرکز بزرگ تولید فیلم و برنامه‌های تلویزیونی در آمریکای شمالی است. همچنین ونکوور جایگاه بزرگ‌ترین بندر کانادا است و فرودگاه بین‌المللی ونکوور دومین مرتبه در حجم جابجایی مسافر را دارد. مطابق منشور ونکوور، این شهر دارای حقوق قانونی خاصی است، که از آن جمله می‌توان توانایی حضور در مشارکت‌های عمومی - خصوصی و کنترل قانونی و نظارت بر منطقه‌بندی و توسعه را نام برد. شهر ونکوور همچنین یکی از

اعضای بخش منطقه‌ای ونکوور بزرگ (GVRD) است. این بخش شکل بی‌نظیری از حکومت منطقه‌ای را داراست. ۲۱ شهرداری و یک «ناحیه انتخابی» در فراحد آوری خدمات در این منطقه مشارکت می‌کنند.

ونکوور بزرگ جایگاه دو دانشگاه مهم است: دانشگاه بریتیش کلمبیا و دانشگاه سیمون فریزر. این نهادها عمده‌ترین مولدهای عقاید و فناوری‌های جدید به شمار می‌آیند. برای مثال، دانشگاه بریتیش کلمبیا مرکز تحقیق انرژی پاکیزه را در سال ۲۰۰۱ تأسیس کرده است. همچنین این دانشگاه مولد ۱۳ کمیته و ثبت ۱۸۳ اختراع در زمینه فناوری پیشرفته در سال گذشته بوده است.

خلاصه تصمیمات اتخاذ شده برای این شهر در میزگرد راهبردهای شهری در قرن بیست و یکم در کانادا به شرح زیر است:

- تشکیل جلسات تبادل نظر بین دولت‌های استانی و شهری و مؤسسات غیرانتفاعی برای بررسی موضوعات خاص و محلی.
- تشویق تشکیل شوراهای منطقه‌ای دائمی برای مشورت با حکومت‌های شهری و استانی در تصمیم‌گیری‌های سیاسی دولت فدرال.
- ایجاد چشم‌انداز ملی برای مردمان بومی که شامل تأمین اعتبار و منابع برای برنامه‌هایی از جمله استخدام در اولویت، آموزش مهارت‌های زندگی، مسکن در حد استطاعت، برنامه‌های مرتبط با جوانان و بهداشت است.
- ایجاد طرح بلندمدت برای زیرساخت‌ها و حمل و نقل. ضروری است که سرمایه‌گذاری‌ها در این زمینه، آینده‌نگر، فعال و راهبردی باشد. همچنین این راهبرد می‌بایست اهمیت شهرهای ورودی مثل ونکوور را در حمل و نقل کالاها از طریق ایجاد برنامه‌های ملی مدنظر قرار دهد.
- تدوین برنامه بلندمدت ملی مسکن. این برنامه می‌بایست شامل سرمایه‌گذاری برای مسکن‌های اجتماعی و سرپناه افراد

این رشد مربوط به تعداد صنایع اصلی و تغییر و تبدیل های اقتصاد محلی است.

هالیفاکس مرکز عالی آنالانتیک کانادا با رشد ثابت بخش های مالی، بیمه و نقل و انتقال در سال های اخیر است. وابستگی بسشی به ذخایر طبیعی (زمین و دریا) و همچنین گردشگری مواردی هستند که راه پیشرفت را در آینده نزدیک برای نفت و گاز، فناوری اطلاعاتی و ارتباطاتی صنایع فرهنگی - مانند فیلم و تلویزیون، موسیقی و دیگر هنرها، کارخانه های پیشرفته: آموزش و خدمات تربیتی و همچنین علوم زیستی - گشوده اند.

علاوه بر این، شهرداری منطقتهای هالیفاکس دارای یک بخش مهم حمل و نقل است.

بندر هالیفاکس یکی از بنادر نمونه دنیاست. تا به امروز حدود چهارده میلیون تن کالا و ۹۴ کشتی تفریحی از بندر هالیفاکس عبور کرده اند.

فرودگاه بین المللی هالیفاکس کانوتی، برای مسافرت های هوایی آنالانتیک کانادا - با حدود سه میلیون مسافر در سال - است؛ و بالاخره اینکه هالیفاکس جایگاه مرکز شرقی شبکه توزیع محلی و بین المللی، راه آهن سراسری کانادا است.

از جمله مباحثی که در این میزگرد مطرح گردید، پیشبرد سیاست فترال شهری است. چنین سیاستی در برگیرنده مواردی به شرح زیر است:

مطابق منشور ونکوور، این شهر دارای حقوق قانونی خاصی است، که از آن جمله می توان توانایی حضور در مشارکت های عمومی - خصوصی و کنترل قانونی و نظارت بر منطقه بندی و توسعه را نام برد

- فراهم آوردن خط مشی ها و چشم اندازها، با دادن فرصت به اجتماعات محلی برای تعیین نقش اولویت ها.

- هماهنگ کردن برنامه های حکومتی و خدمات برای جلوگیری از دوباره کاری.

- ایجاد برنامه ریزی ها، سرمایه گذاری های انعطاف پذیرتر برای تحقق برنامه های دراز مدت؛ و

- تضمین اینکه این سیاست پاسخگویی احتیاجات کلیه مراکز شهری - و نه فقط شهرهای بزرگ - است.

• پیشنهاد پشتیبانی برای نفاقت بندر و سایر راه حل ها، از طریق سرمایه گذاری و همکاری با حکومت های استانی و محلی. توسعه مجدد بندر که پتانسیل تولید حدود هشتاد میلیون دلار را از طریق مالیات های فدرال و ایالتی دارا باشد.

• پیشبرد برنامه زیربنایی مجزا برای پایه ریزی گسترش و ارتقای حمل و نقل و تقویت فرم های حمل و نقل بهتر و یکپارچه تر

بیخانمان و محرک های مالیاتی برای تشویق بخش خصوصی به ساخت مسکن های ارزان قیمت و استجاری باشد.

- حمایت از طرح های یاداری منتهی ای که شامل ابداعاتی در زمینه فضای سبز، حمل و نقل، توسعه روش های جلوگیری از هدر رفتن انرژی، گارایی انرژی و احیای زمین های بایر است.
- شناخت نقش شهرها به عنوان مراکزی برای یکپارچگی و

کانادا - هالیفاکس

اسکان مهاجران و پناهندگان با تخصیص بودجه ای برای برنامه های اسکان مجدد، آموزش مهارت ها و آموزش زبان انگلیسی.

• ایجاد استانداردهای ملی یا خط مشی هایی با اعتبار خارجی و استفاده از تجربیات در اشتغال مهاجران و کاهش کمبود نیروی کار.

• حمایت از جامعه هنری و برنامه های توسعه فرهنگی و در نظر گرفتن بودجه های طولانی مدت برای این بخش.

• ایجاد راهبردهای مناسب برای مراقبت از کودکان از طریق حمایت از خانواده ها و در نظر گرفتن بودجه ای برای مراقبت از کودکان خردسال، بیش دبستانی و مراقبت های پیش از تولد.

• به دست گرفتن ابتکار در جلوگیری، آموزش و برخورد با مواد مخدر و استفاده از مشروبات الکلی، به خصوص در بین جوانان.

هالیفاکس، نوواستوتیا

منطقه هالیفاکس وسیع ترین مرکز شهری در استان آنالانتیک است، مشتمل از چهار شهرداری بیشین آن، یعنی هالیفاکس، دارنستون، بدفورد و هالیفاکس کانتی. هالیفاکس از بنادر اصلی است و این منطقه جمعیتی در حدود ۳۹۵۰۰۰ نفر [در سرشماری ۲۰۰۱] دارد.

اسکله تاریخی ۲۶ آن، زمانی محفل ورود مهاجران به کانادا بود، و امروزه نیز هنوز محفل ورود حدود ۲ درصد از کلیه مهاجران اخیر است، که حدود ۷ درصد از جمعیت آن را تشکیل می دهند. منطقه هالیفاکس ۴۷ درصد از تولید ناخالص داخلی نوواستوتیا را تأمین می کند.

پیش بینی شده است که هالیفاکس حدود ۳ درصد افزایش رشد اقتصاد سالیانه در پنج سال آینده خواهد داشت. بخش عمده

همانند خطوط راه آهن، جاده‌ها، پلها، فرودگاهها و جز اینها).

• ایجاد سیاست توسعه‌های کانونی برای تسویق مردم به زندگی در قسمت‌های مرکزی شهر و همچنین ترغیب سازندگان و توسعه دهندگان برای ساخت مسکن در زمین‌های پابری، نوسازی و حفظ ساختمان‌های دارای بار تاریخی - فرهنگی و تقویت کانون اقتصادی.

این سیاست باید شامل سنجش‌هایی برای پشتیبانی آن دسته از افراد (همچون فقرا و بیخانمان‌ها) باشد که ممکن است به واسطه افزایش هزینه‌ها در محله‌های مرکزی صدمه ببینند.

• پیشبرد برنامه‌های مربوط به خانه‌های ارزان قیمت به منظور ارتقای ساخت مسکن‌های استطاعت‌پذیر برای افراد مسن و همچنین کارکنان تهیدست و معلول.

• ازدیاد سرمایه‌گذاری برای زیرساخت‌های فاضلاب و آب در عین حال، حکومت کانادا می‌بایست استانداردهای آب را از طریق بهبود برنامه‌های آب‌رسانی به اجرا درآورد.

• مشاوره با جوامع محلی و حکومت‌ها در مورد توسعه زمین‌های فخرال، فعالیت در مورد زمین‌های اضافی که می‌بایست برای اولویت‌های محلی - از جمله ساخت خانه‌های تر حد استطاعت و یا حفاظت از مکان‌های موروثی - مورد توجه قرار گیرد.

• تسویق مهاجرت بیشتر به منطقه اتلانسیک و عرضه خدمات سکونت‌ی پیشرفته. مهاجرت در بردارنده ایده‌ها و نیروهای جدید است و کمک بزرگی برای پیشبرد و رونق اقتصاد محل به شمار می‌آید.

کانادا - تورنتو

• ازدیاد سرمایه‌گذاری برای جوانان و ایجاد برنامه‌های آموزشی، تقویت تحقیق و توسعه در موضوعات شهری از طریق ازدیاد حمایت مالی به دانشگاه‌ها و مؤسسات تحقیقاتی.

• حمایت از مؤسسات سرمایه‌گذاری و اصلاح معیارهای سرمایه‌گذاری برای فراهم کردن شرایطی در جهت پیشبرد مجدد جامعه اقتصادی.

تورنتو، اتاریو

شهر تورنتو با جمعیت ۲/۵ میلیون نفر واقع در منطقه بزرگ تورنتو بزرگ‌ترین منطقه شهری در کاناداست. جمعیت کل این منطقه ۵/۱ میلیون نفر است و انتظار می‌رود که تا سال ۲۰۲۱ به ۷ میلیون نفر برسد. این شهر به لحاظ بزرگی پنجمین حکومت شهری را در آمریکای شمالی در خود دارد.

یک سوم جمعیت کانادا در شعاع ۱۶۰ کیلومتری تورنتو استقرار یافته‌اند. هر ساله در حدود ۱۰۰ هزار نفر به تورنتو مهاجرت می‌کنند.

تورنتو با نیروی کار چند زبانه و چند فرهنگی و آموزش دیده (بیش از ۵۰ درصد از این نیروی کار دارای مدارک دانشگاهی اند) بزرگ‌ترین مرکز اشتغال کشور است

این شهر برای مهاجران و پناهندگان مقصد تهاپی مهمی به شمار می‌آید. به طوری که ۴۲ درصد از مهاجران کانادا در همین شهر زندگی می‌کنند. تورنتو از نظر گوناگونی فرهنگی یکی از شاخص‌ترین شهرهای جهان است.

آن گونه که برآورد می‌شود، تولید ناخالص داخلی تورنتو بیشتر از استان (از مجموع ۱۰ استان) کاناداست. قصد بر این است که تورنتو در پنج سال آینده رشد سالانه این کشور را به ۲/۷ درصد برساند. این شهر در زمان حاضر ۴۴ درصد از تولید ناخالص داخلی اتاریو را تولید می‌کند. این خود سبب شده است که تورنتو به یکی از ثروتمندترین شهرهای این کشور تبدیل شود و پایگاه بزرگ اقتصادی این کشور محسوب می‌گردد.

تورنتو با نیروی کار چند زبانه و چند فرهنگی و آموزش دیده (بیش از ۵۰ درصد از این نیروی کار دارای مدارک دانشگاهی اند) بزرگ‌ترین مرکز اشتغال این کشور است. به عبارت دقیق‌تر، یک ششم از مشاغل کانادا در این شهر وجود دارد. به طوری که ۱/۲ میلیون نفر کارگر در آن مشغول کارند. این شهر دارای اقتصادی مختلط است و کانون ۴۰ درصد از شرکت‌های کاناداست که فرصت‌های جهانی دارند.

اقتصاد محلی، متشکل از مجموعه‌های صنعتی رقیب است که عبارتند از: صنعت هوا-فضا، صنعت پوشاک، صنعت اتومبیل‌سازی، زیست - پزشکی، خدمات مالی، فیلم و تلویزیون، فناوری و نیز فناوری اطلاعات، گردشگری و مانند اینها. به علاوه، تورنتو کانون ۹۰ درصد از بانک‌های خارجی کانادا، شرکت‌های حسابرسی بزرگ و شرکت‌های سرمایه‌گذاری نیز هست و از مراکز مالی و پیششار به شمار می‌آید. فرودگاه «پارسون» در تورنتو بزرگ‌ترین و شلوغ‌ترین فرودگاه این کشور است. به طوری که به عنوان مثال، در سال ۲۰۰۰ بیش از ۲۸ میلیون مسافر را جایجا کرده است.

چندین دانشگاه و دانشکده نیز در این منطقه وجود دارد، که مشهورترین آنها عبارتند از: دانشگاه «تورنتو»، دانشگاه «یورک» و دانشگاه «بریسبن». این سه نهاد آموزشی به ادعای خود که در سطح ملی و بین‌المللی در زمینه علوم بهداشتی، تحقیقات پزشکی، فیلم،

کامبک - کامبک

تلویزیون، هنرهای نمایشی، روزنامه‌نگاری و آموزش صورت می‌پذیرد. کمبک فراوان می‌کنند. میزگرد مربوط به این شهر، سیاست‌هایی را در برداشته است، که به اختصار عبارتند از:

وابستگی سستی به ذخایر طبیعی (زمین و دریا) و همچنین گردشگری
مواردی هستند که راه پیشرفت را در آینده نزدیک برای نفت و گاز، فناوری اطلاعاتی و ارتباطاتی صنایع فرهنگی - مانند فیلم و تلویزیون، موسیقی و دیگر هنرها، کارخانه‌های پیشرفته؛ آموزش و خدمات تربیتی و همچنین علوم زیستی - گشوده‌اند

- تقویت نقش رهبری حکومت کانادا به منظور بهبود کیفیت زندگی و رقابت اقتصادی مراکز شهری، برای پاسخ به مسائل شهری باید از رویکردی فعالانه استفاده کرد.
- تشخیص اینکه موفقیت اجتماعی و اقتصادی کانادا وابسته به شهرهای قوی و سالم است و تشخیص اینکه تورنتو می‌تواند به این موفقیت کمک کند.
- قبل از اعلام و اجرای برنامه‌های فدرال و خدماتی که بر مراکز شهری تأثیر می‌گذارد، باید با مشورت و همکاری و هماهنگی را با شهرها آغاز کرد.
- ایجاد طرحی برای مناطق شهری، با استفاده از استراتژی ملی شهری، به طوری که این طرح بتواند:
 - امتداد سازمی کند،
 - خط‌مشی‌ها را مشخص سازد،
 - سرمایه‌های استراتژیک را طرح‌ریزی کند.

- به تحلیل تأثیرات مناطق شهری بپردازد.
 - برنامه‌های مرکزی و هزینه‌ها را هماهنگ کند.
 - شهرهایی را که دارای توافق‌های بین‌المللی هستند (گوتو، ناقتا، ونوا) در نظر بگیرد.
 - تدارک سرمایه‌گذاری طولانی مدت و پایدار برای بخش زیربنایی، بسیاری از بخش‌های زیربنایی این شهر دارای قدمت سی ساله‌اند و بعضی از بخش‌ها نیز حتی پنجاه سال قدمت دارند.
 - مواجهه با مشکلات شدید مربوط به ترانزیت در تورنتو.
 - تراکم و ترافیک جاده‌ها می‌تواند بر کیفیت زندگی، محیط زیست و رقابت اقتصادی تأثیر بگذارد. ۷۰ درصد از آزادراه‌های این شهر در ساعات اوج دارای حداکثر ظرفیت‌اند. هزینه وسایل نقلیه تجاری در یک سال ۳ میلیارد دلار است.

- کمک به ترانزیت محلی از طریق:
 - تعیین مسیرهای ترانزیتی معاف از مالیات.
 - رساندن مالیات سوخت به ۳ سنت در هر لیتر،
 - حذف مالیات‌های مربوط به سوخت از سیستم‌های ترانزیت شهری.

• حمایت از برنامه‌های مربوط به کودکان، به ویژه کودکانی که در معرض خطرند و آنهایی که در پناهگاه‌های موقتی به سر می‌برند. میزان بالای بیکاری و آزاره زیاد مسکن سبب شده‌اند که دانشجویان و مهاجرانی که نیاز به مسکن اجاره‌ای دارند تحت فشار قرار گیرند. شش هزار خانواده در انتظار مسکن هستند و دو هزار خانواده نیز در پناهگاه‌های موقتی به سر می‌برند.
 در این مرحله لازم است که برنامه‌هایی انعطاف‌پذیر عرضه و معرفی شوند، تغییراتی در معیارهای بیمه ایجاد شود و اقدامات اصلی مورد بازنگری قرار گیرند تا اینکه مسکن افراد کم درآمد و افراد دارای درآمد متوسط تأمین شود.

- ایجاد برنامه ملی مسکن
- کمک به استان‌ها، مناطق شهری و گروه‌های اجتماعی در زمینه آموزش و جذب نیروی کار ماهر؛ زیرا این خود شیوه‌ای برای کاهش کمبودهای کاری موجود در شهرهای عمده کاناداست.

مونتreal، که یک
 شهر مونتreal دومین مرکز بزرگ شهری در کاناداست، با جمعیتی معادل ۱/۷۷۵/۸۴۶ در سرشماری ۱۹۹۶. این شهر حدود ۵۲ درصد از آمار جمعیت ناحیه کلان شهر را به خود اختصاص می‌دهد. مونتreal دومین شهر بزرگ فرانسوی زبان دنیاست، و زبان اول ۵۲ درصد از شهروندان آن فرانسوی است. این شهر ۱۲ درصد از کل مهاجران کانادا و ۲۶/۵ درصد از کل جمعیت این کشور را در خود دارد.

اقتصاد مونتreal ۴۹ درصد از کل تولید ناخالص داخلی که یک را شامل می‌شود و رشد اقتصادی سالانه ۳/۲ درصد (به طور میانگین) در ۵ سال آینده برای آن پیش‌بینی شده است.
 عامل مهم در اقتصاد مونتreal درصد بالای نیروی کار با تحصیلات عالی است، به طوری که ۲۶/۸ درصد از افراد ۱۵ سال و بالاتر فارغ التحصیل دانشگاه هستند و این رقم بالاترین میزان در مراکز شهری کاناداست.

همچنین مونتreal یکی از نو مرکز شناخته شده مالی بین‌المللی در کاناداست. این شهر دارای بزرگ‌ترین فرودگاه بین‌المللی در کشور است که سالانه به حدود بیش از ۹ میلیون مسافر خدمات

سرمایه گذاری در حمل و نقل شهری و زیر ساخت‌های مربوط باعث کاهش گازهای گلخانه‌ای می‌شود و قدرت رقابت اقتصادی را بهبود می‌بخشد

ارائه می‌دهد.

این شهر یک بندر بین‌المللی بزرگ نیز دارد که سالانه ۲۰ میلیون تن کالا را جابه‌جایی کند. شهر مونترال ارتباط بی‌نظیری با حکومت ایالتی خود دارد. در سال ۱۹۹۶ شهر مونترال چارچوبی نوظهور را با حکومت کبک به امضا رساند که توسعه مراکز شهری را در بر می‌گرفت. این توافق قدرت مالی بیشتری به شهر داد و منابع درآمدی بیشتری را نیز برای حمل و نقل عمومی و ارائه خدمات به مهاجران جدید فراهم آورد.

علاوه بر این، مونترال جایگاه دانشگاه‌های متعددی از جمله دانشگاه مک‌گیل، دانشگاه کنکور دیا، دانشگاه مونترال و دانشگاه کبک در مونترال است. این نهادهای آموزشی عالی خدمات مهمی را به جوامع و اقتصاد توسعه و ابتداعات ارائه می‌دهند. مثلاً دانشگاه مک‌گیل از مؤسسات تحقیقی فعال است و بیش از ۷۵ مرکز تحقیقی و مراکز شبکه‌های عالی را در بر می‌گیرد. خلاصه تصمیمات اتخاذ شده برای این شهر اینها هستند، ضروری است راهبرد شهری یکپارچه‌ای با شرایط زیر اندیشیده شود:

- ایجاد تفاهم بیشتر بین حکومت‌ها،
- ارائه رهبرانی فعال در موضوعات شهری،
- تأکید بر راه‌حل‌های محلی برای مشکلات محلی،
- شرکت در نظارت بر سیاست‌های حکومت قدرال،
- تقویت برنامه‌ریزی راهبردی برای نواحی کلانشهر،
- تشویق موافقتنامه‌های سه‌جانبه و مشارکت با حکومت‌ها، بخش خصوصی، بخش داوطلب و گروه‌های اجتماعی،
- ایجاد وزارت امور شهری که نمایانگر خواست دولت باشد و بر دستورالعمل شهری تأکید ورزد
- شکل‌گیری ارتباطی جدید با شهرهایی که به تازگی به مونترال پیوسته‌اند.

- سرمایه‌گذاری بر حمل و نقل شهری برای از بین بردن ازدحام بزرگراه‌های اصلی و جاده‌های مونترال. این موضوع می‌بایست در برگیرنده موارد زیر باشد:

- ارائه یارانه به خدمات حمل و نقل عمومی.

- سرمایه‌گذاری در ارتباط ریلی بین فرودگاه و مرکز شهر.
- بهبود جاده ۳۰ به عنوان راه عبور کامیون‌ها از مونترال و
- توسعه مجدد بندر مونترال.

سرمایه‌گذاری در حمل و نقل شهری و زیرساخت‌های مربوط باعث کاهش گازهای گلخانه‌ای می‌شود و قدرت رقابت اقتصادی را بهبود می‌بخشد.

● ایجاد استراتژی حمل و نقل ملی از طریق اصلاح برنامه زیرساخت‌های موجود.

● استفاده از شبکه ریلی (VIA Rail) برای بهبود هماهنگی و همکاری با حمل و نقل داخلی شهری.

● تشویق مشارکت سرمایه‌گذاری خصوصی در برنامه‌هایی از جمله برنامه‌های زیرساختی. در مونترال مشارکت و همکاری خصوصی - عمومی می‌تواند به تکمیل ساخت بزرگراه‌های ۲۵ و ۴۰ کمک کند.

● ایجاد راهبرد برای مسکن در حد استطاعت، محله‌هایی برای احداث خانه‌های اجاره‌ای، سرمایه‌گذاری برای افراد بی‌خانمان و تأکید هرچه بیشتر بر مسکن اجتماعی.

● حمایت از ارتباطات تجاری بین‌المللی - تا گفته نمائید که تجارت خارجی برای توسعه اقتصادی مونترال اهمیت دارد.

● سرمایه‌گذاری بر مهارت، به عنوان منبع نیروی انسانی جدید و دیدگاه‌ها و ایده‌های نو. تضمین عدم آسیب‌رسانی به مهاجران از طریق افزایش امنیت.

● تشویق و سرمایه‌گذاری برای توسعه جوامع چند فرهنگی و تک فرهنگی در جهت ارتقای کیفیت زندگی.

● افزایش سیاست‌هایی که رفتارهای مخاطره‌آمیز را کاهش می‌دهند (از جمله تجاویز، استفاده از مواد مخدر، قمار و جز آن) از طریق سرمایه‌گذاری بر گروه‌های آسیب‌پذیر و جوامع حاشیه‌ای.

● تشویق به توسعه مجدد زمین‌های خالی در مراکز شهری در مونترال تخمین زده می‌شود که ۴۰ تا ۵۳۰ میلیون فوت مربع زمین مخروبه و آلوده وجود دارد.

● افزایش سرمایه‌گذاری بلندمدت برای تعمیر زیرساخت‌ها و حفظ آب، که در این امر می‌بایست استانداردهای ملی آب نیز مدنظر قرار گیرند. در مونترال ۴۰ درصد آب به دلیل چکه کردن لوله‌های آب‌رسانی هدر می‌رود.

● مبارزه با مدیریت ضایعات و مقررات مرتبط با مواد زائد و تشویق برای تبدیل ضایعات غیرمضر انرژی.

منبع:
[www.google.ca/Canadian's Urban Strategy 21st Century](http://www.google.ca/Canadian's%20Urban%20Strategy%2021st%20Century)
 نو نسخه پیش از ترجمه مربوط به شهر تورنتو، کانادا و آقای هریش دانا نام دارد.

جغرافیای سیاسی کلان شهرها پاریس و لندن

نویسنده: دیتا تریس ژویان
ترجمه و تنظیم: امیر موسوی

لندن - انگلستان

در فرنی که ما شاهد جهانی شدن شهرها هستیم، جغرافیای سیاسی کلان شهرها - که مقر قدرت سیاسی هر کشوری محسوب می شوند - اهمیت فراوان یافته است. جغرافیای سیاسی در واقع بیانگر نقاط اصلی قدرت و رقابت هر سرزمین است. پاریس و لندن دو شهر قدرتمند و در عین حال رقیب هستند. پاریس پایتختی با ساختاری خاص از لحاظ جغرافیایی و سیاسی است. این شاخص در مورد لندن هم صادق است. انتخابات شهرداریها در پاریس و لندن از موارد مهم در این زمینه محسوب می شوند؛ اما این انتخابات به ظاهر مبارزه میان قدرت هاست.

دولت های فرانسه و انگلستان همواره «امایش سرزمین» و «حمل و نقل شهری» را در رأس امور خود قرار داده اند. در این مقاله به بررسی جغرافیای سیاسی این دو کلان شهر و نقش آن در جایگاه شهرداری و تأثیر آن بر امایش سرزمین و حمل و نقل شهری پرداخته می شود.

پاریس خواستار نظم و قدرت بیشتری برای شهرداری بود. با آنکه همیشه پاریسی ها تهدیدی برای دولت مرکزی بوده اند، ولی از سال ۱۹۶۸ به این سو سندیگاهای عظیم شهر پاریس به هیچ وجه شورش ها را همراهی نکردند و در نتیجه خطرهایی که دولت مرکزی را تهدید می کرد، محدودتر شد.

لندن حکم کل قدرت دولت مرکزی را دارد و نمایانگر پایتختی بزرگ است. در اواخر قرن نوزدهم، ساختاری سیاسی روی کار آمد که قدرت شهرداری لندن را محدودتر کرد تا بهتر بتواند آن را کنترل کند. لندن کمتر از پاریس شاهد شورش ها و انقلاب های مردمی بوده است. در طی قرن های اخیر، دولت اصلاحاتی را انجام داده که امکان بهبود مدیریت این کلان شهر مطرح در سطح جهانی را به وجود آورده است.

فرنی که توانایی لازم را برای کنترل و مدیریت یکی از بزرگترین کلان شهرهای جهان داشته باشد و نقش مهمی را نیز در عرصه محلی و بین المللی ایفا کند، بدون شک در لندن نخستین و بزرگترین شهر است. اصلاحات زیادی در این کلان شهر برای تحکیم روابط میان قدرت مرکزی و قدرت های محلی انجام شده است. ناچر نیز تلاش های زیادی انجام داد تا لندن را تبدیل به اولین شهر مهم اروپا کند. اقتصاد این شهر را رونق دهد و پاریس را در تمام زمینه ها پس بزند.

در فرانسه، رقابت میان ایل - دو - فرانس و پاریس از دیرباز در زمینه امایش سرزمین و حمل و نقل شهری وجود داشته است. برای این اختلافات سیاسی، همواره بر خوردهایی تیز به شوه کلاسیک میان بخش های به چشم می خورد. پاریس که شهری نوگرا و قدرتمند است، بودجه ای بالغ بر ۳۰ میلیارد فرانک دارد که مشابه بودجه لندن است - که از نظر مساحت بسیار بزرگتر از پاریس است و به سی و دو بخش تقسیم شده است. در پاریس نیز مانند لندن رقابت و مبارزه میان دولت مرکزی و پایتخت در مورد امایش سرزمین وجود دارد. هر قدر کشور بزرگتر باشد، پایتخت شهری آن نیز کنترل ناشدنی تر - و در عین حال مهم تر - است.

کنترل سیاسی پایتخت مستلزم بسیار مهمی است. دولت باید کنترل سیاسی پایتخت را در هر شرایطی حفظ کند. چرا که پایتخت مقر قدرت سیاسی کشور محسوب می شود. این مسئله تمام پایتخت های دنیا از جمله پایتخت های مهمی مانند لندن و پاریس را در بر می گیرد. این دو شهر همواره تهدید مهمی برای دولت مرکزی به شمار می آیند. امروزه بخشی از تهدیدهای اساسی پاریس، مسئله جمعیت است. در گذشته، قدرت سلطنتی نسبت به پاریس و ساکنان آن بسیار بدین بود. در سال ۱۸۷۰ قدرت اجرایی شهرداری افزایش یافته. در طی حوادث ژانویه - فوریه ۱۹۳۳ تالار شهر (هتل دو ویل) اهمیت ویژه ای یافت. کمیته آزادی شهر

ساخته شدند. در قسمتی دیگر که منطقه فقیرنشین بود، مدرسه، زمین ورزشی و بیمارستان ساخته شد. این فضاها از نظر کالبدی پاریس را از حومه شهر جدا می کنند. ساخت و ساز در حاشیه شهر و توسعه ساخت و سازها باعث تشدید این جدایی می شود. حومه های شمالی شهر پاریس که در فاصله میان دو جنگ مقرر گمونیست ها بود، باعث شد که مقامات دولتی و شهرداری تصمیم گرفتند که مساحت پاریس را با ادغام آن با حومه های شهر گسترش ندهند، چرا که در این حومه ها، حکومت مردمی بسیار قدرتمند بود و این خطر را بوجود می آورد که پاریس به دست گمونیست ها بیفتد. طبراحان شهری و شهرسازان به فکر سازمانشی مجدد پاریس و اجرای طرحی اساسی در مورد حومه های نزدیک به شهر شدند.

بدین منظور، ساختار اجرای سیاست های میان بخشی مطرح شد، تا از میزان تضادهای موجود کاسته شود. اما نمایندگان حومه های شهر پاریس دچار تردید بودند، چرا که بر مبنای این ساختار پاریس تسلط بیشتری بر آنها داشت، و نمایندگان اغلب یا این مسئله بر خورد می کردند که نمایندگان پاریس مسائلی را که از آن سرسازمی زندگی به این شهر واگذار کنند (مانند مسکن های اجتماعی ارزان قیمت، کارخانه های مخصوص زباله و جز اینها).

لندن از نظر مساحت شهر بزرگی است و ساختار شهرداری آن تابع حال و هوای سیاسی دولت مرکزی است. در اوایل قرن نوزدهم جمعیت لندن افزایش یافت. شوراهایی نیز به وجود آمدند که مدیریت در سطح محلی و مناطق کشاورزی را بر عهده گرفتند، این شوراهای برای برآوردن نیازهای شهر بزرگ و صنعتی لندن مناسب نبودند. دولت که تا به حال مخالف تشکیل قدرت اجرایی در سطح کلان شهر بود، بالاخره در سال ۱۸۸۸ شورای شهر لندن را تأسیس کرد. در سال ۱۹۶۳ دولت محافظه کار مک میلان شورای عالی شهر لندن را به وجود آورد. این شورا مساحت لندن را افزایش داد و قدرت اجرایی شهرداری را در زمینه آمایش و حمل و نقل بیشتر کرد. توسعه و گسترش پایتخت این امکان را برای نخست وزیر به وجود می آورد که حومه های شهر لندن را که زیر نظر حزب محافظه کار بود، با پایتخت ادغام کند و اعمال قدرت حزب کارگر را پایان دهد. دولت این طرح را در سال ۱۹۶۴ به اجرا درآورد، اما حزب کارگر انتخابات دوره بعد را به دست آورد. لندن از آن پس به سی و دو بخش تقسیم شد که این تعداد از ساختار (تقسیم بندی معمولی) عمومی یک شهر بیشتر است. ناگفته نماند که مساحت لندن پانزده برابر بیشتر از پاریس است. تاجر شورای عالی شهر لندن را در سال ۱۹۸۶ لغو کرد. چهارده سال بعد، تونی بلر دوباره این شورا را روی کار آورد و مسئولیت های آن را به آن بازگرداند و طرح انتخاب شهردار و مجمع شهرداری را اجرا کرد. شهرداری لندن کاملاً تابع دولت مرکزی و نخست وزیر وقت است و دولت مرکزی عامل اصلی پیدایش تراکم در شهر لندن به شمار می آید.

رنگارهای سیاسی پاریس ها همواره نقش مهمی را در تاریخ فرانسه ایفا کرده است. غرب پاریس همیشه، راست گرا و شرق آن چپ گرا بوده اند. غرب متشکل نشین و شرقی کارگر نشین - که البته این تضاد کاملاً ریشه های سیاسی دارد. تغییرات میزان جمعیت، تحولات اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی بسیار مهم هستند. مسکن های اجتماعی بنویزه در محله های ۱۹ و ۲۰ و ۱۳ پاریس احداث گردیدند که خود باعث کسب رای بیشتر برای حزب چپ گرا شد. تضادهای موجود میان حزب چپ گرا و راست گرا صرف اصلی تفاوت های اجتماعی است که در شهر پاریس به چشم می خورد. در

شهرداری لندن هم در این میان طبق معیارهای خاص، وظایف خود را انجام می داد. ضرورت کاهش مخارج و ایجاد ساختار اداری جدید باید حفظ می شد. بدین ترتیب بودجه های اضافی بخش دولتی و سوء استفاده های مشکل های محلی مشخص گردید. تعیین حقوق ویژه برای افراد بیکار و سالخورده گان - به خصوص در مورد حمل و نقل شهری - جزء موارد مهم بود. سعی شد که این اصلاحات در جهت تمرکز قدرت انجام گیرد. مدیریت شبکه های مهم مانند حمل و نقل شهری و مشکل های محلی به دولت سپرده شد. بدین ترتیب تا قدرتی و سلطه خود را بر تمام لندن حاکم کرد. از دیگر اقدامات مهم تاجر، واگذاری بخش کار و اشتغال و آمایش سرزمین به بخش خصوصی بود.

پاریس صحنه اصلی فتوحات ریاست جمهوری بود. با انتخاب ژولی ژیسکار دستن در سال ۱۹۷۴، که طرح اصلی اصلاحات ساختاری پاریس را مطرح ساخت، جنگ قدرت در گرفت چرا که ژیسکار دستن مخالف ژاک شیراک - نخست وزیر وقت - بود. ژیسکار دستن معتقد بود که تقویت روابط میان قدرت ها و اصلاحات در حیات شهرداری پاریس بسیار مهم است. پاریس شهر دار خود را داشت اما در عین حال پلیس هم دارای قدرت لازم بود. انتخابات شهرداری میان حزب چپ گرا و دموکرات لیبرال ها انجام شد.

تصویری که از شهردار پاریس وجود داشت در طی سال ها بهبود یافت و این امر به دلیل سیاست های انسانی دوستانه وی - به خصوص در مورد افراد سالخورده و معلولان جامعه و کمک های مالی به مؤسسات فرهنگی و اجتماعی - بود. در سال ۱۹۸۱ حزب چپ گرا به قدرت رسید که یکی از اهداف اصلی این حزب تضعیف قدرت شهردار پاریس بود.

در سال ۱۹۸۲ با موفقیت حزب گمونیست قدرت شهرداری افزایش یافت. در این میان کمیته شهری تشکیل شد که رئیس آن شهردار بود. ژاک شیراک بین سال های ۱۹۸۵ تا ۱۹۹۷ پس از ریاست جمهوری شهردار پاریس شد. وی قدرت نفوذ بسیاری در عرصه بین المللی داشت و در زمره شخصیت های بزرگ سیاسی درآمد. شهرداری پاریس، بدین ترتیب، با افزایش بودجه و تعداد کارمندان خود در تمام زمینه ها روسوی پیشرفت نهاد.

این در حالی است که لندن سکوی پرتاب سیاسی برای اهداف ملی است. تونی بلر شهردار وقت لندن اصلاحاتی اساسی در این شهر انجام داده است، که از جمله می توان به اجرای طرح انتخاب یک شهردار برای لندن و مجمع متشکل از بیست و پنج عضو اشاره کرد. به شهردار این حق داده شد که در زمینه های اصلی مربوط به آمایش سرزمین، حمل و نقل، سرویس های خدمات دهی مانند اورژانس و آتش نشانی و پلیس شهر، مسئولیت های خود را با وزیر کشور تقسیم کنند.

پاریس کوچک، لندن بزرگ

مساحت شهر پاریس بسیار کمتر از لندن است. میان پاریس و حومه های آن از دیرباز جدایی وجود داشته است، که البته جنبه سیاسی دارد. شهر پاریس از اطراف با بولوار های مارشوا احاطه شده که به نوعی حدود آن را تعیین می کنند.

در گذشته به جای بولوارها استحکامات و دژهایی وجود داشت که برای مقابله با دشمن ساخته شده بودند. آن استحکامات در سال ۱۹۱۹ تخریب شدند و بولوار های مارشو در آنجا بوجود آمدند، که در حاشیه آنها، در فاصله میان دو جنگ جهانی، مسکن های اجتماعی (مسکن هایی با تسهیلات خاص دولتی) و غیر اجتماعی

فرانسه - پاریس

بزرگ‌ترین تروتمسلمان جهان زندگی می‌کنند. در ماه مه سال ۲۰۰۰ معیار اصلی انتخاب لندن‌ها مسئله حمل و نقل بود. شهردار لندن کن نوبوینگستن اکثریت آرا را از هر دو حزب کسب کرد، چرا که مسئله حمل و نقل را در رأس امور خود معرفی کرد. وی همچنین خصوصی سازی خطوط مترو را، که لندن‌ها به آن بسیار حساس هستند، رد کرد.

در فرانسه دولت بر آرایش پایتخت مداخله می‌کند و نحوه عملکرد دولت به نفع تشکل‌های محلی و مؤسسات بخش خصوصی است. قوانین تمرکززدایی سال ۱۹۸۲ باعث به وجود آمدن تشکل‌هایی با قدرت نفوذ و اجرای کامل شد. مسئولیت‌های اساسی در مورد شهرسازی، پروانه ساخت و ساز، طرح کاربری اراضی و انتخاب شهردار برای پاریس به بخش‌ها واگذار شد. ساکنان شهر، به ویژه طبقه متوسط جامعه، بر روی نمایندگان و ادارات فشار وارد می‌کنند تا پروژه‌های عظیم و اساسی زیر ساخت‌ها و آرایش سوزمین را به اجرا در آورند و دولت نیز در این میان به عنوان مهره اصلی همیشه وجود دارد. مداخله بخش خصوصی در آرایش سرزمین در فرانسه به چشم می‌خورد. ساخت و حمایت از شهرهای جدید در فرانسه بر پایه برنامه‌ریزی به وسیله دولت و تأمین هزینه‌های مالی به وسیله بخش خصوصی است. در سال‌های دهه ۸۰ مسیر تحولی آغاز شد که بر اساس آن توسعه بی‌رویه کاهش یافت. اشتغال‌رایی نیز مسئله اساسی سیاست‌های شهری است و در این مورد مؤسسات بخش خصوصی تصمیم گیرنده هستند.

در فرانسه تشکل‌های محلی قدرت خاصی دارند و دولت نمی‌تواند تصمیمات و تفکرات خود را بر آنها تحمیل کند. با این حال مرجع اصلی تصمیم‌گیری دولت است که در همه جا حضور دارد و قوانین را مشخص می‌کند. در مورد هزینه‌های مالی پیشنهادهایی را ارائه می‌دهد. شهرداری عامل اصلی اجرای عملکردها و طرح‌ها محسوب می‌شود. یکی از طرح‌های عظیم، آرایش ۶۰۰ هکتار اراضی واقع در قسمت غرب است، که تا سال ۲۰۰۷ به اتمام خواهد رسید. هدف اصلی اجرای این طرح، افزایش

فرسنت و بخت پاریس برای رقابت با لندن است. در لندن آرایش مطابق سیاست‌های کاربردی و عملی است. میان قدرت مرکزی و قدرت‌های محلی در تقسیم مسئولیت‌ها و مدیریت آرایش و حمل و نقل شهری رقابت وجود دارد. طرح دوک لندن از نمونه‌های درخور ذکر است.

زمایی که در فرانسه سیاست‌تمرکززدایی به اجرا درآمد، در بریتانیا سیاست‌هایی برای متمرکز کردن قدرت برای دولت تاجر اجرا شد. با رونق اقتصادی در ابتدای سال‌های دهه هشتاد، شهر لندن با تحولی جدی مواجه گردید و در نتیجه توجه بیشتری به فضاهای شهری که از نظر جغرافیایی در قلب اقتصادی لندن واقع

سال‌های دهه شصت نمایندگان شهر پاریس می‌خواستند که فعالیت‌های حزب کارگر را کاهش دهند. در سال ۱۹۵۴ کارگرها ۲۸ درصد جمعیت فعال پاریس را تشکیل می‌دادند، در حالی که در سال ۱۹۹۰ این میزان تنها به ۱۵ درصد رسید این امر باعث کاهش کاندیداهای حزب کمونیست شد.

از دیرباز جدایی اجتماعی و منطقه‌ای در پاریس وجود داشته است و این کاملاً مطابق با ساحله‌های شهر بوده است. در محله‌های قدیمی و پرجمعیت تفاوت‌ها بیشتر به چشم می‌خورد. زیرا در آنها مسکن‌های اجتماعی و ساختمان‌های قدیمی و ناامن وجود دارند.

در لندن، برخلاف پاریس، قدرت سیاسی راست‌گرا و چپ‌گرا برابر است. مرکز لندن در تسلط حزب کارگر و حاشیه آن در تسلط حزب محافظه کار است.

در شرق لندن طبقه متوسط و کارگر سکونت دارند طبقه تروتمند بیشتر در مناطق حاشیه‌ای سکونت دارند. در لندن تعداد خارجی‌ها بسیار زیاد است و حدود ۱/۶ میلیون نفر از ۷ میلیون نفر جمعیت لندن را تشکیل می‌دهند. از سال ۱۹۹۱ حدود ۸۰ درصد بیگانه‌دشی‌ها و بیش از ۶۰ درصد سیاه‌پوستان در مرکز لندن ساکن هستند. در چهار بخش کارگر نشین لندن شرایط زندگی بسیار نامطلوب است و این در حالی است که در لندن چند نفر از

بود. سال‌های دهه ۹۰ به دلایل سیاسی، مشکلات اقتصادی و فشارهای اجتماعی بیشتری را در کلان‌شهر لندن به وجود آورد. جان میجر که تاجر را کنار زد، تشکل‌های محلی را دوباره روی کار آورد. سیاست او بهیچ‌مشارکت‌ها میان بخش خصوصی و دولتی و همچنین بهره‌برداری از نوآوری‌های محلی بود. به طور کلی دولت مسئول تأمین هزینه‌های مالی پروژه‌های آمایش و تعیین اولویت‌ها و محدودیت‌ها در پروژه‌های بازسازی است.

برای اجرای طرح‌ها عموماً با اهالی لندن مشورت می‌شود و از آنها نظرخواهی و تحقیق به عمل می‌آید. این امر به صورت پرسش‌نامه و با یاری و همکاری مؤسسات و سازمان‌های محلی انجام می‌گردد. این مؤسسات حتی دیدگاه‌های خارجی‌ان را نیز مدنظر قرار می‌دهند.

لندن بزرگ در ابتدای سال‌های دهه شصت معیارهای خود را در مورد حوزه‌های شهر مشخص کرد. آخرین اصلاحات اساسی را تونی پلر با اجرای سیاست‌هایی در زمینه آمایش سرزمین و حمل و نقل شهری انجام داد.

در پاریس مشارکت میان بخش‌ها باعث نزدیکی همه عوامل می‌شود و اینان برنامه‌ها و طرح‌های خود را برای مدیریت سرویس‌های خدمات‌دهی شهری تقسیم می‌کنند. منطقه ایل - تو - فرانس از طریق شورای منطقه مشارکت‌های خود را به انجام می‌رساند. در تأمین هزینه‌های مالی زیرساخت‌های حمل و نقل شهری در کنار دولت قرار دارد.

به هر حال، تمام این شرایط بیانگر سوقیت حساس کلان‌شهرهای مهم پاریس و لندن است و جغرافیای سیاسی این شهرها دارای اهمیت بسزایی است. همچنین که در گذشته این شهرها نقش مهمی را ایفا کرده‌اند، آینده این کلان‌شهرها نیز کاملاً با جغرافیای سیاسی آنها مرتبط است.

شده بودند. معطوف گردید. تاجر قوانین مربوط به شهرسازی را ساده‌تر کرد تا مشکلات اداری کاهش یابد. یا جهانی شدن شهرها. رقابت میان پایتخت‌ها - به خصوص لندن و پاریس - افزایش یافت.

بانک‌های شهر لندن نقش مهمی را در آمایش این شهر ایفا کردند. تاجر می‌خواست لندن مدرن‌ترین و دیدنی‌ترین شهر باشد تا سرمایه‌گذاران بزرگ را جذب کند. طرح دو که لندن بهترین نمونه برای معرفی سیاست‌های تاجر است: حضور همه جانبه دولت سرکسری و کنار گذاشتن قدرت‌های محلی. هیچ کس سرمایه‌گذاری برای این طرح را نمی‌پذیرفت. برای جذب آنها، دولت طرح «توسعه شهری مشارکتی» را طبق الگوی امریکایی به اجرا درآورد. سرمایه‌گذاران و طراحان شهری نیز با دیدگاهی اقتصادی جذب آن شدند. مسئولان اجرای این طرح تنها در برابر دولت پاسخگو بودند و در واقع مقامات محلی هیچ نقشی نداشتند. با بحران بازار بورس، سرمایه‌گذاران دلسرد شدند. سیاست آمایش سرزمین تاجر نیز مورد تردید قرار گرفت، زیرا تشکل‌های محلی و مردم در اجرای آن هیچ حضوری نداشتند.

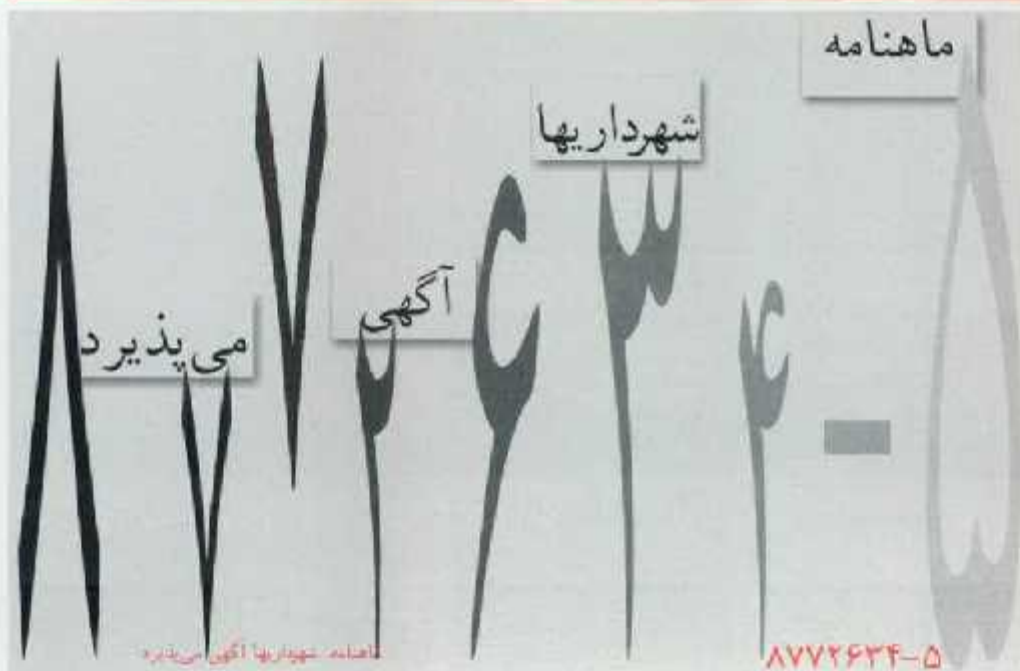
با اجرای طرح آمایش کینگ کراس، که در منطقه‌ای کنار گرانشین بود، یکی از مراکز جرم و جنایت و مواد مخدر محسوب می‌شد. در حالی که در میان مناطق گردشگری و مسکونی لندن قرار داشت، دولت محافظه‌کار توانست، علاقه و احترام مردم را جلب کند. به علاوه، این طرح با استقبال مطبوعات مواجه شد.

بدین ترتیب سرمایه‌گذاران به این محله روی آوردند و قیمت زمین نیز به طریق اولی افزایش یافت.

سه شاخص روان‌شناسی، جغرافیایی و اقتصادی به سیاست‌های دولت محافظه‌کار اضافه شد.

این طرح محلی بازنمایی ملی داشت. طرح اصلی این پروژه، در واقع برپایی ساختمان‌های اداری در اطراف یک پارک بیضی شکل

منبع: Beatrice Giblin, 2001, *Geopolitiques des Grands Villes: Paris et London*, P. 26-56.

شهرداری انتاریو گورستان‌های تاریخی محافظت می‌کند

شهرداری انتاریوی کانادا به منظور حفظ میراث فرهنگی از گورستان‌های تاریخی و ارزشمند محافظت می‌کند.

بر اساس قانون میراث انتاریو، شهرداری‌های محلی باید گورستان‌های قدیمی و پر ارزش را شناسایی کنند و به منظور بهبود وضعیت گورستان‌ها، موافقتنامه‌ای را با صاحبان این املاک به امضا برسانند.

مؤسسه میراث انتاریو و شهرداری، گورستان‌هایی را که به دلیل خاکسپاری افراد سرشناس یا کشتگان جنگ و... در آنها دارای اهمیت تاریخی هستند، شناسایی و انتخاب می‌کنند.

محوطه‌سازی گورستان‌ها دلیل دیگری برای انتخاب این نوع گورستان‌هاست. مواردی همچون فضای سبز، راه‌ها، دیوارها، مسیرهای فرعی، دروازه‌ها، ورودی‌ها، ایتماها و عناصری از این دست ویژگی‌های محوطه‌سازی را در گورستان‌ها به نمایش می‌گذارند. همچنین هویت مکانی و ارتباط گورستان یا نحوه شکل‌گیری کاربری زمین‌ها و نقش آن به عنوان نشانه‌های تاریخی در شهر یا محل، دلایل انتخاب این دسته از گورستان‌ها را رقم می‌زنند. وجود عنصر صنعتگری و جلوه‌های معمارانه از دیگر دلایل حفظ و انتخاب گورستان‌ها در انتاریوست. وجود گورهای اتاقی شکل، مقبره‌ها، نرده‌ها، شهرت صنعتگر یا طراح و سنگتراش گورستان و به کارگیری تکنیک یا تجهیزات ویژه در ساخت اثر از عوامل مهم در برگزیدن این دسته از گورستان‌هاست.

یکی از سوارگزینش شده، کلیسا و گورستان پرس پی تاریخی واقع در یونونتد هیل است. این گورستان با قدمتی ۲۰۰ ساله اثری تاریخی و معماری به شمار می‌رود، مهم‌ترین مشخصه معماری در

شهرداری‌های ایالت یوتا در امریکا به منظور دسترسی حکومت‌های محلی به اطلاعات طبقه‌بندی شده، صورت جلسه‌ها و همچنین گزارش‌های سالانه و اسناد گورستان‌ها؛ پروژه حفظ اسناد ارزشمند را در این ایالت به اجرا در آوردند.

مهم‌ترین اهداف پروژه حفظ اسناد تاریخی، آموزش کارمندان شهرداری‌ها برای شناسایی اسناد و نگهداری آنها بر روی میکرو فیلم، انتقال اسناد از طریق وب سایت به آرشیو و نشویق حکومت‌های محلی در امور مربوط به گورستان‌هاست. این پروژه ابتدا به طور آزمایشی در سال ۱۹۹۱ در برخی از نواحی تاریخی و خاص پیاده شد. در این مرحله حدود ۴۰ نفر از کارکنان شهرداری‌های یوتا تحت آموزش قرار گرفتند و با همکاری کتابخانه دانشگاه یوتا ۱۷۴ سند تاریخی به میکرو فیلم تبدیل شد. مرحله دوم این پروژه سال گذشته در پنج منطقه جنوب غربی یوتا به اجرا درآمد. در این مرحله میکرو فیلم‌هایی که در کتابخانه‌های جزایر، شرارت و دانشگاه یوتا تهیه شده بود، به صورت آرشیو در دسترس شهرداری‌های ایالت یوتا قرار گرفت.

مهم‌ترین فایده پروژه حفظ اسناد مهم و تاریخی، برنامه‌ریزی و مدیریت صحیح اسناد، ایجاد حس سابقه و هویت فرهنگی در

حفظ اسناد تاریخی در شهرداری‌های یوتا

این گورستان طاق‌های ضریبی ۸ ضلعی است که با آجر سفید ساخته شده است و به خانه مردگان شهرت دارد. گفتنی است این نوع معماری در اواسط قرن نوزدهم از امریکا به کانادا رفت و این گورستان از نمونه‌های بسیار کمیاب و بی نظیر آن است.

در همه اشهرن انتاریو این بنگ

منبع:

WWW/Google/municipalitiesandcemetariesontario

جامعه و دسترس شهرداری‌های اینترنت برای مبادله اطلاعات و نگهداری اسناد است.

در همه اشهرن یوتا

منبع:

WWW/Google/millennialRecordsPreservationprojectforulahmunicipalitiesandspecialDistricts

لوتسرن سوئیس و تلاش جمعی برای حفظ محیط زیست

بر اساس مصوبه شورای شهر لوتسرن سوئیس، بخش عمومی و دولتی برای حفظ محیط زیست تلاش می کنند.

در شهر جدید لوتسرن اداره حفاظت از محیط زیست، نمود کامل مدیریت امنیت زیست محیطی است. با اینکه مدت کوتاهی از تأسیس این اداره در شهرداری لوتسرن می گذرد اما سیاستگذاران زیست محیطی در لوتسرن معتقدند که وظایف اداره محیط زیست باید در ادارات دیگر نیز استقرار پیدا کند.

به گفته این برنامه ریزان، حفاظت از محیط زیست تنها نباید کرد زیست نیست؛ بلکه در این میان برنامه ریزی «صحیح شهری»

سیاست های ترافیکی، مرتفع سازی، آموزش در مدارس و نظایر اینها نیز اهمیت فراوان دارند.

اداره حفاظت از محیط زیست با تشکیل گروه های مشاوره و نظرسنجی از شهروندان برای تحقق اهداف خود تلاش می کند. اداره برنامه ریزی شهری نهاد دیگری است که با برنامه ریزی کارآمدی در بخش های راه، مسئله هماهنگی میان تجهیزات مربوط به حفظ محیط زیست و آلودگی را دنبال می کنند. کانال کشی و حفاظت از آب های سطحی، تأسیسات ترافیکی، نگهداری از فضای سبز عمومی و جمع آوری زباله های مناطق مسکونی از جمله وظایفی است که اداره ساخت و ساز شهری به عهده گرفته است.

اداره مرتفع سازی و اداره پارک های جنگلی از جمله دیگر نهادهایی هستند که در طراحی واحدهای بناهای مرتفع شهری و نگهداری از جنگل ها، اهداف زیست محیطی را دنبال می کنند. شهرداری لوتسرن ابتکارات دیگری را نیز برای حفظ محیط زیست به انجام رسانده است. لزوم پرداخت حق پارکینگ برای پسا رک خودروی کارمندان شهرداری، استفاده از تأسیسات انرژی خورشیدی، مدرن سازی نیروگاه های برق و تولید کمپوست از زباله های داخلی داخل شهر از جمله دیگر فعالیت های این شهرداری در زمینه استقرار فرهنگ حفاظت از محیط زیست به شمار می رود.

ترجمه: محسن رحمت

WWW.Google-Switzerland, Luzern

کاهش بودجه، اعتراض کارکنان شهرداری های فنلاند را برانگیخت

کاهش بودجه شهرداری ها در فنلاند، وضعیت شغلی دست اندر کاران و کارمندان شهرداری ها را به خطر انداخته است.

سیاست کاهش بودجه و اعتبارات شهرداری های فنلاند، پس از رکود اقتصادی دهه ۹۰ در این کشور به اجرا درآمد. این بحران کاهش هزینه ها و استخدام ثابت در دستور کار بخش عمومی قرار گرفت؛ اما این راه حل نیز وضعیت اعتباراتی و بودجه شهرداری را بهبود نبخشد.

این در حالی است که شهرداری هایی که طی چند سال گذشته کارمندان ثابت خود را به طرق غیرقانونی استخدام کرده بودند، با بی گیری های قضایی روبرو شدند. مسئولان شهری در فنلاند این را پذیرفته اند که برخی از فعالیت های غیرقانونی آنها به دنبال فشار کاهش بودجه رخ داده است. با توجه به وضعیت موجود دو اتحادیه «آسوزش کارکنان» و «خدمات بهداشتی و اجتماعی کارکنان» فنلاند برای مقابله با بیکاری اعتصاب کردند.

بر اساس گفته های مسئولان این دو اتحادیه، کاهش دستمزد

کارکنان، عاملی است در به خطر انداختن کیفیت ارائه خدمات پایه و برابری شهروندان.

شایان ذکر است که اقدام های مذکور به منظور مقابله با بیکاری و کاهش هزینه های پرسنلی و ثابت، سلسله فعالیت هایی را در قالب یک تشکل سازماندهی کرده اند.

ترجمه: شهرام احمدیان پات

WWW.AllViola.Finnishmunicipalities

مأموران ویژه شهرداری در فرانکفورت به منظور جلوگیری از آلودگی محیط زیست، به زباله ریزان کارت جریمه رنگی می دهند که معنای آن پرداخت جریمه نقدی از سوی متخلف است.

طرح جریمه نقدی یا کارت قرمز برای نخستین بار در سال ۲۰۰۴ پایه ریزی شد. در ابتدای امر، شهرداری فرانکفورت از طریق رسانه های گروهی، مطبوعات و شبکه های محلی، اجرای این طرح جدید را به اطلاع شهروندان رساند؛ پس از آن بود که طرح «کارت قرمز» در فرانکفورت به اجرا درآمد.

جریمه نقدی برای زباله ریزان به دو شکل متعطف و سخت اجرا می شود. در مرحله نخست جریمه نقدی بسیار اندک است و به

شهرداری فرانکفورت به زباله ریزان کارت قرمز می دهد

این شهرداری به منظور کارایی بیشتر این طرح، نیروهای جدیدی را به عنوان محافظان شهر استخدام کرده است. شایان ذکر است که طرح ارائه کارت قرمز به شهروندان متخلف و پرداخت جریمه نقدی از سوی آنان، از ماه ژوئن سال جاری به اجرا در آمده است.

ترجمه: فریدون قریبانی
منبع:
WWW.Frankfurt.de/sls/

مراکز راهنما و مناسب‌سازی محیط شهری برای این گونه افراد است.

خدمات ویژه افراد مسن: حدود ۷۰ درصد از افراد مسن در استانبول تنها زندگی می‌کنند. شهرداری استانبول سعی دارد با ارائه خدمات مؤسسه‌ای برای شهروندان مسن شهر همچون خدمات بهداشتی سیار و آشپزهای خانگی، برخی از مشکلات این قشر جامعه را از میان بردارد.

خدمات ویژه زنان: شهرداری استانبول در صدد است با تأسیس مرکز خاصی برای مشارکت زنان خانه‌دار در تولید اقتصاد خانواده، آنها را در حیات اجتماعی شهر سهیم سازد.

خدمات ویژه برای مؤسسات اجتماعی - مدنی: این شهرداری در طول ماه مبارک رمضان هماهنگی ویژه‌ای را میان مؤسسه‌های اجتماعی و خیریه، به منظور اطعام شهروندان نیازمند ایجاد نموده است.

خدمات ویژه برای دانشگاهیان: ایجاد مراکز استخدام و مشاوره فارغ‌التحصیلان دانشگاه گام مهم دیگر شهرداری استانبول است. همچنین اختصاص بورس تحصیلی به ۱۰ هزار نفر از دانشجویان دوره کارشناسی ارشد و دکتری از مهم‌ترین دستاوردهای این مرکز برای ارائه خدمات به دانشگاهیان به‌شمار می‌رود.

ترجمه: تارن گلستان
منبع:
WWW.ibt.gor.tr/

زباله‌های کوچک تعلق می‌گیرد اما در مرحله دوم مبلغ جریمه بسیار بالاست و به زباله‌هایی تعلق می‌گیرد که مختل رفت و آمد شهروندان هستند.

تاکنون ۹۰۰ مورد از کارت‌های قرمز به شهروندان زباله ریز فراتکفورت داده شده است که ۲۶۹ مورد از آنها به کودکان و گردشگران خارجی تعلق داشته است. مسئولان شهرداری فراتکفورت هدف از اجرای این طرح را ایجاد شهری امن و راحت برای ساکنان و میهمانان شهر عنوان کرده‌اند.

شهرداری استانبول و ارائه خدمات اجتماعی به شهروندان

شهرداری استانبول برای رفاه حال شهروندان پروژه‌های متعددی را تحت عنوان خدمات اجتماعی، به شهروندان ارائه می‌کند.

مهم‌ترین مخاطبان این خدمات را در استانبول معلولان، افراد مسن، کودکان خیابانی، زنان، مؤسسات اجتماعی - مدنی، کودکان دبستانی و دانشگاهیان تشکیل می‌دهند.

خدمات ویژه معلولان: شهرداری استانبول برای حل مشکلات جسمی روحی افراد معلول مرکز همکاری با معلولان را ایجاد کرده است. از جمله خدمات این مرکز، اشتغال زایی، تأسیس

وجود معضل زباله و تفکیک و بازیافت آن در مکزیک، مسئولان شهری را در این کشور به چاره‌اندیشی وا داشته است.

گواتمالا از جمله مهم‌ترین شهرهای مکزیک است که روزانه ۳۰۰۰ تن زباله خانگی تولید می‌کند. این در حالی است که آلودگی آب‌های سطحی در اثر زباله صنعتی، نفت، فلزات سنگین، تیرات و مانند اینها، معضل زباله را در این شهر دو چندان کرده است.

از سوی دیگر، حجم وسیعی از زباله‌های صنعتی، سمی، قابل انفجار، دارای رادیواکتیو و جز اینها با شیوه‌های غیر قانونی از شهر خارج می‌شوند.

تاگفته نماند که موقعیت ویژه آب و هوایی در مکزیک و آلودگی زباله‌هایی که روی هم انباشته می‌شود، موجب انتشار بوی بد زباله و دغدغه خاطر ساکنان و مسئولان شهر شده است.

ترجمه: زینب
منبع:
WWW.Weitbilder.de/Dtadt.doc

معضل زباله در شهرهای مکزیک

تالار شهرداری پورتس در آلمان از نوامبر سال جاری به مدت یک سال در اختیار گروه‌های نمایشی قرار گرفته است.

این طرح که از چهارم نوامبر سال جاری به اجرا درآمده، با بهره‌گیری از چهره‌های سرشناس و بازیگران مشهور موجب استقبال شهر وندان شده است.

این شهرداری برای تماشاگران و علاقه‌مندان تخفیف ویژه‌ای در نظر گرفته است. مبلغ بلیت ۵ نمایش برای هر شهروند ۸۲ یورو است (ناگفته نماند که قیمت این بلیت در مقایسه با فروش آزاد ۱۵ در صد ارزان‌تر است).

شایان ذکر است که شهرداری پورتس برای رفع مشکل صنایع از تجهیزات مدرنی استفاده کرده است تا تمام تالار را پوشش دهد.

ترجمه: محمد علی‌زاده

منبع:

WWW.RathausKöln.de

اجرای نمایش در سالن شهرداری پورتس

هزاران مرکز اطلاعاتی در مصر خدمات خود را به مؤسسات دولتی و شهرداری‌ها ارائه می‌کنند.

پیشرفت اقتصادی و نرخ پایین تورم و بازارهای مالی مناسب مصر، موجب جلب سرمایه‌گذاری‌های فراوان در این کشور شده است. توسعه اقتصادی در مصر به‌طور مستقیم بر توسعه زیرساخت‌های ارتباطات از راه دور و فناوری اطلاعات نیز تأثیر گذاشته است.

گسترش این فناوری و تقویت پایه‌های اطلاعاتی در مصر موجب شده است فرآیند تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری شهرداری‌ها و دیگر نهادهای دولتی مرتبط، با دقت بیشتری شکل گیرد.

در زمان حاضر بیش از ۱۲۰۰ مرکز اطلاعاتی برای حمایت و سرویس دهی به مؤسسات دولتی و شهرداری‌ها پدید آمده است.

ترجمه: شهریار محمدی

منبع:

WWW.Washingtonpost.com

شهرداری‌های مصر و گسترش ارتباطات از راه دور

سرکار خانم لیلا محمدی

ضایحه دردناک فوت والده گرامیتان را به جنابعالی و خانواده محترم تسلیت گفته و از خداوند منان برای آن مرحومه رحمت واسعه و برای این جناب و خانواده گرامی صبر و شکیبائی مسئلت داریم.

دفتر امور شهری و روستایی استانداری تهران تهران، شهر آریهان
کلیه اشعار، مراسم، آهنگ‌ها، موسیقی و ...

تصحیح و پوزش

در خبری که با عنوان «فاز ۱ بوستان ناجی در حمیدیا به بهره‌برداری رسید» در صفحه ۱۲۵، شماره ۲۰ ماهنامه شهرداری‌ها به چاپ رسید، مساحت این بوستان ۱۷۰۰ متر مربع است که به اشتباه ۱۷۰ متر مربع درج شده بود.

ITRAC
ایتراک

خدمات مشاوره، ساخت، تجهیز، نگهداری، تعمیرات و زیست محیطی
برخی از محصولات و خدمات شرکت ایتراک:

- تجهیزات کشتزارهای صنعتی و بهداشتی
- تجهیزات کارخانه‌های تولید رنگه به سرد گیاهی (کمپوست)
- کوره‌های لاشه سوز و زیاله سوز دما

لاشه‌های صنعتی و سفیدکام‌ها و انواع زیاله‌های شهری و روستایی

تهران - میدان ولیعصر (عقار) - پلاک ۲۰ - صندوق پستی ۱۹۳۹۵-۱۹۳۹۶
تلفن: ۲۷۷۲۳۹۰ - ۲۷۷۲۳۹۱ - ۲۷۷۲۳۹۲ - ۲۷۷۲۳۹۳ - ۲۷۷۲۳۹۴ - ۲۷۷۲۳۹۵ - ۲۷۷۲۳۹۶

سرویس خبر و گزارش ماهنامه
آماده دریافت و انتشار
آخرین اخبار شهرداری‌هاست

آخرین خبر و گزارش ماهنامه

سید محمد رشتیان - علی صفوی
کارشناس طراحی شهر

نمای عمومی گورستان باغ رضوان

تعلق خاطر ویژه دارند و در خاطرات و ذهنیات جمعی مردم شهر نیز دارای جایگاه ویژه‌ای است، انتخاب می‌شود.

مجموعه باغ رضوان که جانشینی برای مجموعه گورستان تاریخی تخت فولاد اصفهان به حساب می‌آید، می‌بایست بتواند به این دیدگاه برنامه‌ریزی که براساس خواسته‌ها و نیازهای اقشار مختلف شهر و نشان است پاسخگو باشد. سازمان باغ رضوان، به عنوان گورستان کلان شهر اصفهان، در سال ۱۳۶۲ مورد بهره‌برداری قرار گرفته. مجموعه باغ رضوان به گونه‌ای فضاسازی شده است که در همان نگاه اول شگفتی می‌آفریند و با مناظر و چشم‌اندازهای بی‌بدیل و حیرت‌آورش، ناخودآگاه انسان‌ها را به این اندیشه فرو می‌برد که این باغ تحلیگاهی از بهشت موجود است.

بنابراین در فضاهای سرزنده و سرشار از طراوت باغ رضوان از سکون، مردگی، غربت و تنهایی خبری نیست و اینها جای خود را به امید و تأمل و تفکر در طبیعت و آفرینش داده‌اند و داغ‌بندگان و ماتم‌زده‌گان را نیز از فضای حزن‌انگیز و ماتم و سوگ (دست کم برای لحظاتی) رها می‌سازند.

کلیات مجموعه باغ رضوان

با افزایش روزافزون جمعیت شهر اصفهان بر اثر عواملی همچون زاد و ولد، مهاجرت و پیامدهای آن یعنی الحاق مناطق حومه‌ای به شهر که توسعه مداوم شهر را در پی داشته است، قبرستان تاریخی تخت فولاد رفته رفته در قلب شهر اصفهان جای

مقدمه

گورستان‌ها از جمله مهم‌ترین فضاهای خدماتی هر شهر به حساب می‌آیند که نحوه ساماندهی آنها به منظور پاسخگویی به بخش مهمی از توقعات و نیازهای انکارناپذیر شهروندان، نیازمند برنامه‌ریزی جامع و دقیق است که ابعاد و مقیاس‌های مختلف را - از سطوح کلان برنامه‌ریزی تا سطوح میانی و خرد - در برمی‌گیرد. در سطح کلان، نحوه مکان‌یابی گورستان براساس مقیاس شهر و مقتضیات سیستم شهر مطرح است و در مراحل بعدی - یعنی مقیاس میانی و خرد - الگوی توسعه گورستان و برنامه‌ریزی توسعه فضایی آن مطرح می‌گردد.

این مطلب به معنای ارتقای کیفیت‌های فضایی، عملکردی و زیست محیطی گورستان است که با نیازهای مردم و شهروندان تناسب دارد.

مقاله حاضر، مطالبی پیش گفته را در قالب نمونه مطالعاتی مشخص - یعنی مجموعه باغ رضوان، به عنوان گورستان شهر اصفهان - مورد مناقشه قرار داده است و می‌کوشد با بیان فرصت‌ها، امکانات، کاستی‌ها و ضعف‌های موجود، دیدگاهی ملموس نسبت به مقوله برنامه‌ریزی گورستان شهری ارائه کند.

در واقع برنامه‌ریزی و طراحی گورستان‌های شهری ریشه در فرهنگ و تحولات شهرسازی معماری اسلامی ایران نیز دارد. معمولاً در گذشته مکان‌یابی گورستان‌ها، با توجه به آموزه‌های دینی و فرهنگی، و به عنوان مکانی مقدس که مردم نسبت به آن

استفاده از شادها و خاطر دانگن بودن فضاها

۲- افسردگی مردم و فضاهای شهری، به گونه‌ای که اگر گورستان داخل شهر قرار گیرد بر روحیه مردم اطراف این فضاها - و خصوصاً کودکان - تأثیرات منفی گاه جبران ناشدنی باقی می‌گذارد.

۳- ایجاد ترافیک، به دلیل اجرای مراسم و آیین‌های مختلف و هجوم جمعیت فراوان در روزهای خاص که توفانات شدیدی را بر سیستم ترافیک شهری تحمیل می‌کند.

۴- اشغال فضای شهر، زیرا در صورتی که گورستان داخل زمین‌های شهری قرار گیرد، بهینه‌های گسترده‌ای از آن را که مناسب دیگر خدمات است به اشغال خود در می‌آورد و جلوی توسعه طرح‌های عمرانی مورد نیاز شهر را می‌گیرد (به ویژه در شهرهای بزرگ‌تر).

با توجه به مجموع آنچه ذکر گردید، قرار گرفتن مجموعه باغ رضوان در خارج از محدوده شهر اصفهان، امری الزامی می‌نماید. لذا در مرحله بعد نحوه به دست آوردن محل مناسبی در خارج از شهر نیز مسئله‌ای بود که خود به چند عامل اصلی بستگی داشت، از جمله:

- جهت توسعه شهر، همجواری با جهت وزش بادهای غالب و مسئله دسترسی.

با توجه به جهت توسعه شهر، باغ رضوان باید در محلی احداث می‌شد که احتمال توسعه شهر به آن جهت کمتر باشد. وجود کارخانه قند، صنایع بزرگراه‌های کمربندی، کوه‌ها و مزارع کشاورزی اطراف محدوده مذکور، امکان توسعه شهر را به سمت باغ رضوان کاهش می‌دهد و حتی وجود آیین مجموعه خود عاملی برای مهاجرت شهر در آن جهت است.

در مورد همجواری باغ رضوان، فضاها یا (چه درخت‌دار و سرسبز، و چه خاکی و صحرایی) همجواری‌های مناسب گورستان هستند که به عنوان حریم آن عمل می‌کنند و سایر همجواری‌ها شامل مراکز آموزشی، صنعتی، نظامی و مانند اینها مناسب نیستند. لذا باغ رضوان تقریباً در موقعیت فعلی خود شرایط لازم را دارد.

در مورد مطالعات دسته دوم، به غیر از مسائل کارشناسی مربوط به موقعیت صحیح گورستان باغ رضوان در خارج از شهر اصفهان، لازم است که بستر طبیعی مجموعه نیز ویژگی‌هایی

گرفت و این مسئله مشکلاتی جدی را - خصوصاً از بُعد اودکی محیط و خطر اشاعه امراض - دامن زد. با وجود آنکه نخت فولاد به عنوان قبرستان تاریخی شهر اصفهان تا قبل از سال ۱۳۶۲ کمابیش رونقی نسبی داشت لیکن پس از این سال بر اساس مصوبه شورای عالی شهرسازی و معماری، منطقه مذکور متروک اعلام گردید و استفاده از آن به عنوان قبرستان اکیداً ممنوع شد. اکنون شهرداری به دلیل ارزش‌های تاریخی بسیار بالای نخت فولاد، با ایجاد هیئت امنای مشخصی که متولی احیای مجموعه تاریخی - فرهنگی نخت فولاد به عنوان اثری تاریخی - فرهنگی گردیده‌اند، عملکردهای قبلی مجموعه را (به عنوان گورستان) به باغ رضوان منتقل ساخته است.

به رغم مخالفت‌های آغازین، رفته رفته با کوشش جمعی از مسئولان و روحانیون شهر، این مجموعه به عنوان گورستان مورد قبول اذهان عمومی و شهروندان اصفهان قرار گرفت.

مطالعات مکان‌یابی

قبل از احداث مجموعه باغ رضوان و آماده‌سازی زمین‌های آن در سال ۱۳۶۱، مطالعات کارشناسی گسترده‌ای برای مکان‌یابی این مجموعه انجام پذیرفت که می‌توان آنها را به دو دسته تقسیم‌بندی کرد:

الف - عوامل مربوط به موقعیت، که مجموعه را در تعامل با کل شهر اصفهان به عنوان جزئی از کل سیستم شهر در نظر می‌گیرد.

ب - عوامل مربوط به بستر مکانی و کلیت مجموعه باغ رضوان به عنوان سیستم کامل و واحد برنامه‌ریزی.

گورستان‌ها از جمله مهم‌ترین فضاها خدماتی هر شهر به حساب می‌آیند که نحوه ساماندهی آنها به منظور پاسخگویی به بخش مهمی از توقعات و نیازهای اتکارناپذیر شهروندان، نیازمند برنامه‌ریزی جامع و دقیق است

مطالعات دسته اول که به موقعیت سنجی و مکان‌یابی مجموعه در شهر می‌پردازد، بر اساس دو دسته عوامل پیش می‌رود:

نخست، پاسخگویی به نیازها و توقعات شهروندان است، به طوری که شهروندان مسلماً در فواصل زمانی معینی (تقریباً هر هفته) به فاتحه‌خوانی برای اهل قبور می‌روند و به همین خاطر فاصله گورستان نباید در حدی باشد که موجب به زحمت رفتن شهروندان گردد. از طرف دیگر، از نظر مسائل فقهی، حداکثر فاصله گورستان از شهر باید به اندازه‌ای باشد که موجب شکسته شدن نماز و باطل شدن روزه نگردد.

دوم، رعایت استانداردهای شهرسازی در تعیین فاصله لازم بین گورستان و شهر، در غیر این صورت مشکلات عدیده‌ای بروز می‌کند که عبارتند از:

۱- انتقال انواع آلودگی‌ها، مانند آلودگی هوا ناشی از تجربه اجساد و آلودگی ناشی از سوزاندن لباس آنها آلودگی آب به دلیل نفوذ آب‌های آلوده سطح گورستان به منابع آب زیرزمینی و آب‌های جاری، و همچنین آلودگی‌های صوتی به دلیل صدای عزاداری و شیون بازماندگان.

داشته باشد تا برای ایجاد گورستان مناسبیت یابد. اینها عبارتند از: جنس و ترکیبات خاک، زیوا جنس خاک در قفل و انفصالات شیمیایی روی جسد بسیار مؤثر است. ترکیباتی که جذب شدید آب هستند و یا جذب آنها بسیار کم است موجب باقی ماندن جسد به مدت طولانی می گردد. بنابراین به لحاظ بهداشتی جنس خاک و ترکیبات آن باید موجب اختلال در امر تجزیه جسد نگردد. از سوی دیگر، احداث فضای سبز در گورستان به خاک مناسب نیاز دارد تا قابلیت رشد گیاهان را داشته باشد. به طور کلی زمین های دچ، سخت و متوسط، رسی، شنی و بستر رودخانه ها مناسب نیستند.

زمین باغ رضوان دارای این شرایط و ویژگی هاست: اولاً متخلخل است، به گونه ای که هوا برای تجزیه جسد می تواند جریان یابد؛ ثانیاً آب را نسبتاً از خود عبور می دهد؛ ثالثاً قابلیت خروج گازها را دارد به گونه ای که بصورت نوعی صافی (فیلتر) عمل می کند.

اهداف برنامه ریزی

هدف اول: باغ رضوان به عنوان مجموعه ای فرهنگی

با توجه به حضور گسترده مردم در باغ رضوان، خصوصاً در اعیان و مراسم و روزهای تعطیل و مناسبتهای مختلف، زمینه های بسیار مساعدی برای انجام بسیاری از فعالیت های فرهنگی در این مجموعه فراهم است. مدیریت باغ رضوان برای تحقق این منظور سیاست هایی را اعمال کرده است که برخی عبارتند از:

۱- ایجاد سالن های بزرگ مخصوص مراسم چند عملگردهای از جمله ایجاد نمازخانه در مجموعه اداری و همچنین ایجاد سالن های پرانگه در سطح کل محدوده باغ رضوان.

۲- استفاده از تکنیک های مختلف اطلاع رسانی به مراجع کسندگان، از جمله استفاده از بروشور، اطلاعیه، درج آگهی های در روزنامه ها و مجلات، چاپ کتاب ها و جزوه های مختلف فرهنگی - مذهبی آموزشی، توزیع نقشه و پوستر و استفاده از تابلوهای تبلیغاتی و راهنما در سطح کل مجموعه.

۳- استفاده از شبکه صوتی مجهز و بسیار قوی که انواع پیام ها و سطح عمده های از اطلاع رسانی فرهنگی را بر عهده دارد و کل مجموعه را تحت پوشش قرار می دهد، به طوری که در هر نقطه از گستره باغ رضوان می توان به راحتی پیام های مختلف را شنید.

۴- ایجاد کتابخانه، سوارخانه و نمازخانه های مجهز در مجموعه.

۵- ایجاد قطعه ای به نام «قطعه نام آوران»، مخصوص هنرمندان، شعرا، دانشمندان، استادان و مشاهیر شهر اسفهان، در جهت تجلیل و بزرگداشت از چهره های علمی و فرهنگی این شهر.

۶- ایجاد قطعه ای به نام قطعه ایشارگران، مخصوص خانواده های شهدا و جانبازان و آزادگان، به عنوان نمادهایی از ایثار و مقاومت.

هدف دوم: باغ رضوان به عنوان مکان مذهبی

با توجه به روح حاکم بر مجموعه، انجام فعالیت های مذهبی از جمله نیازها و توقعات اصلی مردم به شمار می آید؛ لذا اقدامات زیر برای تحقق هدف مذکور مد نظر بوده است:

۱- ایجاد شش مسجد در بخش های مختلف مجموعه و برآکنده متناسب این مراکز مذهبی در آن.

۲- ایجاد جلسات آموزش احکام و اجرای مراسم مذهبی به

مناسبت های مختلف برای کارکنان.

۳- توزیع بروشورها و آموزش مسائل مربوط به احکام تدفین، تقبیل و مانند آنها - که مورد نیاز مردم است.

هدف سوم: باغ رضوان به عنوان مرکز تفریحی - گردشگری

محدوده باغ رضوان در زمینی به مساحت ۴۰۰ هکتار قرار گرفته و ارزش ها و تنوع طبیعی فراوانی در خود دارد و همچنین دارای چشم اندازها، مناظر و طبیعت غنی و زیبایی است. با توجه به لزوم سرزندگی گورستان به خاطر حضور گسترده مردم، ایجاد جاذبه های تفریحی و گردشگری (با توجه به کمبود این نوع فضاها در سطح شهر اسفهان) می تواند عامل مهمی در بویایی و سرزندگی باغ رضوان به حساب آید. برای تحقق این هدف اقداماتی در نظر گرفته شده است، که از جمله می توان به اینها اشاره کرد:

۱- ایجاد یک پارک ۱۷ هکتاری و طراحی متنوع و جذاب برای آن با استفاده از عناصر طبیعی و کاربرد اصول اکولوژی منظر.

۲- ایجاد جنگل های مصنوعی و پوشش های انبوه درختان در دامنه های کوه و ایجاد مسیرهای مخصوص ورزش و پیاده روی.

۳- کاربرد بسیار وسیع عناصر طبیعی از جمله بازی با آب، استفاده از حرکت آب در آبناها، کاربرد سنگ های طبیعی، آلاچیق های چوبی و جز اینها.

۴- ایجاد برکه آب و جزیره مصنوعی برای قایق رانی.

۵- ایجاد محل های متعدد و پراکنده برای بازی کودکان در سطح مجموعه، از جمله در پارک ها و قطعات.

خوانایی فضاهای باغ رضوان به تقویت حس جهت یابی شهروندان در مجموعه و جلوگیری از بروز حالت آسفنگی و گمشدگی می انجامد که تحقق آن با توجه به روحیات خاص مراجعه کنندگان - که آشفته و اندوهگین اند - کاملاً ضروری است

۶- ایجاد باغ های کوچک و بسیار زیبا یا امکانات پذیرایی و با الهام از معماری طبیعت گرا و سنی اسفهان.

۷- ایجاد باغ هایی از درختان مثمر مانند احداث یک توستان بزرگ، تاکستان، مزرعه درختان گردو، مجموعه درختان زیتون و مزارع صیفی کاری و جز اینها.

۸- تقویت و توسعه کشتی و کیفی فضاهای سبز.

۹- ایجاد چایخانه ها، دکه ها و رستوران های کوچک به منظور پذیرایی از مردم.

توسعه فضایی پایدار

بعد از مطرح ساختن دیدگاه های برنامه ریزی، نحوه تحقق سیاست ها در قالب توسعه فضایی مجموعه در صورتی می تواند موفق باشد که دیدگاه کلان سیستمی بتواند سازمان فضایی مجموعه را هدایت کند. منظور از سازمان فضایی آن پیوندی است که میان اصول برنامه ریزی، عناصر معماری، بستر طبیعی و همچنین فعالیت ها و رفتارهای مردم در مجموعه برقرار است.

این دیدگاه باید چنان باشد که کل سازمان فضایی را با تمام اجزای آن به صورت کلینی واحد و سیستمی کارآمد در نظر بگیرد و

با توجه به محتویات ذهنی و عینی سازمان فضایی به تدوین استخوان بندی سازمان فضایی بپردازد. بدین ترتیب، استخوان بندی سازمان فضایی و ستون فقرات مجموعه باغ رضوان در ذهن شهروندان به صورت مجموعه‌های خوانا و به یاد ماندنی شکل می‌پذیرد و در عین حال همه قسمت‌ها و اجزای آن برای مردم، دوست‌داشتنی و دلپذیر خواهد بود.

تأثیر یادمانی و خوانایی فضاها باغ رضوان به تقویت حس جهت‌یابی شهروندان در مجموعه و جلوگیری از بروز حالت آشفتگی و گم‌شدگی می‌انجامد که تحقق آن با توجه به روحیات خاص مراجعه‌کنندگان - که آشفته و آندوهگین‌اند - کاملاً ضروری است.

به علاوه، خوانایی استخوان بندی سازمان فضایی به تقویت حس مکان و تعیین قلمروهای فضایی نیز به صورت تقریباً محسوسی کمک می‌کند.

مسئله تعیین قلمرو و حس مکان از ویژگی‌هایی است که در کشورهای تاریخی - خصوصاً مجموعه تخت فولاد - کاملاً به وضوح بر آن تأکید می‌گردید، به طوری که همه قطعات با استفاده از عناصر متنوعی مصوریت داشته‌اند و هر یک از آنها نمادها و عناصر ویژه خود را دارا بوده‌است.

با وجود همه تنوعی که هر یک از قطعات و تکیه‌های مختلف

حفظ اصالت‌ها، هویت‌ها و روح حاکم بر حوزه‌های مختلف و متنوع مجموعه تا حد بسیار مطلوبی در باغ رضوان ظهور یافته است

در خود داشتند، با توجه به اینکه هر یک هویت مشخصی را در بر می‌گرفتند، همه آنها در کنار یکدیگر به وسیله ساختار فضایی گورستان، کلیتی واحد و هویتی مشخص و کاملاً خوانا را ایجاد می‌کردند. به عبارت دیگر، نظم حاکم بر طراحی گورستان تداعی‌کننده نظم حاکم بر هستی و سلسله مراتب جز به کل است.

بنابراین از مهم‌ترین اصول تداعی‌کننده معماری گورستان، اصل وحدت در کثرت و کثرت در وحدت است. حال در مجموعه‌های چند صد هکتاری مانند باغ رضوان، این اصل می‌بایست در چند لایه - از سطح کلان به سطوح خرد - مورد توجه قرار گیرد. با توجه به توان‌های فراوان بوم‌شناختی (اکولوژیک) در سطح مجموعه و رویکردهای فرهنگی - تفریحی در برنامه‌ریزی آن، باید دو نوع نظم بر سازمان فضایی مجموعه حاکم باشد: نظم ارگانیک و نظم

هندسی. برای پهنه‌های گسترده طبیعی و پارک‌های تفریحی چندین هکتاری که اصولی چون طبیعت‌گرایی و بوم‌شناسی منظر و استفاده از فضاها برای مهیج و خلاقانه را نیاز دارد، نظم ارگانیک مناسب می‌نماید. بدین ترتیب، جاذبه‌های تفریحی افزایش می‌یابد. این کار در مجموعه مورد بحث به وسیله ترکیب سبک‌های معماری، معماری متنوع منظر و طراحی‌های گاه‌نگفت‌انگیز، عجیب و غریب، پیچیده و رازآمیز تا حدودی فراهم گردیده‌است.

از طرف دیگر، مکان‌هایی که قطعات و بلوک‌های قبور و آرامگاه‌ها و فضاها و خدماتی مربوط به گورستان قرار می‌گیرند نظم عقلایی یا نظم هندسی را می‌طلبند تا تداعی‌گر حاکمیت عقل

بر این محدوده‌ها باشد. سلسله مراتب در آنها می‌بایست در همه سطوح - اعم از راه‌های دسترسی، پارکینگ‌ها، نمادها و مرکزیت‌ها، عناصر خدماتی و فضاها، سبزه‌ها و نفوذ به عناصر و اجزای مختلف مجموعه مورد توجه قرار گیرد.

این در حالی است که معماری این بخشها، یعنی آرامگاه‌ها و محل قرارگیری قبور، با ترکیبات فضایی سبز خود و در نظم هندسی مشخص هر یک تداعی‌گر بهشت کوچک است. مجموعه همه آنها به صورتی خوشمندانه در هم می‌پیوندند و بهشت‌سزگی را تشکیل می‌دهد تا انسان را ناخودآگاه به سیری معنوی در عمق وجود خود و تفکر در رمز و راز آفرینش بکشاند. از طرفی هم چشم‌اندازهای فرخ‌بخش اطراف مجموعه انسان را به بهشت رضوان امیدوار می‌سازد. این چشم‌اندازها خود حاصل استفاده از نظم ارگانیک در سامانه‌های فضاها و تفریحی است.

به هر حال آنچه مسلم است، در بخش‌هایی که قبور و قطعات قرار می‌گیرند، فضا باید دارای نظم هندسی باشد و هر چه خواناتر، منظم‌تر و قابل درک‌تر و دارای حس محصوریت باشد، وقار و سکون و آرامش را تداعی می‌کند و در عین حال جهت‌یابی در آن به راحتی انجام می‌پذیرد و موجب اطمینان خاطر مردم می‌گردد. در واقع آرامشی همراه با معنویت را به آنان القا می‌نماید و ساختاری تسکین‌دهنده در دلهای روحی و غم‌ماتم زدگان است.

بدین منظور کاربرد عناصری از قبیل نمادها و نشانه‌ها، میدان‌ها، ایه‌ها، حصارها، آب‌ماها و اشکال هندسی و ترکیبات تقسیم‌بندی فضاها و سبزه‌ها و گونه‌های گیاهی هر یک در جای خود و با هدف وحدت‌بخشی به ساختار عینی و ذهنی مردم از مجموعه، ضروری است.

دیدگاه‌های مذکور در مورد سامانه‌های سازمان فضایی مجموعه باغ رضوان و حفظ اصالت‌ها، هویت‌ها و روح حاکم بر حوزه‌های مختلف و متنوع مجموعه تا حد بسیار مطلوبی در باغ رضوان ظهور یافته‌است. البته در بعضی حوزه‌ها، خصوصاً به لحاظ جهت‌یابی، ضعف‌هایی وجود دارد که مردم را در مجموعه با مشکل مواجه می‌سازد. اگر با نگاهی کلان به نظریات مردم در مورد این مجموعه بنگریم، نکات مثبت و منفی فراوانی استخراج می‌شود که کلیات آن در ادامه بیان می‌شود.

مردم به راحتی می‌توانند حوزه‌های تفریحی باغ رضوان را از حوزه‌های مربوط به قبور و آرامگاه‌ها تشخیص دهند و تفاوت روح حاکم بر هر یک از این فضاها را دریابند و دلیل این مسئله نیز تا حدود زیادی به رعایت سبزه‌های دیدگاه‌های توسعه و طراحی باز می‌گردد. لیکن در سطحی پایین‌تر، وقتی مردم داخل حوزه‌های مربوط به قطعات و محل‌های دفن اموات مراجعه می‌کنند وضعیت دیگرگون می‌شود. لذا بهتر است ابتدا سلسله مراتب دسترسی مردم به بخش‌های پیش‌گفته از بدو ورود تا خروج مرور گردد.

وجود ساختمان‌های مرتفع، از جمله یکی دو مسجد و سقاخانه و آثاری و خدماتی، در بعضی نقاط مجموعه و به صورت کاملاً پراکنده اگر چه بعضی مناطق مجموعه قبور باغ رضوان را خوانا می‌سازد ولی به دلیل عدم انسجام ساختار فضایی و مکان‌یابی این عناصر به شکلی مشخص و مرتبط با یکدیگر نتوانسته‌است تصویری از کلیت مجموعه در ذهن شهروندان ایجاد کند. ولی در این بین یکی از جنبه‌های مثبت سامانه‌دهی و طراحی سازمان فضایی فعلی مجموعه، ایجاد یک بولوار فضایی سبز به هم پیوسته با پوشش آبوهوا به صورت ستون فقراتی در قلب محدوده قبور و قطعات است که کل محدوده‌های مذکور را به دو حوزه شمالی

(شامل قطعات فرد) و جنوبی (شامل قطعات زوج) تقسیم‌بندی کرده و خود در نقش عنصری بسیار مطرح و قوی کیفیت‌های بصری و ادراکی را در سازمان فضایی مجموعه ارتقا بخشیده است. این حوزه جذاب و پیوسته فضای سبز را می‌توان در نقشه مجموعه مشاهده کرد. البته متأسفانه این ستون فقرات اکولوژیکی ناگهان در قسمت مشرق محدود قطع شده است، که منطقی به نظر نمی‌رسد و بهتر بود این اتفاق نمی‌افتاد.

از دیگر مسائلی که می‌توانست نقش این حوزه اکولوژیکی را به لحاظ جنبه‌های زیبایی شناختی ارتقا بخشد و کار کردن را از لحاظ خوانایی فضایی متحول سازد، نفوذ این فضای سبز با یک معماری قوی و تعریف شده و اتصال آن به مجموعه‌هایی از قطعات و بلوک‌های قبور بود و در این راه کمک گرفتن از نمادها، مسیرهای جریان آب و پیاده‌سازی و پیوستگی فضایی می‌توانست مجموعه‌ای بسیار خوانا و در عین حال دوست‌داشتنی و دلپذیر را خلق کند، و ایند خلق بهشت بزرگ‌تر به هم پیوستن بهشت‌های کوچک را تحقق بخشد.

نورپردازی در شب به هر حال براساس نظرسنجی انجام شده در تدوین این مقاله از

بسیاری از مردم اصفهان، مشخص گردید که مهم‌ترین نگرانی آنها از حضور در چنین مجموعه‌ای، کم شدن در لایه‌ای آبیومی از قطعات مشابه و خیابان‌های بی‌ابتدا و بی‌انتهاست. پیشنهاد عموم مردم نیز استفاده از نمادها و نشانه‌ها به عنوان زبان گویایی برای راهنمایی مردم در مجموعه است.

در اینجا لازم به ذکر است که در علم نشانه‌شناسی، خصوصاً در طراحی مجموعه‌های عمومی، نمادها برای آن که خاطر انگیز شوند و در ذهن باقی بمانند می‌بایست علاوه بر نقش انگیزی و قابلیت رویت، دارای عملکردی با معنا یا نمادین نیز باشند.

این نمادها و نشانه‌ها باید در مقیاس‌های متفاوت، از مقیاس کلان یعنی کل مجموعه تا مقیاس خرد، به کار گرفته شوند. مثلاً در سطح کلان می‌بایست ورودی مجموعه، ابتدای مجموعه و انتهای آن مشخص گردد و در سطح خرد برخی دیگر از نشانه‌ها برای حوزه‌های مختلف و بلوک‌های مجموعه ایجاد هویت و تشخیص کنند و آنها را تصویرپذیر سازند.

همچنین یکی از امکانات بسیار بارز ایجاد محصوریت برای حوزه‌های تفکیک شده در مجموعه است؛ زیرا اولین مسئله‌ای که باعث ایجاد حس مکان می‌گردد ایجاد حس محصوریت است. در واقع این حس به معنای ایجاد محدودیت نیست بلکه آغاز

یکسوانگی و رسیدن به بی‌انتهایی و آرامش فکری است. این محصوریت می‌تواند با عناصر شفاف و سبک صورت گیرد.

لازم به ذکر است که در زمان حاضر در معرفی مجموعه‌ها و قطعات از شماره‌گذاری عددی و یا تابلوهای راهنما استفاده گردیده است. این روش اگر چه تا حد ناچیزی در شناخت مجموعه مؤثر است ولی به هیچ وجه به تنهایی کافی نیست و نمی‌تواند هویت و معنی را به ذهن بیننده متبادر سازد؛ لذا هرگز این عناصر فضاهای مجموعه را در ذهن سردم‌ماندگار و خاطره‌انگیز نمی‌کنند.

به هر حال مدیریت باغ رضوان در سال‌های اخیر با شناخت و اعتقاد، برخی دیدگاه‌های توسعه فضایی پایدار را به تدریج در ساماندهی مجموعه نهادینه کرده و توانسته است به بهبود تصور مردم از سازمان فضایی باغ رضوان بسیار کمک کند. برخی از این دیدگاه‌ها عبارتند از:

الف - طبیعت‌گرایی: این ویژگی یکی از مهم‌ترین اصول توسعه فضایی است که به ارتقای مناظر و چشم‌اندازهای فضاهای باغ رضوان انجامیده است. منظور آن است که رابطه خلأگانه‌ای میان سنگ‌ها، سخره‌ها، گیاهان، حرکت آب و رنگ‌های متنوع گل‌ها و گیاهان، صدای آب و پرندگان و کاربرد هنر مثانه این عناصر در تعامل با یکدیگر برقرار است.

در چنین فضایی قلوه سنگ‌ها، کوه‌ها، تپه‌ها، درختان، گل‌ها، همه و همه موجوداتی زنده تلقی می‌شوند که با انسان سخن می‌گویند و اینها همه فضای گورستان را به فضایی زنده و پر طراوت و پایدار بدل می‌سازند.

ب - سلسله مراتب: سلسله مراتب اصلی است که در ایجاد گوناگون خدمات‌رسانی، دسترسی و منظر سازی مورد تأکید است. افراد به فراخور نیازی که دارند به مجموعه مراجعه می‌کنند - چه زیارت و چه سیاحت. خدمات‌رسانی به آنها از بدو ورود به مجموعه تا زمانی که خارج می‌شوند، براساس سلسله مراتب نیازهای گوناگون آنها طی مراحل مشخصی به درستی جانی می‌گردیده است و به آنها ارائه می‌شود.

منظور از مکان‌یابی یا جانی نیز تصمیم‌گیری در مورد نحوه استقرار و ارتباط فضاهای مختلف گورستان یا یکدیگر است.

ج - امنیت اجتماعی: فضاهای عمومی در صورت عدم کنترل و نظارت عمومی، بستری مناسبی برای ارتکاب انواع بزهکاری‌ها و جرایم اجتماعی می‌شوند. مجموعه باغ رضوان نیز به عنوان فضایی عمومی با نقش‌های چندگانه، نیازمند کنترل و نظارت اجتماعی است.

مطالعه‌ی - مدیریت باغ رضوان - در این زمینه ضمن بیان مطلب مذکور، نقش کنترل و نظارت اجتماعی را در جوار فضاهای گورستان و تشویق و جذب مردم برای حضور هر چه گسترده‌تر در ساعات بیشتری از شبانه‌روز به منظور تفریح و سیاحت، اظهار امیدواری کرد که امنیت بخش‌های وسیعی از مجموعه به دست خود مردم تأمین شود. وی در این مورد به رعایت اصولی چند در معماری مجموعه نیز، که عامل مهمی در تقویت نظارت و کنترل بر آن به شمار می‌آید اشاره کرد. از جمله اینها، حذف دیدهای کور در مجموعه و توجه به کاشت گونه‌های مناسب فضای سبز و اصلاح بوم‌ق و مناسب آنها، و ایجاد دیدهای باز در افق در مناطق انبوه درختکاری شده و جنگل‌های مصنوعی از طریق هرس کردن پایین تنه درختان و نظایر اینهاست. نمونه‌های فراوانی از این دست را می‌توان در مجموعه ذکر کرد.

همچنین فعلاً با توجه به ناتمام بودن برخی از طرح‌های عمرانی و خالی شدن مجموعه در بسیاری از ساحات شبانه روز، با استفاده از نیروهای ورزشی و آموزش دیده انتظامات، که در لباس‌های مختلف مجموعه را تحت نظارت و کنترل کامل دارند، هیچ گونه زمینه‌ای برای ارتکاب جرم و بزهکاری وجود ندارد. در یک سال گذشته حتی یک مورد مزاحمت و یا بزهکاری در مجموعه مشاهده نشده و شکایتی هم مطرح نگردیده است.

د- ایمنی: حفظ ایمنی شهروندان بهنگام حرکت در مجموعه از مهم‌ترین اصولی است که بر سیمای مجموعه و عملکرد عناصر آن تأثیر فراوان گذاشته است. استانداردهای لازم در نحوه ایجاد ورودی‌ها، تقاطع‌ها، فلکه‌ها، خروجی‌ها، سازه‌ها، شیب‌ها و جزئیات رعایت شده و اقدامات اساسی و مهمی نیز در این زمینه انجام گرفته است. از جمله اینها می‌توان به احداث یک

در صورت برنامه‌ریزی صحیح و کاربرد شیوه‌های صحیح توسعه فضایی می‌توان از حضور مردمی و تعلق خاطر آنها به این مکان در جهت تقویت جنبه‌های تفریحی، گردشگری و فرهنگی شهر استفاده کرد و عملکردی چندگانه به این فضا بخشید. بدین ترتیب هر عملکرد، عملکردی دیگر را نیز به صورت تعاملی تقویت می‌کند

بل روگذر برای خروجی باغ رضوان، با هزینه‌ای معادل ۶۰۰ میلیون تومان اشاره کرد که مراحل پایانی آن در حال انجام است.

ه- ارتقای سیمای زمین: اهتمام به ایجاد طراحی میلمان شهری مناسب در کلیه نقاط باغ رضوان از جمله مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار در سیمای مجموعه و در نقاط مختلف آن بوده است. ایجاد مکان‌های متعدد و پراکنده در سطح مجموعه برای بازی کودکان از جمله اقدامات منطقی با تیار مردم بوده است. استفاده از میلمان مناسب برای نشستن مردم و کمک به برقراری ارتباطات اجتماعی با استفاده از تجهیزات مختلف خاص فضاهای عمومی - مانند نیمکت، آلاچیق، صندلی و جزئیات آنها - نیز از جمله این اقدامات است.

استفاده از آب‌نماها، باغچه‌بندی‌های متنوع و کاربرد انواع مختلف گونه‌های گل و گیاه و استفاده از جهت‌های شیب در طراحی مسیرهای منحنی و به طور کلی خلق مناظر بدیع و جذاب از جمله روش‌هایی است که در ارتقای کیفی سیمای زمین در مجموعه باغ رضوان به کار گرفته شده است.

فضای سبز:

از ۴۰۰ هکتار مساحت باغ رضوان، ۱۸۰ هکتار آن تاکنون با وجود مشکلات فراوان - از جمله قطع آب رودخانه زاینده‌رود، خشکسالی و شوری آب - زیر پوشش فضای سبز قرار گرفته است. از این حجم ۵۰ هکتار فضای سبز با سیستم قطرهای و بقیه به صورت غرقایی آبیاری می‌شود.

در نحوه توزیع فضای سبز، هدف آرایش کل مجموعه به وسیله فضای سبز نیست بلکه در واقع ایجاد حوزهای مشخصی از فضای سبز است که تا حد مقدور در پوستگی و ارتباط با هم قرار می‌گیرند و مناظر زیبایی را به وجود می‌آورند. برای ارتقای کمی و کیفی فضای سبز مطالعات گونه‌شناسی

گیاهی، زمین‌شناسی، خاک‌شناسی و سرآورد سطح آب‌های زیرزمینی، همه و همه تأثیری بسزا داشته‌اند.

در مجموعه باغ رضوان سه گروه از گونه‌های فضای سبز، بسته به نیازهای مناظر و معماری منظر، به کار گرفته شده است:

الف - گروه سبزینه‌های مرتفع، که درختان مختلف در این گروه قرار می‌گیرند.

ب - گروه سبزینه‌های متوسط، که گل‌های ساقه‌دار و درختان کوتاه جزو این گروه به‌شمار می‌روند.

ج - گروه سبزینه‌های کوتاه، که گیاهان تپه‌ای و چمن‌ها را شامل می‌شود.

رنگ غالب در تمام گروه‌های گیاهی سبز - یا طیف‌های گوناگون - است. این رنگ برای آسان آرامش‌بخش و جذاب است و حکم زمینه‌ای را برای حضور رنگ‌های متنوع دیگر - به ویژه گل‌ها - دارد. در این مجموعه با اختلاط رنگ‌ها و گونه‌های گیاهی مدکور، بر سبکتیوهای زیبایی طراحی گردیده است.

سبزینه‌های گروه اول در برگیرنده انواع درختان است، که از جمله آنها می‌توان به ایجاد مجموعه‌هایی بسیار گسترده از درختان عمود در مجموعه اشاره کرد.

از جمله اینها، به زیرکشت بودن حدود ۱۲ جریب زمین برای زیتون کاری است که در آن تماماً از آبیاری قطرهای استفاده می‌شود و هر ساله حدود یک تن زیتون نحوه‌ی کارخانه زیتون کشی می‌دهد. درخت زیتون به لحاظ معنوی ارزشمند است و با روح خاکم بر مجموعه همخوانی دارد و در چهار فصل سال نیز سبز است. این حرکت برای اولین بار در اصفهان در چنین سطح وسیعی انجام گرفته است. از همین دست است ایجاد یک مجموعه گسترده کاری که حدود ۲۰ جریب زمین را در بر می‌گیرد و با سیستم قطرهای آبیاری می‌شود، و ایجاد مجموعه‌ای به نام توستان که در آن حدود ۱۵ جریب زمین به کاشت درختان توت اختصاص یافته است. در جای دیگر، مجموعه‌ای به نام تاکستان ایجاد شده که محلول از درختان مو است. به علاوه، از درخت آکالیپتوس نیز در سطح وسیعی استفاده گردیده است. گروه سبزینه‌های میان قد نقش بسیار مهمی در زیبایی، تقسیم‌بندی و محصور ساختن فضاهای مجموعه ایفا می‌کند. موردها و گل‌های فصل از جمله این عناصر هستند که در منظرسازی و زیباسازی سیمای مجموعه بازتنگ‌های متنوع خود در هر فصلی فضایی احساسی را ایجاد می‌کنند. سبزینه‌های کوتاه مانند انواع چمن‌ها و گیاهان تپه‌ای که پسر کشته مناسبی برای سجاوح وسیع هستند، ضمن اینکه با متن سبز خود به زیبایی محوطه کمک فراوانی کرده‌اند، با ایجاد زمینه‌های سبز وسیع مسیرهای ارتباطی را در کل مجموعه احاطه کرده و در خوانایی مجموعه پس مؤثر بوده‌اند. ضمناً مدیریت باغ رضوان با ایجاد گلخانه‌های متعدد و وسیع اقدام به تولید و پرورش انواع گونه‌های گیاهی مورد نیاز مجموعه کرده است.

تأسیسات و تجهیزات: از جمله مهم‌ترین عناصر مجموعه سازمان فضایی باغ رضوان که مربوط به برخی جنبه‌های خدماتی آن است، عبارتند از: ایجاد پنج مسجد و سرویس بهداشتی، ایجاد دو سائیل نمازخانه زنانه و مردانه و احداث محل‌های مخصوص بازی کودکان و اختصاص سرویس‌های بهداشتی برای همه حوزها و بلوک‌های قطعات در سطح مجموعه. همچنین است ایجاد دکمه‌ها و فروشگاه‌های کوچک ویژه فروش مواد غذایی در سطح مجموعه و با ایجاد چندین دکمه گل فروشی در نزدیکی ورودی، استفاده از آلاچیق‌ها، چادرزنی برای برگزاری مراسم

عکس، گرایه و نصب چادر، پرس عکس، حکاکی، تعویض سنگ و همچنین تسهیل و راهمسابی مردم در استفاده از سالن های عزاداری، مساجد نمازخانه، مکان های بازی کودکان و مبلمان فضایی لازم است.

مظاهیری، مدیر عامل سازمان، در تشریح بیشتر فعالیت های خدماتی این مجموعه به اندوه و پریشانی روحی مراجعه کنندگان به مجموعه که عزیزی را از دست داده اند، اشاره می کند و تسریع و تسهیل در خدمات رسانی به مردم و آموزش کارکنان را در بر خورد با انسان، اصلی ترین سیاستی می داند که مجموعه اداری و خدماتی سازمان باغ رضوان به اجرا گذاشته و بر آن مقید است. او به ارائه خدمات زیر به عنوان راهکارهایی برای تحقق سیاست مذکور اشاره می کند:

۱- حمایت از مراجعان بی بضاعت و خانوادگی تحت پوشش دستگاه های حمایتی، از طریق در نظر گرفتن تخفیف برای ارائه خدمات و جبران آن از طریق فعالیت های نظیر فروش گل، تهیه سنگ قیسور، فروش صیفی جات و محصولات باغی و کشاورزی و مانند اینها.

۲- به عهده گرفتن خدماتی نظیر رزرو مسجد قاری، مباح، چلپ آگهی، حمل و نقل تشییع کنندگان و سوگواران.

۳- تشکیل واحد خدمات راهنما در گورستان و طراحی شبکه های اطلاع رسانی، تسهیل دسترسی به وسایل نقلیه عمومی و احداث فروشگاه های مختلف.

مدیر عامل سازمان باغ رضوان با اشاره به فشارهای روانی زیاد و سختی وظایف کارکنان باغ رضوان، در اثر تپاها با سوگواران، که پاره های از آنها نیز به دلیل وظایفی که در گورستان دارند دارای منزلت اجتماعی مناسبی نیستند، اقدامات رفاهی را برای تقویت انگیزه کاری و کاهش سختی کار این گروه از کارکنان، بسیار مهم تلقی می کند.

خلاصه کلام:

گورستان ها در کلان شهرها معمولاً در خارج از محدوده شهر قرار می گیرند و در روزهای خاصی طی هر هفته و یا هر سال، به گونه ای اجتناب ناپذیر، حضور گسترده مردم را پذیرا می شوند این مکان به واسطه اهمیت کارکردی خود دارای نوعی تقدس و تعلق خاطر نزد مردم است. در صورت برنامه ریزی صحیح و کاربرد شیوه های صحیح توسعه فضایی در گورستان ها می توان از حضور مردمی و تعلق خاطر آنها به این مکان در جهت تقویت جنبه های تفریحی، گردشگری و فرهنگی شهر استفاده کرد و عملکردی چندگانه به این فضا بخشید. بدین ترتیب هر عملکرد، عملکردی دیگر را نیز به صورت تعاملی تقویت می کند. به عنوان مثال، بازتاب فضایی ایجاد جنبه های تفریحی و گردشگری به ایجاد مکانی برای آرامش و تسکین ماتمزدگان و عزاداران می انجامد مجموعه باغ رضوان با به کارگیری شیوه برنامه ریزی مناسب برای تعیین عملکرد مجموعه و استفاده از دیدگاه های توسعه فضایی پایدار، محیط گورستان شهر اصفهان را به محیطی جذاب و دوست داشتنی تبدیل کرده است. به گونه ای که بیش از ۶۰ درصد مراجعده های مردم به مجموعه برای گذران اوقات فراغت انجام می شود و این روند روز به روز افزایش می یابد. مقاله حاضر گوشه هایی از نحوه برنامه ریزی، توسعه فضایی و شیوه های مدیریت این گونه مجموعه ها را بیان کرده است تا به عنوان الگویی موفق در توسعه و برنامه ریزی گورستان ها مورد استفاده قرار گیرد.

مختلف یادبود و استفاده از شکل های نمادین برای ایجاد سقاخانه و شبکه های آب آشامیدنی.

اصول مدیریت، برنامه ها و چالش ها

اداره مجموعه باغ رضوان به عنوان تنها گورستان کلان شهر اصفهان، بر اساس مصوبات وزارت کشور بر عهده سازمان ویژه ای وابسته به شهرداری است.

مجموعاً فعالیت های اداره باغ رضوان به دو حوزه مالی - اداری و خدماتی تقسیم می شود. در حوزه مالی - اداری فعالیت های ستادی نظیر بایگانی، کارگزینی و رفاه حسابداری و تنظیم امور مالی انجام می شود. عملیاتی نظیر صدور فیش فروش قیسور، اجاره سالن های عزاداری و تنظیم دفاتر درآمد از جمله فعالیت های مهم این بخش به شمار می آید. لازم به ذکر است که هزینه صدور فیش فروش قبر چهل هزار تومان است.

فعالیت های بخش خدمات مستقیماً به تحقق وظایف سازمان می انجامد. این فعالیت ها به دو بخش عمومی و اجتماعی تقسیم می شوند. در بخش عمومی فعالیت هایی به ترتیب ذیل انجام می پذیرند:

- عملیات موتوری، مانند حمل و نقل جنازه تنظیم برنامه راندگان و جز آن.
- عملیات مربوط به تولید گل و گیاه، نگهداری فضای سبز و آبیاری.

- نگهداری تأسیسات و تجهیزات موجود و مدیریت خدمات زیربنایی آب، برق، گاز و تلفن.

در بخش خدماتی فعالیت های اصلی گورستان شامل تدفین و صدور جواز دفن، صدور اعلامیه و فیش ثبت احوال، اداره امور غسلخانه، ارائه اطلاعات و راهنمایی مراجعه کنندگان، تنظیم آمار و گزارش ها، ایجاد روشنایی برای انجام برخی مراسم، تهیه قاب

آموزش بهره‌وران از راه

حمید قزوینی

کارشناس ارشد مهندسی و برنامه‌ریزی حمل و نقل

آموزش عوامل انسانی به عنوان بهره‌وران از راه، نقشی مؤثر در کاهش عوارض سوء ترافیک دارد. انسان به همراه وسیله نقلیه (خودرو) و راه عوامل اصلی سامانه ترافیک را تشکیل می‌دهند. تجربیات کشورهای پیشرفته نشان می‌دهد که طراحی، اصلاح و کنترل عوامل راه و وسیله نقلیه، مسائلی پیچیده نیستند؛ اما حداکثر توفیق در کاهش تصادفات زمانی حاصل می‌گردد که ویژگی‌های عامل انسانی نیز در نظر گرفته شود. در این مقاله مباحث مربوط به آموزش عوامل انسان در سامانه ترافیک مورد بررسی قرار می‌گیرند.

مقدمه

در طی مطالعات مکرری که در دهه جاری در زمینه ایمنی ترافیک به عمل آمده، معلوم گردیده است که خطای انسان به عنوان عامل اصلی در اکثر تصادفات مطرح است. بنابراین، عوامل ایمنی در برنامه‌ریزی و طراحی حمل و نقل و ترافیک منحصر به اصول طراحی هندسی راه‌ها نیست و مستلزم نگرشی یکپارچه به سه عامل عمده سیستم ترافیک - یعنی انسان (بهره‌ور از راه) و وسیله نقلیه (خودرو) و راه (محیط راه و وسایل کنترل ترافیک) - است. (تصویر شماره ۱).

مقررات، مأموریت‌ها و دیدگاه‌ها، از این رو غالباً در مباحث ترافیک از منظر به نام سه اصل ترافیک (مثلاً 3E) نام برده می‌شود که یک رأس آن مهندسی ترافیک، رأس دیگر آموزش ترافیک و سومی هم اجرایی مقررات است. اخیراً برخی از متخصصان به علت اهمیت تشویق و کاربرد فعالیت‌های تبلیغاتی از طریق رسانه‌های عمومی، آن را از آموزش جدا ساخته و به جای مثلث 3E، مربع 4E را مطرح کرده‌اند (تصویر شماره ۲).

صدمه‌های ناشی از ترافیک

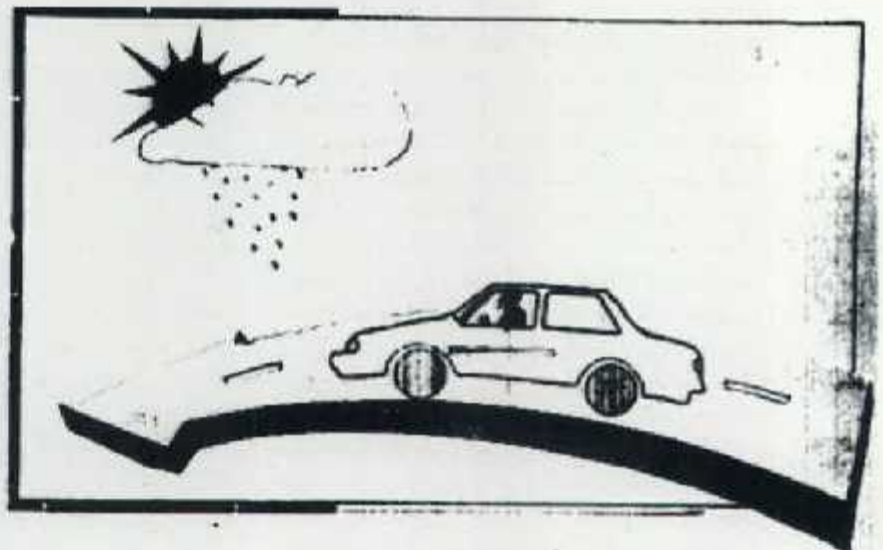
امروزه صدمه‌های ناشی از ترافیک تبدیل به یکی از علل عمده بیماری‌ها گردیده است. به طوری که در گزارش بالایی جهانی - منتشر شده در سال ۱۹۹۸ و وسیله سازمان صلیب سرخ جهانی و جمعیت‌های هلال احمر - پیش‌بینی شده است که تصادفات راه از رده نهم در سال ۱۹۹۰، به رده سوم بیماری‌ها و مرگ و میر در سال ۲۰۲۰ میلادی خواهند رسید (نمودار شماره ۳). بر اساس این پژوهش‌ها، برآورد گردیده است که تصادفات راه در دنیا سالانه در حدود ۵۰۰/۰۰۰ مرگ و میر و ۱۵ میلیون نفر مجروح دارد.

تصادفات راه علاوه بر تأثیرات سوء اجتماعی مانند درد و غم و رنج، دارای تأثیرات اقتصادی زیادی نیز هستند. هزینه برآورد شده آن برای جوامع در حال توسعه ۵۳ بیلیون دلار است که نزدیک به کل کمک‌های جهانی است.

شمول جهانی مرگ و میر و جرح بهره‌وران از راه تنها می‌تواند به وسیله سیاست‌هایی کنترل شود که علاوه بر رعایت استانداردهای طراحی راه و وسیله نقلیه، امر آموزش و اجرایی مقررات را نیز مدنظر داشته باشند. گرچه عناصر هر برنامه ایمنی می‌توانند مستقلاً ارتقا یابند ولی تأثیر آنها زمانی به حداکثر می‌رسد که به طور یکپارچه و متناسب با شرایط فیزیکی و فرهنگی و اجتماعی هر منطقه یا کشور، برنامه‌ریزی شوند.

بهره‌وران آسیب‌پذیر از راه

توزیع فراوانی جرح و مرگ میر در تصادفات شهری نشان می‌دهد که پیاده‌گان، دوچرخه‌سواران و موتورسیکلت‌سواران دارای بیشترین فراوانی صدمه نسبت به سایر گروه‌های درگیر در تصادفاتند. در بین پیاده‌گان نیز کودکان، سالمخوردگان و معلولان بیشتر در معرض خطر هستند. امروزه در سطح جهانی، آسیب‌پذیری این اقشار در محیط ترافیک توجه زیادی را به خود معطوف کرده است.

عوامل اصلی سامانه ترافیک

ایمن‌سازی ترافیک تا دهه پیش عمدتاً شامل اقداماتی از قبیل استفاده اجباری از کمربند ایمنی، پایین آوردن حداکثر سرعت مجاز، بهسازی نقاط تصادف‌خیز و ارائه طرح‌های مدیریت ترافیک و مانند اینها بوده است. این نوع اقدامات اساساً بر عوامل راه و خودرو متمرکزند و در عین حال ضروری نیز هستند؛ ولی همواره بایستی همراه با آنها عوامل انسانی در قالب آموزش و اجرایی

Enforcement اجرای مقررات	Education آموزش
Engineering مهندسی	Enforcement تعمیرات

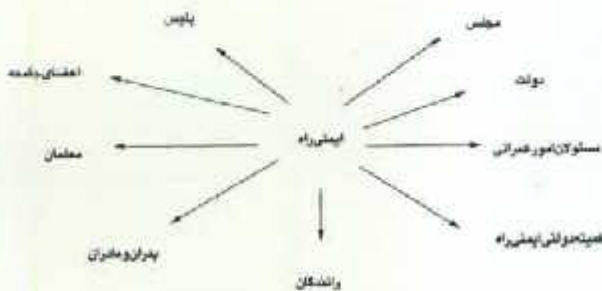
به‌طور کلی، در مناطق مسکونی، کودکان، سالخورده‌گان، بیادگان و دوچرخه‌سواران آسیب‌پذیری بیشتری دارند معلولان به لحاظ رعایت احتیاط کافی و پرهیز و رفت و آمد در ساعت لوج، کمتر از گروه‌های مذکور در معرض خطرند در زمینه ایمنی گروه‌های مختلف سنی مطالعات زیادی انجام گرفته است. براساس مطالعات «آزمایشگاه پژوهش‌های حمل و نقل» انگلستان (TRL)، تصادفات کودکان گروه سنی ۹-۵ سال در مناطق مسکونی، به اندازه ۱۵ الی ۲۰ برابر گروه سنی ۱۷-۵۹ سال است.

براساس مطالعاتی که «سازمان همکاری و توسعه اقتصادی» ملل متحد (OECD) انجام داده است، تصادفات گروه سنی زیر ۱۷ سال در مناطق مسکونی به اندازه ۹ برابر گروه سنی ۱۷-۵۹ سال بوده و تصادفات گروه سنی بالای ۶۵ سال نیز به اندازه ۲/۵ برابر گروه سنی ۱۷-۵۹ سال بوده است. در مطالعات مختلف نشان داده شده که علت بالا بودن میزان تصادفات منجر به فوت در گروه سنی بالای ۶۵ سال، تضاد بیشتر تصادفات این گروه سنی نیست؛ بلکه حقیقت این است که امکان بهبود افراد کهنسال در تصادفات کمتر از افراد جوان‌تر است.

ویژه آنها مطرح‌ریزی می‌کنند. این گروه‌ها شامل نوآموزان، سالخورده‌گان، افراد مستعد برای تصادف (یا به بیان فنی‌تر، افراد تصادف‌پذیر) و بالاخره جمعیت عمومی بهره‌وران از راه است.

نیاز به آموزش ترافیک به کودکان

آموزش ایمنی راه در مفهوم وسیع آن به معنی آموزش کودکان برای ایمن شدن آنها در محیط ترافیک است. برای این منظور لازم است که کودکان را نهادهایی راهنمایی کنند و دستورالعمل بدهند که چگونه خود را برای مقابله با خطرهای احتمالی موجود در محیط راه آماده سازند. با وجود این، گروه‌های مختلف مردم مسئول اند که از تصادفات جلوگیری کنند (نمودار شماره ۴).

نمودار شماره ۴ - مشارکت تمام گروه‌های مردم در ایمنی راه

همه‌سأ در هر کشوری که زندگی می‌کنیم، اعم از اینکه کودک یا بالغ باشیم، متأثر از محیط ترافیک و راه هستیم. اما واقعیت این است که کودکان بیشتر وقت خود را چونان بیادگان صرفه می‌کنند که بهره‌وران بسیار آسیب‌پذیر (از راه) به شمار می‌روند. بنابراین می‌بایست با آموزش ایمنی راه، بهبود رفتار راننده و اقدامات خوب مهندسی، این واقعیت را روندی وارونه بخشید کودکان ماهیثاً از روی انگیزه آبی و بدون تذکر قبلی عمل می‌کنند و اعتمادپذیر نیستند. برای آنها مشکل است که توجه خود را همزمان به دو فعالیت معطوف سازند. آنها معمولاً چنان در بازی فرو می‌روند که قادر به درک وضعیت‌های زندگی واقعی نیستند. مطالعات گوناگونی که درباره کودکان انجام شده، نکات زیر را مورد تأیید قرار داده‌اند:

- قدرت ادراک، تمرکز، توجه، حافظه و کنترل فیزیکی و احساسی کودکان ضعیف است.
- دانش و فهم کودکان درباره ترافیک اندک است.
- کودکان دارای الگوهای رفتاری ضعیفی در محیط ترافیک هستند.

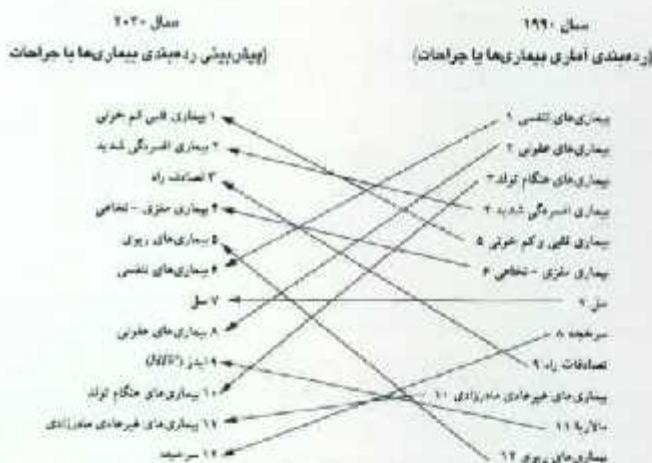
ویژگی‌های مذکور برای تمام کودکان اعم از اینکه در کشورهای پیشرفته زندگی کنند یا در کشورهای در حال توسعه، صادق است.

فرایند آموزش ترافیک

تا به حال مدل‌های متعددی برای توصیف اجزای آموزش ترافیک شکل گرفته است، ولی معمولاً فرایند آموزش ایمنی راه را می‌توان در سه جزء خلاصه کرد (نمودار شماره ۵):

الف - ساختار محتوای آموزشی؛

نمودار شماره ۳ - رده‌بندی بیماری‌ها یا جراحات در جهان (وضع موجود و پیش‌بینی)

رفتار بهره‌وران از راه

در زمان حاضر، کشورهای مختلف بنا بر توجیه سازمان بهداشت جهانی در سیاست ایمنی راه تجدید نظر کرده و برای علوم رفتاری حداقل به همان اندازه علوم مربوطه به راه و وسیله نقلیه اهمیت قائل شده‌اند. با توجه به آسیب‌پذیری کودکان و سالخورده‌گان در مناطق مسکونی، به ویژه در قالب عابران پیاده و دوچرخه‌سواران، اهمیت نقش آموزش ایمنی ترافیک به کودکان بیشتر از پیش نمایان می‌گردد.

آموزش ایمنی راه با تأییداتی که بر روی بهره‌وران از راه می‌گذارد، بالقوه موجب می‌شود که احتمال خطاهای انسان کاهش یابد. این تأثیرات شامل تغییر در ادراک، شناخت، مشق، مهارت و رفتار انسان است.

آموزش ایمنی راه و ترافیک زمینه وسیعی از فعالیت‌های گوناگون را در برمی‌گیرد که دامنه آن از آموزش‌های فردی تا جمعی است.

برای مثال، آموزش فردی می‌تواند شامل مهارت‌های مربوط به عبور از عرض راه باشد و آموزش جمعی نیز شامل کاربرد برنامه‌های تبلیغاتی بر روی گروه‌های هدف، گروه‌های هدف، گروه‌هایی هستند که برنامه‌های آموزشی را

عوامل ایمنی در برنامه‌ریزی و طراحی حمل و نقل و ترافیک منحصر به اصول طراحی هندسی راه‌ها نیست و مستلزم نگرشی یکپارچه به سه عامل عمده سیستم ترافیک - یعنی انسان، خودرو و راه - است

ب- نحوه ارائه محتوای آموزشی به آموزش گیرنده؛
ج- ارزیابی نتایج آموزش.

این فرایند به منظور رسیدن به اهداف آموزش برنامه‌ریزی می‌شود و به همین خاطر ابتدای بیست اهداف آموزشی را تدوین کرد. نکته‌ای که در تدوین هدف‌های آموزشی باید مورد توجه قرار گیرد، سطح رشد گروه‌های هدف - به ویژه کودکان - است. برای مثال، در مورد عبور کودکان کمتر از ۷ ساله از عرض راه بایستی این نکته را در نظر داشت که این گروه هنوز در سنی نیستند که استعداد سنجش سرعت یا فاصله وسایل نقلیه مخالف را داشته باشند؛ لذا معنی ندارد که یک هدف آموزشی نظری تدوین گردد که این کودکان یادگیرند چگونه برای عبور از عرض راه این محاسبات را مدنظر قرار دهند.

برای دستیابی به اهداف آموزشی لازم است به شکل‌دهی محتوای آموزشی پرداخته شود. در طراحی ساختار محتوای آموزشی بعضی از جنبه‌ها مانند مهارت‌ها (مثلاً در دو چرخه

شکل ۱: ساختار محتوای آموزشی

۴- روش آموزش

شکل ۲: روش‌های آموزش ترافیک

نکات عمده در آموزش ترافیک

پنج نکته مهم و عمده در آموزش ایمنی راه (موسوم به پنج P) می‌تواند به شکل زیر خلاصه گردد:

I - پیش از دبستان (۱): آموزش بایستی از دوره پیش از دبستان شروع شود. زیرا اکثر بخشی آموزش‌ها به طور وسیعی به تجمع یادگیری و تجربیات بستگی دارد؛ از این رو آموزش پیش از راه رفتن کودک شروع می‌شود و هیچ‌گاه پایان نمی‌پذیرد.

II - تجربی (۲): آموزش باید به صورت تجربی باشد. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که در وضعیت کلاس درس صرفاً دانش کودکان از تقاضای بایند ولی این امر تأثیر چندانی بر روی رفتار کودکان در راه‌ها ندارد.

III - اصول رشد (۳): آموزش باید مطابق با اصول رشد کودکان باشد. برای مثال، یک کودک بر عرشال نمی‌تواند خود را در وضعیت مربوط به کودکان بزرگ‌تر از خود قرار دهد، چون تصور اینکه آیا راننده می‌تواند او را ببیند یا نه برایش دشوار است.

IV - ارائه بنایی (۴): آموزش باید به صورت پیوسته ارائه گردد. معلوم گردیده است که کودکان پس از کسب مقیاری آموزش بلافاصله آمین ترحی شوند ولی چند ماه بعد ایمنی آنها کمتر می‌شود. این نکته به خوبی نشان دهنده اهمیت آموزش در تکرار و استمرار است.

V - جایگاه خاص (۵): آموزش باید دارای جایگاه خاصی در برنامه مدرسه باشد. به بیان دیگر، آموزش ترافیک باید جایگاه مناسب خود را در جدول کلاس‌های درس به دست آورد. برای رسیدن به این مقصود لازم است که دو خصوص موارد زیر تصمیم‌گیری به عمل آید:

● آیا آموزش ایمنی ترافیک به صورت درسی مستقل ارائه شود؟

● آیا آموزش ایمنی ترافیک جزئی از درسی دیگر - مانند بهداشت، تعلیمات اجتماعی یا ادبیات - باشد؟

● آیا آموزش ایمنی ترافیک بایستی در تعدادی از دروس مدرسه همچون ریاضیات، علوم، انگلیسی و تعلیمات اجتماعی، به مانند آنچه که در نمودار شماره ۷ نشان داده شده است، ادغام شود.

● آیا آموزش ایمنی ترافیک باید در خارج از دوره آموزش رسمی مدارس و فوق برنامه باشد؟

به هر حال مهم‌ترین نکته آن است که آموزش ترافیک در جدول زمانی مدرسه جایگاهی خاص داشته و تعریف شده باشد.

هدف‌های آموزش ترافیک

همان‌طور که در بخش فرایند آموزش ترافیک ذکر گردید، هدف‌های آموزش ایمنی ترافیک برای مراحل مختلف رشد کودکان متفاوت است.

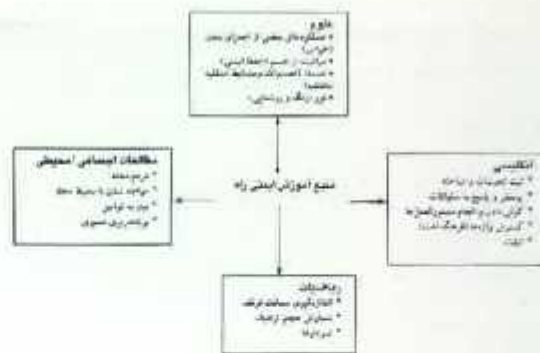
مطالعه تیزهای کودکان حاکی از آن است که تکامل کودکان از مرحله «حفاظت تمام» شروع می‌شود و تا مرحله «استقلال تمام» ادامه می‌یابد. حرکت تکاملی کودکان را می‌توان در چهار مرحله به شرح زیر تقسیم‌بندی کرد. در حقیقت، آموزش کودکان برای دستیابی به این هدف‌ها انجام می‌گیرد:

مرحله یکم (۱-۴ ساله): این مرحله در واقع مرحله حفاظت کامل، نظارت و تربیت است و لذا کودکان در این مرحله بایستی در تمامی مواقع همراهی شوند. مراقبان کودکان دارای فرصت‌هایی بیشتر از هر کس دیگری برای این کار هستند. در این مرحله، حتی اگر کودک خیلی کوچک هم باشد باز با مفاهیم

سواری) برای کودکان و بعضی از جنبه‌ها مانند منش‌ها (مثلاً رعایت حق تقدم در تقاطع‌ها) برای نوجوانان مهم‌تر از سایر گروه‌هاست.

درباره جزء دوم فرایند آموزش، یعنی نحوه ارائه محتوای آموزش به آموزش گیرنده، به نظر می‌رسد آموزش مستقیم رفتار ترافیکی (مانند رفتار صحیح عبور از عرض راه یا تقاطع) مؤثرترین روش است (نحوه شماره ۶) - مگر اینکه آن رفتار خاص خیلی پیچیده باشد. در صورت پیچیده بودن رفتار (مانند عبور از عرض راه از کنار خودروهایی پارک شده)، استفاده از رسانه‌های دیداری و شنیداری به ویژه فیلم و ویدئو می‌تواند تأثیرات آموزشی را بالا ببرد.

نکته دیگری که در مورد ارائه محتوای آموزش درخور توجه می‌نماید، این است که گرچه کوشش‌های زیادی برای تقلید وضعیت واقعی ترافیک به صورت همانندسازی (پارک‌های ترافیک) به عمل آمده است ولی رفتار بهره‌وران از راه عمدتاً در تعامل با محیط ترافیک متأثر می‌شود. استثنای اصلی در این مورد شامل گروه‌های ویژه بهره‌وران از راه مانند کودکان معلول است که برای آنها شرایط ترافیک طبیعی ممکن است از نظر شروع امر آموزش، خیلی پیچیده باشد.

شماره چهارم - ۳ - نمونه محتوای بررسی مجموع آموزش ایمنی راه در مدارس (برای مجله شماره ۱۱۸)

شماره چهارم - ۴ - نمونه محتوای آموزش ایمنی راه

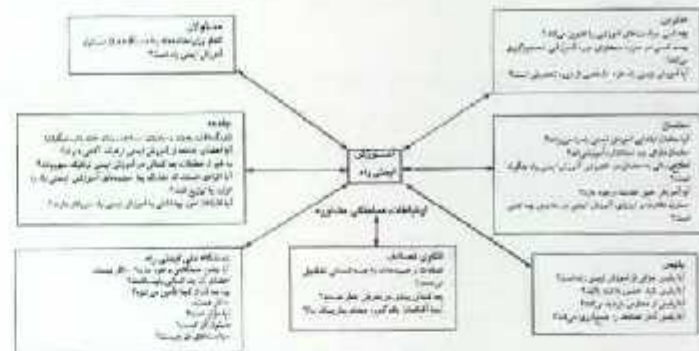
در مباحث ترافیک از مثلثی به نام سه اصل ترافیک (مثلث 3E) نام برده می شود که یک راس ترافیک و مهندسی ترافیک، راس دیگر آموزش ترافیک و سومی هم اجرای مقررات است

استعدادهای کودکان مختلف بسیار متفاوت است - به ویژه اگر پیچیدگی های محیطی نیز در نظر گرفته شود. در این مرحله کودکان باید بیاموزند که چگونه از عرض راه عبور کنند، محل های ایمن را برای بازی شناسایی کنند، چراغ های راهنمایی، تابلو های راه، خط کشی راه و چراغ های راهنمای خودروها را بشناسند و بفهمند، خودروها را بشناسند و درباره سرعت های مختلف فکر کنند و از اهمیت برنامه ریزی برای تعیین مسیر ایمن جدید برای هدیره (در صورت تغییر محل مدرسه) آگاه باشند.

مرحله چهارم (۱۶-۱۲ ساله): زندگی در این مرحله به سمت افزایش استقلال و مسئولیت پذیری پیش می رود. آموزش به دست آمده در طی این سال ها باید از اعضای خانواده و دوستان فراتر رود. توجواتان در این مرحله باید بیاموزند که چگونه به طور ایمن به مدرسه بروند و به خانه مراجعت کنند. عوامل بروز تصادفات را بشناسند و نحوه کاهش خطر (شامل رفتار استفاده کننده از راه) را بدانند، آگاهی خود را از این نامه راهنمایی و رانندگی کشور بیشتر کنند، وسایل نقلیه را مشاهده کنند و بشناسند و با سرعت ها و فواصل آنها نیز به صورت عمیق تر از قبل آشنا شوند.

محیط ترافیک آشنا می شود. در ابتدا کودک هیچ گونه درکی از کلمات ندارد، ولی این فرایند به آنها اجازه می دهد که اشیاء را بشناسند و نام ببرند و به تدریج برای خود فرهنگ لغت ایمنی راه بسازند چون کودکان مقلد خوبی هستند، برای مراقبان مهم است که یک مثال خوب درست کنند و رفتار ایمن کودک را در راه به نمایش بگذارند. در این مرحله کودکان باید بیاموزند که در خیابان دست همراه خود را بگیرند؛ بدانند که راه و محیط ترافیک دارای خطر هایی است؛ بدانند که سوار هر برای وسایل نقلیه و پیاده رو برای افراد است؛ در محل های ایمن - که بزرگسالان تعیین می کنند - به بازی بپردازند؛ بدانند که بیش از عبور از عرض خیابان باید در لبه راه بایستند؛ و جهت حرکت ترافیک را با گوش و چشم بشناسند.

مرحله دوم (۷-۵ ساله): در این مرحله هنوز بر روی نظارت و

شماره چهارم - ۵ - نمونه محتوای آموزش ایمنی راه (برای مجله شماره ۱۱۸)

حفاظت تأکید می شود. اما با راهنمایی معلمان و مراقبان یادگیری عملی در محیط راه واقعی پس از انجام تمرینات مؤثر، توصیه می شود. در این مرحله کودکان باید بیاموزند که همیشه بزرگتری همراهشان باشند، بدانند که کجا برای بازی ایمن است، بدانند بیش از طی عرض خیابان چگونه توقف کنند، به اطراف نگاه کنند و گوش بسیارند و سپس در موقع مناسب به طور مستقیم از عرض خیابان عبور کنند، بدانند که چگونه به طور ایمن به مدرسه بروند و به خانه برگردند (با همراه)، خطر های وسایل نقلیه پارک شده در کنار خیابان را بشناسند و بدانند که قوانین برای رفتار یادگان و سواره ها وضع شده است.

مرحله سوم (۱۱-۸ ساله): در این مرحله کودکان با ایستگی قادر به ارائه تمرینات خوب باشند، اما هنوز تحت راهنمایی و نظارت بزرگ ترها هستند آنها می بایست در کار های شان مستقل تر و مسئولیت پذیر تر باشند، باید به خاطر داشت که

- توصیه به وزیر
- تدابیر برای نمایندگان نظام
- تعیین سوره دوره آموزش
- تدوین راهبردهای تربیت معلم
- تأسیس کمیته‌های ایمنی راه منطقه‌ای
- طرح ریزی برنامه ملی ایمنی راه برای پنج سال بعدی

- هدف‌ها
- روش‌ها
- محتوا

شماره ۱۰ - وظایف کمیته آموزش ایمنی راه

ارزیابی برنامه‌های آموزشی

زمانی طولانی نشان می‌دهند. در این زمینه، هر چه روش‌های جمع‌آوری داده‌های تصادفات قابل اعتمادتر و شرح جزئیات آن بیشتر باشد، ارزیابی نتایج آموزش ساده‌تر خواهد شد.

سازمان دهی آموزش ترافیک

برای اینکه پیشگیری از جراحات و تصادفات بتواند در سطح وسیع ملی انجام پذیرد، باید ایمنی راه به عنوان هدفی ملی و با ساختارهای مدیریتی کارآمد طرح‌ریزی شود. برای رسیدن به این هدف، برداشتن گام‌های زیر در امر آموزش ایمنی راه و ترافیک ضروری است.

- گام یک - گردآوری اطلاعات،
- گام دو - ایجاد کمیته دولتی آموزش ترافیک،
- گام سه - سیاست‌گذاری و تدوین ساختار ارتباطات،
- گام چهار - اجرای سیاست‌ها،
- گام پنج - نظارت و ارزیابی.

ارائه مدل سازمانی برای ساختار آموزش ترافیک در هر کشوری با توجه به گردآوری اطلاعات و ویژگی‌های آموزشی در آن کشور انجام می‌شود

برای انجام کارهای پیش گفته، به مشاوره و هماهنگی ارتباطات در تمام سطوح کشوری نیاز است (شماره ۸، این فرایند همچنین نیاز به قدری هماهنگی کننده دارد که وی را یکی از وزارتخانه‌های مسئول ایمنی کودکان (نظیر آموزش و پرورش، بهداشت، کشور و سواره و ترابری) منصوب می‌کنند. این فرد هماهنگ کننده برای جواب دادن به پرسش‌هایی که در شماره ۸ ارائه شده، نیاز به تدوین مدلی سازمانی دارد که نمونه‌ای از آن در نمودار شماره ۹ آورده شده است.

بدیهی است ارائه مدل سازمانی برای ساختار آموزش ترافیک در هر کشوری با توجه به گردآوری اطلاعات و ویژگی‌های آموزشی در آن کشور انجام می‌شود.

به هر حال، برنامه کار کمیته آموزش ایمنی راه (مرکب از تعداد تقریبی ۱۲ الی ۲۰ نفر از متخصصان دستگاه‌هایی مانند آموزش و پرورش، پلیس، بهداشت، کشور، راه و ترابری) می‌تواند به طور نمونه به صورت نمودار شماره ۱۰ انجام گیرد.

تصمیم‌گیری در خصوص سیاست‌های آموزش ایمنی راه را اعضای همین کمیته انجام می‌دهند. جزئیات، محتوای آموزش را نیز متخصصان دوره‌های آموزشی، بر مبنای هدف‌های مورد انتظار برای آموزش کودکان، می‌نویسند.

از مراحل مهم فرایند آموزش ترافیک، ارزیابی تأثیرات برنامه‌های آموزشی است و در حدود ۲۰٪ بوده این برنامه‌ها نیز به این کار اختصاص می‌یابد. ارزیابی تأثیر فعالیت‌های مختلف آموزش ترافیک کار بسیار پیچیده‌ای است. مفاهیم متعددی که کارشناسان ارزیابی مطرح کرده‌اند، باعث گردیده که اتفاق نظر در روش شناسی وجود نداشته باشد. گزارش که «سازمان همکاری‌ها و توسعه اقتصادی» ملل متحد در سال ۱۹۸۶ منتشر ساخت تا حدود زیادی از این تشنگت آرا کاسته است.

در گزارش سازمان ملل متحد دو نوع روش برای ارزیابی آمده است:

«ارزیابی فرایند» و «ارزیابی تولید»: ارزیابی فرایند شامل سؤالاتی از این دست است: آیا دانش آموزان مفاهیم به کار برده شده در جزوه آموزشی را فهمیده‌اند؟ آیا بدون و مادران تفهیم شده‌اند؟ آیا دوره آموزشی وقت زیادی را می‌گیرد؟ و مانند اینها. در

برای پیشگیری از جراحات و تصادفات در سطح وسیع ملی، باید ایمنی راه به عنوان هدفی ملی و با ساختارهای مدیریتی کارآمد طرح‌ریزی شود

نتیجه این گونه ارزیابی هیچ‌گاه نمی‌تواند به عنوان شاخصی برای تأثیرات آموزش به کار رود، چون احتمال دارد که خیلی از برنامه‌ها جالب و در کاربرد نیز موفق باشند ولی هیچ کدام از آنها موجب بهبود رفتار ترافیکی یا ایمنی دانش آموزان نگردد.

ارزیابی تولید، در واقع ارزیابی نتایج به دست آمده از آموزش در نيل به هدف‌های آموزشی است؛ لذا در ارزیابی تولید به سؤالاتی از این دست پاسخ داده می‌شود:

آیا برنامه‌های آموزشی باعث تغییرات رفتاری در جهت مورد نظر شده است یا خیر؟

آیا دانش آموزان پس از اجرای برنامه‌ها دارای آگاهی بیشتر، مهارت‌های بهتر، و منش‌های مثبت‌تر شده‌اند؟ و جز اینها، با وجود این، گرچه پیشرفت آگاهی‌ها و مهارت‌ها نقطه شروع خوبی است ولی چنانچه تغییری در رفتار مشاهده نگردد، بی‌نتیجه است.

متأسفانه بایستی اذعان کرد که ارزیابی رفتار ترافیکی از بُعد روش‌شناسی مشکل است و به ندرت انجام می‌شود. برای مثال، معلوم شده است روش‌هایی، که برای ارزیابی طرح‌های بهسازی شبکه راه‌ها (مانند روش «تصادف بالقوه» (۱) یا روش «مشاهدات سایت» (۲) به کار می‌روند در اینجا فایده چندانی ندارند. به هر حال، آموزش ترافیک تأثیرات خود را بر روی بهره‌وران از راه در دوره‌های

منبع:

- 1- Rothengatter J. A; Current Issues in Road User Research, the Netherlands, 1987.
- 2- TRRL, Road Safety Education in Developing Countries, Transportation Research Laboratory, UK, 1997.
- 3- RTL, Towards Safer Roads in Developing Countries, Transportation Research Laboratory, UK, 1994.

پانویس:

- 1- Pre-School
- 2- Practical
- 3- Principles
- 4- Presented
- 5- Place
- 6- Conflict
- 7- Site Observation

مواضع حکومت‌های محلی در اجلاس جهانی توسعه پایدار (ژوهانسبورگ)

«اقدام محلی جهان را به حرکت می‌اندازد» Local Action Moves The World

پیش‌نویس
اسماعیل صالحی

تحقق توسعه پایدار: طرح‌های پیشنهادی
حکومت‌های محلی

بر اساس نتایج نشست ژوهانسبورگ حکومت‌های محلی (Local governments) و رهبران مدنی (Civic leaders) باید متعهد گردند که نقشی سازنده، هدفمند و مؤثر را در جهت ایجاد جوامع و شهرهای پایدار بر عهده بگیرند. تاکنون حرکت‌های عمده و پر اهمیتی برای پایداری در سطح ملی انجام شده است و برخی از دولت‌های محلی در جهت اهدافی که در موافقت‌نامه عمومی ریو، بیانیه اجلاس هزاره و دستور کار ۲۱ و کنفرانس هاینات بر آن تأکید شده است، کاملاً برداشته‌اند.

شناخت و بهره‌برداری از این استعداد و پتانسیل عظیم برای سرعت بخشیدن به توسعه پایدار شهری اهمیت حیاتی دارد. نتایج نشست ژوهانسبورگ نشان از اهمیت موارد زیر دارد: الف) شایستگی حکومت‌های محلی در ایجاد جوامع پایدار ب) اهمیت توسعه پایدار از منظر شهری و وابستگی متقابل مناطق شهری و روستایی ج) نقش دولت‌های محلی برای مشارکت جویی در تحقق

همان‌طور که در بخش نخست اجلاس ژوهانسبورگ در شماره قبل ماهنامه «شهرداریها» مطرح شد، اجلاس جهانی توسعه پایدار در شهر ژوهانسبورگ، از تاریخ ۱۲۶ اوت سال ۲۰۰۲ به مدت ده روز، در افریقای جنوبی با حضور سران و مسئولان سازمان‌های دولتی و غیردولتی کلیه کشورهای جهان برگزار گردید.

در گزارش بخش نخست با طرح شعار «جهانی بیندیشیم، محلی عمل کنیم» اشاراتی کلی نسبت به برخی از مواضع مهم جهانی و بلوک‌های مذاکراتی، گروه‌های شرکت‌کننده و دستاوردهای کلی آن مطرح گردید. همچنین عنوان شد که مسئولان محلی (Local Authorities) به عنوان یکی از گروه‌های عمده (Major groups) هشت‌گانه (زنان، بومیان، سازمان‌های غیردولتی، اتحادیه‌های تجاری، حکمرانان محلی، صاحبان صنایع، جوامع فنی و علمی، کشاورزان و جوانان) به ارائه دیدگاه‌ها و طرح مواضع پرداختند.

مواضع گروه‌های عمده - از جمله حکمرانان محلی - از قبل تعیین شده بود و این مواضع، به ویژه طی جلساتی که در ۲۷ مه تا ۷ ژوئن سال ۲۰۰۲ در پالی اندونزی صورت گرفته بود، به وسیله ICLEI (۱) (شورای بین‌المللی فعالیت‌های حکومت‌های محلی) جمع‌بندی و تنظیم گردیده بود. این ارگان، نشست اختصاصی را در ۲۷ تا ۳۰ اوت، همزمان با برگزاری اجلاس جهانی ژوهانسبورگ، با عنوان «اقدام محلی جهان را به حرکت می‌اندازد» در همان محل برگزار کرد. اجلاس در تیب داده بود تا مواضع مذکور را مطرح سازد.

لازم به ذکر است که ICLEI از مؤسسات زیست‌محیطی بین‌المللی است که در حوزه وظایف حکومت‌های محلی (از جمله شهرداری‌ها) برای حمایت از حرکت‌های جهانی حکومت‌های محلی و تحقق اهداف توسعه پایدار آنها و نیز انعکاس بین‌المللی آنها، فعالیت می‌کند. در زمان حاضر بیش از ۳۵۰ شهیر عضو این مجمع‌اند و این شهرها - و صدها حکومت محلی دیگر - در چارچوب ICLEI در زمینه فعالیت‌های بین‌المللی و اجرای پروژه‌های منطقه‌ای - به ویژه در زمینه توسعه پایدار - با یکدیگر همکاری دارند.

لذا با توجه به اهمیت و نقش حکومت‌های محلی و شهرداری‌ها در ایجاد زمینه‌های لازم برای توسعه پایدار، و نیز با توجه به لزوم آشنایی شهرداران با مواضع جهانی این مجمع در اجلاس جهانی توسعه پایدار، در این بخش از گزارش به طرح مواضع حکومت‌های محلی در اجلاس ژوهانسبورگ پرداخته می‌شود.

لازم به ذکر است از وجد عرب که در تهیه بخشی از این گزارش همکاری نموده است قدردانی می‌شود.

توسعه پایدار

د) اهمیت همکاری متقابل میان دولت‌های ملی، مؤسسات بین‌المللی و انجمن‌های مدنی
ه) ایجاد فرصت‌هایی برای بهبود اقدامات و وظایف گسترده و متنوع حکومت‌های محلی

اولویت‌های آینده و پیشنهاد‌های اجرایی

۱- طرز اداره امور:

حکومت‌های محلی برای تحقق توسعه پایدار و تقویت حاکمیت مطلوب محلی باید از روش‌هایی که ذکر آنها در پی می‌آید استفاده کنند:

الف) همان‌گونه که در دستور کار حایثیات بر آن تأکید شده است، با تقویت مدیران محلی و تفویض اختیار بیشتر، نقش آنها در توسعه سکونتگاه‌های انسانی پایدار محلی (**Local sustainable human settlements**) پررنگ می‌شود. این امر از طریق تمرکززدایی و افزایش مشارکت‌های محلی در چارچوب قانون و سیاست‌های هر کشور امکان‌پذیر است. ب) با مشارکت و همکاری مدیران محلی و منطقه‌های می‌بایست راهبردهای عملی برای توسعه پایدار و اجرای تعهدات بین‌المللی تدوین شود. در این صورت نتایجی فراتر از دستاوردهای توسعه پایدار در دهه گذشته حاصل خواهد شد.

ج) با جلب حمایت‌های ملی و بین‌المللی از مدیران محلی امکانی بهتر برای اجرای برنامه‌های توسعه روزافزون امکانات شهرها و توسعه پایدار فراهم خواهد آمد.

۲- ریشه کنی فقر

از جمله اقداماتی که در این نشست برای محو و نابودی فقر بر آنها تأکید شده، عبارتند از:

الف) به استناد بیانیه مجمع عمومی هزاره (**General Assembly's Millennium Declaration**)

اهداف توسعه بین‌المللی تنها از طریق ارتقای سطح دانش و آگاهی حکومت‌های محلی در این زمینه امکان‌پذیر است. این امر از طریق حمایت از فعالیت‌های سازمان‌یافته شهرها و شهرک‌ها در سطح جهانی با مشارکت مؤسسات ویژه سازمان ملل تقویت می‌شود.

ب) شناخت نیازهای شهری و روستایی به کمک تدوین استراتژی‌های منسجم توسعه ملی، به تقویت قابلیت‌ها و مهارت‌ها

و منابع در جوامع می‌انجامد.

ج) حمایت از روند دائمی برنامه‌ریزی مشارکتی در سطح محلی و تقویت تشکلهای مردمی (دستور کار ۲۱) فرصتی را برای پرداختن به مسائل و مشکلات فقرا، زنان و دیگر گروه‌های حاشیه‌ای و اقلیت در جامعه مهیا می‌کند.

این امر همچنین موجب می‌شود با تشویق تولید و اقتصاد خودکفایی محلی، فرصتی برای بازاریابی محصولات و خدمات محلی فراهم آید و برای تشکلهای مردمی نیز شغل ایجاد گردد.

۳- ظرفیت‌سازی (Capacity Building)

الف) ایجاد ظرفیت‌های جدید در حکومت‌های محلی و تحقق توسعه پایدار تنها از طریق هدایت برنامه‌های حمایت‌های بین‌المللی و اتخاذ رویه مشارکتی و اجرای سیاست گفت و گو بین حکومت‌های محلی و اندک‌اندگان کمک‌ها امکان‌پذیر است.

ب) ضروری است حکومت‌های ملی به منظور تقویت امکانات، مهارت‌ها و منابع، به همکاری با حکومت‌های محلی بپردازند.

ج) توسعه و همکاری متقابل بین‌المللی - شهری و شهر به شهر - ابزار مؤثری در تبادل تجربه، یادگیری و ایجاد ظرفیت به شمار می‌رود.

۴- راهبردهای جهانی برای آینده

با توجه به بررسی علل عدم موفقیت حکومت‌های محلی در دهه گذشته و موانع توسعه پایدار، از جمله استراتژی‌های مهمی که به منظور تسریع توسعه پایدار در این زمینه می‌توان بر آنها تأکید کرد، عبارتند از:

الف) تقویت حکومت محلی

ب) تقویت همکاری حکومت‌های محلی با یکدیگر

ج) ترویج همکاری و همبستگی بین‌المللی

د) ایجاد فرهنگ مصرف معقول منابع

ه) تسریع جریان حرکت شهرها در گذار به توسعه پایدار.

در اجلاس ژوهانسبورگ بیانیه حکومت‌های محلی مورد بررسی و توافق مدیران محلی قرار گرفت.

این بیانیه که بر اساس پنج استراتژی پیش گفته تنظیم شده است، مسائلی را همچون تعهدات حکومت‌های محلی و درخواست از انجمن‌های بین‌المللی شهرها، سازمان ملل، جامعه جهانی، مدیران محلی و حکومت‌های محلی مطرح می‌کند.

طریق اجرای برنامه‌های بین‌المللی و همچنین مدیریت آب در سطح ملی و محلی، می‌توان از الودگی و انبساط آن جلوگیری کرد.

د-د) الگوهای پایدار تولید و مصرف

این بخش بر لزوم برنامه‌های اجرایی که زمینه‌های استقرار خدمات عمومی پایدار را فراهم می‌آورد تأکید می‌کند و اصولی همچون کیفیت کالا و خدمات، هزینه‌ها، پراوری و پایداری و آثار مترتب بر چرخه تولید را مدنظر قرار می‌دهد. به این ترتیب، با ایجاد ساز و کارهایی برای ارائه خدمات عمومی در سطح ملی، فرایند تقاضای عمومی مؤثرتر خواهد شد و محصولات عرضه شده به محصولات پایدار تبدیل می‌شوند.

د-ه) مدیریت پیشگیری از بلایای طبیعی

یکی از قابلیت‌های مدیریت محلی، ایجاد شهرهای انعطاف‌پذیر در برابر بلایای طبیعی است که این امر از طریق گسترش برنامه‌های آموزشی در شهرناری‌ها تحقق می‌یابد. یکی از جلوه‌های این نوع مدیریت تجزیه و تحلیل و مدیریت ریسک در شهرهاست. شناخت میزان ریسک‌پذیری ساختمان‌ها و زیرساخت‌ها و کاهش آسیب‌پذیری آنها، شاخصی از انعطاف‌پذیری محیط زندگی و مدیریت ریسک به شمار می‌رود.

نمایندگان گروه حکمرانان محلی در اجلاس جهانی توسعه پایدار مواضع مذکور را مطرح ساختند. هم‌اینان تلاش زیادی را نیز به عمل آوردند تا مقامات سیاسی و سازمان‌های بین‌المللی به نقش حکومت‌های محلی در تحقق اهداف توسعه پایدار توجه کنند. بدین ترتیب در متن نهایی اجلاس جهانی توسعه پایدار در نزدیک به پنجاه بند (از میان حدود ۱۶۰ پاراگراف مصوب اجلاس) مستقیماً نقش شهرها و حکومت‌های محلی مورد تأکید قرار گرفته است.

لذا در فرستی دیگر، از طریق ماهنامه «شهردارها» رئیس مطالب و مفاد این پاراگراف‌ها ارائه خواهد شد و مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

۵- مشارکت در سطح ملی، محلی و بین‌المللی

حکومت‌های محلی باید سیاست‌هایی را پیشه کنند که منجر به تسهیل مشارکت سرمایه‌گذاران محلی شود.

۶- اقدامات پیشنهادی

الف) سهم ساختن حکومت‌های محلی در اجرای راهبردهای ملی توسعه پایدار.

ب) حکومت‌های محلی از طریق تقویت و تسوییح نوآوری‌هایی چون ایجاد کمیته‌مشورتی در حکومت‌ها یا قدرت‌های محلی نقش‌های ویژه‌ای را - همچون دولت‌ها - در سازمان‌ها ایفا کنند.

ج) به منظور ایجاد جوامع سالم، پایدار و انعطاف‌پذیر باید فعالیت‌های بین‌المللی حکومت‌های محلی و ایالتی به رسمیت شناخته شود و ساز و کارهای مؤثری برای اجرای تعهدات بین‌المللی و حفاظت از دستاوردهای مشترک جهانی تعریف شود. د) اجرای دستور کار محلی ۲۱ و بنیان نهادن استراتژی‌های ملی در ایجاد و گسترش برنامه‌ریزی مشارکتی و توسعه پایدار در سطح محلی. این امر از طریق ساز و کارهای اجرایی همچون بودجه‌بندی سالانه شهرداری و مراحل قانونی برنامه‌ریزی امکان‌پذیر است.

د-الف) دستور کار محلی ۲۱

توسعه استراتژی‌های معین برای حمایت گسترده از روند تهیه دستور کار محلی ۲۱ از جمله راهبردهایی است که پیش از این ۶۰۰۰ حکومت محلی به آن متعهد شده‌اند. براساس این دستور کار، ارائه معیارهایی برای سرمایه‌گذاری و تعیین اهداف اجرایی در پروژه‌ها باید مدنظر قرار گیرد.

د-ب) حفاظت از آب و هوا

حمایت از اقدامات حکومت محلی در کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای و افزایش بازدهی انرژی‌های مصرفی در شهرها امری است که در قرارداد کیوتو مورد توافق حکومت‌های ملی قرار گرفته است. این قرارداد با گسترش فعالیت‌های بین‌المللی شهرها به حفاظت از آب و هوا کمک خواهد کرد.

د-ج) الگوی مصرف پایدار آب

از دیگر شاخص‌های حمایت از فعالیت دولت‌های محلی، حرکت به سوی مدیریت منسجم منابع آب است. به این ترتیب از

پانزدهم
1۰ International Council for Local
Environmental Initiatives

درخواست راهنمایی

محمدرحیم اخوت

مفاهیم نو پدید و طرح آن همواره باید گمانی‌ها و چالش‌های روزآوری بوده است. بسیاری از این مفاهیم در زمینه‌های گوناگون و در زمانی نه چندان دور و دراز، جایگاهی یافته‌اند که خود زمینه‌ای برای پژوهش‌ها و مطالعات گسترده اجتماعی، اقتصادی و حتی سیاسی شده‌اند. طرح «مالکیت محدود» نیز می‌تواند چنین روندی را پس از پشت سر گذاشتن چالش‌ها طی کند.

هنوز هستند پیرمردهای همتن و سال من که وقتی نخستین حرفه‌های آپارتمان‌نشینی در ایران درخشید، ناباورانه می‌گفتند: «چه طور می‌شود هوا را خرید و در آن خانه کرد؟» یاد می‌آید یکی از آنها با نحنی حق به جانب می‌گفت: «آمدیم و صاحب آپارتمان پایشی خواست خانه‌اش را خراب کند؛ تکلیف چیست؟» حرف کم‌کم به شوخی می‌کشید و اینکه: «خیر! عملی نیست. از قدیم گفته‌اند چار دیواری، اختیاری». بعد هم مشفقانه توسیه می‌کردند که: «خانه می‌خواهی، خانه بخر؛ جایی که روی زمین باشد؛ زمینش مال خودت باشد. دست کم مالک و اختیاردارش خودت هستی؛ خواستی خراب می‌کنی، خواستی می‌سازی. «جبور نیستی افسارت را بدهی دست این و آن...».

از شما چه پنهان همین حرف‌ها باعث شد که هنوز هم که هنوز است، یک «چار دیواری» از خودم ندارم. نه به شکل «خانه» نه «آپارتمان».

با این همه، آپارتمان‌نشینی و مالکیت آپارتمان (یعنی همان مالکیت روی هوا) در جامعه ما جا باز کرد و روز به روز رواج یافت. حالا هستند خیلی‌ها که مالک یک «واحد مسکونی» در طبقه چندم یک ساختمان بلند مرتبه‌اند؛ و هیچ هم مالکیت‌شان «روی هوا» نیست. این گونه مالکیت‌ها حتی به عنوان ارث و میراث، به فرزندان هم می‌رسد؛ و چه بسا نسل‌اندز نسل به قوت خودش باقی بماند. نظام مالکیت آپارتمانی کم‌کم بستر قانونی و حقوقی خود را پیدا کرد؛ و بنا بر معیارها و اصول و قوانین مالکیت‌ها (شرعی و عرفی) شکل گرفت؛ و می‌بینیم که دارد کار می‌کند؛ و نه زمین به آسمان رفته، نه آسمان به زمین آمد.

در تعریف اصطلاح «توسعه پایدار» - که امروز تقریباً تمام صاحب‌نظران در جوامع گوناگون جهان را عامل ضروری برای

تداوم تمدن و ادامه زندگی بشر بر روی زمین می‌دانند - گفته‌اند: توسعه پایدار عبارت است از توسعه در جهت تأمین رفاه آدمی، بدون آسیب رساندن به محیط زیست.

این تعریف بشر دو پایه اصلی، یعنی «رفاه» و «محیط زیست» استوار است. از تعارف‌ها که بگذریم، «رفاه» واقعاً هدف اصلی و نهایی هر گونه فعالیت است که بشر در این دنیا انجام می‌دهد - چه به صورت فردی، چه به شکل اجتماعی. البته در اینکه «رفاه» یعنی چه، و چقدر، و برای چه کسانی، و از چه راهی، و نظایر اینها، حرف بسیار است. اما در اینکه مهم‌ترین هدف از زندگی و فعالیت، دست کم تا آنجا که به حد و مرزهای این دنیا مربوط است، دست یافتن به «رفاه» است، شکی نیست. می‌شود معنایی از رفاه را در نظر گرفت که علاوه بر تمام جنبه‌های مادی، جنبه‌های معنوی را هم شامل شود. این «رفاه» اگر قرار باشد حد و حدود مفهوم روشن، جامع و مانعی داشته باشد، ناگزیر یک عامل واقعی و یک معیار منطقی باید حدود و مفهوم و معنای جامع و فراگیر آن را تعیین کند؛ به طوری که وضعیتی که برای «من» رفاه است، برای «دیگری» هم رفاه باشد و هیچ وقت به صد خودش تبدیل نشود. اینجا است که پای «محیط زیست» پیش می‌آید.

«محیط زیست» محیطی است که «من» و «دیگری» در آن زیست می‌کنیم. یعنی زندگی «ما» به آن وابسته است. اگر «من» یا «دیگری» هر کدام جداگانه، به خاطر «رفاه» فردی (که توهمی بیش نیست) باعث تخریب، و نهایتاً از بین رفتن این محیط زیست بشویم، زندگی «ما» از بین می‌رود؛ و وقتی زندگی «ما» از بین رفت، بدیهی است که «من» و «دیگری» هم از آن بی‌نصيب نخواهیم بود. به همین دلیل هم بود که گفتیم «رفاه فردی توهمی بیش نیست».

حالا می‌توانیم به شیوه‌آشنابوسی‌های قدیم نتیجه بگیریم که: حفاظت از محیط زیست پایه اصلی توسعه پایدار یا همان دست یافتن به «رفاه» است؛ حتی اگر مقصود فقط رفاه شخصی خودمان باشد.

امروز حفاظت از محیط زیست، با عناوین مختلف و تقریباً در تمام جوامع متعلمین، حرف اصلی است. حتی اگر در حد حرف هم باشد، همه از این ایده یا آرمان دفاع می‌کنند. شاید بتوان گفت این

تنها علمی است در جهان که همه از هر ملت و مذهب و قوم و قبیله، پای آن سینه می‌زنند. انگار آن «هفتاد و دو ملت»ی که در طول تاریخ «حقیقت» را نمی‌دیدند و «ره افسانه» می‌زدند، و به همین دلیل همه به جای یکدیگر افتاده بودند، برای اولین بار در تاریخ، به آزمائی همه پسند و همه‌پذیر دست یافته‌اند و آن را باور کرده‌اند. از این رو شاید چندان ساده لوحی هم نباشد اگر به این امید دل ببندیم که چه بسا به راستی تاریخ - به معنای سرگذشت جنگ‌ها و درگیری‌های میان اقوام متهمین - دارد پایان می‌یابد، یا تاریخ به معنای دیگری دارد آغاز می‌شود، گیرم به عمر من

توسعه پایدار عبارت است از توسعه در جهت تأمین رفاه آدمی، بدون آسیب رساندن به محیط زیست

حفاظت از محیط زیست پایه اصلی توسعه پایدار یا همان دست یافتن به «رفاه» است؛ حتی اگر مقصود فقط رفاه شخصی خودمان باشد

وصال تدهد

اسا «حفاظت از محیط زیست» یعنی چه؟ آیا «حفاظت» یعنی اینکه دست به تریب محیط زیست نزنیم، از هر گونه بهره‌مندی از این محیط زیست چشم‌پوشیم، و آن را رها کنیم به امان خدا؟ اگر این باشد که دیگر محیط «زیست» نیست؛ و می‌شود همان حرف قدیمی که: «دیگی که برای من نمی‌جوشد...»

«محیط زیست» وقتی محیط «زیست» است که آدمی هم در آن زندگی کند، از مواهب آن بهره‌مند شود، در بستر آن به «رفاه» و آسایش و تنم دست‌یابد، و البته - برای همین بهره‌مندی هم که شده - در «حفاظت» از آن بکوشد. اینکه چگونه می‌توان آن را «حفاظت» کرد، از آن پرسش‌های سخت است که من یکی نمی‌توانم پاسخی کلی و عام، که در تمام موارد کار ساز باشد، به آن بدهم. برای رهایی از این تنگنا ناچار باید بگویم: هر «محیطی شیوه حفاظتی خاص خود را می‌طلبد، تازه همان نیز کار کارشناسان ورزیده است.

نگارنده نیز در کنار گروهی از کارشناسان ورزیده، برای طراحی «پروژه‌های» که اصولاً خصلتی زیست محیطی داشت، یعنی ایجاد زیست محیطی‌اش در «اولویت» بود (حدود ۱۲۰۰ هکتار از اراضی ملی در کنار یک دریاچه)، دنبال راه‌حل‌های «انجام شدنی» می‌گشت. هر کس بتاثر تخصص خود راهی را پیشنهاد می‌کرد که عموماً با دیدگاه‌ها و راه‌حل‌های دیگران در تضاد بود؛ جنب

مشارکت مردم، مشارکت بخش خصوصی، تأمین مسکن، ورزش و تفریح، پیشگیری از آلودگی آب و محیط، تولید و مصرف استفاده از طبیعت، صنعت در خدمت انسان و محیط، فرار از شهرهای بزرگ و شلوغ، رونق گردشگری و جلب توریست، ارائه خدمات، رونق اقتصادی، ...؛ راه‌حل پشت راه‌حل بود که عرضه می‌شد؛ و اگر هم چند تا از آن‌ها را می‌شد طوری با هم آشتی داد، چندی می‌آمد و تمام کاسه کوزه‌ها را به هم می‌ریخت، طبعاً من هم برای اینکه از قافله عقب نیفتم یک راه حل تر و تمیز عرضه کردم به این شرح:

زمین‌های محدوده طرح را بیابید به قطعه‌های متناسب (مثلاً دو یا سه هزار متر مربع) تقسیم و تفکیک کنید و آنها را با مدت‌های محدود (مثلاً پنج سال) به متقاضیان اجازه بدهید. این اجازه‌های کوتاه مدت یا میان مدت، ولی به هر جهت محدود، می‌تواند بنا به شرایطی تمدید شود، تمدیدش هم جز همان شرایط کمی و کیفی که تعیین و تدوین می‌شود، محدودیت دیگری ندارد.

قرص کنید برخی از شرایط اینها باشند:

- مستأجر حق دیوارکشی یا مصالح ساختمانی را ندارد.

- حداکثر سطح اشغال ساختمانی ۸۰ مترمربع در یک یا دو طبقه (جز چوب و چادر و برخی از مصالح سبک) و در موقعیت تعیین شده، مجاز است (ساختمان‌ها را از هر چهار طرف زمین‌های باز در برمی‌گیرد).

- مستأجر موظف است زمین را با گل و گیاه و دار و درخت یا مزارع کوچک آباد کند.

- باید در زیباسازی و زمین‌آرایی و میلمان و جز اینها بکوشد.

- بیزامون زمینش (یعنی حریم و گذرگاه کنار زمین در هر چهار طرف) را باید با آرایش و میلمان مناسب تجهیز کند (به عنوان فضای عمومی).

- احداث ساختمان و کاشت درخت (اعم از درختان باوروار یا غیرساراور)، در داخل زمین یا حریم آن یا کنار عسومی، موجب مالکیت «مستأجر نمی‌شود؛ و در موقع تسخیر قرارداد اجازه، مستأجر موظف است زمین و مستحقات و اشجار آن را به سازمان متولی تحویل دهد.

- استفاده از فرآورده‌هایی که از کشت و زرع با باغداری و گل‌کاری یا صنایع بومی و دستی به دست می‌آید، متعلق به مستأجر است.

- در موقع سرآمدن زمان اجازه، هیچ بهانه‌ای از قبیل ساخت آبیاری و مستحقات، زیر بار بودن درختان، نزدیک بودن فصل برداشت، و سایر سرمایه‌گذاری‌ها در زمینه‌های تثبیت شده و جز اینها برای جلوگیری از تسخیر اجازه، پذیرفته نیست.

- تمدید اجازه برای دوره بعد صرفاً متوطاً به توفیق مستأجر در دست یافتن به معیارهای تعیین شده و عمران و آبادی زمین و اعتدالی محیط زیست است. ارزشیابی و داوری در این مورد نیز مشخصاً با هیئتی است که سازمان متولی معرفی می‌کند.

- مدت تمدید اجازه صرفاً برای یک دوره، و تعداد دفعات تمدید

نامحدود است.

شهرداری‌های کشور، نشانگر این است که مطالبش نباید بی‌پایه و غیر کارشناسانه باشد.

عنوان مطلب این است: «پارک‌های اجاره‌ای در ترکیه». خلاصه آن هم از این قرار است: «در زمان حکومت عثمانی در ترکیه، به منظور نگهداری زمین و همچنین اشتغال زاین، برخی زمین‌ها طی قراردادی به افراد اجاره داده می‌شد و این قرارداد تا زمانی که مستاجر در آن زمین‌ها به کار اشتغال داشته، معتبر بود».

بعد هم در دنباله مطلب نوشته‌اند: «بر اساس این پروژه، زمین‌های خالی مطابق با شاخص‌های معین قطعه‌قطعه می‌گردند و برای تبدیل به پارک‌های کوچک، اجاره داده می‌شوند. این را هم یادآور شده‌اند که: «به طور کلی هر آنچه در قالب زیباسازی و یا طراحی این قطعات اجاره‌ای صورت می‌گیرد می‌بایست مطابق با شاخص‌های تعریف شده باشد». در عین حال افراد می‌توانند با اجاره این پارک‌ها، به کشت سبزیجات برای استفاده روزانه - یا بیش از آن - بپردازند. نیز: «مسئولیت و کنترل و مراقبت از فضاهای سبز به مستاجر سپرده می‌شود و بدین ترتیب بسیاری از

در برابر تعهدات مستاجر، سازمان متولی این اراضی هم طبقاً خدماتی را بر عهده دارد که در تأمین آب، تأمین برق، تأمین امنیت، و احتمالاً جمع‌آوری زباله خلاصه می‌شود. سایر نیازها، مثل مختصات (بی‌سیم)، جمع‌آوری و دفع فاضلاب (آب‌های سطحی / فاضلاب بهداشتی)، استفاده از سوخت (های عمدتاً غیر فسیلی یا گاز کیسول) ... همه با خود مستاجر است. ضمناً این موارد (مثلاً شیوه‌های ابتکاری برای جمع‌آوری و استفاده از فاضلاب در کشاورزی و باغداری) باید طبق ضوابط تعیین شده انجام شود و خودش معیاری است برای «ارزیابی و ناواری» عملکرد مستاجر.

مشکل اصلی در این پیشنهاد همین مورد «ارزیابی و ناواری» است. در جامع‌هایی که حتی قانون اساسی هم گاه به راجحی زیر پا گذاشته می‌شود، و گویا مردم به دستگاه قضایی هم چندان اعتمادی ندارند چگونه می‌توانند به «معیارها» یا «استانداردهای تعیین و تصویب شده» و آن هیتی که سازمان متولی اراضی معرفی می‌کند اعتماد کنند؟ اگر این اعتماد وجود نداشته باشد، و قرار باشد بنا بر رسم معمول روابط جانشین ضوابط باشد، کیست که نباید پنج سال وقت و سرمایه‌اش را بر سر این کار بگذارد و هیچ مطمئن نباشد که اجاره‌اش برای دوره بعد تمدید می‌شود؟

اماره‌های آرمانی چندان هم بی‌فایده نیست. خطا را چه دیده‌ای؟ شاید زد و عملی شد. به هر جهت ارائه راه‌حل‌های پیشنهادی، هر چه هم خیالبافانه و ساده‌لوحانه باشد، هزینه‌ای ندارد. این بود که من هم این پیشنهاد را در جمع کارشناسان مطرح کردم تا (ضمن طوری که گفتیم) از قافله عقب نمانم.

اما نتیجه عکس بود. نه تنها از قافله کارشناسان عقب ماندم بلکه چیزی نمانده بود که از قافله بیرونم کنند. بجز آنها که قفسه را به شوخی بر گزار کردند، سبیل اعتراض‌ها و ایرادها از هر طرف شروع شد:

- کدام شیر پاک خورده‌ای است که بیاید یک ساختمان در یک یادو طبقه در زمینی بسازد که مالکیت آن را ندارد، و فردا باید بگذارد و برود؟

- امروز مگر می‌شود بدون استفاده از سوخت‌های فسیلی زندگی کرد؟

- وقتی هر چهار طرف ساختمان باز باشد، نه امنیت را می‌شود برقرار کرد، نه محیط دنج و خصوصی را.

- این چه طور اجاره کوتاه مدتی است که مستاجر می‌تواند در آن ساخت و ساز کند؟

- هر ساختمان، یا به اصطلاح «اعیانی»، مثل خود زمین مالک دارد و از نظر حقوقی نمی‌توان مالکیت او را سلب کرد.

- کاشت درختان از نظر شرعی مالکیت ایجاد می‌کند. برای همین هم هست که هر کس در هر جایی درازی حتی یک اصله درخت باشد، «مالک» محسوب می‌شود، و حکم «مسافر» بر او جاری نمی‌شود...

من حلالاً تمام این ایرادها را یادم نیست. خیلی بود. کم کم پذیرفتم که حرف بی‌ربطی زدم. «جلسه کارشناسی» تمام شد و من هم‌لش در این فکر بودم که ابزوی از دست رفته را چگونه دوباره به دست آورم.

در این گیسردار مطلبی دیدم در ماهنامه «شهرداریها» (دوره جدید، سال چهارم، شماره ۲۹ - مرداد ۱۳۸۱)، با موضوع «برنامه‌ریزی و مدیریت شهری». بنا بر این، هم جلسه «پژوهشی - آموزشی» مجله، هم سازماتی که آن را منتشر می‌کند (سازمان

«رفاه» اگر قرار باشد حد و حدود، مفهوم روشن، جامع و مانعی داشته باشد، ناگزیر یک عامل واقعی و یک معیار منطقی باید حدود و مفهوم و معنای جامع و فراگیر آن را تعیین کند؛ به طوری که وضعیتی که برای «من» رفاه است، برای «دیگری» هم رفاه باشد و هیچ وقت به ضد خودش تبدیل نشود

مسائل خود به خود بر طرف می‌گردند.

روشن است که این کار شرایط و مقدماتی هم دارد که از آن جمله به دو نکته اشاره کرده‌اند: یکی اینکه «آبیاری اراضی اگر چه به دست مستاجر صورت می‌گیرد، اما این کار مستلزم آن است که شهرداری (یا سازمان متولی) آنها را آبیونه کند و آب چاه را یا شرایط خاص در اختیار آنها قرار دهد». نکته دیگر اینکه، برای ایجاد تغییر ظاهری در این قطعه زمین‌ها به دلخواه مستاجر، می‌بایست از شهرداری اجازه گرفته شود، اما به هر صورت و طبقه عمران، حفظ و آرایه‌بندی هیلمان شهری در آنها بر عهده مستاجر است».

وقتی تجربه آبیاری تسمان و آبیاری تسمان نشینی، و آن پیشنهاد ساده لوحانه، و آن «جلسه کارشناسی»، و این تجربه عثمانی را که گویا حالا کشورهای دیگری هم آن را دنبال می‌کنند کنار هم می‌گذارم، وضعیتی به وجود می‌آید که مرا گیج و سردرگم می‌سازد. از طسرفی، چه بسا این گونه اجاره - یا مالکیت محدود - بتواند جای خود را در نظام حقوقی ما باز کند و مورد پذیرش و استقبال قرار گیرد؛ از طرف دیگر، با روال مرسوم و آن حرف‌های کارشناسانه، به نظر می‌رسد جز خیال‌پردازی خام نباشد. در عین حال، انگار چندان هم راه حل ابتکاری یا ابتدایی نیست، و دیگران شبیه آن را اجرا کرده‌اند. نمی‌دانم واقعاً گیج و سردرگم شده‌ام، شاید شما که دستی در برنامه‌ریزی و مدیریت شهری و امور اجرایی دارید بتوانید مرا راهنمایی بفرمایید.

فرهاد خدادادی
کارشناس ارشد معماری - دانشکده شهید بهشتی
تنظیم: علی صفوی

آرامستان بزرگ رویان

مقدمه
این پایان نامه شامل مجموعه مطالعاتی است که در مورد طراحی گورستان انجام گرفته است. این مجموعه به صورت ۵ مجلد در سال ۱۳۷۶ به راهنمایی مهندس مهدی شببانی ارائه شده و هر کدام از آنها شامل چند فصل است.

پایان نامه در فصل سوم گذری دلربا به باغ سازی در ایران، این بخش را به خاطر آن آورده که در نظام فکری ما توجه به قرآن و گفته‌های بزرگان، باور بر این است که گورستان باغی است که در آن پدر انسان کشت می‌شود و محصول قوت روح زندگان است. در فصل چهارم روند تحول و دگرگونی گور جای (مقابر) در ایران بررسی شده است و با تأکید بر مقبره سازی در مازندران، نقدی هم بر این نوع معماری آورده است.

جلد پنج با عنوان گفت و گوها و پاسخ‌ها، دو بخش را شامل می‌شود: بخش نخست گفت و گوهایی را در برمی‌گیرد که برای کسب اطلاعات و روش‌ها در طراحی گورستان با صاحب نظران و متخصصان انجام گرفته است. بخش دوم این مجلد شامل گفت و گوها با مردم و طرح دیدگاه‌های آنان است.

مطالب این بخش که با دو شیوه گفت و گوی حضوری و بخش پرسشنامه‌ها جمع‌آوری شده، به جهت بزرگنمایی بودن پروژه، عیناً آمده است و تنها کاری که انجام شده تبدیل جمله‌های گفتاری به نوشتاری است.

در پایان این مجلد کتاب‌شناسی مراجع آمده است. در این بخش فهرست کاملی از منابع درج گردیده است. در اینجا اشاره به نکته‌ای الزامی می‌نماید و آن اینکه به گفته نویسنده، از تمامی این مراجع استفاده نشده است ولی به جهت افزایش شفافیت منابع برای ادامه دهندگان راه، اساسی آنها نیز به جمع منابع اضافه شده است!

از آنجاییکه این پایان نامه بسیار مفصل است، برای آشنایی بیشتر با آن بررسی کوتاهی از هر فصل در پی می‌آید:
جلد اول و دوم این مکتوب با عنوان «واژه‌های همگانی» مشخص شده است، آنچه در این دو جلد بیان می‌شود، معنایی است که طراحان می‌بایست در طراحی گورستان در نظر گیرند. مجموعه مطالب این دو جلد عبارتند از: تاریخ، مکان‌یابی، ساختار معماری، شیوه‌های محاسبه سطح، تأسیسات، جزئیات، و ادخل‌های معماری و جزئیات.

جلد سوم با عنوان «طراحی آرامستان» (آرامستان یا فضای آرامش بخش، نامی است که شایسته‌تر از گورستان است؛ برای معرفی حال و هوای روحانی فضا، در این کار به گورستان داده شده است). مطالب این مجلد مطالعاتی است که بر اساس کلیات تهیه شده در جلد اول در حیطه موضوع مورد نظر انجام گرفته است. در این چند چگونگی مکان‌یابی، مطالعات محیطی، مطالعات کالبدی، فلسفه و اهداف طراحی و دیگر مسائل ویژه طرح آورده شده است.

جلد چهارم با عنوان «گفتاری در میان نمونه‌ها»، شامل چند فصل است. در نخستین فصل چند نمونه از کتابخانه‌ها و موزه‌ها، و در فصل دوم نیز نمونه‌هایی از گورستان‌ها مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته‌اند. فصل دوم خود شامل دو قسمت است: نخستین نمونه‌ها از خارج ایران انتخاب شده‌اند و در قسمت دیگر نمونه‌هایی از گورستان‌های امروز ایران مورد نقد و بررسی قرار گرفته‌اند.

بر چرخ فلک هیچ کسی چیر شد

وز خوردن آدمی زمین سیر شد

مغرور بدانی که نخورده ست تو را

تعمیل مکن هم بخورد، دیر شد

«خام»

در هر دوره معماری مقابر و گورستان‌ها دارای اهمیت ویژه‌ای بوده‌اند. بر اساس همین اهمیت، معماران توجه خاصی به آن مسئول داشته‌اند و توسعه به دست آمده در این بخش از معماری مدیون همان توجه است.

در معماری و طراحی این فضاها، بیش از هر چیز، باید دو عامل مهم و کاملاً مستقل «شخص گردنده مادی و معنوی»

عامل مادی چیزی است که انسان‌ها حتی از زمان‌های بسیار دور ضرورت آن را احساس کرده‌اند. این عامل دفن اجساد دور از سرازیر زیستی است و این کار صرفاً به دلیل احتیاج از تماس افراد زنده با اجساد است که بلافاصله پس از مرگ مراحل تغییر شکل و فساد آنها آغاز می‌گردد.

ارامستان یا فضای آرامش بخش، نامی است که سایسته تر از گورستان است و برای معرفی حال و هوای روحانی فضا، به گورستان داده شده است

عامل دیگر معنوی است و به واسطه ارتباط با مذاهب و فلسفه به وجود آمده و قوت گرفته است. با توجه به این امر، پس از مرگ عزیزانی در خانواده و یا پس از درگذشت فرد مشخصی در جامعه، همواره این نیاز حس شده است که به احترام آن شخص و برای تداوم و استمرار یاد او، تدفین یا اثری معمارانه از او تهیه کنند.

با توجه به عقاید مذهبی و فلسفی متفاوت یا حتی آداب و رسوم جوامع مختلف و ویژگی‌های تمدن‌های گوناگون مکانی و گذشت قرن‌ها و همچنین آیین‌های گوناگون، انواع معماری آرامگاهی در مناطق مختلف شکل گرفته است (نمونه بارز این گونه مقابر، حرم امامان و امامزادگان و راستوهای هندی است).

۱- تعریفی برای گورستان

دوری جشن از بکر بی روح انسان، موجب زایش فضایی است به نام گورستان که بسیاری آن را تنها به عنوان خوابگاه مردگان می‌شناسند و تعریف می‌کنند. اما این تعریف تنها صوری است.

گورستان - در تعریف دقیق - عامل اصلی و آغازگر معماری و ایجاد فضایی فرهنگی در شهرهاست.

بسیاری معتقدند که معماری با آرامگاه و مقابر آغاز می‌گردد. از جمله به گفته ویل دورانت، «معماری با شکوه‌ترین هنر باستانی است... این کسار از کار ساده آراستن گورها و نقش کردن دیوارهای خارجی خانه آغاز شده است».

«هاروارد کالوین» (۱) نیز در کتاب خود با عنوان «معماری و بعد از زندگی» می‌نویسد: «معماری در اروپای شمالی با آرامگاه آغاز می‌گردد». مؤلفان «دایرةالمعارف آمریکا» نیز در بحث آغاز معماری از مقابر و زیگورات‌ها به عنوان عناصری که معماری با آنها آغاز می‌شود یاد می‌کنند.

بدین ترتیب، به رغم ذهنیت غالب گورستان فضایی به خودی خود متروک نیست بلکه متروک شده است، زیرا به آن توجه نشده و در ست و اندیشه طراحی نگر دیده است.

در گورستان فضا و مکان دیده نمی‌شود، و صرفاً خوابگاه مردگان است و پس،

با کمی اندیشه می‌توان دریافت که گورستان فضایی است که در جای‌جای آن تکه‌هایی از فرهنگ، هویت است، سنگی به زیبایی تراش خورده و گاه سروده‌هایی نیز بر آن نقش بسته است؛ در روی مقبره‌های دیگر از مرگ و زندگی سخن به میان آمده است، برگرفته از عمق فرهنگ و مذهب.

اینها خود سخن می‌گویند و نشان می‌دهند که ایرانیان چگونه به زندگی می‌نگرند، مرگ را چگونه یافته‌اند و به چه اعتقاد دارند. همین‌ها تلویحاً می‌گویند که فضای گورستان را می‌بایست فضایی فرهنگی بر شمرد.

۲- اصول طراحی گورستان

۱-۲- مکان‌یابی گورستان

گورستان از عناصر مهم شهری است و مکان آن دارای مشخصات خاصی است و مکان‌یابی آن باید به دقت و با توجه به عوامل بسیاری انجام شود. به طور کلی مجموعه عواملی را که در مکان‌یابی گورستان مؤثرند می‌توان به دو دسته «عوامل بیرونی و درونی» - به قرار زیر - دسته‌بندی کرد:

الف) عوامل بیرونی: این دسته، مجموعه عواملی هستند که محدوده گورستان را مشخص می‌سازند و عبارتند از:

(۱) مکان‌یابی گورستان نسبت به شهر

در معماری و طراحی این فضاها، بیش از هر چیز، باید دو عامل مهم و کاملاً مستقل مشخص گردند: مادی و معنوی

به بیان می آید، یکی از مسائل مهمی که درباره آن مطرح می شود، تمرکز یا عدم تمرکز آن است.

در حالت متمرکز، کلیه گورستان های شهر به صورت گورستان مرکزی مطرح می شوند. این گورستان ها کل شهر را تحت پوشش خود دارند، در حالت غیر متمرکز با رعایت اصول مکان یابی که پیش تر بیان شد، چندین گورستان به صورتی مرتبط با - مثلاً - یک مجتمع زیستی در نظر گرفته می شوند. برای تصمیم گیری منطقی در مورد تمرکز یا عدم تمرکز گورستان در مجتمع های زیستی می بایست سه مسأله بسیاری توجه داشت که بعضاً عبارتند از:

۱) تعداد گروه های قومی؛ ۲) تعداد گروه های مذهبی؛ ۳) روابط احساسی و عاطفی؛ ۴) شبکه دسترسی شهری؛ ۵) شبکه خدمات گورستان؛ و ۶) توسعه شهرها.

۲-۴- تفکرات طراحی گورستان ها

بدین لحاظ که طراحی گورستان ها به عنوان شاخه ای از طراحی چشم انداز تا کنون در ایران دیده نشده است، نمی توان به تفکرات مدون شده ای دست یافت؛ در نتیجه در اینجا تنها به تفکرات موجود در جهان پرداخته شده است. ذکر این نکته ضروری است که این تفکرات متعلق به جوامعی است که از نظر فرهنگی تا حدودی با ما تفاوت دارند، لذا آنها را می بایست پس از عبور از دیدگاه های فرهنگی به کار گرفت.

به طور کلی در جهان تفکرات و ایده های طراحی گورستان ها با توجه به نگرش های زیربنایی شناسانه و باورهای فرهنگی به سه دسته تقسیم بندی شده اند که ساختارهای عمومی به معماری و

گورستان - در تعریف دقیق - عامل اصلی و آغازگر معماری و ایجاد فضایی فرهنگی در شهرهاست

محیطی این گورستان ها بر پایه یک رشته ضوابط مدون، دسته بندی شده و دقیق انجام یافته است.

این سه دسته بدین شرح اند:

۱) ایده های یادمانی و کلاسیک

در این نوع طراحی، عناصری که مجموعاً به عنوان واحدها را می سازند به عنوان نوعی مجموعه در نظر گرفته می شوند و این به مثابه ترکیب بندی ای واحد متأثر از نظم دقیق هندسی است. آنچه در این گورستان ها بر طرح حاکم است، نوعی طراحی مصنوع و غیرطبیعی و تخیلی است. در این شیوه طراحی، قبرها و یادمان ها در قالب اشکال معماری تعریف شده قرار می گیرند و عناصر مجموعه به وسیله یک شکل حاکم معماری پیوند می یابند. در گورستان هایی که بر این اساس طراحی می شوند، فقط فضاهای داخلی صحن ها و حیاط ها به خاکسپاری در زمین اختصاص می یابند، در حالی که مقابر در طول دیوارها و زیر رواق ها به عنوان «گورهای دائمی» قرار می گیرند. از نمونه های بسیار معروف این

۲) فاصله گورستان از شهر

۳) مکان یابی گورستان و توسعه شهری

۴) چگونگی همجواری گورستان با دیگر عناصر شهری

۵) گورستان و دسترسی های بیرونی آن

۶) گورستان و جهت وزش بادهای غالب

ب) عوامل درونی: این عوامل مشخصات فیزیکی بستر طراحی هستند. عوامل مذکور نقطه ای را که در محدوده گورستان قرار دارند مشخص می کنند و عبارتند از:

۱) موقعیت جنس اقیایی؛ ۲) توپوگرافی (بستی و بلندی)؛

۳) سطح آب های زیرزمینی و مقدار آب های روزمینی؛ ۴) رعایت

عسوازین شرعی؛ ۵) مکانیک خاک؛ ۶) جنس خاک؛ ۷) و نحوه دفع فاضلاب گورستان.

۲-۲- محاسبه سطح گورستان

در محاسبه سطح لازم برای گورستان ها، پیش بینی جمعیت و میزان مرگ و میر ضروری است.

پیش بینی جمعیت براساس میزان رشد طبیعی و مهاجرت انجام می شود. برای مشخص کردن میزان مرگ و میر از تحلیل های آماری استفاده می شود. در اینجا ذکر نکته ای ضروری است. با توجه به فرمول های ارائه شده می توان سطح مورد نیاز را برای گورستان شهر به دست آورد.

ناگفته نماند که این سطح دارای سقف یا حداکثر مساحت نیز هست. حداکثر سطحی که یک گورستان می تواند دارا باشد، ۷۰ هکتار است (با توجه به قانون تمرکز یا عدم تمرکز گورستان).

۲-۳- تمرکز یا عدم تمرکز گورستان

هنگامی که از گورستان به عنوان یکی از عناصر شهری سخن

دسته می توان از گورستان های «جنوا» و «بولونیا» نام برد.

۲) ایده های ارگانیک

در این شیوه، طرح ها - چه در سطح و چه در حجم - به گونه های آزاد شکل می گیرند و طرح بیشتر به پارک ریتماتیک شباهت دارد. در این گونه طراحی در حالی که تمام جزئیات به وسیله طراحان بر اساس مطالعه ای جامع و دراز مدت با نظمی دقیق طراحی می شوند، همه چیز به خودی خود طبیعی و اتفاقی به نظر می رسد. شکل گیری عمومی این گورستان ها بر مبنای ترکیب بندی هماهنگ و متنوع صورت می پذیرد. به ویژه اگر بستر طراحی شیب دار باشد. از جمله مهم ترین نمونه های این نوع «گورستان های مشاهیر» در سین سیاتی، فیلا دلفیا و ساتراتسیسکو و همچنین بسیاری از گورستان های کشور آلمان است.

۳) ایده های ترکیبی

سومین شیوه طراحی گورستان ها - که رایج ترین شیوه نیز هست - ترکیبی است از دو حالت پیشین. در این شیوه عناصری

در پایان نامه شرح این فضاها به تفصیل درج گردیده است، که در اینجا به صورت کلی به بیان آنها پرداخته می شود:

۱-۳- فضاهای خدماتی: فضاهایی هستند که مستقیماً با مرجمه کنندگان به گورستان ها ارتباط می یابند و خدمات رایج آنان ارائه می کنند. این فضاها عبارتند از:

اداری، آماده سازی جسد، سردخانه، برگزاری مراسم نماز، بانک، درمانگاه، سالن های برگزاری مراسم سوگواری، مسجد، رستوران و استراحتگاه، گل فروشی، کارگاه سنگ تراشی، سرویس های عمومی، اطلاعات و نگهبانی، فضاهای نگهداری و بازی کودکان، پارک جنگلی، و پارکینگ های عمومی.

۲-۳- فضاهای پشتیبانی: اینها مجموعه فضاهایی هستند که وظیفه پشتیبانی فضاهای خدماتی را دارند و مستقیماً با مراجعه کنندگان ارتباط نمی یابند و عبارتند از:

مرکز پرورش گل و گیاه، کوره لیس سوژی، تصفیه خانه، لیسارها، فضاهای استراحت و اقامت کارکنان، کارگاه های تعمیرات موتورسیکلت، کارگاه های عملیات ساختمانی، تأسیسات،

به رغم ذهنیت غالب، گورستان فضایی به خودی خود متروک نیست بلکه متروک شده است، زیرا به آن توجه نشده و درست و اندیشیده طراحی نگردیده است

از دو شیوه ارگانیک و یادمانی ترکیب می شوند و توسعه می یابند. در این حالت، بستر طراحی از دو قسمت شیب دار و مسطح تشکیل یافته است. در قسمت مسطح بستر طراحی عناصر یادمانی و فضاهایی است که مشخصه های دارند، و در قسمت شیب دار - که عموماً مرتبط با عناصر یادمانی است - طراحی به صورت ارگانیک انجام می شود. تعدادی از این گورستان ها عبارتند از: گورستان «شیلد» در زوریخ، گورستان «ورنو» در رم و گورستان های «نورتمند» و «ار فور» در آلمان.

۵-۲- سازماندهی فضایی

گورستان به عنوان فضایی متشکل از عناصر متعدد (فضاهای اداری، خدماتی، رفاهی، مقابر و جز اینها) نیازمند آرایش و سازماندهی فضایی خاصی است. در این قسمت شیوه های گوناگون «سازماندهی فضایی» به همراه نمونه هایی از به کارگیری آنها در گورستان ها، ارائه می گردد. به طور کلی شیوه های سازماندهی فضایی به پنج دسته سازماندهی مرکزی، خطی، شعاعی، مجموعه ای و شبکه ای دسته بندی می شوند که در این بخش از پایان نامه به تفصیل معرفی شده اند.

۲- عناصر ساختاری گورستان

در ساختار گورستان به مثابه مجموعه ای هدفدار، عناصر بسیاری با کنار کردهای متفاوت وجود دارند و بر اساس این کارکردها به دسته های گوناگونی تقسیم بندی می شوند:

۱) فضاهای خدماتی؛ ۲) فضاهای پشتیبانی؛ ۳) فضاهای خاکسپاری؛ ۴) فضاهای خاص؛ ۵) فضاهای ارتباطی.

پارکینگ فضای اداری، و پارکینگ اصولاً تن های حمل جسد

۳-۲- فضاهای خاکسپاری: این فضاها که بیشترین سطح را در گورستان ها به خود اختصاص می دهند، برای به خاک سپردن اجساد صورت استفاده قرار می گیرند و عبارتند از: مقابر عمومی، مقابر خصوصی، مقابر خانوادگی، و مقابر خاص.

گرچه هنگامی که از مقبره یاد می شود، فضایی یا کالبدی خاص در ذهن تداعی می گردد، اما همان گونه که در تقسیم بندی فضاهای خاکسپاری دیده می شود، در اینجا مقبره با گورستان یکی دانسته شده است.

۴-۳- فضاهای خاص: به طور کلی در گورستان ها فضاهایی به عنوان فضاهای خاص مطرح اند این فضاها ممکن است در گورستان موجود باشند و یا اینکه به وسیله طراحان ایجاد گردند. این عناصر بیشتر کارکردهای یادمانی، نمادی و یا تأکیدی دارند.

همان گونه که در مکان یابی گورستان ذکر شد، بهتر است که

گورستان در جوار بقعه‌ها و مقابر امامزاده‌ها احداث شود. بدین جهت این عناصر به عنوان فضاهای خاص در آرامگاه مطرح هستند.

آرامگاهها و بقعه‌ها به خودی خود فضاهایی خاص هستند که طراحان آنها را ایجاد نکرده‌اند؛ اما در صورت امکان، لازم است به دست طراحان کالبدی ساماندهی شوند.

دیگر فضاهای خاص آنها این هستند که طراحان به تناسبت‌های خاص طراحی می‌کنند. به عنوان مثال، می‌توان از آرامگاه‌های هنرمندان، اندیشمندان یا شهیدان نام برد.

۳-۵- فضاهای ارتباطی: پنجمین دسته از فضاهای گورستان فضاهای ارتباطی هستند. این عناصر علاوه بر اینکه ارتباط دهنده فضاهای عناصر دسته‌های پیشین هستند، خود به تنهایی می‌توانند فضاهای خاصی را تعریف کنند. عناصر این دسته عبارتند از: ورودی‌ها، شبکه دسترسی، گره‌ها و عناصر ارتباط عمومی.

۳-۶- عناصر طراحی چشم‌انداز در گورستان: به طور

در این قسمت از پایان نامه چگونگی نحوه سازی قبور مطرح شده‌اند. قسمت‌های مختلف این بخش عبارتند از:

(۱) استانداردها؛ (۲) چگونگی ترکیب قطعات؛ (۳) جزئیات قبور؛ و (۴) ضوابط در نحوه سازی قبور.

جمع‌بندی مباحث نظری

در این کار سعی شده است تا تمامی اصول، پارامترها و نکاتی که می‌بایست در طراحی گورستان لحاظ گردد در نظر گرفته شود و مورد مطالعه و بررسی قرار گیرد.

در فصل اول، پس از اشاره‌ای به چگونگی انجام مطالعات و نیز موانع و زمان انجام آن، موضوعی تحت عنوان «گشت و گذاری در تعاریف مرگ» مطرح گردیده است. پس از آوردن دیدگاه‌های برخی از مذاهب، صاحب‌نظران و هنرمندان، چنین مطرح می‌شود که مرگ تعابیر گوناگونی در جوامع مختلف دارد؛ اما آنچه در همه جوامع مشترک است تغییر حالتی است که هنگام را شامل می‌شود.

در مبحث بعدی، با تعریف معماری و فرهنگ و ذکر دلیل، این نتیجه حاصل می‌گردد که می‌توان گورستان را آغازگر معماری و فضایی فرهنگی نامید و بدین دلیل گورستان را نیازمند طراحی دانست.

در فصل دوم تاریخ گورستان در ایران و خارج ایران از تمدن‌های باستان تا امروز مطالعه و بررسی شده است. اکثر جوامع به خاطر ارتباطی که با مردگان خود داشته‌اند، فضاهای عناصری را برای زنده داشت یاد آنها برپا می‌کرده‌اند.

در دوره متأخر، گورستان به عنوان فضایی که قسمتی از زندگی زندگان در آن می‌گذرد، در بسیاری از جوامع مورد طراحی

گورستان از عناصر مهم شهری است و مکان آن دارای مشخصات خاصی است و مکان‌یابی آن باید به دقت و با توجه به عوامل بسیاری انجام شود

قرار گرفته است.

در فصل سوم در بررسی مطالعه اصول طراحی گورستان در پاره اول عوامل مؤثر در مکان‌یابی گورستان معرفی شده‌اند. حاصل این قسمت این است که مهم‌ترین اصل در مکان‌یابی گورستان رعایت مسائل بهداشتی است.

در پاره دیگر چگونگی دسترسی بیرونی گورستان نشان داده شده و ذکر گردیده است که گورستان نمی‌بایست مستقیماً به مسیرهای درجه یک شهری و مسیرهای بین شهری متصل شود.

در محاسبه سطح مورد نیاز برای گورستان می‌بایست از فرمول‌های جمعیتی استفاده کرد. بایه کارگیری این فرمول‌ها می‌توان علاوه بر محاسبه سطح لازم، فازبندی مراحل اجرا گورستان را نیز تعیین کرد.

در بخش تنوع و تمدد گورستان، پس از شرح موضوع، این نتیجه به دست آمده است که می‌توان تعدد و تنوع را در بستری

کلی در طراحی چشم‌انداز برای ایجاد فضاها و چشم‌اندازهای مورد نظر، مجموعه‌ای از عناصر به عنوان عناصر طراحی به کار گرفته می‌شوند و یا به کارگیری این عناصر در گورستان می‌توان فضاهای مناسب و مورد نیاز را به وجود آورد. این عناصر هفت‌گانه عبارتند از:

(۱) گیاهی؛ (۲) آبی؛ (۳) نورپردازی؛ (۴) کف‌سازی؛ (۵) هدایت‌گر؛ (۶) جداکننده؛ و (بالاخره ۷) عناصر و تجهیزات رفاهی. عناصر مذکور به تفصیل معرفی شده‌اند. چگونگی به کارگیری آنها در گورستان به طور کامل مطرح گردیده است.

۳-۷- نحوه سازی قبور (استانداردها، ضوابط، جزئیات): همان‌گونه که از تمام فضا - یعنی گورستان - مشخص است، فضا مجموعه وسیعی از گورهایی است که در کنار یکدیگر قرار گرفته‌اند. با توجه به این، آنچه که بیش از هر چیز در طراحی گورستان نمود می‌یابد، چگونگی قرارگیری قبور در کنار یکدیگر و نحوه سازی فضاها و خاکسپاری است. بدین جهت

واحد به وجود آورد.

در دیگر باره پس از معرفی تفکرات طراحی گورستان در ایران و خارج از ایران و ذکر معایب و محاسن هر یک، ایده ترکیبی به عنوان جامع ترین آنها تشخیص داده شده است. در مبحث سازماندهی های فضایی، پس از تشریح هر کدام از آنها و ذکر محاسن و معایب آنان، ترکیبی از سازماندهی شعاعی و شبکه ای مناسب بر شمرده شده است.

در فصل چهارم در تشریح ساختار معماری گورستان، احکام اسلامی در گورستان بر شمرده شده و در پس آن سازمان اداری گورستان معرفی گردیده است.

در فصل پنجم تحت عنوان عناصر ساختاری گورستان، ضمن دستهبندی این عناصر، یکایک آنان معرفی شده اند و

این بخش از پایان نامه، با عنوان طراحی آرامستان بزرگ رویان، مجموعه اطلاعاتی است که به هنگام طراحی قبرستان رویان به کار گرفته شده اند و شامل مطالب زیر است:

کلیات

در این فصل پس از معرفی پیشینه تاریخی، ویژگی های جغرافیایی، آب و هوایی و خصوصیت های مذهبی استان مازندران، مشخصات تاریخی، جغرافیایی و جمعیتی شهر رویان، معرفی و در پی آن وضعیت اقلیمی این شهر و چگونگی تأثیر گذاری، به کار گیری و مهار ویژگی های آب و هوایی در طراحی تشریح شده است.

گزینه‌های بیشتر طراحی

در این قسمت پس از بررسی بیشتر طراحی، که با توجه به اصول مکان یابی انجام شده است، بیشتر طراحی از نظر جغرافیایی، دسترسی ها، همجواری، خاک و آب، شیب و نظایر اینها مورد مطالعه قرار گرفته است.

عناصر ساختاری طرح

با توجه به اینکه ویژگی ها و مشخصات عناصر ساختاری گورستان در جلد نخست معرفی گردیده، در این فصل راه حل های معماری برای طراحی عناصر آمده است. با توجه به اینکه بسیاری از عناصر طرح چون مهد کودک، بانک، ساختمان اداری، رستوران، و مانند اینها فضاهای همگانی اند و به صورت انحصار به گورستان تعلق ندارند، در ارائه راه حلها، تنها عناصری که ویژه گورستان هستند، طراحی شده اند. در پایان این فصل نیز ویژگی های عناصر گشایی به کار گرفته شده در طرح ارائه شده اند.

معرفی طرح

در این فصل پس از مقدمه، با بیان مبانی نظری طراحی، طرح مورد نظر تشریح شده و در پی آن مدارک تصویری طرح آمده است. در پایان نیز با مطرح ساختن مقوله گسترش فیزیکی گورستان، مراحل زمانی اجرای طرح بیان گردیده است.

مکان یابی آرامستان

همان طور که در طرح جامع سازی تهیه شده در سال ۱۳۷۳ آمده است، جهات رشد و توسعه شهر سازی در سه محور دیده شده که عبارتند از:

۱) در جهت شمال سازی به سوی فرج آباد؛ ۲) در جهت شرق به سوی کیانسرود؛ ۳) در جهت جنوب غربی به سوی قائم شهر.

حالا با توجه به جهات توسعه، به بررسی عوامل بیرونی و درونی در مکان یابی گورستان رویان پرداخته می شد.

عوامل بیرونی در مکان یابی گورستان رویان - که در این پژوهش بررسی شده است - عبارتند از: مکان یابی نسبت به محدوده شهری، فاصله گورستان از شهر، همجواری گورستان با دیگر فضاها، دسترسی بیرونی گورستان، مکان یابی گورستان با توجه به جهت بادهای غالب.

عوامل درونی مکان یابی گورستان رویان نیز عبارتند از: شیب بیشتر طراحی، آب های روزمینی، آب های زیرزمینی، اصول شرعی، مکانیک خاک، حاصلخیزی، شیوه دفع فاضلاب گورستان.

در گورستان ها فضاهایی به عنوان فضاهای خاص مطرح اند. این فضاها ممکن است در گورستان موجود باشند و یا به وسیله طراحان ایجاد گردند. این عناصر کارکردهایی یادمانی، نمادی و یا تأکیدی دارند

در طراحی چشم انداز برای ایجاد فضاها و چشم انداز های مورد نظر، مجموعه ای از عناصر به عنوان عناصر طراحی به کار گرفته می شوند و با به کار گیری این عناصر در گورستان می توان فضاهای مناسب و مورد نیاز را به وجود آورد

چگونگی استقرار، روابط با دیگر عناصر، اجزاء سطوح و تعداد مورد نیاز تعیین گردیده اند.

در ادامه این فصل عناصر طراحی و چشم انداز بعد از دستهبندی معرفی شده اند و چگونگی به کار گیری آنان در گورستان تشریح و سعی شده است که با مصادیق همراه شود.

آنچه که بیان شد، جمع بندی تلاشی بود برای رسیدن به اصول طراحی فضای گورستان، که بسیاری آن را خوالگاه مردگان و یا دیار مرگ و نیستی می دانستند؛ اما در واقع گورستان جایگاهی است برای زندگان، مکانی که سرانجام را بینند و بیندیشند که چگونه می بایست بود و چگونه می بایست زیست.

دوباره طراحی آرامستان بزرگ رویان

هر چند که در مبحث مبانی نظری کایه اصول مربوط به طراحی گورستان آورده شده است، اما هر موضوع باید به خاطر ویژگی های خاص خود بسیاری از موارد به صورت جداگانه بررسی شود. طرح آرامستان رویان نیز بعنوان مورد مطالعاتی این پژوهش مطرح می باشد که در این پایان نامه موارد بررسی شده مربوط به گورستان رویان در شهر سازی است و به همین خاطر نام آن آرامستان بزرگ رویان برگزیده شده است.

به خاطر ویژگی های هر موضوع، می بایست بسیاری از موارد به صورت جداگانه بررسی شود.

پاور شده
1) Harvard Kalvin

ویژگی‌های کالبدی گورستان آرامنه در شهر تهران

خاتون میرراشد
تورج نادری

شهر و مردمان آن از دیروز، هنگامی که با پدیده‌ای به نام فقدان و درگذشت آشنا شدند و سرگ عزیزان خود را نظاره کردند، چه بسا در تلاش بوده‌اند که جسم بی‌جان درگذشتگان خود را حفظ کنند. اما هنگامی که از عهده این امر برنیامدند، آنان را در خاک قرار دادند و سنگ نیشته‌ای را به عنوان نماد یا یادگار بر روی خاک نهادند.

وجود نشانه و محلی که هر فرد بتواند با یادگار و نماد جسم بی‌جان از دست رفتگان خود دیدار کند، حداقل خواستی بود که عملی به نفع می‌رسید.

براساس این خواسته بشر گورستان‌ها شکل گرفتند و نشانه گذاری بر سر هر مزار بیانگر احترام و علاقه‌ای بود که زندگان به درگذشتگان اعلام می‌داشتند.

در سربست مسیحیت و در فرهنگ آرامنه نیز این خواسته به خوبی مشهود است و اکنون وجود گورستان‌هایی با تمامی نشانه‌ها و سنگ‌مزارهای ساده و معنوی، حاکی از آن است که سرگ در فرهنگ آرامنه ایهامی راژ گونه نیست.

طرح این گزارش و بررسی ویژگی‌های کالبدی گورستان آرامنه بهانه‌ای برای یادآوری این نکته به مدیران شهری است که بخش کوچکی از گورستان‌های شهر تهران به آرامنه تعلق دارد؛ حال آنکه حتی در حسد کمی هم از خدمات شهرداری تهران به خانه‌های ابدی آنان تعلق نمی‌گیرد.

تاریخچه گورستان‌های آرامنه در تهران

گورستان‌های آرامنه در سطح شهر تهران در نقاط مختلفی چون اکبر آباد، سه راه سلسبیل، بازار مولوی، محل قدیمی ده ونگ، قلعهک، کلیساهای مختلف، منطقه دولاب و خاوران پراکنده‌اند. قدیمی‌ترین گورستان آرامنه تهران کلیسای ماکوس و باکتوس مقدس در بازار مولوی واقع است. تاریخچه پیدایش این گورستان به زمان فتحعلی شاه قاجار بازمی‌گردد. در این زمان عده‌ای از آرامنه به عنوان شیشه‌گر و کوزه‌گر در آن محل مستقر شدند. بدین ترتیب در این مکان مرکزیتی به وجود آمد که به تبع آن در همان محل به مرور زمان با مهاجرت روس‌ها، ایتالیایی‌ها، گرجی‌ها و انگلیسی‌ها به تهران، بر تعداد گورستان‌های آرامنه افزوده شد.

به مرور زمان افزایش جمعیت آرامنه و توسعه شهر موجب شد که این گورستان‌ها متروک شوند و گورستان جدیدی در منطقه دولاب تهران احداث گردد. ایجاد گورستان دولاب با جنگ جهانی دوم مصادف شد و این گورستان، کشته‌شدگان جنگ و اجساد سربازان لهستانی، ایتالیایی، فرانسوی و روسی را

در بر گرفت و بخشی از این منطقه به آنها اختصاص یافت. ظرفیت گورستان دولاب با گذشت یک قرن، به مساحت ۷ هکتار و با تعداد تقریبی ۷ هزار گور، پس از گسترش و توسعه شهر تکمیل شد. به این ترتیب احداث مکان جدیدی به عنوان گورستان جدید آرامنه احساس می‌شد و احداث گورستان خاوران در سال ۱۳۴۹ پاسخگوی همین نیاز بود. پس از آن گورستان دولاب، رنگ و بوی تاریخی به خود گرفت و این مکان اکنون نیز به عنوان یکی از آثار سازمان میراث فرهنگی ثبت شده است.

اکنون گورستان قدیمی دولاب، تنها مکانی است برای دیدار خانواده‌های آرامنه‌ای که در گذشته‌های دور عزیزان خود را از دست داده‌اند.

در این گزارش گورستان‌های دولاب و خاوران به عنوان شاخص‌ترین گورستان‌های آرامنه در سطح شهر تهران مورد بررسی قرار می‌گیرد.

تحلیل مکان‌یابی در گورستان‌های دولاب و خاوران عوامل مؤثر بر مکان‌یابی گورستان به دو دسته «موقعیت» و «مکان» تقسیم می‌شود. عوامل مربوط به موقعیت شامل عواملی

است که رابطه بین شهر و گورستان را مشخص می‌سازند و مسووعیت گورستان را با توجه به شهر تعیین می‌کنند. عوامل مکان‌یابی به ویژگی‌های محل قرارگیری گورستان مرتبط می‌شود. بر اساس دیدگاه بسیاری از کارشناسان، گورستان باید دور از بافت شهری مکان‌یابی شود. اما در مقابل، گروه دیگری از کارشناسان عصر حاضر به کشیده شدن گورستان‌ها در بافت‌های شهری اعتقاد دارند. آنچه که اکنون بر ضوابط مکان‌یابی گورستان حاکم است، این است که فاصله گورستان در حدی باشد که شهر و ندان برای دسترسی به آن به زحمت نیفتند. برخی از کارشناسان بر این باورند که برای رعایت اصول شهرسازی، وجود فاصله‌ای بین گورستان و شهر ضروری است؛ و در غیر این صورت مشکلاتی چون انتقال آلودگی، اختلال در نشاط شهری، سنگینی ترافیک و اشغال فضای شهری و نظایر اینها به وجود می‌آید.

از موارد دیگری که اکنون در مکان‌یابی اکثر گورستان‌ها مدنظر قرار می‌گیرد جهت‌یابی گورستان است. بر این اساس، سمت و سوی گورستان‌ها به گونه‌ای است که دامنه توسعه شهری را دربر نمی‌گیرد. با توجه به این دیدگاه، بهتر است گورستان‌ها در جهاتی که عواملی مانند کوه، جنگل و تپه دارد احداث شود. این دیدگاه امروزه چندان مورد پذیرش کارشناسان نیست؛ چرا که به اعتقاد اینان قرار گرفتن گورستان بر روی بلندی موجب آلودگی آب‌های زیرزمینی خواهد شد.

مکان‌یابی مطلوب گورستان خاوران موجب شده است که این گورستان فاصله مناسبی با شهر داشته باشد. این امر از بروز مشکلاتی چون سنگینی ترافیک، آلودگی و اشغال فضای شهر جلوگیری می‌کند.

همان‌گونه که پیش‌تر گفته شد، یکی از مسائلی که از دیرباز در مکان‌یابی گورستان‌ها وجود داشته، جانمایی این مکان بر روی بلندی و تپه و اطراف کوه بوده است. قرار گرفتن گورستان خاوران بر روی تپه‌های ده لیه زنگ خاوران از همین معیار تبعیت می‌کند. اما گورستان دولاب با قدمتی ۱۰۰ ساله، اکنون هیچ یک از ویژگی‌های متداول مکان‌یابی گورستان را ندارد. واقع شدن این گورستان در بافت محلی و مسکونی سراسباب و دولاب و همجواری آن با مدرسه، منشاء بروز مشکلات بسیاری شده است. البته گفتنی است که در بدو تأسیس گورستان، منطقه مذکور در خارج از شهر قرار گرفته بود و به همین دلیل در آن مقطع زمانی جانمایی خوبی داشته‌ولی به مرور زمان و بر اثر گسترش و توسعه شهر، و افزایش مناطق تجاری، مسکونی و اداری ویژگی‌های مطلوب مکان‌یابی این گورستان از بین رفت. با ایجاد این تحولات دیگر مجوز کفن و دفن در گورستان دولاب صادر نشد و حتی کسانی که از گذشته در محوطه گورستان قطعه‌ای را خریداری کرده بودند، از این قاعده مستثنی نشدند.

واژگان آر کلیان، کارشناس مهندس معمار، در پاسخ به این سؤال که آیا گورستان دولاب و خاوران از مشخصه ویژگی‌های مکان‌یابی پیروی می‌کنند، گفت: «این زمین‌ها را شهرداری وقت در آن زمان به شورای خلیفه‌گری ارامنه واگذار کرد. همچنین گورستان خاوران را نیز اداره منابع طبیعی در اختیار شورای خلیفه‌گری قرار داد. بنابر این تپه‌های لیه زنگ که ابتدا جزو اموال اداره منابع طبیعی بودند و دور از شهر قرار داشتند، دارای مکان‌یابی خوبی برای احداث گورستان بودند.»

قدیمی ترین مزار در گورستان دولاب

این کارشناس در ادامه راجع به مکان‌یابی گورستان خاوران می‌افزاید: «گورستان خاوران به گونه‌ای است که موقعیت خیابان را سمت و سوی می‌دهد؛ یعنی خیابان نسبت به محور اصلی قبرستان، ۳۰ درجه انحراف نسبت به شمال دارد.»

از دیگر ضوابط مکان‌یابی گورستان، پیش‌بینی وسعت زمین با توجه به میزان مرگ و میر است. همان‌گونه که پیش‌تر ذکر شد، گورستان دولاب با طرح توسعه شهری و همچنین تعریض خیابان سراسباب، متروکا اعلام شد و حدود دوهزار گور که در طرح تعریض قرار داشتند، با کسب مجوز از مرجع تقلید مسیحیان (جاثلیق)، به گورستان خاوران منتقل شد.

شبکه‌های دسترسی در گورستان دولاب و خاوران

معمولاً رفت و آمده به گورستان به صورت دسته‌جمعی انجام می‌گیرد. در ایام خاص و برخی از مناسبت‌های مذهبی و ملی، جمعیت زیادی به گورستان‌ها روی می‌آورند.

بنابراین، دسترسی مناسب و آیین به گورستان اهمیت خاصی دارد. در مسیرهای دسترسی گورستان‌های خارج از شهر نباید تقاطع‌های فراوان وجود داشته باشد، زیرا به ویژه کسانی که از این مسیر برای دسترسی به گورستان استفاده می‌کنند در شرایط روحی مطلوبی به سر نمی‌برند.

گورستان خاوران و دولاب نیز مسلماً باید از این قاعده پیروی کنند. دسترسی‌های گورستان خاوران که در جلاد بزرگ و قدیمی

گورها نسبت به مادور می‌گویند: «به طور کلی، تمام گورها باید در جهت محراب مادور یا نمازخانه باشد. محراب کلیسا معمولاً جهت شرقی غربی دارد و به همین دلیل قرار گرفتن مردگان در گور باید به گونه‌ای باشد که نگاهشان به سمت شرق و در جهت طلوع خورشید باشد. این باور حتی بر این است که مردگان به هنگام رستاخیز به سوی روشنایی و مکان مقدس مادور بنگرند.»

زهرا بیان به تأثیر جالبی گورستان خاوران در چیدمان گورها اشاره می‌کند و می‌گوید: «آنچه در گورستان خاوران می‌توان ذکر کرد، انحراف گورستان نسبت به جاده خاوران است. در نتیجه ساختار کلی و چیدمان گورهای گورستان خاوران نسبت به جاده خاوران دارای زاویه‌ای ۳۰ درجه است.»

نحوه دسترسی به قبور

در گورستان‌های دولاب و خاوران هر یک از گورها با مشخصات فردی متوفی به ترتیب حروف الفبا و شماره‌ای که در دفتر سرپرستی گورستان ثبت شده است تفکیک می‌شود. فاصله میان قبور در گورستان دولاب و خاوران ۲۰ سانتی‌متر است.

به طور کلی چگونگی قرار گرفتن قطعات در گورستان‌ها باید از اصولی چون خوانایی و جهت‌یابی آسان، یکنواختی قطعات و دسترسی راحت پیروی کند.

نکته دیگر در باب چیدمان قبور، تأثیر آنها بر انتخاب مسیرهاست.

بدین ترتیب، طرز قرار گرفتن قبور باید به گونه‌ای باشد که با کوتاه‌تر کردن مسیر، مانع عبور از روی سنگ قبرها (به منظور دسترسی به گورهای دیگر) نشود. در گورستان‌های آرامنه قطعه‌بندی گورها با سنگ‌چین مشخص شده است و در این میان گورهای خانوادگی نیز به صورت قطعات مشخص تفکیک شده به چشم می‌خورد.

چیدمان قبور

در اکثر گورستان‌ها، چیدمان قبور برحسب تقسیم‌بندی خاصی صورت می‌گیرد. در گورستان دولاب قبور کودکان در کنار معبر اصلی گورستان قرار دارد. این درحالی است که مزارهای کودکان در گورستان خاوران به صورت پراکنده در میان قبور قرار گرفته است. در مورد نحوه قرارگیری گورهای زنان و مردان در گورستان دولاب نیز باید گفت که هیچ گونه تفکیک خاصی صورت نگرفته است.

در گورستان خاوران مزارهای مربوط به شهیدای آرامنه در قطعه‌ای جداگانه قرار گرفته است که مشخصه بارز آن یکسانی و سادگی سنگ قبرهای تمامی قبور مربوط به شهیداست. در زمان حاضر شورای خلیفه‌گری آرامنه به منظور بهسازی این قطعه در سدد محوطه‌سازی و مسقف کردن آن است.

سنگ نیشته‌ها در گورستان‌های دولاب و خاوران

آرامنه نژاد آریایی برای ایجاد و تیساکان خود و به ویژه مردگان‌شان احترام خاصی قائل بودند. این ادای احترام از طریق نقش و نگارهایی به شکل صلیب که بر روی سنگ‌ها حک می‌شد تبلور می‌یافت. تراسیم برگ‌های خرما بر روی صلیب‌های به تصویر کشیده شده، به معنای بهشت و نمایانگر چرخش آفتاب و ابدیت است و گردش برگ‌های خرما در اطراف صلیب نماد حیات و رویش دوباره.

در سالیان دور این نقش و نگار، که خود هنر زیبایی دست بشر به شمار می‌آید، بر روی سنگ نیشته‌ها نمایانگر شغل متوفی نیز

نمایی از گورستان آرامنه دولاب

خاوران واقع شده است، چندان از نکات ایمنی و ویژگی طراحی مطلوب شبکه‌های دسترسی شهری تبعیت نمی‌کند. آمد و شد زیاد و وسایل نقلیه سنگین در جاده خاوران، به خصوص هنگام راستگرد جاده خاوران به گورستان، احتمال بروز خطر را در چندان می‌سازد.

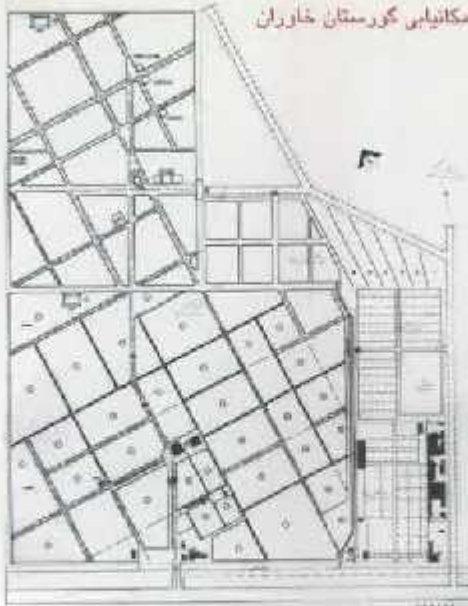
از کلیان در این زمینه می‌گویند: «دسترسی جاده خاوران به گورستان زاویه‌ای ۹۰ درجه ایجاد می‌کند. در این حالت بدون هیچ انعطاف یا چرخشی خودرو تا گه‌ها از جاده به سمت ورودی گورستان می‌پیچد، که این امر تا کنون باعث بروز تصادفات شدیدی شده است.»

درباره شبکه‌های دسترسی به گورستان دولاب باید گفت که دسترسی به این گورستان به علت قرار گرفتن در بافت قدیمی و محلی و خیابان‌های باریک و یک‌طرفه، به سهولت انجام نمی‌گیرد.

جامعایی قبور نسبت به مادور (نمازخانه)

مادور یا نمازخانه مکان مقدسی است که در محوریت قبرستان قرار دارد و مراسم مذهبی و تدفین از آنجا آغاز می‌شود. مقابل در ورودی مادور جایگاهی قرار دارد که فرد متوفی را بعد از شست و شو در آن محل قرار می‌دهند و مراسم مذهبی را به جا می‌آورند.

ادوارد زهرا بیان، کارشناس راه و ساختمان، در مورد چیدمان

بود. نقش تیر و کمان نشانگر شکارچی بودن متوفی و علامت یزتکی بیانگر طبابت وی بود. این اداب و رسوم تا آنجا قدمت دارد که در بسیاری از حفاری‌های به دست آمده - و گاه ۳۰۰۰ ساله - به چشم می‌خورد.

در پایان قرن هشتم و نهم میلادی و اوایل قرون یازدهم مقبره نویسی و سنگ‌نشسته متداول شد؛ اما در قرن ۱۹ و ۲۰ کم کم سنگ‌نشسته‌ها رنگ و بوی تزئین و تجمل پیدا کردند و نمایی معنوی آن روبه کاستی گذاشت. در زمان حاضر هنوز هم ماسه‌هایی از گذشته در نحوه سنگ‌گذاری و حکاکی به چشم می‌خورد.

در گورستان‌های دولاب و خاوران تخته سنگ‌های

در ورودی گورستان قدیمی دولاب

اظهار داشت که قرار است قسمت شرقی و غربی در کنار تمامی راه‌های فرعی گورستان درختکاری شود. وی در مورد تمامی مشکلات موجود در زمینه محوطه‌سازی گورستان خاوران گفت: «خاکی بودن مسیرهای اصلی و فرعی گورستان دسترسی به آنها را - به ویژه به هنگام بارندگی - دشوار می‌کند. از سوی دیگر شورای خلیفه‌گری، ارامنه برای آسفالت معابر گورستان رایزنی‌هایی را با سازمان بهشت‌زهر (اس) انجام داده است که نتیجه آن، قول مساعدت سازمان مذکور است.»

سر در ورودی، بیانگر هویت گورستان

سر در ورودی که در پیشانی یک مجموعه معماری قرار می‌گیرد، در حقیقت ارتباطی در حد فاصل خارج و فضای داخلی است. سر در معماری ممکن است مفاهیمی را القا کند که فرد در بدو ورود هویت مکان داخلی را به خوبی درک کند و تحت تأثیر قرار گیرد.

این مفاهیم شامل مجموعه‌ای است از عملکردهای داخلی فضاها، معماری، ابعاد فلسفی و روحیه حاکم بر بنا و القای تصورات متفاوتی. در گورستان ارامنه نیز سر در هویتی خاص دارد، به طوری که به راحتی با نشانه‌های ساده‌ای که ریشه در فرهنگ هزاران ساله (شریعت تمدن مسیحیت) دارد، هویت معنوی مکان گورستان را به بیننده القای کند. در گورستان دولاب نیز این حالت به خوبی مشهود است؛ لیکن در سر در ورودی گورستان خاوران معنا بخشی آن به خوبی مد نظر قرار نگرفته است.

امروزه برابر قانون شهرداری‌ها، شهرداری به عنوان تنها متولی امور گورستان‌ها در شهرها شناخته شده است. در زمان حاضر بخشی از پراکندگی و فراوانی گورستان‌ها را در سطح شهر تهران، گورستان ارامنه تشکیل می‌دهد. البته تا گفته نماند که خدمات رسانی و پرداختن به امور گورستان‌های ارامنه بر عهده شهرداری تهران نیست؛ و شورای خلیفه‌گری ارامنه به عنوان تنها متولی این امر، پاسخگویی تمامی مشکلات و نیازهای گورستان‌های ارامنه را بر عهده دارد. هدف از طرح این گزارش همچنانکه بیشتر نیز گفته شد، یادآوری مشکلات و مسائل گورستان ارامنه و نقش مؤثر شهرداری تهران در رفع برخی از این مشکلات است.

گوناگون، از سنگ‌های ساده و صیقلی نشده تا مقبره‌های تزئینی، وجود دارد. به هر حال وجود صلیب و حکاکی‌هایی که نشان از نام و نشان و تاریخ تولد و وفات متوفی دارد، برای همه قبور صدق می‌کند.

جنس سنگ‌های به کار رفته در قبور معمولاً گرانیت و مرمر و سیمان حاوی سنگ‌ریزه‌های تزئینی است.

سنگ‌نشسته‌های قبور کودکان که قبل از فوت غسل تعمید داده نشده باشند، بدون هیچ گونه حکاکی و بسیار ساده است. و این را در گورستان دولاب به خوبی می‌توان مشاهده کرد. اما سنگ‌نشسته قبور کودکانی که غسل تعمید داده شده باشند تنها سنگ قبری با حکاکی‌های مشخص در ابعاد کوچک است.

کفسازی در گورستان خاوران

زهرایان در مورد کف‌سازی گورستان خاوران اظهار داشت: «عرض خیابان اصلی گورستان خاوران حدود ۳ متر است که هنوز آسفالت نشده است.»

در زمان حاضر در قسمت شرقی گورستان راهی برای دسترسی راحت به قبور احداث شده و قرار است در قسمت غربی گورستان نیز مسیری به فریته قسمت شرقی تعبیه شود.

مسیر اصلی که در گورستان احداث شده است به مازور ختم می‌شود و از آنجا از طریق راه‌های فرعی به قسمت‌های دیگر گورستان انشعاب می‌یابد.

مدیریت گورستان خاوران تصمیم دارد این مسیر اصلی را به صورت بولسوازی در آورد که از در اصلی تا مازور و از مازور تا سردخانه امتداد یابد.

زهرایان در مورد فضای سبز محوطه گورستان خاوران

کلیسایی که برای انجام مراسم شاکسپاری در گورستان قرار دارد (مازور)

همایش ملی فضای سبز شهری در ارومیه

فیلولو مرادی

تربیت می شوند

فضای سبز با علوم مختلف ارتباط دارد و باید با مدیریت صحیح بین تمامی رشته‌های مربوطه، هماهنگی لازم ایجاد شود و هر رشته و هر تخصصی در جایگاه ویژه خود قرار بگیرد. این سومین هدف انجمن مهندسان فضای سبز است. اگر تحقیقات دانشگاهی به سرعت اجرا و عمل، پیش برود مطمئناً فضای سبز سالم و کافی در کشور ما نیز وجود خواهد داشت.»

رستم افشار، استادار آذربایجان غربی و یکی از سخنرانان همایش، اظهار داشت: «سرتیغه فضای سبز در ایران حدود ۲۵ متر است و در کشورهای اروپایی حدود ۴۸ متر.» وی ضمن تأکید بر حفظ محیط زیست، فضای سبز را به عنوان نوعی صافی برای کاهش آلودگی هوا، منبع تولید اکسیژن، زیبایی و نظایر اینها برشمرد و به ضرورت مقوله آموزش در این زمینه نیز تأکید کرد. وی آموزش مسئولان و دست‌اندرکاران محیط زیست و فضای سبز را مهم‌ترین بخش آموزشی عنوان کرد و در مرتبه بعد نیز آموزش شهروندان و سپس آموزش تخصصی را در زمینه فضای سبز - که دانشگاه‌ها متولی آن هستند - در خور اهمیت دانست. افشار افزود: «مرحله بعدی، اجرایی کردن نتایج حاصل از همایش‌ها و آموزش‌ها و تخصص‌های موجود است؛ سپس نظارت بر اجرای صحیح آن و بعد از آن هم مرحله نگهداری فضای سبز است.»

وی همچنین تأکید کرد: «برای اجرایی کردن این نتایج باید ابتدا آنها را در طرح‌های تفهیمی و هادی به صورت قانونمند ارائه کرد.»

محمد حسین مقیمی، معاونت هماهنگی امور عمرانی وزارت کشور، در نخستین روز این همایش با اشاره به اهمیت درخت در فرهنگ ایرانیان گفت: «قطع درخت، همانند قطع حیات و زندگی فرد قلمداد می‌شود. در مراکز تفریحی شهر، درخت و به‌طور کلی فضای سبز موجود زنده‌ای است که به کالبد فیزیکی شهرها حیات می‌بخشد. به سوازی سنتی شدن و توسعه شهرها و اثر بین رفتن سزارع و کشتزارها، لزوم توجه به فضای سبز، به عنوان نوعی وظیفه و تکلیف، بیش از پیش احساس می‌شود.»

وی به نقش بودجه‌های عمرانی، مشارکت مردمی، صدا و سیما و مطبوعات و همچنین نقش ویژه شوراهای شهر و روستا در توسعه و حفظ فضای سبز اشاره کرد و افزود: «شهرداری‌ها باید در طراحی‌ها و ایجاد تفریح‌گاه‌ها به دستاوردهای علمی توجه کنند. بی‌شک استفاده از گیاهان بومی و روش‌های آبیاری امروزی، با توجه به کمبود آب، اهمیت ویژه‌ای در گسترش و توسعه فضای سبز دارد.»

قادر احمدی، از انجمن مهندسان فضای سبز، از فعالیت‌های این انجمن سخن گفت و آنها را در سه هدف اصلی چنین خلاصه کرد: «هدف اول، ضرورت ایجاد اهمیت تخصص در مقوله فضای سبز، در قالب مدیریت جامع شهری است.»

هدف دوم، ایجاد رشته‌های تخصصی در این زمینه است. در زمان حاضر در ایران سه رشته تخصصی در زمینه فضای سبز ایجاد شده است و هر ساله دانشجویانی از آن رشته‌ها فارغ‌التحصیل می‌شوند. این رشته‌ها عبارتند از: مهندسی فضای سبز؛ طراحی محیط؛ و معماری منظر. در هر یک از این رشته‌ها افرادی به صورت تخصصی، با گرایش‌های خاص فضای سبز

در گذر زمان، انسان جنگل‌نشین به مرور شهرنشین را برگزید. انسان‌ها شهرها را ساختند تا امنیت بیشتری به دست آورند و از گزند سیل و زلزله و آتش‌سوزی در امان باشند. اما دور شدن از بلایای طبیعی دوری از طبیعت را نیز به همراه داشت. انسان امروزی، اکنون خسته و درماتده از انواع آلودگی‌های زیست محیطی و صوتی و روانی، نیاز به طبیعت را بیش از پیش احساس می‌کند و می‌خواهد همه خوبی‌های طبیعت را همچون فضای سبز، هوای پاک برای تنفس، مکانی برای آرامش و تفریح و بازی کودکان به شهر بیاورد.

این در حالی‌ست که رشد شهرنشین و صنعت، و گرایش به زندگی ماشینی، تأثیرات تخریبی بسیاری را بر منابع طبیعی و پوشش گیاهی به وجود آورده است.

حتی گسترش کشاورزی نیز لطمه‌های جبران‌ناپذیری را به چهره طبیعت وارد ساخته است. به درستی معلوم نیست که اندیشه ایجاد فضای سبز در شهرها از چه زمانی آغاز شده؛ اما در افسانه‌های کهن به باغ‌های معلق بابل و باغ شاداد اشاره شده است.

به هر حال، امروزه فضای سبز بخشی از بافت شهری ما را تشکیل می‌دهد، و حفظ و احیای آن نیز روز به روز اهمیت بیشتری می‌یابد.

بسیار منطقی‌طور حفظ و اهمیت فضاهای سبز شهری، سازمان بنا ک‌ها و فضای سبز ارومیه با همکاری استانداری آذربایجان غربی، شورای اسلامی شهر و شهرداری ارومیه، دانشگاه ارومیه، سازمان جهاد کشاورزی، دانشگاه جامع علمی - کاربردی، اداره حفاظت محیط زیست، اداره منابع طبیعی استان آذربایجان غربی، سازمان آب و فاضلاب، سازمان ایرانگردی و جهانگردی، سازمان صدا و سیما، سازمان مسکن و شهرسازی و تشکل‌های مردمی، همایش ملی فضای سبز شهری را در تاریخ ۸ و ۹ آبان‌ماه ۱۳۸۱ برگزار کرد.

در ایجاد تفرج گاه‌ها در عملیات شهرداری‌ها، باید به دستاوردهای علمی توجه داشت. بی‌شک استفاده از گیاهان بومی و روش‌های آبیاری امروزی، با توجه به کمبود آب، اهمیت ویژه‌ای در گسترش و توسعه فضای سبز دارد

هم بر اثر فتنه‌های آنها، فضای سبز ساخته شده است.» وی در ادامه افزود: «طبق تحقیقات و پژوهش‌های به عمل آمده، انتخاب زمین از نظر طراحی فضاهای سبز و انتخاب گونه‌هایی که با آب و هوا و خاک منطقه هماهنگی داشته باشد اهمیت خاصی دارد. در صورت انتخاب صحیح، فضای سبز حتی با وجود حضور مردم در آن منطقه، به عنوان نقره‌گانه به حیات خود ادامه می‌دهد.»

وی تأکید کرد که هر شهری باید یک کمربند سبز در پیرامون خود داشته باشد. این کمربند سبز، هم به تلطیف هوای شهری یاری می‌رساند و هم از توسعه بی‌رویه شهرها جلوگیری می‌کند و در واقع مشکل حاشیه‌نشینی را به نوعی حل می‌کند. بهروز قرصمن اشاره به مشکل کمبود آب در کشور، افزود: «باید دست از چه نوع روش آبیاری می‌توان برای درختان و گونه‌های مختلف موجود در فضای سبز استفاده کرد، تا با توجه به کمبود آب، بتوان فضاهای سبز را توسعه داد»

ایجاد فضای سبز در واقع نوعی سرمایه‌گذاری است؛ زیرا فضای سبز، گذشته از تلطیف اقلیم و کاهش هزینه‌های گرمایش و سرمایش در ساختمان‌ها، جلوگیری از روان شدن سیلاب‌ها و کاهش سرعت باد و ایجاد سلامت روانی برای افراد جامعه، موجب توسعه شهرها نیز می‌شود که باید به فضای سبز از این منظر نگاه کرد

از سوی دیگر توسعه فضای سبز جز با همکاری مردم و ارگان‌های دولتی و تشکل‌های غیردولتی و بدون کمک نقش‌آفرینی مطبوعات و صدا و سیما امکان‌پذیر نیست.»

حسینی‌نارویی خندان، کارشناس اداره کل منابع طبیعی سیستان و بلوچستان، نیز ضمن تأکید بر لزوم وارد شدن فضای سبز و پوشش گیاهی به سیستم شهری، به معرفی GIS به عنوان ابزاری که می‌تواند روش را برای بهبود و توسعه فضای سبز شهری ارائه دهد، پرداخت.

طبق تحقیقات این کارشناس فضای سبز، جمع‌آوری اطلاعات مختلف از قبیل نقشه خاک و مساحت، هیدرولوژی، توپوگرافی و جز آن، و تطبیق آنها، نیاز به نیروی انسانی زیاد و صرف وقت بسیاری دارد. علم‌سنجش از دور یا GIS، این اطلاعات را از طریق تصاویر هوایی که گرفته می‌شود در اختیار انسان قرار می‌دهد. همچنین اطلاعاتی مثل شیب یک منطقه و نیازهای آبی و خاک مناسب برای رشد یک گونه گیاهی، از طریق نرم‌افزارهای GIS ارائه می‌شود و در عرض چند دقیقه می‌توان نقاط مناسب برای کشت آن گونه یا گیاه را مشخص ساخت. این امر در یافتن سیستم فضای سبز شهری مناسب برای شهر سالم‌تر کمک شایانی می‌کند.

گفتی است در این همایش، به مقوله کارکردهای اقتصادی فضای سبز نیز اشاره شد و عنوان گردید که ایجاد فضای سبز در واقع نوعی سرمایه‌گذاری است؛ زیرا فضای سبز، گذشته از تلطیف اقلیم و کاهش هزینه‌های گرمایش و سرمایش در ساختمان‌ها، جلوگیری از روان شدن سیلاب‌ها و کاهش سرعت باد و همچنین ایجاد سلامت روانی برای افراد جامعه، موجب توسعه شهرها نیز می‌شود - که باید به فضای سبز از این منظر نگاه کرد.

موضوع دیگری که در توسعه شهرها - به خصوص کلان‌شهرها - باید مدنظر قرار گیرد، برنامه‌ریزی برای ایجاد فضای سبز است. به عنوان مثال، می‌توان به سیم‌های برق اشاره کرد که تاج درختان موجب قطع آنها و در واقع قطع ارتباطات شبکه برقی رسانی می‌شود. حال در صورتی که کابل‌های برق از زیرزمین عبور کنند، احتمالاً ریشه‌های درختان باعث بروز همین مشکل خواهد شد. در نتیجه می‌بایست پیش از طراحی اولیه شهر، الگوهای جامعی را برای مکان‌های مناسب فضای سبز در نظر گرفت.

ابوالحسن فخری، عضو هیئت علمی دانشکده کشاورزی دانشگاه ارومیه، در مورد طرح شبکه فضای سبز شهری اظهار داشت: «در کشور ما گسترش عظیم فضای شهری و افزایش جمعیت، باعث گسترش بیش از حد فضای سبز شهری شده است؛ و این مسئله در بیشتر شهرهای کشور ما محسوس است.

با اجرای این طرح و ایجاد فضای سبز در مسیر کوچه‌ها و خیابان‌ها و بیرون خانه‌ها، ضمن فعال شدن حس مشارکت‌جویی مردم، جنبه‌های پذیر فضای سبز شهری به درون خانه‌ها و میان مردم می‌آید و همین امر آرامش را به زندگی شهری بازمی‌گرداند.» فریبرز بهروز فور، کارشناس فضای سبز سازمان شهرداری‌ها، به موضوع اشتغال‌زایی فضای سبز اشاره کرد و گفت: «می‌توان با ایجاد باغ‌ها و فضاهای سبز و فضاهای گلخانه‌ای، و با پرده‌کشی به گل‌های تزئینی و صادراتی، زمینه اشتغال بسیار وسیعی را برای فارغ‌التحصیلان و علاقه‌مندان به این رشته فراهم ساخت.»

وی همچنین اظهار کرد: «امروزه با نگاهی به طرح‌های جامع و تفصیلی شهرها، به خصوص در زمینه کاربری‌های فضای سبز، می‌توان دید در مکان‌هایی که ابتدا پارک و فضای سبز ایجاد شده و بعد ساختمان‌سازی آغاز گردیده‌است، سلامتی و شادابی و روحیه مشارکت‌جو و همگام و همراه با شهرداری، بیشتر در مردم دیده می‌شود. تا آنجایی که پس از مدت‌ها زندگی و اسکان مردم، و آن

در نشست مدیران سازمان‌های آتش‌نشانی کشور مطرح شد

تجهیز ایستگاه‌های آتش‌نشانی

از دیرباز تا کنون وجود جایگاه‌های امداد رسانی و نحوه خدمات‌رسانی امدادگران، از جمله دغدغه‌های بشری به خصوص در زمان ریج و تنگدستی بوده است.

ایستگاه‌های آتش‌نشانی نیز به عنوان یکی از مهم‌ترین پایگاه‌های امداد رسانی، جایگاه ویژه‌ای در این زمینه یافته‌اند. در ابتدا واژه آتش‌نشان و ایستگاه آتش‌نشانی به اشخاص و محله‌هایی اطلاق می‌شد که صرفاً وظیفه اطفای حریق را بر عهده داشتند ولی به دلیل پیشرفت فناوری و نیاز جامعه به ایمنی، به مرور زمان کلیه عملیات نجات درون شهری - اعم از اطفای حریق و عملیات امداد - در زمان وقوع حوادث غیر مترقبه همچون زلزله، سیل و جز اینها در زمره وظایف امدادگران آتش‌نشانی قرار گرفت. این امر خود به خود مقوله‌هایی همچون محل و تجهیزات ایستگاه‌های آتش‌نشانی و همچنین قابلیت کارکنان آنها را مطرح می‌سازد.

مرکز مطالعات برنامه‌ریزی شهری وزارت کشور به منظور ساماندهی و تجهیز ایستگاه‌های آتش‌نشانی با همکاری مهندسین مشاور عرصه، مطالعات گسترده‌ای را انجام داده است که کلیات آن در نشستی با مدیران آتش‌نشانی‌های سراسر کشور ارائه گردید.

مورد مشکلات موجود در نوع و طراحی ایستگاه‌های آتش‌نشانی از آنها کسب نظر شد و کلیه دیدگاه‌ها و پیشنهادها جمع بندی و مورد بررسی قرار گرفت.

سوداگر در مورد نحوه طراحی ایستگاه‌های آتش‌نشانی گفت: «هنگامی که ایستگاه آتش‌نشانی طراحی می‌شود، می‌تواند به لحاظ نما و طرح و سایر مشخصات ظاهری، اشکال مختلفی داشته باشد.

ولی هنگامی که از منظر «تیب بندی» به طراحی ایستگاه‌های آتش‌نشانی توجه شود، باید طراحی موجود ضمن دارا بودن قابلیت اجرایی، با شرایط اقلیمی منطقه نیز همخوانی داشته باشد و همچنین با تجارب مختلف اجرایی در شهرهای مختلف و با حد تخصص‌های مختلف همگون و متمم‌پذیر (برای کل کشور) باشد.

وی در زمینه تیب‌بندی ایستگاه‌های آتش‌نشانی گفت: «با جمع‌بندی تجارب و دیدگاه‌ها، ایستگاه‌های آتش‌نشانی با دو تیب A و B مورد طراحی قرار گرفته باید گفت که برخی از ایستگاه‌های آتش‌نشانی که در کشور طراحی و احداث می‌شوند، به دلیل عدم پاسخگویی امکانات آنها نسبت به نیازها و شرایط موجود، بلافاصله تغییراتی در آنها آغاز می‌شود.

به عنوان نمونه، در ایستگاه آتش‌نشانی ۱۰ در شهر آرا، با حتی ایستگاه‌های دیگری که هنوز به بهره‌برداری نرسیده‌اند، تغییرات ساختمانی آغاز شده است.

وی افزود: تغییرات و نوسازی قسمتهایی از ایستگاه‌های آتش‌نشانی حاکی از این است که به هنگام طراحی و ساخت ایستگاه‌ها به برخی از اصول لازم در این زمینه توجهی نشده و در نهایت فاقد پاسخگویی مناسب به نیازمندی بهره‌داران از آن قضا بوده است.

از آنجا که بهره‌برداران از ایستگاه‌های آتش‌نشانی در

هم‌اکنون، مدیر پروژه طراحی ایستگاه‌های آتش‌نشانی، در این نشست گفت: «مطالعه بر روی ایستگاه‌های آتش‌نشانی و طراحی مجدد آنها از دو سال پیش در مهندسین مشاور عرصه در حال انجام است. در طی این مدت جلسات متعددی در مباحث مختلف برگزار شد. در مبحث اول سابقه تاریخی ایستگاه‌های آتش‌نشانی و تجاربی که در این زمینه در ایران و کشورهای دیگر» وجود داشت مورد بررسی قرار گرفت. در این زمینه سعی شد به هنگام مطالعه و بررسی به استانداردها و ضوابط مناسب و مطلوب در عرصه بین‌المللی پرداخته شود.

به طور کلی در حدود ۲۵ جلسه با کارشناسان مرکز مطالعات برنامه‌ریزی شهری وزارت کشور برگزار شد که در طی آن طرح‌های مورد نظر و نقشه‌های تهیه شده مورد بررسی قرار گرفت.

بعد از پی‌بردن به سابقه و ضرورت وجود چنین فضاهایی برای ایستگاه‌های آتش‌نشانی، تجارب جهانی و استانداردهای جهانی در این زمینه مدنظر قرار گرفت. سپس با مراجعه به مراکز و ایستگاه‌های مختلف مسائل و مشکلات موجود ایستگاه بررسی گردید.

سوداگر در این زمینه افزود:

«با تهیه پرسشنامه و ارسال آن به مراکز مختلف آتش‌نشانی در

سخت‌ترین شرایط می‌بایست در آرام‌ترین و مناسب‌ترین فضا و امکانات فعالیت کنند، همین مبنا ملاک طراحی قرار گرفت.

ایستگاه‌های آتش‌نشانی در حوادث غیر مترقبه همانند زلزله، سیل و هور آنچه که خارج از حیطه اختیار اتفاق می‌افتد، می‌بایست آخرین جایی باشد که دچار آسیب می‌شود. در نتیجه بایست در طراحی اصلی ساختمان به ایستایی و پایداری آن توجه ویژه‌ای شود.

آریل توسعه، کارشناس ارشد معماری، در زمینه مجموعه نتایج که مهندسین مشاور عرصه در این زمینه به دست آورده است، گفت:

«تیب A و B ایستگاه‌های آتش‌نشانی از بزرگترین

ایستگاه‌های آتش‌نشانی ارائه شده به شمار می‌آیند

سابقه تاریخی ساخت ایستگاه‌های آتش‌نشانی، با توجه به تصمیم‌گیری‌ها و سیاست‌های کلی آنها، به طور مشخص به قرن هفتم در کشورهای انگلستان و روسیه باز می‌گردد. در کشور ایران نیز قدیمی‌ترین ایستگاه آتش‌نشانی در سال ۱۲۲۱ احداث شده است.

ایستگاه آتش‌نشانی می‌تواند محوریت توسعه شهری را در منطقه‌ای خاص داشته باشد. به طور مثال، در شهر سوشیای ژاپن ایستگاه آتش‌نشانی محور توسعه شهری قرار گرفته است.

معمولاً محوریت توسعه در شهرهای مختلف، ساختمان‌های اداری یا حکومتی و یا فرهنگی است ولی در شهر سوشیای ژاپن برای اولین بار عنصر آتش‌نشانی محوریت توسعه شهری را عهده‌دار گردیده و به عنوان الگویی موفق از حیطه توسعه شهری مطرح شده است.

وی افزود: «ایستگاه آتش‌نشانی از لحاظ طراحی و نما سازی می‌تواند همگونی با محیطی که در آن احداث می‌شود باشد و غنای خاص معماری را در خود داشته باشد؛ یعنی می‌تواند از لحاظ ظاهر و نما شبیه به محیطی فرهنگی باشد. به طور مثال، طراحی برخی از ایستگاه‌های آتش‌نشانی در اسپانیا، آمریکا یا مکزیک، برگرفته از شرایط اقلیمی و فرهنگی موجود در آن کشورهاست.

ولی در کشور ما غالباً احداث ایستگاه آتش‌نشانی، محدود به احداث یک سوله است که ماشین‌های آتش‌نشانی در آن قرار می‌گیرند و یک ساختمان اداری نیز به آن اضافه می‌شود.

آریل توسعه در مورد فاکتورهای مورد نظر در طراحی ایستگاه

آتش‌نشانی گفت: «در این زمینه بحث‌های مختلفی انجام شد که یکی از آنها در مورد راهبردهای طراحی ساختمان ایستگاه آتش‌نشانی بود.

قسمت‌های داخلی - مثل اتاق مخابرات، بخش مدیریت و اداری، اتاق فرماندهی، اسپیکرگاه، نشیمن، آشپزخانه، غذاخوری، فضاهای آموزشی، فضاهای ورزشی، انباری‌ها و وسایل نقلیه عملیاتی - خود مستلزم احداث فضاهایی برای توقفگاه آتش‌نشانی، محوطه عملیاتی، میله فرود، محل فوریت‌های پزشکی و سایر تأسیسات دیگر است.»

وی افزود: «در مورد طراحی ایستگاه تیب نمی‌توان آن انتظاری را که از نظریه‌پردازی می‌رود در تیب‌سازی داشت. وقتی تیب‌سازی می‌شود، در حقیقت فصل‌های مشترک مد نظر قرار می‌گیرد و هنگامی که ایستگاهی با دیدگاه تیب‌سازی طراحی می‌گردد باید بتوان ساخت آن را در تمامی کشور تعمیم داد.»

وی در مورد وضعیت موجود ایستگاه‌های آتش‌نشانی گفت: «در برخی از مناطق تعداد ایستگاه‌های آتش‌نشانی کم نیست و آنها هم از نظر کالبدی یا عملکردی مشکلی ندارند ولی از نظر کیفی با مشکل مواجه‌اند. یعنی آن برای تیب که واقعاً از بُعد معماری و شهرسازی مد نظر است، در آن ایستگاه‌ها موجود نیست. تعدد وجود چنین ایستگاه‌هایی فقط اهداف کالبدی و آثاری را برآورده می‌کنند، نه بعد کیفی کار را.»

توسعه در مورد ارتباط وجود ایستگاه آتش‌نشانی با تعداد جمعیت منطقه گفت:

«در تحقیقات به عمل آمده، سه بافت مختلف برای این کار در نظر گرفته شد:

۱- بافت کم تراکم؛ ۲- بافت میان تراکم؛ ۳- بافت پُر تراکم.

بافت کم تراکم دارای جمعیت کم و تراکم روان است؛ بافت پُر تراکم دارای مسانه جمعیتی بالا و شبکه حمل و نقل کم عرض است و به لحاظ شکل هندسی نیز مناسب نیست؛ بافت میان تراکم حالتی بین این دو را دارد. به هر حال، ایستگاه‌ها بر همین اساس طراحی شده‌اند.»

وی در مورد طراحی داخل ساختمان نشیمن و اداری ایستگاه آتش‌نشانی گفت:

«در طراحی ایستگاه پُر سنبل، سعی شد که کم‌سر و صداترین قسمت ساختمان انتخاب شود. در نتیجه ایستگاه‌ها به جای اینکه در طبقه دوم قرار گیرند، در جایی خلوت و کم سروصدادر طبقه اول قرار گرفتند. با در مجزایی که در قسمت پُر سر و صدای ساختمان باز نشود. کلاس‌ها و قسمت‌های اداری و نشیمن نیز به طبقه دوم برده شد. میله فرود هم به طور استاندارد از طبقه دوم طوری قرار گرفت که فاصله آن از محل فرود در طبقه اول به کمترین حالت ممکن برسد و پرسنل به هنگام استفاده از میله فرود دچار مشکل و آسیب دیدگی نشوند.»

هدف از پُرگزایی این نشست و طرح میساجت مربوط به ایستگاه‌های آتش‌نشانی، این است که نوع نگرش حاکم بر طراحی و عملکرد آنها از زاویه مثبتی انجام بگیرد.

این امر خود مستلزم اطلاعات مناسبه و برآوردهای کارشناسانه دقیق در این زمینه است. در این صورت ایستگاه‌های آتش‌نشانی می‌توانند نقش مثبت خود را در توسعه شهری به خوبی ایفا کنند.

در نشست شهرداران شهرداری‌های بالای ۵۰ هزار نفر

تحقق ماده ۱۳۶ و منابع درآمدی شهرداری‌ها بررسی شد

نشست تحقق ماده ۱۳۶، به ریاست معاون هماهنگی امور عمرانی، متشکل از نماینده سازمان مدیریت و برنامهریزی، مدیر کل امور شهرداری‌های وزارت کشور، یک شهردار منتخب و یکی از معاونان امور عمرانی فعالیت‌های آن در قالب کمیته‌های تخصصی با صورت‌موضوعات خاص، شامل یک یا چند وظیفه، تعریف می‌شود.

شرح ماده ۱۳۶ و انتقال وظایف جدید به شهرداری‌ها را محل مطمئنی برای نجات شهرها و شهرداری‌ها از وضعیت موجود به نظر می‌رسد.

به منظور تحقق ماده ۱۳۶، شهرداری‌های وزارت کشور گرد همایی ویژه‌ای را با حضور شهرداران شهرهای بالای ۵۰ هزار نفر، مهر ماه سال جاری در وزارت کشور برگزار کرد. در این میان پیشنهادهای مؤثری برای حل مشکلات شهرداری‌های بزرگ و کلان‌شهرها ارائه گردید، که در این گزارش به پاره‌ای از آنها اشاره می‌شود.

همزمان با تشکیل گرد همایی مذکور، یکی از ارکان تصمیم‌گیری شورای عالی کشور - یعنی شورای عالی استان‌ها - نیز افتتاح شد و اولین دوره شورای عالی استان‌ها آغاز به کار کرد.

در اولین جلسه گرد همایی شهرداران شهرهای بالای ۵۰ هزار نفر، علی‌الخصاری، مدیر کل انتشارات سازمان شهرداری‌های کشور و دبیر همایش، از شهرداری‌ها خواست تا ضمن سرلوحه قراردادن این اصل، در برنامه کاری خود، پیشنهادها و تجربیات موفق خود را در این زمینه به سازمان شهرداری‌های کشور اعلام کند.

یکی از مهم‌ترین مسأله مطرح شده نمایندگان شهرداران در این همایش، موضوع تهیه طرح‌های جامع و تفصیلی شهرها بود که معمولاً بدون هماهنگی لازم با شهرداری‌ها تهیه می‌شود.

علی عبدالملکی‌زاده، وزیر مسکن و شهرسازی کشور، در این زمینه چنین می‌گوید: «تهیه طرح‌های جامع در شهرهای بزرگ با ضوابطی به شهرداران واگذار گردیده است، اما در خصوص آن باید تجدید نظرهایی صورت بگیرد».

وی با اشاره به اینکه شهرسازی و شهرداری رابطه‌ای تعاملی با یکدیگر دارند و از نقاط وسیع و تنگناکی نیز بین وزارت مسکن و شهرسازی با شهرداری‌ها وجود دارد، چنین می‌افزاید: «شاید اگر دقیق‌تر بررسی کنیم، به این نتیجه برسیم که باید شهرداری‌ها را از وزارت کشور جدا ساخت و به وزارت مسکن و شهرسازی سپرد. از دیدگاهی دیگر، به جای تفکیک کردن وزارتخانه‌ها و ادغام مجدد آنها پس از چند سال، بجاست که یک گروه کارشناسی بر مبنای دیدگاه‌های علمی، مقدماتی جدیدی را در دولت انجام دهد».

وی یکی از نقاط مشترک دو وزارتخانه مسکن و شهرسازی و وزارت کشور را مقوله شهرسازی و شهرداری می‌داند.

عبدالملکی‌زاده معتقد است که طرح‌های جامع در واقع انعقاد توسعه ملی شهرها هستند و باید در تمام کشور از انگیبی واحد تبعیت کنند و همچنین به سیاست‌گذاری نظارت و هدایت متمرکز نیاز دارند.

یکی دیگر از نقاط مشترک شهرداری و شهرسازی، سازمان نظام‌مهندسی است. مجلس شورای اسلامی در سال ۱۳۷۲، به پیشنهاد دولت، قانون نظام مهندسی را برای کنترل ساختمان تصویب کرد. در ماده ۲۷ این قانون پیش‌بینی شده است که سازمان‌های نظام مهندسی، جایگزین کارشناسان سابق شهرداری شوند. وجود مجموعه نظام مهندسی، بیش از آنکه برای شهرسازی مفید باشد، برای شهرداران مفید نخواهد بود. شهرداری‌ها می‌توانند به راحتی دایره قلمرو و «دور پروانه» نظیر اینها را حذف کنند و مسئولیت اجرای این گونه امور را به نظام مهندسی بسازند تا با توجه به ضوابط طرح تفصیلی و طرح جامع شهر این وظیفه را انجام دهد و درآمد آن را هم به حساب شهرداری واریز کنند. این کار ضمن کم کردن هزینه‌های جاری، شهرداری را به سمت تقویت نظارت و کنترل سوق می‌دهد.

نظام مهندسی مجموعه‌های مردمی و به عبارتی نوعی NGO است و هرچه از این ابزار مردمی بیشتر استفاده شود، این ابزار قوی‌تر و کارآمدتر می‌شود و نفع بیشتری هم به شهرداری می‌رساند.

عبدالملکی‌زاده وجود سازمان شهرداری‌های کشور را عامل هماهنگ‌کننده بسیار خوبی برای ایجاد رابطه بهتر بین شهرداری و وزارت مسکن دانسته و آن را فرصت مناسبی برای ارائه طرح‌های جامع و تفصیلی کاربردی‌تر و واقع‌بینانه‌تر شمرد.

وی افزود: «شهرها مجموعه‌های هستند که در اختیار شورای شهر قرار دارند و شهردار نیز منتخب شورا است؛ اولین شرحا موقعیت در اداره شهر، هم‌دلی و هماهنگی اعضای شورا و شهردار است».

وی با اشاره به تشکیل شورای عالی استان‌ها اظهار داشت: «استانداران به عنوان نماینده اول دولت در استان و نیز مسئول اصلی استان، باید به طور جدی حمایت شوند و موجبات انجام وظیفه آنها فراهم گردد».

در این همایش محمد ملک مدنی، شهردار تهران، ضمن تکیه بر لزوم بهره‌برداری از قوانین جدیدتر برای ایجاد توسعه، اشاره کرد: «تعمیم‌گیری در مورد شهرداری‌ها در وزارتخانه‌های مختلفی پراکنده شده است و شهرداری متولی خاصی ندارد. برای ایجاد توسعه محیط

شهری باید به افزایش سرانه‌های خدماتی به عنوان راه حل و منبع درآمد برای شهرداری توجه داشت».

وی درباره همکاری شهرداری با وزارت راه و مسکن اظهار داشت: «وزیر مسکن و شهرسازی کشور اعلام کرده بود که عمر ساخت و ساز در ایران به ۳ ماه کاهش می‌یابد و پروژه‌های آب‌وهوایی احیای شود. در صورت تحقق این امر مشکل مسکن تا حدی مرتفع می‌شود».

ملک مدنی درباره اخذ عوارض گفت: «هر پدیده‌ای که اتفاق می‌افتد برای شهر عارضه ایجاد می‌کند و گرفتن عوارض نیز در واقع برای رفع آن عارضه است. اگر عوارض به مصرف خدمات برسد، عارضه باقی خواهد ماند».

وی با تأکید بر تأمین و تخصیص منابع، درآمد عوارض را برای شهرداری‌ها مفید دانست و تخصیص منابع پایدار را بهترین راه خدمات رسانی شهرداری در همه زمینه‌ها برشمرد.

ملک مدنی همچنین با اشاره به عدم مشارکت مردمی، اعلام کرد: «مسلون مشارکت مردم کاری بیش نخواهد رفت. باید ساز و کارهایی را انتخاب کرد که مردم بتوانند نظارت کنند؛ زیرا ما نیاز به مشارکت مردم داریم، و یکی از اصول توسعه شهرها همانا مشارکت مردم است».

شهردار تهران معتقد است که شهر تهران به اندازه کافی متراکم هست؛ اما تصمیم نهایی درباره تراکم برعهده شورای عالی شهرداری است. وی در مورد جلوگیری از ساخت و ساز حاشیه شهر و افزایش بی‌رویه جمعیت گفت: «ساز ساخت و ساز جلوگیری می‌کنیم ولی دستگاه‌های دولتی مثل سازمان‌های مسئول آب و برق و گاز و جز آن به آنها سرویس می‌دهند، و ما نمی‌توانیم نیروهای مان را در تقابل با یکدیگر به هند بدهیم».

وی با اشاره به برنامه نوسازی مصوب سال ۱۳۷۷، گفت: «عوارض نوسازی نباید بر مبنای همان قیمتی باشد که وزارت اقتصاد بر اساس آن مالیات می‌گیرد».

قیمت منصفانه‌ای مربوط به گرفتن مالیات است و قیمت واقعی زمین و ساختمان را باید کارشناسان شهرداری تعیین کنند».

احمد خرم، وزیر راه و ترابری و معاون سابق هماهنگی امور عمران وزارت کشور، مهم‌ترین منبع درآمدی شهرداری‌ها را عوارض بر ارزش افزوده یا عوارض بر محصولات نهایی دانست و گفت: «لا محاله مالیات بر ارزش افزوده در دولت تصویب شده و به مجلس رفته است اما ۲ درصد سهم شهرداری - که در همه جای دنیا معمول است - در آن لحاظ نشده است».

وی عوارض خودرو، عوارض تولیدات و محصولات، عوارض پروانه ساختمانی و تراکم و تفکیک و عوارض پروژه کسب را مواردی دانست که به بحث به جریان نیفتاده آنها در مسیر صحیح، موجب شده‌اند که شهرداری‌ها به تنها منبعی که دسترسی راحت دارند - یعنی عوارض تراکم - تکیه کنند و این امر جدائز برهم زدن طرح جامع، سایر دستگاه‌های خدمات‌دهنده را نیز دستخوش اختلال کرده است.

وی گفت: «هزارگان و نهادهای در جایگاه خود و با تعرفه منابع درآمدی مناسب خود، باید بتوانند مسئولیت‌هایش را تحقق بخشند؛ زیرا دولت تحمل بار اضافی را ندارد».

خرم در ادامه اظهار داشت: «چهره شهرهای ما، چیزی نیست که بتوان چهره شهری نامید. همچنین، به دلیل منابع درآمدی محدود شهرداری‌ها، مشکلات جدی رویبرو هستیم. در تهران حداقل باید ۱۴ بزرگراه دیگر ساخته شود تا سیمای شهر در مسائل ترافیکی آن گونه‌تر هم پیچیده نشود».

وی افزود: «بین شهرداری و وزارت راه و ترابری توافق‌هایی انجام شده است که بر اساس آن، اصلاح شبکه راهسازی در محورهای صورت خواهد گرفت که تردد ترافیکی در آنها بیشتر است؛ و ایجاد ترنیتال‌های مسافری و احداث جاده‌های جدید به صورت مشارکتی انجام خواهد گرفت».

همچنین انجام آزمایش‌های فنی و مکانیک خاک روی پروژه‌های

شهرداری‌ها به لحاظ رعایت تناظر و صلب و استاندارد فنی برای از تقایب کیفی پرسو؛ بعضی عمرانی، کمک دیگری است که وزارت راه می‌تواند به شهرداری‌ها بکند.»

خرم نیز در مورد انتقال وظایف ماده ۱۳۶، چنین گفت: «سازمان نظارت و بازرسی بر اساس باید به عنوان نوعی نظارت اجرایی بر قیمت‌گذاری و صدور فاکتور، در دست شهرداری داشته باشد؛ زیرا دولت در این قضیه نفی ندارد. این اولین قدم است؛ قدم بعدی در منابع درآمدی شهرداری در صد مالیات و اجدهای صنعتی است که امروزه وصول آن جزو آرزوهای در آمده است. بر اساس اجرای آن وجود ندارد.»

پس از آن، سجاد بهای خدمات مطرح می‌شود که شهرداران و شوراهای آن استقبال زیادی نکردند. مطلب بعدی انتقال خدمات شهری (آب، برق، مخابرات و جز آن) به شهرداری‌هاست که معمولاً از طرف شهرداری به بخش خصوصی سپرده می‌شود.

دیگر اینکه، در مقوله حمل و نقل درون شهری، منابع درآمدی برای شهرداری وجود دارد؛ اما بحث دیگری نیز مطرح است و آن کاهش هزینه در انجام خدمات و فعالیت‌های عمرانی است. به گونه‌ای که متلاً در زمان حاضر در وزارت راه ۳۰ درصد کاهش هزینه به چشم می‌خورد.

از دیگر پیشنهادها می‌تواند کلان‌شهرداری‌های مختلف حاضر در گردهمایی، می‌تواند به موارد زیر اشاره کرد:

۱- ضروری است نیروهای نظامی سازمان صفا و سیما و

شهرداری‌ها با یکدیگر همکاری نمایند.

۲- برنامه سوم توسعه، متوجه تمرکز زدایی و مطرح می‌کند ولی در وزارت کشور که باید متذکر شهرداری به عنوان نهادی عمومی و غیر دولتی باشد، بحث تمرکز گزایی مطرح می‌شود.

۳- تعامل سازنده بین استانداران و شوراهای و شهرداری‌ها موجب می‌شود که شهرداری هر نوع مصوبه‌ای را که لازم است از مجلس بگیرد.

۴- هزینه بازگشایی معابر، سنگین است. شهرداری دستگاه دولتی نیست که از دستور دستگاه دولتی استفاده کند و مانند بخش خصوصی نمی‌تواند اعتبارات و تسهیلات بخش خصوصی را مورد استفاده قرار دهد.

۵- انارده برق و آموزش و پرورش و اوقاف بخشنامه‌هایی را امین بر مصافحت خود از مالیات و عوارض ارائه می‌دهند، لیکن قوانین در زمینه مصافحت آنها پاسخگو نیست.

۶- بعضی ادارات مختلف به شهرداری، تنها در صورتی پرداخت شدنی است که در اعتراضات جبران شود.

۷- آنجا که ساخت و سازهای خارج از محدوده در استثنی‌ها ادامه دارد، باید این نامه نیروها به این امر به شکلی اصولی و قانونی پیگیری شود.

۸- تشکیل فضای غیردولتی مرتبط با امور شهری و محیط زیست باید شناسایی کردند و با آنها ارتباط برقرار شود.

به ابتکار شهرداری منطقه ۸ تهران:

اولین همایش مناسب‌سازی محیط شهری برگزار شد

کار کردن نظام بهنسان ناظر و افراد مسئول و همچنین صدور مجوز از سوی شهرداری به اصلاحی که طراحی مناسبی داشته باشد، و همچنین در سطح وسیع‌تر آن یعنی شهر، منجر به ایجاد این فضای مناسب و از بین رفتن مشکلات می‌شود.

در ادامه این همایش عباس امینی، شهردار منطقه ۸ تهران، مهم‌ترین هدف برگزاری این نشست را چهار جویی و دستیابی به محیطی مناسب از متخصصان و صاحب نظران دانست و گفت: «با چهاراندیش گروه‌های مختلف می‌توان به استانداردهای بین‌المللی برای مناسب‌سازی محیط شهری رسید.»

وی هدف دیگر از برگزاری این همایش را آگاهی عمومی در جامعه عنوان کرد و گفت: «هدف شهروندان موقلمند که نسبت به حقوق جانوران و معلولان آگاه باشند تا بتوانند به آنها بیشتر کمک کنند.»

امینی با اشاره به تلاش شهرداری برای احیای حقوق شهروندان «مسلول گفت: «با توجه به ضرورت ایجاد تسهیلات شهروندی برای معلولان، سازمان‌های دولتی موظف به انجام فعالیت‌های مختلفی برای رفاه حال این گروه از شهروندان اند.»

مکرم، دبیر اجرایی این همایش، با اشاره به خاص بودن شرایط معلولان در جامعه اظهار داشت: «ایجاد تسهیلات برای ادامه زندگی این افراد ضروری است. در کشور ما از سال ۱۳۲۵ بحث مناسب‌سازی محیط مطرح بوده و در مراحل مختلف با تصویب قوانین و آیین‌نامه‌های خاص تقریباً گام‌هایی در این مسیر بر داشته شده است. از سال ۱۳۶۸ به بعد نیز اولین مجموعه قانون مناسب‌سازی محیط، به وسیله وزارت مسکن و شهرسازی ارائه شد که خود منجر به اقدامات اساسی تری در این زمینه گردید.»

وی با اشاره به فرهنگ‌سازی و تأثیر آگاهی عمومی مردم در مؤثرتر واقع شدن این امر افزود: «در چند هم‌گه مصوبات و اقدامات بیشتری در این زمینه ایجاد شود، بدون وجود آگاهی لازم مردم نمی‌توان اقدام مؤثری در این زمینه انجام داد. ایجاد سیاست‌گذاری‌های مهم در این زمینه از ملزومات به شمار می‌آید.»

در این همایش محمد حسین مقیمی، معاون امور هماهنگی و عمرانی وزارت کشور و رئیس سازمان شهرداری‌ها، در خصوص وظایف وزارت کشور و عملکرد آن در طی سال‌های اخیر در مناسب‌سازی محیط برای معلولان گفته: «اولین کمیته حمایت از معلولان با هدف پرداختن به مسائل و مشکلات معلولان و خدمات شهری در وزارت کشور در سال ۱۳۶۲ تشکیل شد و با ابلاغ بیانیه‌ای به استانداران در شهرداری‌های کشور بستر سازی و فرهنگ سازی مناسب برای رفع موانع معماری و شهرسازی معلولان ایجاد گردید و در همین زمینه پوستر آموزش رفع موانع معماری و شهرسازی معلولان با عنوان «به معلولین بیندیشید» به وسیله دفتر فنی وزارت کشور با همکاری دفتر تحقیقات فنی دانشکده علوم توانبخشی، تهیه شد و در اختیار شهرداری‌ها قرار گرفت.»

مقیمی افزود: «پس از اقدامات اولیه و آماده‌سازی و بسترسازی مقدماتی در خصوص تدوین اولین مصوبه شورای عالی شهرسازی و معماری کشور، و همچنین تصویب ضوابط و مقررات شهرسازی و معماری برای معلولان، بخشنامه‌ای به معاونان عمرانی استانداری‌های کشور برای اقدامات لازم ابلاغ گردید.»

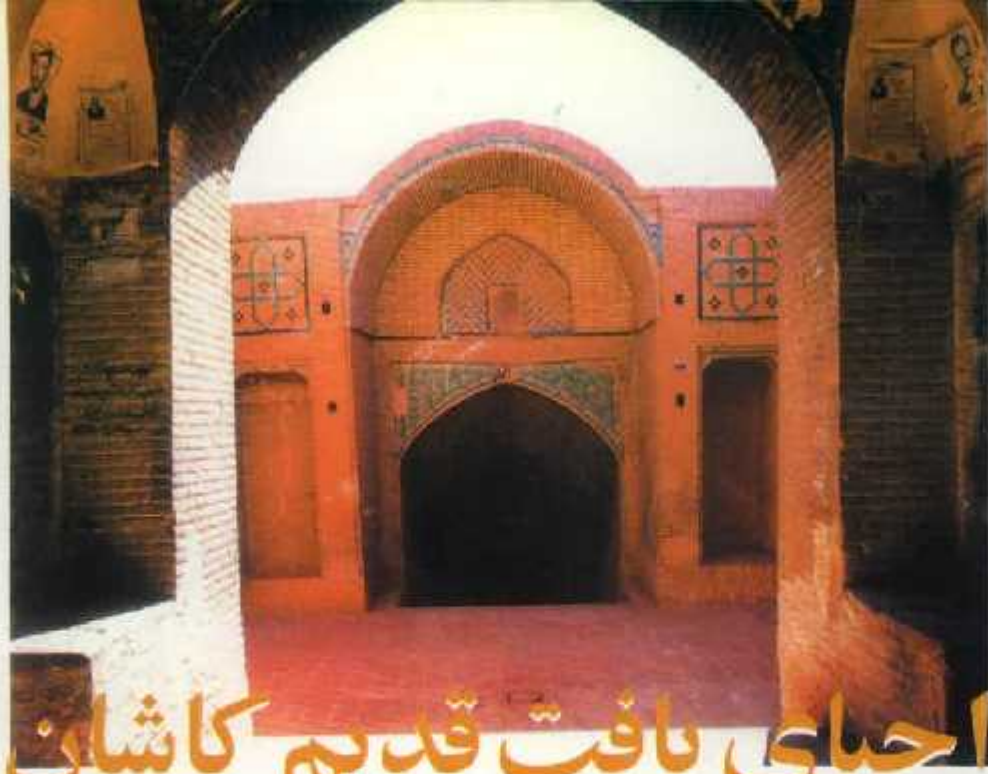
وی ادامه داد: «در سال ۱۳۷۰ کلیه شهرداری‌ها ملزم به ارائه تابلو حاصل از تجارب خود در زمینه مناسب‌سازی فضای شهری برای معلولان شدند و به تبع آن پس از برگزاری جلسات متعدد و سمینارهای تخصصی، در سال ۱۳۷۲ پروژه مطالعاتی چگونگی استفاده معلولان از سیستم حمل و نقل عمومی، به عنوان بلوغ نه‌انگاری، به تصویب رسید.»

مقیمی همچنین خاطر نشان کرد: «از جمله مزوفاات مناسب‌سازی محیط شهری، می‌توان به ساماندهی معابر عمومی برای استفاده نابینایان، هوشمند کردن علائم راهنمایی رانندگی در چهارراه‌ها، ایجاد پست‌کینگ‌های عمومی و همچنین ایجاد تسهیلاتی از سوی شرکت‌های واحد اتوبوسرانی و تاکسیرانی و متروی تهران و شرکت‌های قطار شهری برای معلولان اشاره کرد.»

رئیس سازمان شهرداری‌های کشور در پایان یادآور شد که جدی‌تر

شهرداری منطقه ۸ تهران با همکاری سازمان تحقیقات ساختمان و مسکن، برای اولین بار همایش مناسب‌سازی محیط شهری را به منظور شرکت اقشار مختلف در جامعه، فراهم ساختن امکان دسترسی بدون مانع در شهر و مناسب‌سازی محیط شهری برای مشارکت معلولان، برگزار کرد.

احیای بافت قدیم کاشان

موضوع نشست مطبوعاتی با مدیران شهری کاشان

کاشان از معدود شهرهایی است که تاریخچه‌ای به قدمت هزاران سال دارد، و بافت قدیم و کهن آن همچنان در دل این شهر می‌نهد.

با آنکه در چند دهه اخیر روند تخریب و ریزش بافت کهن کاشان روبه‌سزونی گذاشته است، لیکن این بافت چنان پهنآوری و قدمت دارد که همچنان استوار و پابرجا، وجود دیرینه خود را نه تنها به کاشانی‌ها بلکه به کل جهانیان اعلام می‌کند.

در طی چند سال اخیر مسئولان و دست‌اندرکاران امور شهری، به خصوص شهرداری و میراث فرهنگی کاشان، تمامی تلاش و کوشش خود را برای احیا و صرم‌ت بافت کهن این شهر معطوف داشته‌اند.

این حرکت دستمایه‌ای شده است برای برگزاری جشنواره‌های فرهنگی و عمرانی، که اهداف و جزئیات آن را شهردار و دبیر این جشنواره در طی نشستی توضیح دادند. شایان ذکر است که جشنواره مذکور از تاریخ ۱۲ بهمن ۱۳۸۱ تا ۱۲ خرداد ۱۳۸۲ برگزار خواهد شد.

حسین علی‌وکیلی، شهردار کاشان، در این نشست مطبوعاتی با اشاره به این مطلب که بافت قدیم کاشان تاریخ این شهر است، اظهار داشت: «متأسفانه طی چهار دهه اخیر این بافت به سرعت مورد تخریب قرار گرفته است و هر دم بر شدت تخریب و ویرانی آن افزوده‌تر می‌شوند»

وکیلی در مورد آثار کهن موجود در شهر کاشان گفت: «این آثار به عنوان یادگاری ملی که ریشه در اعتقادات و فرهنگ و آداب و سنن رسوم مادران، تمدن تلاش و حرکت، اعتقاد و قدآکاری نسل‌های گذشته است و می‌بایست حفظ شود».

شهردار کاشان در پاسخ به این سؤال که دلیل عمده تخریب بافت قدیم کاشان چیست، به کم شدن چراغ حیات در این بافت اشاره کرد و افزود: «تخلیه بافت قدیمی از ساکنان آن عامل اصلی مرگ و میر بافت است. خارج شدن انسان‌های زنده و فعال از بافت، باعث می‌شود که روز به روز بر سرعت تخریب آن افزوده گردد. بنابراین باید سعی کرد در هر چه اول به نوعی چراغ حیات را در بافت تاریخی کاشان بر سوتر ساخت».

وی در مورد یکی از راهکارهای عملیاتی کردن این اندیشه گفت: «یکی از راهکارهای مؤثر، شناسایی بافت قدیمی کاشان به دیگران است که می‌تواند از طریق کشاندن مردم به بافت به طرق مختلف همچون زندگی دائم در بافت و یا بازدید، کار کردن و جز اینها صورت پذیرد».

در نتیجه باید تلاش کرد (چه در داخل شهر کاشان و کشور و حتی در خارج از کشور) بافت کهن کاشان به دیگران شناسانده شود. این شناساندن قطعاً روش‌های مختلفی دارد و می‌تواند از طریق رسانه‌ها، اینترنت و حتی افراد علاقه‌مند به آثار تاریخی، انجام پذیرد».

وی افزود: «اگر زمینه‌های زندگی بهتر انسان در بافت فراهم گردد، قدم‌بزرگی در جهت حفظ و احیا و بهسازی آن برداشته شده است. باید فضاهای مورد نیاز شهری را در بافت ایجاد کرد و زندگی با نشاط و شادابی در آن به وجود آورد».

به همین منظور، شهرداری کاشان با همکاری کلیه ارگان‌ها و هیئت‌های ذخیل در امور شهر قصد دارد جشنواره‌ای را با هدف

احیای بافت تاریخی کاشان برگزار می‌کند. برای این منظور ستادی نیز تشکیل شده است که وظیفه آن بررسی و برگزاری جشنواره مذکور در تمامی ابعاد است.

محمد رضا حائری، دبیر ستاد جشنواره کاشان، در این زمینه گفت: «مسئولیت این ستاد بر روی بخش‌هایی متمرکز است که به پژوهش‌های علمی و فعالیت‌های هنری معطوف می‌شود. وی افزود: «بر اساس آمار، در کشور ما بیش از ۸۵۰ شهر وجود دارد، و نیمی از این ۸۵۰ شهر دارای بافت تاریخی‌اند، که کاشان یکی از بهترین نمونه‌هاست».

هیچ‌گاه معماری و شهرسازی ایرانی از زندگی مردم جدا نبوده است. در بافت تاریخی کاشان مجموعه‌ای از روابط عاطفی، احترام، زندگی و به‌طور کلی تمام ابعاد روانی و اجتماعی حضور یافته است. انسان در مجموعه شهری مدنظر بوده است».

شهردار کاشان نیز در مورد نگرش شهرداری‌ها نسبت به بافت تاریخی شهرهای کهن گفت: «در بسیاری از جاها با نگاه به سرفقه تخریب بافت تاریخی، می‌توان دید که همواره معمارانه‌ی بین شهرداری و میراث فرهنگی وجود داشته است. در واقع شهر کاشان یکی از نخستین جاهایی است که شهردار آن اعلام می‌کند که قصد دارد به دفاع از بافت تاریخی شهر بپردازد».

وکیلی در مورد نحوه اجرای این جشنواره گفت: «جشنواره حفظ و احیای بافت تاریخی شهر کاشان بر اصل مشارکت مردمی بنا شده است. کوشش بر این بوده است که ابعاد بین‌المللی، ملی و محلی برای این جشنواره تعریف گردد و امید است که بتوان به آنها دست یافت».

۲۲۰

نشست شهرداری‌های شهرهای بالای ۲۲۰ هزار نفر برگزار شد

اولین گردهمایی معاونان فنی و عمرانی شهرداری‌های مراکز استان‌ها و شهرهای بالای ۲۲۰ هزار نفر در این ماه سال جاری با محوریت موضوع کاهش هزینه‌های عمرانی و تأکید بر ضرورت تلاش در مدیریت واحد شهری و تحقق ماده ۱۳۶ قانون برنامه سوم و همکاری دفتر تأسیسات و زیرساخت‌های سازمان شهرداری‌های کشور، شهرداری‌های منطقه ۲۰ تهران و شهرهای بروجرد، همدان، تبریز و اصفهان در تالار الغدیر شهرداری اسلامشهر، برگزار گردید.

در این جلسه ابوالفضل موسوی، قائم مقام و معاونت پشتیبانی فنی و مهندسی سازمان شهرداری‌های کشور، ضمن خیر مقدم گویی به حاضران و ارائه رهنمودهای لازم، بر لزوم تحقق ماده ۱۳۶ قانون برنامه سوم تأکید و رزیدو اعلام کرد که شهرداری‌ها باید ضمن مدنظر قرار دادن این اصل در برنامه کاری خود، در صورت دستیابی به راهکارهای تازه پیشنهادهای خود را به سازمان شهرداری‌های کشور ارائه دهند.

یکی از نکات مهم مطرح شده در این گردهمایی که ملکیان - کارشناس استانداری همدان - عنوان کرد، موضوع مدیریت برقراری ارتباط آزمایشی Chat در اینترنت بین شهرداری‌های تهران، تبریز، بروجرد، بزرگ اسلامشهر و همدان بود. با هدایت دفتر آمار و فناوری سازمان شهرداری‌های کشور، امکان تبادل نظر و مشاورت در امور عمرانی به وجود می‌آید و ارتباط لازم بین شهرداری‌ها برقرار می‌گردد.

همچنین پژوهشگاه بین‌المللی زلزله درباره روش‌های ساخت و ساز و مقاوم‌سازی ساختمان‌های بتنی و فولادی، روند ارتباطات الکترونیکی در ایران و جهان و پهنه‌بندی در شهر تهران مطالب عملی مفیدی ارائه کرد. در میان دیگر مباحث مطرح شده در این گردهمایی، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- ۱- تلاش در جهت کاهش هزینه‌های عمرانی
- ۲- توجه به مستندسازی در فعالیت‌های عمرانی
- ۳- توجه به شاخص‌های پیشنهادی در تعیین اولویت مقاوم‌سازی
- ۴- تأکید بر موضوع طراحی نظام مدیریت شبکه معابر شهری و پیگیری سیستم مدیریت پروژه و سیستم PMS - به خصوص در مشهد و اصفهان
- ۵- ایجاد بانک اطلاعات مکانیزه معادن شن و ماسه کشور
- ۶- تهیه بانک اطلاعات آثار و مسیلهای شهری

۷- شناسایی شکل‌های غیردولتی محلی مرتبط با تأسیسات و زیرساخت‌های منطقه، و برقراری ارتباط مستمر با آنها

۸- شفاف‌سازی تراز مالی در شرح خدمات طرح‌های توسعه شهری

۹- حفظ حقوق کارشناسان اصلی، با توجه به محدودیت فعالیت‌های آنان در اوقات غیراداری

۱۰- تجدیدنظر در تدوین شرایط تخصصی انتخاب شهرداران

۱۱- تحقیق در مورد چگونگی طرح‌های موفق و ناموفق شهرداریها.

همچنین لازم به ذکر است که ضرورت قرارگیری مباحث زیر در دستور کار سازمان شهرداری‌های کشور مورد تأکید قرار گرفت:

- ۱- اولویت تسهیل تأمین اعتبارات عمرانی شهرهای سردسیر
- ۲- بررسی کارشناسانه تفکیک پست‌های امور عمرانی و شهرسازی شهرداری‌ها
- ۳- تدوین نظام فنی و اجرایی شهرداری‌ها
- ۴- راهکار جذب نیروهای محرب
- ۵- تقویت سازمان‌های عمرانی شهرداری‌ها
- ۶- حمایت ویژه شهرداری‌ها در تأمین ماشین‌آلات عمرانی
- ۷- تشکیل جلساتی ویژه با معاونت شهرسازی وزارت مسکن و شهرسازی
- ۸- صرفه جویی در مصرف قیر
- ۹- تجدیدنظر در دستورالعمل حفاری
- ۱۰- تعیین تکلیف نمایندگی سازمان شهرداری‌ها در استان‌ها.

ارومیه، شهری برای گردشگران

گزارشی از فعالیت‌های شهرداری ارومیه) **آزاده افشار**

دریاچه ارومیه - پایین آمدن سطح آب

انتخاب شده است. در این بازار رنگ‌های متنوع و شاد پارچه‌ها و صنایع دستی مردم ارومیه، همچون بافت فرش و گلیم، کوزه‌گری، جرم‌سازی، ریزه‌کاری و نازک‌کاری چوب و معرق بیش از هر چیزی چشم‌رانوازش می‌دهد.

موسیقی آذربایجانی بارزترین ویژگی فرهنگ آذری است که با زندگی مردم عجین شده است و هر گردشگری را در همان آغاز متوجه خود می‌سازد. در این موسیقی «عاشق‌ها» با زدن تار آذری به بیان حساسه‌های عاطفی و عاشقانه و تاریخی می‌پردازند، که همگی آنها برگرفته از احساسات و عواطف انسانی و همچنین فرهنگ و آداب و سنن مردم منطقه است.

جاذبه‌های طبیعی شهر ارومیه

ارومیه، علاوه بر جاذبه‌های فرهنگی و تاریخی استان، که دارای قدمت و سابقه‌های کهن است، دارای جاذبه‌های طبیعی بی‌شماری نیز هست. که از شاخص‌های عمده جذب گردشگر به شمار می‌روند. از این دست‌اند چشمه‌ها، تالاب‌ها، جزایر، دریاچه ارومیه، غارها، آبگرم‌های معدنی و آبشارها.

همچنین شهرستان ارومیه به دلیل تنوع آب و هوایی و قرار گرفتن در جلگه حاصلخیز و سرسبز اطراف شهر، پوشیده از باغ‌های سیب، انگور و نوتستان است. انگور ارومیه شهرت فراوان دارد و از آن شیوه انگور (نوشاب) و کشمش تهیه می‌شود. نقل بی‌دشک، که عرق آن با آداب و رسوم خاص و تفریح و شادی تهیه می‌شود، از مهم‌ترین سوغاتی‌های ارومیه است.

پروین جلیلی، نایب‌رئیس شورای شهر ارومیه با اشاره به اینکه شهر ارومیه به شعاع ۶۰ کیلومتر از اطراف پوشیده از باغ‌های انگور، سیب و نوتستان بوده است، ولی طی سال‌های اخیر - به دلیل گسترده شدن حریم شهر و افزایش ساخت و ساز درون شهری - این باغ‌ها نابود شده‌اند اظهار داشت: «شورای شهر مبلغ ۲ میلیارد تومان به منظور زنده نگه داشتن باغ‌ها و تاکستان‌ها پیش‌بینی کرده است تا شهرداری باغ‌های داخل شهر

شهر ارومیه، مرکز استان آذربایجان غربی، در جلگه‌ای به طول ۷۰ و عرض ۳۰ کیلومتر در کنار دریاچه‌ای ۷۰۰ جوردی (ارومیه) گسترده شده است. این جلگه از رسوبات رودهای باراندوز، شهر چای، روزه چای و نازلو چای، که همه ساله به طور منظم آن را سیراب می‌سازند، پوشیده شده است.

پیشینه تاریخی و استقرار ارومیه به ۲۰۰۰ سال قبل از میلاد مسیح می‌رسد. ارومیه از شهرهای قدیمی ایران به شمار می‌رود که نام قدیم آن «چی‌چست» بوده است و در نام کنونی این شهر، «اور» به جا و مکان، و «میا» به آب اطلاق می‌شود.

جاذبه‌های فرهنگی و تاریخی ارومیه

نزدیکی ارومیه به مرکز تمدن‌های بیزانس، عثمانی و یونان باستان در کشور ترکیه این شهر را به کانون‌های مهم تاریخی، مذهبی و اجتماعی گذشته‌های دور، مرتبط می‌کند. بعد از اسلام نیز ارومیه دومین شهر مهم آذربایجان - پس از مراغه - به شمار می‌رفت. «سج» که گنبد و «مسجد جامع» ارومیه از یادگارهای عظمت تمدن اسلامی در منطقه‌اند. مسجد جامع در وسط بازار قدیمی شهر ارومیه، باشکوه فراوان بنا گردیده است. به عقیده برخی از پژوهشگران، این بنا پیش‌تر آتشکده بود و بعد از تسلط مسلمانان بر ایران، ویران گردید و در قرن هفتم هجری بر روی بنای سابق ساخته شد. سبک تزئینات و گچ‌بری‌ها و ستون‌بندی‌ها و طاق‌های مسجد شبیه به آثار دوره سلجوقی است.

بازار قدیمی شهر ارومیه از دیگر جاذبه‌های این شهر به شمار می‌رود که در مجموعه بافت قدیم و در گوشه جنوب شرقی شهر قرار گرفته است. قدیمی‌ترین بخش آن از دوره صفویه باقی مانده و حمام‌های آن متعلق به دوره زندیه و قاجار به است. در بازار ارومیه هر راسته و بخشی، از سبک و شکل خاص دوره خود پیروی کرده است. بقایای برج‌مانده خودنمایانگر ذوق معماری دوره‌های مختلف‌اند. مصالح تمام راسته بازار چهارسوا از آجر

زمانی که دریاچه لاجوردی ارومیه و تاکستان‌های آن شهره آفاق بود، جنگ و بیامدهای آن شهر ارومیه را در بر گرفتند و زمانی که شهر جنگ زده جانی دوباره یافت و خواست غبار روزهای جنگ را از خود بزداید، دریاچه نهلگون آن دیگر رمقش را از دست داده بود.

مساحت تقریبی دریاچه ارومیه ۴۸۱۰ کیلومتر مربع است، و مسواصل آن در قسمت‌های کم عمق‌تر رو به خشکی نهاده است. کارشناسان محیط زیست اعلام کرده‌اند که اگر روند خشکسالی ادامه یابد، این دریاچه را خطر خشک شدن تهدید می‌کند - در این صورت تنها با تلافی از آن بر جای خواهد ماند. این در حالی است که دریاچه ارومیه نقش ویژه‌ای را در آبادانی شهرهای اطراف خود داشته است و با ادامه روند خشکسالی نه تنها اکوسیستم طبیعی منطقه به خطر خواهد افتاد بلکه صنعت تویسای گردشگری در شهر ارومیه نیز تأثیری منفی خواهد پذیرفت.

برای اجرای هر طرح فضای سبز لازم است که تأثیر توافیکی آن نیز مد نظر قرار گیرد

بریاچه ارومیه - خشکی بچمانده

وی افزود: «احداث پارک ساحلی به وسعت ۴۰ هکتار جزء پروژه‌های مصوب عمرانی شهرتاری ارومیه در سال ۸۰ است؛ و با پیش‌بینی اولیه یک میلیارد و پانصد میلیون در سال ۸۰ و ۷ میلیارد ریال در سال ۸۱ جزء طرح‌های در دست اجراست.»
در زمان حاضر فاز یک پارک ساحلی به بهره‌برداری رسیده و در فازهای بعدی الحان‌هایی نظیر دریاچه ماهی، سطوح پستی و بلندی، جلاده تندرسی، باغ پرندگان، آمفی تئاتر روباز، پیست اسکیت و یک پارکینگ در نظر گرفته شده است.

پرویز جلیلی، با اشاره به این مطلب که بر اساس برنامه ریزی‌های به عمل آمده بیشتر سعی بر آن بوده است که پارک مذکور بر گرفته از طبیعت موجود باشد، افزود: «در احداث این پارک عناصری طبیعی نظیر تپه ماهورها و پستی و بلندی‌های آن حفظ شده است و طرح مناسب‌سازی مسیر برای استفاده معنولان، از دیگر عناصری است که در پارک ساحلی به کار گرفته

**پیشینه تاریخی و استقرار ارومیه
به ۲۰۰۰ سال قبل از میلاد مسیح
می‌رسد. ارومیه از شهرهای
قدیمی ایران به شمار می‌رود که
نام قدیم آن «چی چست» بوده
است و در نام کنونی این شهر،
«اور» بد جا و مکان، و «میا» به آب
احلاق می‌شود**

شده است.»

گفتنی است مسیر طبیعی رودخانه یا درختکاری و فضاهای باز اطراف درختان تا وسط شهر ادامه دارد. به این ترتیب، مسیری طبیعی یا حاشیه درختان سبز در اطراف آن تا دل شهر کشیده شده است. یکی از اصول مهم در برنامه‌ریزی شهرها این است که می‌بایست تمام راهروهای طبیعی (چری آب و هوا) مثل مسیر رودخانه‌ها، حفظ شود و راهروهای مصنوعی با آنها تطابق یابد. بنابراین، حفاظت از راهروهای طبیعی و انطباق راهروهای مصنوعی با آنها از اصول یا بنیادی توسعه شهری است.

سلیمان بزرگر با اشاره به یکی دیگر از پروژه‌های عمرانی مصوب سال جاری، اظهار داشت: «پارک، ایثار، که نام محلی آن تخم‌مرغی است، بر روی تپه‌ای در شمال شهر - که جزو مناطق محروم شهر است - به مساحت ۷۰۶۵۰ مترمربع و هزینه ۲۰۰ میلیون ریال در دست اجراست. این پارک به منظور بهبود وضع زستی منطقه، ایجاد محل تفریح و سرگرمی و سپری کردن اوقات فراغت اهالی شهرک ایثار طراحی شده و اکنون در دست تکمیل است. از دیگر اقدامات انجام شده در این پارک، عطیات خاک‌پزداری، زیرسازی پیاده‌روها، جدول‌گذاری و احداث پارکینگ است.»

آنچه در احداث این دو پارک مد نظر قرار گرفته تعیین فضایی برای پارکینگ (سواری، موتور سیکلت و دو چرخه) است؛ زیرا بدون در نظر گرفتن و تدارک این تسهیلات، به یقین

را خریداری کند، یا در قبال آن زمین معوضه در اختیار مالکان قرار دهد. از این طریق باغ‌های درون حریم شهر حفظ می‌شوند تا گردشگرانی که به ارومیه سفر می‌کنند از منظره باغ‌ها لذت ببرند و همچون گذشته میوه را با دست خود بچینند یا خریداری کنند.»

شهرتاری ارومیه و توسعه فضای سبز

از آنجا که شهر ارومیه سال‌ها درگیر جنگ ایران و عراق بوده است، حفظ و تأمین و توسعه فضای سبز در این شهر اهمیت ویژه‌ای می‌یابد. امروزه توسعه فضاهای سبز به نام «پارک» در محدوده شهرها از الزامات زندگی شهرنشینی به شمار می‌رود؛ زیرا نیاز به آرامش و استراحت و تفریح از جمله مسائلی است که انسان همواره در محیط زیست خود - یعنی شهر - با آن روبه‌رو بوده است، وجود پارک‌ها و فضاهای سبز برای ایجاد نشاط و طراوت در شهرها اهمیت فراوان دارد.

سلیمان بزرگر، معاون امور فنی و عمرانی شهرتاری ارومیه، با اشاره به ضرورت توسعه فضای سبز اطراف رودخانه شهر جای و احداث پارک ساحلی، گفت: «فضای پیرامون رودخانه به لحاظ عدم رسیدگی و وسع بودن سطوح (در حدود ۴۰ هکتار) عملاً به محلی برای دفن نخاله‌های ساختمانی و زباله تبدیل شده بود. اکنون به جهت آنکه محل مذکور در مهم‌ترین قسمت ورودی شهر قرار دارد، بایزنامه احداث پارک که ضمن اینکه به سطوح فضای سبز افزودن می‌شود، محض آلودگی آب رودخانه نیز برطرف می‌گردد.»

مشکلاتی بسوی عبور و مرور به وجود می‌آید در چنین صورتی وسایط نقلیه با توقف، در حاشیه خیابان، بخشی از سواره رو را اشغال می‌کنند و حجم عبوری را کاهش می‌دهند. بنابراین، برای اجرای هر طرح فضایی سبز لازم است که تأثیر ترافیکی آن نیز مد نظر قرار گیرد.

توسعه شبکه‌های دسترسی، گامی در جهت حل معضل ترافیک

از دیگر پروژه‌های عمرانی شهر ارومیه، ایجاد شبکه‌های دسترسی بسوی گاهش بار ترافیک محور جنوب شرقی و غربی شهر ارومیه است. سلیمان بزرگر با اشاره به احداث بزرگراه‌های جدید در ارومیه، گفت: «عملیات احداث ادامه خیابان‌های بولوار شهید آهنگوست، ارتش، عدالت و آزادگان از خرداد ماه سال ۱۳۸۰ آغاز شده و در زمان حاضر زیرسازی آنها به اتمام رسیده است و پس از اجرای عملیات آسفالت در آینده نزدیک به بهره‌برداری خواهد رسید.»

«مسیر این خیابان‌ها از ادامه خیابان ارتش از شرق به غرب، ادامه خیابان شهید آهنگوست از شمال به جنوب، و ادامه خیابان عدالت، از شمال به جنوب، و ادامه بولوار آزادگان نیز شمالی - جنوبی است. مقطع عرضی این خیابان‌ها شامل دو پیاده‌رو (هر یک به عرض ۱۰ متر) و باغچه و جوی (به عرض ۲/۵ متر) در دو سمت مسیر رفت و برگشت خودروها (هر کدام به عرض ۱۲ متر) و فوژ میانی (به عرض ۳ متر) است. بزرگر با اشاره به ضرورت‌های این طرح، افزود: «احداث این خیابان‌ها باعث دسترسی سریع (کاهش زمان سفر) و افزایش مطلوبیت سفر از مرکز شهر به بولوار شهید باهنر (شهر فرهنگیان)، شهید بهشتی، بولوار آزادگان، بل قریون، گردشگاه «بند» و دانشگاه آزاد از طریق خارج ساختن میدان مخبرات از حالت بن بست ترافیکی می‌شود. بدیهی است این امر همچنین موجب کاهش احتمال ریزنداد تصادف و بهبود دید و سهولت تردد، و رفع یارهای از مشکلات ناشی از تردد وسایل نقلیه می‌شود.»

نایب رئیس شورای شهر با بیان این مطلب که این خیابان‌ها جنوب شرقی و غربی شهر را به یکدیگر متصل می‌سازند، گفت: «این پروژه به منظور کاهش ترافیک جنوب شهر به اجرا در آمده است. برای احداث خیابان‌های مذکور شهرداری با مشارکت شورای شهر در ابتدا زمین‌هایی را که در محدوده این طرح قرار

داشتند آزاد ساخت. این امر جز با مشارکت بخش خصوصی و نهادهای دیگر دولتی امکان‌پذیر نبود.»

افزایش تعداد و مدت سفرهای روزانه و حجم بالای تردد در شهرها موجب شده است شبکه‌های حمل و نقل شهری به منظور حذف ترافیک و تسهیل در رفت و آمد شهروندان و گردشگران شکل بگیرند. به همین دلیل شهرداری ارومیه نیز همچون شهرهای دیگر برای اصلاح شبکه‌های دسترسی به احداث شریان‌های جدید شهری همت گمارده است.

احیای صنعت گردشگری (توریسم)

ارومیه با طبیعتی سرسبز، آب و هوای مناسب، تمدن دیرپا، تاریخ کهن، تنوع فرهنگی و قومیتی و موقعیت ممتاز جغرافیایی‌اش، دارای جاذبه‌های فراوان و متنوعی است. بر همین اساس، یکی از محورهای عمده توسعه همه‌جانبه این شهر را باید در توسعه صنعت گردشگری جست و جو کرد.

بخش خصوصی می‌تواند یک یا چندین برابر بودجه شهرداری را در عرض یک سال هزینه کند

نظارت دقیق و مستمر بر نحوه کار کارکنان و استفاده از شیوه‌های مختلف برای اداره اقتصادی امور، به مراتب با هزینه کمتر نسبت به بخش دولتی یا شهرداریها انجام می‌گیرد

شهرداری در این زمینه می‌تواند با همکاری و مشارکت بخش خصوصی، اقدام به ایجاد تفرجگاه‌ها، تأسیسات توریستی، و مجموعه‌های بازی و تفریحی در داخل یا اطراف شهر کند. از این طریق، علاوه بر ایجاد امکانات رفاهی برای شهروندان، درآمدهایی نیز برای شهرداری فراهم می‌شود.

تقی کریمی، شهردار ارومیه، در خصوص احداث دهکده ساحلی - توریستی چی چست اظهار داشت: «این دهکده در طول ساحل غربی دریاچه ارومیه در بندر گلخانه قرار دارد - این بندر حدود ۳۰ سال پیش ساخته شده بود - که به وسیله شهرداری بازسازی شد و هم اکنون در حال بهره‌برداری است.

این دهکده مجهز به هتلی به نام فلانتینگو، استخر سرپوشیده با آب دریاچه، مجموعه اجن درماتی (که به وسیله تنها آبی دریاچه ارومیه - یعنی آرمیا - به وجود می‌آید)، اسکلی

روی آب و نظایر اینهاست.»

همان گونه که گفته شد، این مجموعه قبل از بازسازی چندین سال پیش بر اثر پیش روی آب دریاچه به زیر آب فرو رفته و تخریب شده بود؛ که شهرداری مجدداً آن را بازسازی کرده و صورت بهر شهرداری قرار داده است. اما در زمان حاضر با وجود خشکسالی، دریا پس زوی کرده و تنها هاله‌های سفید از دریاچه ارومیه در مقابل دهکده توریستی - ساحلی «چی چست» باقی مانده است و دیگر اسواج این دریاچه از این دهکده به چشم نمی‌خورد.

شیوه‌های کسب درآمد در شهرداری ارومیه

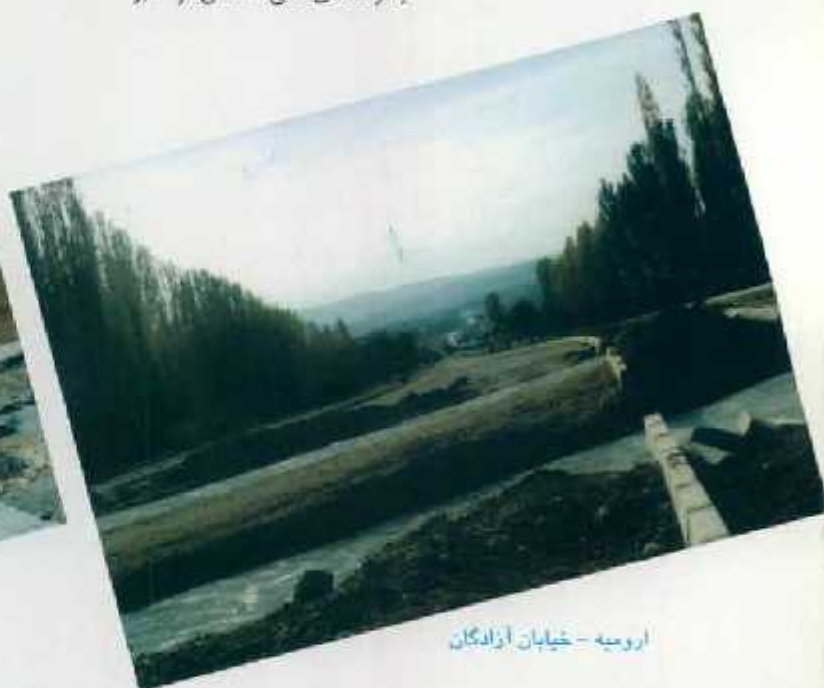
احداث پارک‌ها، بزرگراه‌ها، اسفالت معابر، پرداخت عوارض و صدها فعالیت دیگر شهرداری‌ها، بدون در اختیار داشتن اختیارات یا درآمدهای کافی، ناممکن خواهد بود.

وی افزود: «در دنباله همین هدف، شهرداری اقدام به واگذاری قسمت‌های تحت پوشش خود - نظیر ناگسی رانی و اتوبوسرانی - به بخش خصوصی کرده است و تاکنون نیز شاهد ارائه کیفیت بهتر خدمات دهی و کاهش هزینه‌های شهرداری بوده است.»

آنچه در این زمینه بدیهی و مشخص می‌نماید، این است که انجام بسیاری از فعالیت‌ها به وسیله بخش خصوصی (شرکت‌ها، مؤسسه‌های خصوصی و افراد حقیقی) به دلیل انتفاعی بودن این شرکت‌ها، نظارت دقیق و مستمر بر نحوه کار کارکنان و استفاده از شیوه‌های مختلف برای اداره اقتصادی امور، به مراتب با هزینه کمتر نسبت به بخش دولتی یا شهرداری‌ها انجام می‌گیرد. به همین خاطر واگذاری برخی از امور شهرداری‌ها به بخش خصوصی در برنامه‌های بلند مدت و میان مدت می‌تواند منجر به

ارومیه - پارک ایثار

ارومیه - خیابان آزادگان

کاهش هزینه‌های خدماتی، عمرانی - و در مجموع کل هزینه‌های شهرداری‌ها - گردد. البته واگذاری فعالیت‌های شهرداری‌ها باید بر اساس مطالعه و دقت در مرحله نخست آزمایشی و کوتاه مدت باشد.

کشور ایران بر اساس آخرین ارزیابی‌های جهانی (از جمله یونسکو)، جزو ده کشور برجسته باستانی و تاریخی جهان است. ارومیه نیز با طبیعتی زیبا و وجود بناهای تاریخی فراوان و دریاچه ارومیه، یکی از قطب‌های تفریحی ایران به شمار می‌آید که به ویژه به خاطر استثنایی بودن آب دریاچه آن، توجه گردشگران داخلی و خارجی بسیاری را به خود جلب کرده است. در این زمینه شهرداری ارومیه با جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی و داخلی می‌تواند بیشترین نقش را در توسعه و آبادانی و تبدیل ارومیه به یکی از قطب‌های گردشگری ایفا کند.

اداره درست شهرها و اعمال مدیریت شهری مطلوب، مستلزم در اختیار داشتن منابع درآمدی مستمر و مطمئن و بدون تبعات سوء است. که این امر باید به عنوان یکی از مهم‌ترین مسائل اداره شهرها مورد توجه قرار گیرد.

نقی کریمی، شهردار ارومیه، با بیان این مطلب که درآمد شهرداری در ۶ ماهه اول سال ۱۳۸۱ نسبت به سال گذشته ۴۰ درصد افزایش داشته است، گفت: «شهرداری از شرکت‌ها و ادارات و سازمان‌های بسیاری طلبکار بود که به ۱۰ الی ۱۵ سال گذشته باز می‌گشت؛ بنابراین در ابتدا نسبت به پرداخت این گونه بدهی‌ها اقدام کرد و سپس به منظور پرداخت ۱ درصد عوارض کارخانه‌ها، اداره درآمدهای عمومی شهرداری را فعال ساخت. همچنین قسمتی از درآمد شهرداری متوجه عوارض ساختمانی و اراضی بود که سهم عمده‌ای را به خود اختصاص می‌دادند. البته این درآمدها همواره دارای نوسان بسیاری است. در مراحل بعدی شهرداری از بخش خصوصی دعوت به عمل آورد؛ زیرا بخش خصوصی می‌تواند یک یا چندین برابر بودجه شهرداری را در عرض یک سال هزینه کند.»

به کوشش دفتر آمار و فناوری اطلاعات سازمان شهرداری های کشور

اطلاعات سازمان گورستان های سراسر کشور مکانیزه می شود

دفتر آمار و فناوری اطلاعات سازمان شهرداری های کشور، با بهره گیری از فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT)، اقدام به مکانیزه کردن پایگاه اطلاعات و ساماندهی آمار و اطلاعات سازمان گورستان های سراسر کشور کرده است.

از جمله این موارد تعیین ضریب امید به زندگی، مسائل مربوط به بهداشت محیط شهری، اطلاعات مربوط به ذایل فوت با توجه به موقعیت و مشخصات محلی و برآوردگی جغرافیایی، و مانند

اینهاست. این امر که از جمله اقدامات مؤثر و کارآمد در خصوص طرح نگریم از ارباب رجوع به شمار می آید، در شورای عالی اداری به تصویب رسیده و ابلاغ گردیده است.

شایان ذکر است که فرم های گواهی فوت شامل کدهای مخصوص و فرم های مربوط به جواز دفن با دامنه های اطلاعاتی مشخص و به صورت تیب تهیه و برای اظهار نظر، به شهرداری های سراسر کشور ارسال شده است. همچنین با توجه به نوع فعالیت و ارتباطات موجود با سایر وزارتخانه ها و سازمان های مرتبعا، مانند وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی، نیروی انتظامی، سازمان ثبت احوال کشور، سازمان نظام پزشکی، مرکز آمار ایران، سازمان رندانه ها، سازمان پزشکی قانونی کشور و جز اینها، هماهنگی لازم به عمل خواهد آمد و سیستم نهایی به صورت WEB BASE ارائه خواهد شد.

ساماندهی گورستان های قدیمی در محله های شهر اردبیل

عدم مدیریت و نظارت نهاد یا سازمان خاصی بر گورستان های قدیمی و محله های شهر اردبیل، موجب شده است این گورستان ها به شکل بی رویه و نامنظم گسترش یابند.

حافظ قشلاقی، مدیر عامل سازمان گورستان های اردبیل، در خصوص نحوه تشکیل این گورستان ها گفت: «اهالی محله های قدیمی اردبیل - از جمله محله های طوی، حجین و اوچدگان برای تأسیس گورستان اقدام به خرید و تملک زمین در حصار محله خود کرده اند و با مدیریت ریش سفیدان، اقداماتی چون حصار کشی، احداث مسالخانه، تأمین روشنایی، لوله کشی آب شهری، و مانند اینها انجام داده اند.»

در صورت تصویب شورای شهر تبریز

گورستان های شهر تبریز ساماندهی می شود

در صورت تصویب شورای اسلامی شهر تبریز، گورستان های این شهر به نواحی خارج از شهر انتقال داده

به گفته وی: «سابقه طولانی تشکیل این گورستان ها، به مرور زمان موجب تخریب حصارها و بناهای موجود گردید، به طوری که هر گونه اقدامی در جهت عمران و ساماندهی آنها میسر نبود. حتی نظافت گورستان ها نیز با مشکلات بسیاری مواجه می شد.»

وی افزود: «این وضعیت تا سال ۱۳۷۶ ادامه داشته از آن پس با تشکیل سازمان امور گورستان های شهر اردبیل به وسیله شهرداری، اقدامات کفن و دفن در گورستان های قدیمی محلات اردبیل - تا حدودی - به صورت منظم و با برنامه درآمد به طوری که عسالخانه های متعدد در داخل شهر اردبیل جمع آوری گردید و یک مرکز غسل و کفن در گورستان تازه تأسیس شهرداری دایر شد.»

از جمله اهداف طرح ساماندهی گورستان های اردبیل، ایجاد فضای سبز در حاشیه گورستان، نظم قبور، قطع بندی گورستان و ایجاد یک طبقه دیگر در آن است. بدین ترتیب گورستان قدیمی مجدداً احیا می گردد و خاکسپاری سال های متعددی در آن انجام می گیرد.

تا گفته نماند که از جمله موانع اجرای این

می شوند.

مقصود مآلایی، مدیر عامل سازمان گلزار شهدای تبریز، در این زمینه گفت: «طرح ساماندهی گورستان های شهر تبریز را استادان دانشگاه، با استفاده از نظریه های کارشناسان برنامه ریزی شهری و مشاوران محیط زیست، و همچنین با توجه به طرح تفصیلی آبی شهر تبریز تهیه کرده اند.»

طرح، عدم تأمین بودجه لازم است؛ زیرا سازمان امور گورستان ها به لحاظ مالی مستقل است و هیچ گونه وجهی از اعتبارات عمومی به این سازمان پرداخت نمی شود. برای انجام چنین طرح هایی، به همفکری و کمک شهرداری و مسئولان شهر در تخصیص و پرداخت اعتبارات از محل ماده ۳۸ سهمیه استانی نیاز است.

وی افزود: «در شهر تبریز ۹ گورستان دایر و ۱۰ گورستان متروک وجود دارد و در طرح مذکور، با نگرشی بر ویژگی های جغرافیایی و اقلیمی محل، اصول شهرسازی و میزان ترکیب جمعیتی، کاربری های مختلفی برای هر کدام از گورستان های موجود در سطح شهر در آینده پیش بینی شده است.»

آرامگاه (گورستان) ظهیر الدوله در محاق فراموشی

هیچ سازمان یا نهادی مسئولیت بازسازی و مرمت آرامگاه قدیمی ظهیر الدوله را، که به عنوان یکی از آثار میراث فرهنگی کشور به ثبت رسیده است، بر عهده نمی گیرد.

گورستان ظهیر الدوله که در ابتدای خیابان دریند تهران قرار دارد، زمانی به گلستان ظهیر الدوله مشهور بود. در آن زمان خود وی این گلستان را به مرکزی فرهنگی - هنری تبدیل کرده بود.

پادر گذشت وی - که داماد ناصرالدین شاه نیز بود - در حدود ۶۴ سال پیش جسد او در این باغ به خاک سپرده شد و پس از آن بزرگانی از اهل شعر و موسیقی در این مکان آرمیدند و ظهیر الدوله نام آرامگاه او بر خود پذیرفت.

در سال ۱۳۶۶ سیل عظیمی که در تجریش

جاری شد باعث ایجاد خسارات و منهدمات بسیاری بر چهره این مکان فرهنگی گردید.

گفتنی است در سال ۱۳۷۷ ظهیر الدوله بعنوان آثار میراث فرهنگی کشور به ثبت رسید. این در حالی است که هنوز، با گذر زمان، آرامگاه‌هایی موجود همچنان در حال تخریب و نابودی است.

شایان ذکر است که در سال ۱۳۷۹ بخشی از زمین‌های ضلع شمالی آرامگاه فروخته شد و مقبره‌های موجود در آن تخریب گردید و به جای آن برج‌های پانزده طبقه ساخته شد.

ظهیر الدوله یادگار دورانی درخشان از فرهنگ و هنر ایران است. اگر همان گونه که دولت و سازمان‌های متولی به مقبره‌های شعرا و بزرگانی چون سعدی، خیاب، بوعلی سینا و جز ایشان و همچنین قیسور و اسکن متبرک یک بهما می‌دهند و هر ساله به بازسازی و تعمیر آنها می‌پردازند ظهیر الدوله را نیز به خاطر بی‌اورندگی این مکان شاخص می‌تواند در زمره یکی از مراکز جذب گردشگر، حتی هزینه‌های بازسازی خود را نیز بازگرداند.

باغ رضوان اصفهان، آرامستانی ایده‌آل

باغ رضوان تنها گورستان عمومی شهر اصفهان است، که مساحت آن در حدود ۴۰۰ هکتار است و در زمان حاضر ۵۰۰ قطعه آن مورد استفاده قرار می‌گیرد.

باغ رضوان اصفهان که در سال ۱۳۶۴ مورد بهره‌برداری قرار گرفت دارای ۱۸۰ هکتار فضای سبز است. در این فضا ۲۰۰ هزار اصله درخت و درختچه و ۲۵ هزار متر مربع چمن کاری و همچنین گلخانه‌ای برای پرورش گل‌های فصل به چشم می‌خورد. بخشی از آب لازم برای آبیاری این فضا را چاه‌های عمیق حفر شده در سازمان، تأمین می‌کنند و قسمتی دیگر نیز با استفاده از آب کانال

مجاور سازمان - که آب زاینده‌رود در آن جاری است - تأمین می‌شود.

باغ رضوان در عین حال مکمل کمربند سبز اطراف اصفهان در جهت جلوگیری از پیش روی کویر و تلطیف هوای این شهر است. طریقاً خیابان بندی و ایجاد قطعات در بین معابر به گونه‌ای است که با نصب تابلو و تهیه نقشه راهنمای سازمان، مراجعه کنندگان به راحتی می‌توانند به مقصد خود برسند.

ترافیک موجود در دسترسی‌های اطراف این گورستان و تردد وسایل نقلیه به ویژه در ایام تعطیل، با همکاری پلیس راه اصفهان - تأمین، کنترل و هدایت می‌شود.

در گورستان باغ رضوان انتظامات و شیفت‌های نگهبانی به صورت شبانه‌روزی، پس‌اسخگویی به مراجعہ کنندگان و مراقبت از قسمت‌هایی گوناگون را بر عهده دارند. استقرار شعبه‌ای از اداره ثبت احوال اصفهان در سازمان باغ

رضوان، موجب شده است که گواهی فوت و ابطال شناسنامه متوفی هم‌زمان با صدور مجوزهای لازم برای کفن و دفن صورت پذیرد، به گونه‌ای که اکنون کلیه این مراحل در کمتر از یک ساعت انجام می‌گیرد.

ناوگان آمبولانس‌های موجود در سازمان باغ رضوان، مجهز به بی‌سیم دستی - و نصب در خودرو - است و تعدادی از آنها نیز در سطح شهر استقرار یافته‌اند. در باغ رضوان قطعه‌ای به نام «قطعه تمام آوران» به چشم می‌خورد. در این قطعه مشاهیر شهر - اعم از هنرمندان، نویسندگان و دیگر نام‌آوران - بر اساس معرفی دستگاه‌های ذی ربط، به خاک سپرده می‌شوند. شایان ذکر است که در این گورستان قطعه‌ای نیز به افراد بی‌بضاعت اختصاص داده شده است، که مراحل خاک‌سپاری آنها را سازمان باغ رضوان به صورت رایگان انجام می‌دهد.

ساماندهی گورستان بهشت رضای ساری

گورستان بهشت رضا در ساری، بر اساس طرح تفصیلی شهر ساری به وسیله هیئت امنا و مدیر عامل، تحت نظارت شهرداری کنترل و اداره می‌شود.

این گورستان در ضلع جنوبی پارک جنگلی شهید زارع در فضایی ۱۶ هکتاری، با تصمیمات جدید هیئت امنا و مدیر عامل سازمان تحت نظارت شهرداری، ساماندهی می‌شود.

بر اساس تصمیمات این هیئت امنا، مقرر شد که آرامگاه‌ها بیرون از محدوده شهر و در فضایی سبز و مفرح قرار گیرند. طراحی آرامگاه هر شهر متناسب با فرهنگ آن شهر باشد؛ مدیر داخلی آرامگاه با صلاحیت شهر دار هر شهر متولی قانونی

آن باشد؛ هر آرامگاه متناسب با وضعیت شهر به سردخانه و آمبولانس مجهز گردد؛ و برای ساماندهی و انسجام بیشتر گورستان، سنگ روی قبور به ابعادی که سازمان تعیین می‌کند، تهیه شود.

شایان ذکر است که این گورستان در ۶ کیلومتر ۶ جاده ساری - گرگان واقع شده است.

شهرداری اهواز برای کودکان هفت ساله کارت شناسایی صادر می‌کند

شهرداری اهواز به منظور تأمین نیازمندی‌های عمومی شهروندان و ارتقای سطح امنیت عمومی، کارت شناسایی ویژه نوباوگان شهروند را در مقطع اول ابتدایی تهیه و توزیع کرد.

رضا شیرانی، مدیر روابط عمومی شهرداری

اهواز، هدف از اجرای این طرح را کاهش بروز مشکلات و مسائلی دانست که این شهروندان کوچک در بدو ورود به اجتماع با آن مواجهند.

وی افزود: «با ورود کودکان هفت ساله به اجتماع، نخستین فعالیت آنان در ایجاد و برقراری ارتباطات اجتماعی مستقل و مستقیم آغاز می‌شود؛ و داشتن کارت شناسایی نه تنها آنها را در برابر حوادث و مشکلات اجتماعی یاری می‌رساند بلکه حس اعتماد به نفس‌شان را نیز افزایش می‌دهد.»

شیرانی دیگر مزایای صدور این کارت را چنین عنوان می‌کند: «این کارت‌ها با داشتن مشخصات فردی، موجب بروز احساس مسئولیت دیگر افراد اجتماع - چون نیروهای انتظامی، رانندگان، کسبه و جز آنها - در برابر صاحبان کارت می‌شود.»

اجرای طرح شهرسازی مشارکتی در بافت قدیم کاشان

طرح شهرسازی مشارکتی با هدف شهرسازی برای مردم و با مردم، و به منظور سامان بخشی به مشکلات و مسائل ساکنان و همچنین بهبود محیط زندگی شهری و تداوم حیات در بافت تاریخی شهر کاشان به اجرا در آمد.

این طرح به همت شهرداری و همکاری مشاورانتهای شهرداری کاشان و کارشناسان شهری، به طور آزمایشی در بخش از محدوده تاریخی واقع در منطقه یک شهرداری کاشان به مرحله اجرا در آمد.

در زمان حاضر گروه‌های بررسی و پژوهشی مختلفی برای تهیه نظام اطلاعات جغرافیایی (GIS) به انجام مشاهدات میدانی و جمع‌آوری اطلاعات و برداشت وضعیت و شناخت وضعیت

گفتنی است این طرح که برای اولین بار در کشور به اجرا در آمد، به تهیه طرح توسعه شهر، بهسازی بافت تاریخی، بهبود محیط زندگی شهری با استفاده از نظریات و مشارکت شهروندان و گروه‌های مردمی می‌پردازد.

این طرح در بافت تاریخی و بخش شرقی شهر کاشان مشغول هستند.

این طرح با هدایت و حمایت کارشناسان جامعه‌مهندسان شهرساز و همکاری و حضور صمیمانه مردم، به صورت علمی و تخصصی اجرا شده است.

طرح مبادله کاغذ باطله با بن کتاب در مشهد اجرا شد

روزانه ۱۶۰ تا ۱۷۰ تن کاغذ در مشهد با زباله‌ها دفن می‌شود. بر همین اساس، سازمان بافت و تبدیل مواد شهرداری مشهد اقدام به اجرای طرح مبادله کاغذ باطله با بن کتاب کرده است.

این طرح به منظور حفظ و جلوگیری از آلودگی‌های زیست محیطی و حمایت از ناشران کتاب در مدارس و دانشگاه‌ها به اجرا در می‌آید.

گفتنی است به ازای کاغذ باطله، بن‌های کتاب به مبلغ‌های ۵۰۰، ۱۰۰۰، ۳۰۰۰ ریال داده می‌شود.

همچنین در اجرای این طرح، سازمان‌های استان قدس رضوی، جهاد دانشگاهی، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، آموزش و پرورش، سازمان مابین میوه و تره‌بار شهرداری، و تعدادی از سازمان‌های غیردولتی (NGO) شهری همکاری دارند.

نتیجه همکاری استانداری و شهرداری های استان آذربایجان غربی:

تشکیل کمیته های تخصصی شهری

دفتر امور شهری و روستایی استانداری آذربایجان غربی، با همکاری شهرداری شهرهای این استان، به منظور ارائه خدمات و تسهیلات رفاهی بیشتر به شهروندان، پنج کمیته تخصصی شهری تشکیل داد. به گزارش روابط عمومی شهرداری ارومیه،

حمایت از سازندگان مراکز اقامتی و رفاهی در قم

با تصویب شورای شهر، امتیازات ویژه ای برای سازندگان مراکز اقامتی و رفاهی در شهر قم در نظر گرفته شد.

شهروندان سلماسی در مقابل حوادث شهری بیمه شدند

شهرداری سلماس اقدام به بیمه جامع شهروندان خود در مقابل حوادث مختلف کرد.

با راه اندازی سیستم پیام گیر در شهرداری اهواز

مسئولان شهری اهواز به طور شبانه روزی با شهروندان مرتبط اند

شهرداری اهواز به منظور ایجاد ارتباط بهینه شهروندان و مدیران شهری، سیستم پیام گیر و ارتباط مستقیم چند زبانه شهرداری را، راه اندازی کرد.

به گزارش روابط عمومی شهرداری اهواز، اجرای این طرح موجب کاهش مراجعات شهروندان به شهرداری ها و صرفه جویی در زمان و

ضرورت تشکیل این کمیته ها در واقع تخصصی کردن کارها و پیگیری موضوعات گوناگون امور شهری است.

این کمیته های تخصصی که شامل کمیته قوانین و مقررات، درآمد مالی و بودجه، خدمات و تجهیزات، توسعه و عمران شهری و تشکیلات است، در خانه جوان ارومیه مستقر است.

از مهم ترین وظایف کمیته قوانین و مقررات، بررسی قوانین شهرداری و شوراهای و ایجاد وحدت رویه در اجرای امور شهرداری است.

شناسایی منابع درآمدی جدید، ایجاد وحدت رویه در تعیین عوارض، حذف هزینه های زائد و کاهش هزینه ها، تعیین شاخص های توزیع اعتبارات، مسائل مالی و بودجه و نظایر اینها از وظایف کمیته درآمد مالی و بودجه است و کمیته

به منظور ایجاد یستر مناسب برای رفح نارسایی های موجود، اعضای شورای اسلامی شهر قم طرحی به تصویب رساندند که بر اساس آن تمامی سازمان ها، نهادهای ارگان های دولتی، شرکت ها و مؤسسات اقتصادی و سرمایه گذاران بخش خصوصی، از تسهیلات ویژه ای بهره مند خواهند شد.

به موجب این طرح، افراد و سازمان هایی که در سال ۱۳۸۱ اقدام به احداث هتل، مهمانپذیر، زائر سرا و مراکز تفریحی کنند تا ۶۰ درصد از

شهرداری سلماس طی نامه ارسال شده وزارت کشور کلیه شهروندان را به مدت یک سال در محدوده خدماتی و حوزه استحفاظی شهر، که شهرداری مسئول جبران خسارت شناخته می شود، بیمه کرد.

بیمه شهروندان شامل ۱۳ بندی می شود که همه آنها سوار دی است که شهرداری مسئول و مقصر شناخته شود. مهم ترین این موارد عبارتند از سقوط افراد یا وسایل نقلیه در گودال، کانال های حفاری

هزینه ها، و همچنین دستیابی به الگوهای صحیح ارتباطی می شود.

در این سیستم با استفاده از شبکه تلفنی ۱۲۷، شهروندان می توانند به زبان های مختلف، مسائل و مشکلات و پیشنهاد های خود را مطرح کنند.

وی دالان چند زبانه بودن این سیستم را چنین ذکر کرد: «با توجه به محل گذر بودن استان خوزستان و همچنین حضور بسیاری از شهروندان عرب زبان، برای آگاهی از نظریات افراد مختلف وجود پیام گیر به زبان های فارسی، عربی و انگلیسی ضروری است.»

وی در پایان خاطر نشان کرد: «این سیستم ضمن بهره مندی از فناوری های جدید اطلاعات و ارتباطات، به گونه ای طراحی شده است که مدیران شهری در هر نقطه از کشور، یا خارج از کشور، با

خدمات و تجهیزات نیز به تجهیز ماشین آلات، زیباسازی فضای سبز، حمل و نقل و امور ایمنی و خدمات آتش نشانی می پردازد.

کمیته های توسعه و عمران شهری و کمیته تشکیلات نیز به ترتیب به طراحی و شهرسازی استاندارد سازی فعالیت های عمرانی، ارتقای سطح کیفی اجرای طرح های عمرانی و اصلاح ساختار لازمی و بهبود روش ها، آموزش و پژوهش، امور اداری و فرهنگی می پردازد.

شایان ذکر است که این کمیته ها از زمان شروع به کار، قادر به حل مشکلات محلی بوده اند و با انعکاس مشکلات به وزارت کشور، از طریق دفتر امور شهری و روستایی، توانسته اند مشکلات زیادی را حل کنند.

مسافت هر گونه عوارض ساخت و ساز - اعم از تغییر کاربری، عوارض پذیره نویسی و عوارض تراکم - بهره مندی کردند.

شایان ذکر است که علاوه بر آن، به منظور کاهش مشکلات ترافیکی در بافت مرکزی شهر قم، کسانی که اقدام به احداث توقفگاه طبقاتی کنند تا ۸۰ درصد از هر گونه عوارض ساختمانی معاف خواهند بود.

شده، حوادث مربوط به برق گرفتگی افراد از پایه روشنایی پارک ها و نظایر آن.

همچنین خسارت ناشی از آب گرفتگی، خسارات جانی و مالی ناشی از عدم ریزش شن و نمک در معابر و پیل ها به هنگام بارش برف، همچنین خسارت ناشی از رفع سد معبر، تخلیه ضایعات ساختمانی در مکان های غیر مجاز، عدم رفع خطرات از دیوار ها و طاق های قدیمی ساختمان ها نیز از این دست اند.

و ارد کردن کند مخصوص بتوانند پاسخگوی پیام های شهروندان باشند.»

دوره آموزشی ایمنی در معابر و اماکن عمومی

به منظور ایمن سازی و رفع موانع یا خطرهای احتمالی و عوامل تهدید کننده شهروندان در معابر عمومی، اولین دوره آموزشی ایمنی معابر و اماکن عمومی در شهرداری کاشان برگزار شد.

سعيد عطایی شاد، معاونت اداری و مالی

به همت دبیرخانه نشست ادواری شهرداران کلان شهرهای کشور

چهارمین نشست ادواری روابط عمومی شهرداری کلان شهرها برگزار شد

چهارمین جلسه مدیران و

شهرداری کاشان، در این زمینه گفت: «مدیریت جدید شهرداری‌ها که پس از تشکیل اولین دوره شوراهای اسلامی شهرها در کشور آغاز شد، اهمیت ویژه‌ای به بحث آموزش کارکنان داده شده است.»

وی با اشاره به کافی نبودن این آموزش‌ها افزود: «در خصوص ایمن سازی معابر برای شهروندان، برخی از افراد سوچو و فرصت طلب بدون رعایت ضوابط و آیین نامه‌های استاندارد (همچون آیین نامه ضوابط و مقررات ملی ساختمان)، در زمان ساخت و ساز خطرهایی را برای شهروندان ایجاد می‌کنند. کارکنان شهرداری نباید برای برخورد با متخلفان متغیر

کارشناسان فرهنگی و اجتماعی و روابط عمومی کلان شهرها به منظور برررسی مصوبات قبلی، در تبریز برگزار شد.

در این جلسه هر یک از شهرداری‌های شرکت کننده (قم، اهواز، تبریز) به ارائه گزارش در زمینه فعالیت‌های روابط عمومی پرداختند و پس از بررسی مصوبات جلسات گذشته، به منظور ارتقای کیفیت عملکرد روابط عمومی‌ها تصمیمات جدیدی گرفتند.

با توجه به عدم حضور و استیضاح اعضای کمیسیون هماهنگی امور اجرایی شهرداری یزد از این کمیسیون، شهردار یزد جلسات آن را تعطیل اعلام کرد.

محمد مهدی شرافت، شهردار یزد، در این خصوص چنین گفت: «این کمیسیون عملاً به ضرر شهر و شهرداری است و محدودیت‌هایی را - به خصوص در زمینه تعیین عمر مفید اسفالت - ایجاد کرده است. چنین محدودیت‌هایی برای دیگر دستگاه‌های خدمات رسانی وجود ندارد.» وی با اشاره به ماده ۱۰۲ قانون شهرداری‌ها تأکید کرد: «کلیه وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و

شساکی خصوصی باشند؛ زیرا بر طبق قانون، حفظ جان شهروندان و نظارت و تأکید بر اجرای صحیح آیین نامه مقررات ملی ساختمان به عهده آنهاست. آنان باید همانند مدعی العموم از حقوق شهروندان دفاع کنند.»

شایان ذکر است که در دوره آموزشی مذکور (به مدت ۱۶ ساعت) ۸۰ نفر از کارشناسان شهرداری شرکت داشتند؛ و در آن مباحثی در خصوص مقررات عملیات ساختمانی در معابر، نوسازی ساختمان‌ها، تبلیغات محیطی، حمل مصالح و نخاله‌های ساختمانی و همچنین ضوابط و اصول استاندارد مطرح و ارائه شد.

مهم‌ترین تصمیمات جدید این نشست به این شرح است: تعیین مسئول پیگیری مصوبات نشست‌های ادواری، تهیه و پخش برنامه‌های تلویزیونی در خصوص فرهنگ شهروندی، خرید سهام روزنامه همشهری به وسیله کلان شهرها، راه‌اندازی سایت اینترنتی کلان شهرها، هماهنگی در خصوص خط تلفن ۱۲۲، ارسال طرح کمیته‌های مردمی شهر سالم و شهردار مدرسه به کلان شهرها، و ضرورت تصویب نمودار تشکیلاتی (چارت) مشترک روابط عمومی.

خصوصی موظفانند قبل از هر گونه اقدام عمرانی در سطح شهر، موافقت کتبی شهرداری را کسب کنند. همچنین مکلف‌اند هر گونه خرابی و زیانی را که بر اثر این گونه اقدامات به اسفالت یا ساختمان معابر عمومی وارد می‌آید، در مدت مناسب ترمیم کنند. در غیر این صورت شهرداری ضمن ترمیم خرابی‌ها، هزینه صرف شده را با ۱۰ درصد اضافه از طریق اجرای ثبت اسناد وصول خواهد کرد. از این به بعد در اجرای این ماده از قانون شهرداری‌ها، تمام دستگاه‌ها و مؤسساتی که خدمات حفاری آنها در داخل محدوده شهر است ملزم‌اند نسبت به گرفتن مجوز از شهرداری اقدام کنند.

ناهمسویی سازمان‌های خدمات رسانی یزد با شهرداری

عدم هماهنگی سازمان‌های خدمات رسانی در شهر یزد مشکل آفرین شده است. این در حالی است که شهرداری یزد امسال را سال «خدمت بهتر و رضایت بیشتر» معرفی کرده است.

شهرداری کشکسرای و اقدامات جدید

شهرداری کشکسرای، از شهرهای شهرستان مرند، با جلب مشارکت‌های مردمی اقدامات مثبتی را در کارنامه سلسله فعالیت‌های خود به ثبت رسانده است.

شهرداری کشکسرای با بهره‌گیری از مشارکت مردم، اقدام به احداث یک مجتمع بزرگ رقابلی - خدماتی بین شهری کرده است که امکاناتی نظیر پمپ‌بنزین، سالن پذیرایی، تعمیرگاه اتومبیل و کارواش در آن به چشم

می‌خورد.

اکبر مددی، شهردار کشکسرای، در خصوص ضرورت احداث این مجتمع به خبرنگار ما گفت: «شهر کشکسرای به دلیل واقع شدن در کنار جاده بین‌المللی سینتو، محل گذر گردشگران بیشمار است که گاهی اوقات نزدیک به ۲۴ ساعت در این شهر توقف می‌کنند. بنابراین به منظور جلوگیری از سرگردانی گردشگران، اقدام به ایجاد یک مرکز خدمات رسانی شده است تا رفاه حال مسافران تأمین شود.»

گفتنی است، این مجتمع با مشارکت و سرمایه گذاری دو نفر از افراد بومی با شهرداری احداث شده و تاکنون برای ۲۰ نفر اشتغال زایی داشته است.

آماده‌سازی آن را انجام داده و در انتظار جلب مشارکت بخش خصوصی برای بهره‌برداری کل مجموعه است.

این مجموعه شامل چهار زمین فوتبال، زمین والیبال و همچنین کلاس‌های آموزش ورزش‌های مختلف است.

اقدام به احداث کارخانه چینی کرده است که مواد اولیه آن (معادن خاک چینی کائولن) در عرند واقع شده است که با شهر کنسکسرای ۲۰ کیلومتر فاصله دارد.

از دیگر اقدامات شهرداری کنسکسرای، تهیه زمینی به مساحت ۱۰ هکتار برای احداث «دهکده ورزشی» است. این شهرداری تاکنون مراحل

همچنین شهروندان کنسکسرای در اقدامی خودجوش، به تمهیدسازی مغازه‌ها و دیوارهای اطراف جاده پرداخته‌اند و شهرداری نیز با در اختیار دادن «ماسه و سیمان» رایگان و معرفی پیمانکار برای ارائه الگوی هماهنگ و یکسان، شهروندان را یاری کرده است.

شهرداری کنسکسرای در زمینه اشتغال زایی

ساماندهی منطقه حاشیه نشین تبریز

به منظور زدودن آثار فقر و محرومیت ناشی از حاشیه‌نشینی، شهرداری تبریز قسمت اعظم شهرک آرم - منطقه حاشیه‌نشین تبریز - را ساماندهی می‌کند.

محمد حسن قربانی، معاون شهرداری شهرداری تبریز، با اشاره به اینکه اولویت نخست

در شورای شهر رشت بررسی شد

طرح تولید برق از زباله

بر اساس طرح پیشنهادی یک شرکت کانادایی، شهر رشت قادر

هویت ۸۰ ساله هتل شهرداری آمل

هتل شهرداری آمل که قدمت آن به

متعهد می‌شود که رورانه در آرای نابودسازی یک هزار تن زباله، ۲۶ مکاوات انرژی الکتریکی تولید کند.

این میزان برق معادل مصرف ۴۰ کارخانه صنعتی است و اجرای طرح مذکور می‌تواند از نظر اقتصادی برای شهرداری درآمدزایی باشد.

خواهد بود از این پس از زباله، مقادیر زیادی برق و گاز تولید کند.

بر اساس این طرح، ابتدا از زباله گاز شهری استحصال می‌شود و سپس با مصرف گاز تولید شده انرژی الکتریکی به دست می‌آید.

شرکت کانادایی که مجری این طرح است،

هتل شهرداری آمل در زمینی به مساحت ۲۵۰۰ مترمربع بازبینی ۲۴۰۰ مترمربع، شامل نوبتی و ۴۲ اتاق است که به شکل سویت‌های گردشگری پذیرایی خواهد شد.

پیش از ۸۰ سال می‌رسد، به عنوان یکی از مظاهر هویتی این شهر بازسازی می‌شود.

این هتل در کنار پل «معلق» ۱۲ چشمه و شهرداری آمل واقع شده است، که از زیباترین مناطق شهر به شمار می‌رود.

پارک‌سازی و بهسازی حاشیه زاینده رود

شهرداری بیرجکان - از توابع استان اصفهان - به منظور زیباسازی و معرفی هر چه بیشتر ابنیه تاریخی و شناساندن شهر، پروژه پارک‌سازی و بهسازی حاشیه زاینده رود را در کنار پل تاریخی بابا محمود به اجرا در آورد.

بر اساس گفته محمد اکبری، رابط خبری ماهنامه شهرداریها در شهرداری بیرجکان، حد فاصل پل بابا محمود و پل جدید الاحداث جهاد با اقداماتی چون خاکبرداری، خاکریزی، جدول‌گذاری و سنگفرش به سورتی زیبا پارک‌سازی شده است.

سازمان آتش نشانی و خدمات ایمنی کرد.

این واحد به منظور ارائه خدمات بهینه در جهت انتقال بیماران حادثه دیده در سوانح مختلف و سرعت عمل اسداد گران، بنا به توافق به عمل آمده بین وزارت کشور و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی شکل گرفته.

ایجاد واحد اورژانس در سازمان آتش نشانی رشت

شهرداری رشت اقدام به ایجاد واحد اورژانس در ایستگاه شماره ۳ در

است. وی در ادامه گفت: «محوطه پایانه مسافربری ۳/۵ هکتار است که قابلیت گسترش و توسعه در حد ۳/۵ هکتار دیگر را نیز دارد».

حمل و نقل این شهر، پایانه مسافربری جدیدی را در زمینی به مساحت ۷ هکتار احداث کرد.

جاسد، شهردار مائه، در این زمینه گفت: «پروژه مذکور با اعتباری حدود ۸ میلیارد ریال یا زیربنایی در حدود ۳۰ هزار متر مربع احداث شده

افتتاح پایانه مسافربری جدید میانه

شهرداری میانه به منظور بهبود

شهامت خود موجب نجات جان صدها مسافر در قطار شده بود. شایان ذکر است که تندیس این شهروند نمونه پس از طی مراحل فنی در این میدان نصب خواهد شد.

شهرداری میانه به منظور تجلیل از دهقان فداکار، ریزعلی خواجوی، یکی از میدان های اصلی شهر را به نام وی نامگذاری کرد.

ریزعلی خواجوی ساکن و اهل شهرستان میانه است که شرح فداکاری او در کتاب های درسی فارسی آمده است. وی در ایام جوانی با

یکی از میدان های اصلی میانه به نام ریزعلی خواجوی نامگذاری شد

عنوان شهردار اردکان - مرکز شهرستان میاندان - انتخاب شد.

شورای اسلامی شهر اردکان سومین شهردار این شهر را در طی سه سال گذشته انتخاب کرد. بر اساس گزارش خبرنگار ما، علی بخش فصیحی، با رأی اکثریت اعضای شورای شهر، به

انتخاب سومین شهردار اردکان فارس

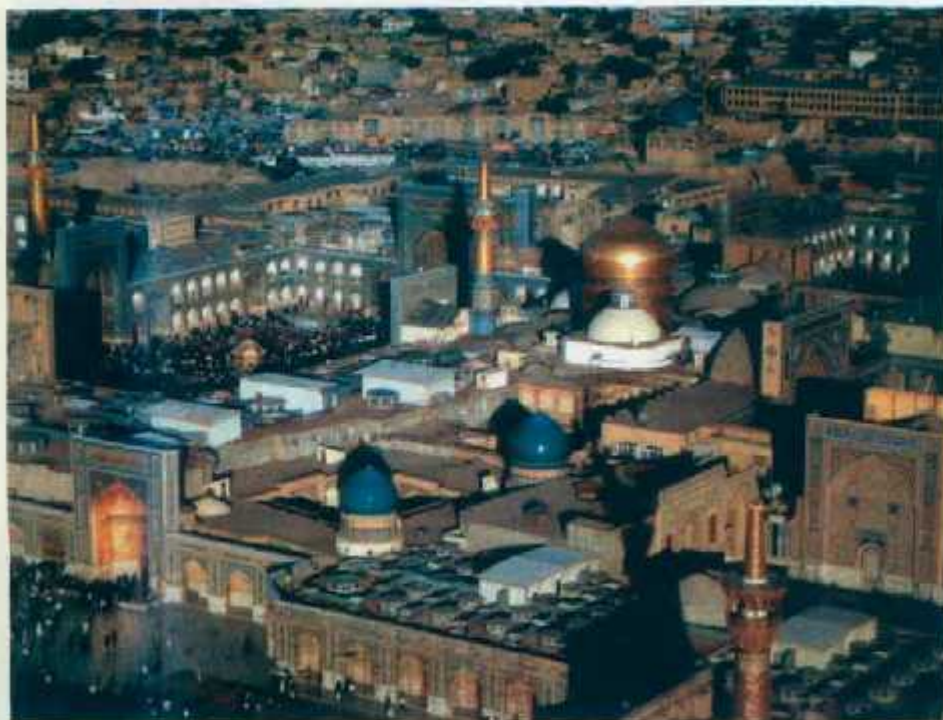
و گسترش ارتباطات طرفین نیز راهکارهایی در نظر گرفته شد.

بازدید مقامات آلمانی از پروژه های عمرانی مشهد

معاون وزیر اقتصادی ایالت بادن و رتم برگ آلمان و سه تن از نمایندگان مجلس این کشور، به همراه مدیر مشارکت های گلان اقتصادی شهرداری مشهد از پروژه های عمرانی مشهد بازدید کرد.

غلامرضا حسین پور، مدیر دفتر مشارکت های گلان اقتصادی شهرداری مشهد، در این خصوص گفت: «این هیئت که به دعوت دفتر بازرگانی ایران و آلمان به مشهد سفر کرد از قطار شهری، پارک ریح، ارتفاعات آب و برق و قابلیت های گردشگری و طرح های مشارکتی شهرداری مشهد بازدید به عمل آورده».

وی خاطر نشان کرد، در ملاقات و مذاکراتی که بین تروزی - شهردار مشهد - و هیئت مذکور به عمل آمد، راه های مشارکت و سرمایه گذاری شرکت های آلمانی پررنگ گردید و در زمینه بسط

شهرداری پیرانشهر در سال ۱۳۸۱

قلندر آباد و فعالیت های زیربنایی

شهرداری قلندر آباد، که از شهرهای استان خراسان است، در سال ۱۳۸۰

شهرداری پیرانشهر، از توابع استان آذربایجان غربی، بودجه مصوب خود را در سال جاری به پروژه های عمرانی و آبادانی شهر اختصاص داد. پروژه های مهم شش ماهه اول سال جاری

شامل روکش و آسفالت خیابان های شهر، احداث دیوار ساحلی، احداث یک پل بر روی رودخانه کامسورده، توسعه فضای سبز شهری به مساحت ۸ هکتار، و افتتاح پارک ۲۶ شهریور بوده - که با اختصاص اعتبار مصوب به سرانجام رسیده است.

تأسیسات دفع آب های سطحی و تجهیز فضاهای سبز شهری اشاره کرد. همچنین این شهرداری اقدام به احداث ساختمان آتش نشانی در زمینی به مساحت حدود ۴۰۰ و زیربنایی معادل ۱۶۰ متر مربع کرده است که تا خرداد ماه سال ۱۳۸۲ به بهره برداری خواهد رسید

با تصویب شورای اسلامی شهر اصفهان

شهر رهنان به مناطق شهرداری اصفهان پیوست

با تصویب شورای اسلامی شهر اصفهان، شهر رهنان به شهر ملحق شد.

حسین ملایی، رئیس شورای شهر اصفهان، در این زمینه گفت: «با الحاق شهر رهنان میزان نظارت صحیح و گسترش اساسی بر روی این شهر افزایش پیدا خواهد کرد. اگر امور شهری و رعایت اصول شهروندی، ساخت و سازها، اجرای طرح های عمرانی و حفظ فضاهای سبز در شهر رهنان زیر نظارت مدیریت کلان قرار گیرد، بسیاری از مشکلات این شهر حل خواهد شد»

اصفهان - فضای شهر

ساختمان های خدماتی - رفاهی، پارکینگ ماشین ها و تأسیسات زیربنایی است. موقعیت مکانی این پارک به گونه ای است که بر روی تپه ها و کوهپایه بالادست باغ قین احداث می شود. وسعت کل پارک ۱۰۰ هکتار است که فاز اول آن به مساحت ۲۵ هکتار، فعلاً احداث شده است و مورد بهره برداری قرار می گیرد.

این پارک، حکم مرکز زیبای طبیعی و تفرجگاهی شهر را دارد و زمین آن را سازمان منابع طبیعی واگذار کرده است و طرح های اجرایی آن را نیز شرکت های مهندسان مشاور آماده کرده اند. این آماده سازی شامل جدول گذاری محوطه، زیرسازی و کف سازی راه های ارتباطی، ساخت سکوهای مخصوص خانواده ها، آبنما،

احداث پارک بزرگ شهرکاشان

با مشارکت سازمان منابع طبیعی و شهرداری کاشان پارک بزرگ شهر احداث شد.

مردم شهر آرا و کادوهای صنایع و خدمات در تفرجگاه پارک ۲۶

ردیف	مرد			زنان			جمع
	تعداد	میانگین	نسبت	تعداد	میانگین	نسبت	
۱	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۲۰۰
۲	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۲۰۰
۳	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۲۰۰
۴	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۲۰۰
۵	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۲۰۰
۶	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۲۰۰
۷	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۲۰۰
۸	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۲۰۰
۹	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۲۰۰
۱۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۲۰۰

کیوریت این اندوست

آمار شهر

آمارهای جمعیتی دقیق می تواند پایه برنامه ریزی صحیح و مناسب شهری باشد؛ و میزان دقت آن در دستیابی به اهداف تعیین شده مؤثر است. اگر چه آمارها در برنامه ریزی ملی نیز اساس کار به شمار می آیند اما از دید مدیریت محلی دارای ارزش و اعتبار دو چندان هستند. مدیریت محلی دارای قلمرو و فضای جغرافیایی معین و محدودی است و در حقیقت با ظرف مشخص و معین و موقوف همواره در حال دگرگونی روبروست. بنابراین هر گونه برنامه ریزی و طراحی توسعه شهری نیازمند آمار صحیح و دقیق و برآوردها و پیش بینی های معقول و واقع بینانه است. از جمله پیشنهاد و تخصص سرانته های رفاهی، آموزشی، فرهنگی، بهداشتی و از این دست در کوتاه مدت و بلند مدت متناوب از تحولات جمعیتی - همچون مولد و مرگ و میر - است. می توان از تفاوت میزان مولد و مرگ و میر، رشد طبیعی جمعیت شهر یا استان را برآورد کرد. جنابول نمونه ای که در پی می آیند، به آمار زاد و ولد و مرگ و میر کشور در شش ماهه اول سال ۱۳۸۱ مربوط می شوند. در جدول شماره ۱ ولادت ثبت شده

جدول شماره ۳: فوت ثبت شده بر حسب نوع محل و جنسیت در شهر اهواز اول سال ۱۳۸۱

نوع محل	مرد			زن			جمع
	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن	
۱- غیرمحل	۲۲۹۱	۱۳۴۸	۹۴۳	۲۱۳۳	۱۲۸۸	۸۴۵	۴۳۱۶
۲- منزل و دام	۱۸۵۵۱	۱۰۳۲۹	۸۲۲۲	۱۶۸۹۹	۹۸۰۸	۷۰۹۱	۲۵۷۰۰
۳- آژانس و مراکز خدماتی	۱۶۸۲	۹۷۹	۷۰۳	۱۳۷۹	۷۸۸	۵۹۱	۲۷۵۸
۴- مراکز خدماتی و مراکز دولتی	۲۳۸۲	۱۳۸۸	۹۹۴	۲۱۹۹	۱۲۸۸	۹۱۱	۴۵۹۸
۵- مراکز خدماتی و مراکز خصوصی	۱۳۳۲	۷۸۸	۵۴۴	۱۱۳۳	۶۳۳	۵۰۰	۲۲۶۶
۶- مراکز خدماتی و مراکز دولتی	۲۲۹۱	۱۳۴۸	۹۴۳	۲۱۳۳	۱۲۸۸	۸۴۵	۴۳۱۶
۷- مراکز خدماتی و مراکز دولتی	۲۲۹۱	۱۳۴۸	۹۴۳	۲۱۳۳	۱۲۸۸	۸۴۵	۴۳۱۶
۸- مراکز خدماتی و مراکز دولتی	۲۲۹۱	۱۳۴۸	۹۴۳	۲۱۳۳	۱۲۸۸	۸۴۵	۴۳۱۶
۹- مراکز خدماتی و مراکز دولتی	۲۲۹۱	۱۳۴۸	۹۴۳	۲۱۳۳	۱۲۸۸	۸۴۵	۴۳۱۶
۱۰- مراکز خدماتی و مراکز دولتی	۲۲۹۱	۱۳۴۸	۹۴۳	۲۱۳۳	۱۲۸۸	۸۴۵	۴۳۱۶
۱۱- مراکز خدماتی و مراکز دولتی	۲۲۹۱	۱۳۴۸	۹۴۳	۲۱۳۳	۱۲۸۸	۸۴۵	۴۳۱۶
۱۲- مراکز خدماتی و مراکز دولتی	۲۲۹۱	۱۳۴۸	۹۴۳	۲۱۳۳	۱۲۸۸	۸۴۵	۴۳۱۶
۱۳- مراکز خدماتی و مراکز دولتی	۲۲۹۱	۱۳۴۸	۹۴۳	۲۱۳۳	۱۲۸۸	۸۴۵	۴۳۱۶
۱۴- مراکز خدماتی و مراکز دولتی	۲۲۹۱	۱۳۴۸	۹۴۳	۲۱۳۳	۱۲۸۸	۸۴۵	۴۳۱۶
۱۵- مراکز خدماتی و مراکز دولتی	۲۲۹۱	۱۳۴۸	۹۴۳	۲۱۳۳	۱۲۸۸	۸۴۵	۴۳۱۶
۱۶- مراکز خدماتی و مراکز دولتی	۲۲۹۱	۱۳۴۸	۹۴۳	۲۱۳۳	۱۲۸۸	۸۴۵	۴۳۱۶
۱۷- مراکز خدماتی و مراکز دولتی	۲۲۹۱	۱۳۴۸	۹۴۳	۲۱۳۳	۱۲۸۸	۸۴۵	۴۳۱۶
۱۸- مراکز خدماتی و مراکز دولتی	۲۲۹۱	۱۳۴۸	۹۴۳	۲۱۳۳	۱۲۸۸	۸۴۵	۴۳۱۶
۱۹- مراکز خدماتی و مراکز دولتی	۲۲۹۱	۱۳۴۸	۹۴۳	۲۱۳۳	۱۲۸۸	۸۴۵	۴۳۱۶
۲۰- مراکز خدماتی و مراکز دولتی	۲۲۹۱	۱۳۴۸	۹۴۳	۲۱۳۳	۱۲۸۸	۸۴۵	۴۳۱۶
جمع	۲۲۹۱	۱۳۴۸	۹۴۳	۲۱۳۳	۱۲۸۸	۸۴۵	۴۳۱۶

درج ثبت شده بر حسب نوع محل و جنسیت در شهر اهواز اول سال ۱۳۸۱

بر حسب نوع محل و جنسیت آمده است. از مجموع ۵۵۵۱۶۲ ولادت ثبت شده در کل کشور، ۶۶ درصد (۳۶۶۶۱۰ مورد) در نقاط شهری و ۳۴ درصد (۱۸۸۵۵۲ مورد) در نواحی روستایی اتفاق افتاده است. هنگام تولد، نسبت جنسی ۱۰۴ (۱۰۴ مرد در برابر هر ۱۰۰ زن) بوده است، که در نقاط شهری این نسبت ۱۰۵ و در نقاط روستایی ۱۰۳ بوده است.

استان تهران دارای بیشترین ولادت و ولادت شهری است و بیشترین ولادت نقاط روستایی نیز مربوط به استان خراسان است.

جدول شماره ۴: فوت ثبت شده بر حسب نوع محل و جنسیت در شهر اهواز اول سال ۱۳۸۱

نوع محل	مرد			زن			جمع
	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن	
۱- غیرمحل	۲۲۹۱	۱۳۴۸	۹۴۳	۲۱۳۳	۱۲۸۸	۸۴۵	۴۳۱۶
۲- منزل و دام	۱۸۵۵۱	۱۰۳۲۹	۸۲۲۲	۱۶۸۹۹	۹۸۰۸	۷۰۹۱	۲۵۷۰۰
۳- آژانس و مراکز خدماتی	۱۶۸۲	۹۷۹	۷۰۳	۱۳۷۹	۷۸۸	۵۹۱	۲۷۵۸
۴- مراکز خدماتی و مراکز دولتی	۲۳۸۲	۱۳۸۸	۹۹۴	۲۱۹۹	۱۲۸۸	۹۱۱	۴۵۹۸
۵- مراکز خدماتی و مراکز خصوصی	۱۳۳۲	۷۸۸	۵۴۴	۱۱۳۳	۶۳۳	۵۰۰	۲۲۶۶
۶- مراکز خدماتی و مراکز دولتی	۲۲۹۱	۱۳۴۸	۹۴۳	۲۱۳۳	۱۲۸۸	۸۴۵	۴۳۱۶
۷- مراکز خدماتی و مراکز دولتی	۲۲۹۱	۱۳۴۸	۹۴۳	۲۱۳۳	۱۲۸۸	۸۴۵	۴۳۱۶
۸- مراکز خدماتی و مراکز دولتی	۲۲۹۱	۱۳۴۸	۹۴۳	۲۱۳۳	۱۲۸۸	۸۴۵	۴۳۱۶
۹- مراکز خدماتی و مراکز دولتی	۲۲۹۱	۱۳۴۸	۹۴۳	۲۱۳۳	۱۲۸۸	۸۴۵	۴۳۱۶
۱۰- مراکز خدماتی و مراکز دولتی	۲۲۹۱	۱۳۴۸	۹۴۳	۲۱۳۳	۱۲۸۸	۸۴۵	۴۳۱۶
۱۱- مراکز خدماتی و مراکز دولتی	۲۲۹۱	۱۳۴۸	۹۴۳	۲۱۳۳	۱۲۸۸	۸۴۵	۴۳۱۶
۱۲- مراکز خدماتی و مراکز دولتی	۲۲۹۱	۱۳۴۸	۹۴۳	۲۱۳۳	۱۲۸۸	۸۴۵	۴۳۱۶
۱۳- مراکز خدماتی و مراکز دولتی	۲۲۹۱	۱۳۴۸	۹۴۳	۲۱۳۳	۱۲۸۸	۸۴۵	۴۳۱۶
۱۴- مراکز خدماتی و مراکز دولتی	۲۲۹۱	۱۳۴۸	۹۴۳	۲۱۳۳	۱۲۸۸	۸۴۵	۴۳۱۶
۱۵- مراکز خدماتی و مراکز دولتی	۲۲۹۱	۱۳۴۸	۹۴۳	۲۱۳۳	۱۲۸۸	۸۴۵	۴۳۱۶
۱۶- مراکز خدماتی و مراکز دولتی	۲۲۹۱	۱۳۴۸	۹۴۳	۲۱۳۳	۱۲۸۸	۸۴۵	۴۳۱۶
۱۷- مراکز خدماتی و مراکز دولتی	۲۲۹۱	۱۳۴۸	۹۴۳	۲۱۳۳	۱۲۸۸	۸۴۵	۴۳۱۶
۱۸- مراکز خدماتی و مراکز دولتی	۲۲۹۱	۱۳۴۸	۹۴۳	۲۱۳۳	۱۲۸۸	۸۴۵	۴۳۱۶
۱۹- مراکز خدماتی و مراکز دولتی	۲۲۹۱	۱۳۴۸	۹۴۳	۲۱۳۳	۱۲۸۸	۸۴۵	۴۳۱۶
۲۰- مراکز خدماتی و مراکز دولتی	۲۲۹۱	۱۳۴۸	۹۴۳	۲۱۳۳	۱۲۸۸	۸۴۵	۴۳۱۶
جمع	۲۲۹۱	۱۳۴۸	۹۴۳	۲۱۳۳	۱۲۸۸	۸۴۵	۴۳۱۶

درج ثبت شده بر حسب نوع محل و جنسیت در شهر اهواز اول سال ۱۳۸۱

و مردان است. به طوری که در مقابل هر ۱۰۰ فوت ثبت شده در گروه زنان ۱۲۵ فوت در گروه مردان ثبت شده است. این نسبت در نقاط شهری به ۱۲۹ و در نقاط روستایی به ۱۱۷ می‌رسد.

تفاوت زاد و ولد و مرگ و میر (جدول ۱ و ۲) میزان افزایش جمعیت را نشان می‌دهد که با در دست بودن «جمعیت پایه» می‌توان نرخ رشد طبیعی را حساب کرد. در مجموع در شش ماهه اول (سال ۱۳۸۱) ۳۸۸۲۲۶ نفر بر جمعیت افزوده شده که این افزایش ۲۵۳۵۶۴ نفر (۶۵ درصد) به جمعیت شهری و ۱۲۵۷۶۲ نفر (۳۵ درصد) به جمعیت روستایی بوده است.

در جدول شماره ۳ گروه سنی فوت ثبت شده بر حسب محل و جنسیت آمده است. در این جدول تفاوت مرگ و میر در میان مردان و زنان در سنین مختلف درخور تأمل است. از آن جمله می‌توان به مرگ و میر بیشتر در گروه مردان در سن زیر یک سال اشاره کرد. در همین گروه و در مناطق روستایی مرگ و میر در گروه زنان بیشتر است.

در جدول شماره ۴ فوت ثبت شده بر حسب علت فوت و نوع محل و جنسیت آمده است. در این جدول مهم‌ترین بیماری‌ها و میزان مرگ و میر در جنس زن و مرد می‌تواند را نشان می‌دهد. برای برنامه‌ریزی‌های بهداشتی باشد.

در مجموع آمار وفات به تفکیک شهر می‌تواند در برنامه‌ریزی توسعه و تجهیز گورستان‌ها مورد استفاده قرار گیرد. برای مثال، در استان تهران در نقاط شهری ۷۸۹۸۱ مورد فوت ثبت شده است. اگر به طور متوسط برای هر فرد فوت شده ۴ متر مربع فضا برای گورستان و تجهیزات آن مورد نیاز باشد، سالانه ۳۱۸۲۸ متر مربع زمین مورد نیاز خواهد بود و برای دورهای ۲۰ ساله به طور تقریبی باید ۱۲۶۳۶۹۶ متر مربع زمین منظور شود. به همین منوال در صورت تفکیک آمار به نقاط شهری می‌توان برای هر شهر، چنین مواردی را به دست آورد.

شهرداری‌ها نیازمند داشتن بانک اطلاعاتی و پیوند با شبکه‌های اطلاع‌رسانی هستند که اطلاعات روزآمد را به صورت پیوسته دریافت کنند و مبتنی برنامه آینده خود قرار دهند. این امر خود نیازمند تجهیز نرم‌افزاری و سخت‌افزاری شهرداری‌هاست.

در جدول شماره ۲ وفات ثبت شده بر حسب نوع محل و جنسیت آمده است. از مجموع ۱۶۶۸۳۶ مورد وفات ثبت شده ۶۸ درصد (۱۱۲۰۴۶ مورد) در نقاط شهری و ۳۲ درصد (۵۲۷۹۰ مورد) در نقاط روستایی رخ داده است. استان تهران دارای بیشترین وفات کل و وفات ثبت شده در نقاط شهری است، و استان خراسان بیشترین وفات ثبت شده را در نقاط روستایی دارد. نکته درخور توجه در این مورد تفاوت فراوان وفات میان زنان

جدول شماره ۳: فوت ثبت شده بر حسب نوع محل و جنسیت در شهر اهواز اول سال ۱۳۸۱

نوع محل	مرد			زن			جمع
	جمع	مرد	زن	جمع	مرد	زن	
زیر یک سال	۱۱۳۶۰	۵۳۹۶	۵۹۶۴	۸۸۷۸	۳۵۹۸	۵۲۸۰	۱۴۱۵۸
۱ تا ۴ سال	۶۱۲۲	۲۵۲۹	۳۵۹۳	۳۳۷۵	۱۹۴۳	۱۴۳۲	۱۰۹۹۷
۵ تا ۹ سال	۳۷۱۷	۱۴۲۹	۲۲۸۸	۱۹۵۵	۹۷۲	۹۸۳	۶۱۱۲
۱۰ تا ۱۴ سال	۲۲۵۲	۱۰۳۳	۱۲۱۹	۱۸۱۸	۹۰۰	۹۱۸	۳۶۳۶
۱۵ تا ۱۹ سال	۵۰۳۶	۲۳۲۵	۲۷۱۱	۳۱۸۵	۱۵۰۹	۱۶۷۶	۱۰۰۶۱
۲۰ تا ۲۴ سال	۵۵۲۸	۲۶۳۳	۲۸۹۵	۳۹۱۵	۱۹۵۵	۱۹۶۰	۱۰۸۷۵
۲۵ تا ۲۹ سال	۲۱۷۸	۹۰۹	۱۲۶۹	۲۹۱۵	۱۲۸۸	۱۶۲۷	۶۵۴۲
۳۰ تا ۳۴ سال	۷۵۸۲	۳۱۸۸	۴۳۹۴	۳۸۸۸	۱۶۰۴	۲۲۸۴	۱۱۸۷۲
۳۵ تا ۳۹ سال	۹۸۰	۴۰۹	۵۷۱	۷۲۰	۳۱۱	۴۰۹	۱۱۳۱
۴۰ تا ۴۴ سال	۱۲۲۱۹	۵۳۹۶	۶۸۱۵	۱۰۵۵۸	۴۰۵۵	۶۵۰۳	۲۱۱۲۲
۴۵ تا ۴۹ سال	۸۱۲۶	۳۰۳۵	۵۰۹۱	۶۱۲۶	۲۰۳۵	۴۰۹۱	۱۲۲۵۲
جمع	۱۰۸۲۱۲	۴۸۲۷۷	۶۰۰۳۴	۱۰۸۲۱۲	۴۸۲۷۷	۶۰۰۳۴	۲۱۶۴۲۴

منبع: ثبت اسناد کل کشور - دفتر آمار و اطلاعات جمعیتی

چشمگیر بر رو و پشت صفحه (این یکی به انگلیسی) چاپ می‌گردید، بخش‌هایی که تیرهای متغیر فصلنامه بشمار می‌روند.

سر تازگان این فهرست نام دکتر ستاری فر معاون رئیس جمهور و رئیس ستاد برنامه‌ریزی تحول اداری چشم می‌خورد. نشریه نام هفده مشاور علمی خود را برای بالا بردن جایگاهش در زیر شناسنامه نشریه، در صفحه نخست آورده است.

زمینه‌گذار این نشریه، مدیریت تغییر، بهسازی سازمانی و تحول اداری است و در شیوه‌نامه که بصورت برگ پیوستی پیش از فهرست مطالب جای داده شده، آمده است. مجله پیش از سرمقاله در دو صفحه (زنگی) نثرهایی از سخنان رئیس ستاد برنامه‌ریزی تحول اداری را با نام «جایگاه سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی توسعه و تحول اداری از نگاه دکتر ستاری فر» آورده که بسیار خواندنی است.

چندانکه از تصاویر و نه شناسنامه نویسندگان برمی‌آید، نسل جوانی این نشریه را می‌گرداند که با دشواری‌های دیوانسالاری دست به گریبان است و در جستجوی رستگاری برای خروج از این بن‌بست برآمده. از کارهای خوب این فصلنامه که می‌تواند از آن هر نشریه دیگری نیز باشد، آوردن پیشینه بسیار کوتاهی از کارهای علمی نویسندگان، همراه با تصویری از آنان است. البته نه با بزرگنمایی! گردانندگان در شیوه‌نامه، خط و ریب کار را برای نویسندگان و مترجمانی که در پی همکاری با این نشریه هستند، شفاف کرده‌اند و در بند نهم شیوه‌نامه نوشته‌اند: «شیوه نگارش نشریه تحول اداری، شیوه رایج در مرکز نشر دانشگاهی است». از دیگر کارهای تازه فصلنامه اینست که دو کتاب را با عنوان «یک کتاب در یک مقاله» در ۲۸ صفحه بررسی کرده و ۴ کتاب جدید دیگر را معرفی نموده است. می‌ماند آوردن نوع نشریه در فرم اشتراک بجای شناسنامه مجله (۲) و معرفی یک مترجم با عنوان نویسنده برای مقاله «جستجوی استاد پیچیده برای تصمیم‌گیری».

ماهنامه شهردارها خواندن این نشریه را به همه کارمندان و دیوانسالاران بویژه سرپرستان، گردانندگان سازمانها و ادارها توصیه می‌نماید و برای نشریه امید پایداری و برای نویسندگانش آرزوی پیروزی می‌نماید.

نام نشریه: تحول اداری / دوره انتشار: فصلنامه / نوع نشریه: علمی - کاربردی / صاحب امتیاز: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور / مدیر مسئول: سردبیر: مجید پسران قادر / بهار و تابستان / ۵۰۰۰ ریال.

همچنانکه رفته‌رفته چاپخش بی‌هنگام نشریات همه‌گیر می‌شود، این فصلنامه نیز به نشریه‌ای «نیسانامه» بدل شده است. به گونه‌ای که در دوره هفتم شماره‌های ۳۵ و ۳۶ آن یکجا چاپ شده‌اند. نشریه در قطع وزیری و به شیوه سبزه و سفید، در ۲۱۶ صفحه فراهم آمده است و از تولد آن نزدیک به هفت سال می‌گذرد.

گردانندگان مجله برای نمایش درجه و اعتبار علمی خود شماره استاندارد (استاندارد) بین‌المللی (ISSN) را بر پیشانی صفحه چاپ کرده‌اند که معمول نیست و برای هر چه روشن‌تر کردن پایگاه نشریه بر روی جلد، زیر نام مجله این عبارت را افزوده‌اند: «ترجمان ستاد برنامه‌ریزی تحول اداری سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور». مجله در پایان دارای چکیده مقاله به انگلیسی است (در ۶ صفحه) که گویا خود نویسندگان باید آنها را برای مقاله‌های فارسی‌شان بنگارند. بر روی جلد سبزه‌ای از مقاله‌ها آمده که در واقع می‌بایست به درونه (فهرست مطالب) مجله بسته می‌شد و دستچینی از عنوان‌های

نام کتاب: درآمدی بر جهانگردی / نویسنده: صلاح‌الدین محلاتی / ناشر: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی / چاپ نخست: تهران / ۱۳۸۰ / شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه در ۲۱۸ صفحه / بهار: ۲۴۵۰۰ ریال.

گستره جهانگردی به وسعت خود زمین است! باسرایین گفت و نوشت درباره آن نه موضوعی تازه است - که دیری است دیگران در این زمینه قلم می‌فرسایند - و نه کاری است آسان که هر روز بر پیچیدگی آن افزوده می‌شود. این پیچیدگی به خاطر اهمیت اقتصادی، اجتماعی و حتی سیاسی دم‌افزونی است که بر جهانگردی سایه می‌افکند، چندان که عنوان «صنعت گردشگری» را به خود گرفته است. از دیگر سو، توجه جدی سازمان‌های بین‌المللی تأییدی است بر ماهیت جهانی حقوق جهانگردی و مسائل فرهنگی آن، همان‌گونه که سازمان ملل روز ۲۹ سپتامبر (۵ مهرماه) را «روز جهانی جهانگردی» اعلام کرده است. نویسنده کتاب با شکیبایی تمام به بررسی چنین موضوعی دست بازیده و اثری ساده و آسان‌نویس از دانستنی‌ها را رقم زده است، که در آن از پیش‌بینی‌های فرمولولی اثری نیست و برای همین نیز هر کس با هر سطحی از دانش می‌تواند از کتاب بهره بگیرد. هدف از نگارش کتاب «شناساندن اهمیت و نقش جهانگردی به ویژه از دیدگاه فرهنگی و اقتصادی برای

دانشجویان و همه مردم، جلب توجه سیاستگران، کارشناسان و برنامه‌ریزان توسعه کشور به این بخش مهم، قلمداد شده است (ص ۱۷).

نویسنده از قبول منزه اکوندا (۱)، رئیس جمهور زامبیا، چنین آورده است که «برای تقویت و اشاعه ثروت‌های فرهنگی یک ملت هیچ روشی بهتر از گسترش تسهیلات برای پذیرایی از جهانگردان نیست» (ص ۵۸). این گفته همواره به گونه‌ای بازنگری در مفاهیم مربوط به جهانگردی فرامی‌خواند.

کتاب در هفت فصل «مفاهیم، تحولات تاریخی و محدوده جغرافیایی / انواع جهانگردی و عوامل موفقیت کشورها در جلب جهانگردی / آثار جهانگردی / فرآورده‌های جهانگردی و توزیع آنها / آثار در جهانگردی / سازمان در جهانگردی / تبلیغات و بازاریابی در جهانگردی / نگاهی به جایگاه جهانگردی در ایران» و یک فرجام سخن نگارش یافته است. نویسنده در آغاز سخن برای هر یک از فصل‌ها و محتوای آن، شناسه‌ای کوتاه به دست داده است. ۲۴ کتاب و مقاله فارسی و ۲۹ مقاله و کتاب خارجی (۲۲ فرانسه و ۱۷ انگلیسی) بایه نگاشته‌های اثر را تشکیل می‌دهند. شیوه نگارش کتاب ادبی گونه است و در فصل سوم نویسنده بیشترین بهره‌برداری را از شعر، آیات قرآنی و حدیث کرده است. وی در بخش «مفاهیم لغوی» تعریفی از «جهانگرد» را - که برگرفته از سازمان جهانی جهانگردی است - آورده است: «جهانگرد کسی است که به سرزمین یا کشوری، غیر از جایی که اقامت دائمی دارد، سفر می‌کند و حداقل یک شب و حداکثر یک سال در آن جاسی ماند و دلیل عمده مسافرتش اشتغال به کاری به منظور دریافت دستمزد نیست» (ص ۴).

فصل هشتم، از ص ۲۶۷ به بعد، که نزدیک به ۳۰ صفحه از کتاب را دربر می‌گیرد، ویژه جگونگی جهانگردی در کشور ایران است. در این فصل، نخست به زمینه‌های جغرافیایی، انسانی و فرهنگی پرداخته و تاریخ سرزمین ایران را به‌طور کوتاه بررسی کرده است. البته دوباره گویی‌هایی هم در آن به چشم می‌خورد که بیشتر در فصل سوم به گونه‌ای به آنها اشارت رفته است. حرف اصلی در این فصل از «سازماندهی جهانگردی در ایران» آغاز می‌شود که شالوده آن در ۱۳۲۴

ریخته شده و «اداره امور جهانگردی» نام داشته و جای آن در وزارت کشور بوده است. در بخش «بازارهای جهانگردی که به ملیت‌های بازدیدکننده اختصاص یافته است، نشان می‌دهد که در سال ۱۳۷۵ با ورود ۵۷۳،۴۴۹ نفر جهانگرد، کشورهای آسیای میانه و قفقاز یا نزدیک به ۳۳٪ بالاترین میزان جهانگرد فوسستی را به ایران داشته‌اند و کشورهای افریقای با ۵/۰٪ پایین‌ترین میزان را. در یک همسنجی ساده با شمار جهانی گردشگران در ۱۳۷۸ (۱۹۹۹ م.)، یعنی رقم ۶۶۴،۴۰۰،۰۰۰ نفر، جایگاه ایران را با توجه به کهنالی و پهنابوری آن می‌توان دریافت.

از خوانندگی‌ترین زیرفصل‌هایی که با مسائل مدیریت‌های شهری ارتباط بسیار نزدیک دارد، «تأسیسات اقامتی و پذیرایی» است و زیربخش «مشکلات اداری و سیاسی» از جنجال برانگیزترین بخش‌های کتاب به شمار می‌رود. نویسنده هر چه به پایان کتاب نزدیک شده دیدگاه‌های خود را بی‌محایا و به صورت بیانی‌هایی تند بر صفحه کاغذ ریخته است. آنچه بیشتر حایه شگفتی است، شمار گمان بسیار اندک کتاب برای فراگیرترین پدیده جامعه‌ای است که به شدت با آن درگیر است زیرا هر کس از افراد دست کم یک‌بار در طول زندگی‌اش می‌تواند جزو جهانگردان شمرده شود.

کتاب، برای تعایش بهتر شمار جهانگردان، درآمدهای ارزی و دیگر موارد از این دست، از ۴۲ جدول سود چسبه است. ماهنامه خواندن این اثر را به همه کسانی که در رشته جهانگردی و ایرانگردی درس می‌خوانند یا به گونه‌ای با مسائل گردشگری سروکار دارند، توصیه می‌کند.

پانوش: I - Menzazona

پیش‌گفتار

مقدمه

فصل اول

پیدا کردن

۸۷۷۲۶۳۴-۵

پذیرش

آگهی

ماهنامه

شهردارها

Contents

Note	4
Special Report	5
Cemetery in City, A Forgotten Element, but Necessary Principal / J. Alibadi	
Idea & Research	14
Legacy of Rich Stones / Trans and Ext: N. Mesgarani	
Surveying of Management Difficulties in Development of Industrial Towns / F. Barooqi	18
Legal Counsellor / H. Ehtashami	23
Administrative and Financial Counsellor / J. Razaei	26
Municipalities According to Document	29
Urban Law	29
Short History of Apartment in Iran / T. Hegdamia Delkosh	
Dialogue	32
Development of Tourism, A New Opportunity for Urban Management / Interview with M. T. Rahnwale	
Councils and Participation	
Government and Councils in Iran / New Participatory Management System and The Modern	
Islamic Councils Present difficulties, Future Hopes / E. Aslani	36
Government / H. Shaf'i	40
Another Initiative / The City Council of Urmia and Reduction of Incumbencism / N. Moradi	42
The ABC of City / Site of The Cemetery in The City / M. Barabadi	45
World's Experiences	
Cemetery Rearrangement in Turkey / Trans : T. Galeetun	48
Canada's Urban Strategy, A Vision for 21st Century / Trans : Sh. Farzinpak	50
Geopolitics of Metropolitans / Trans and Summary : M. Mousavi	55
World's Cities and Municipalities	58
Plan and City	53
Baq-e Rezvan in Isfahan, The Epiphany of Paradiza / M. Reahtiyun & A. Safavi	63
Instruction	60
Training of Ways Utilizers / H. Foutchi	70
Travels' Souvenir	
Positions of Local Governments in The UN World Summit for Sustainable Development (Johansburg) / E. Salehi	
Point of View	
A Request for Guidance / M. R. Okhovvat	78
Research Selection	
The Big Aramestun (graveyard) of Royun / F. Khodadadi	81
News Reports	87
Brief News	103
Urban Statistics / K. Irandust	111
New Publication A. Jalali	112

SHAKIBA
Trading Co.

شرکت بازرگانی شکيبا (رامبراند) (سهامی خاص)

- وارد کننده و فروشنده انواع دوربین های نقشه برداری
- اجاره و فروش دستگاههای توتال استیشن و دیستومات
- مرکز تعمیر و تنظیم انواع تنودولیت و نیو
- تولیدکننده انواع کیفهای اداری و دانشجویی
- واردکننده جدیدترین مدل های GPS
- لوازم مهندسی و تحریر

میان انقلاب . مقابل اسلامیه . پلاک ۱۲۹۴
تلفن : ۹۹ ۲۱ ۶۴۶ فاکس : ۱۰ ۹۴۶
همراه : ۸۳۳ ۲۱۳ - ۹۱۱

43

Monthly Journal of Information
Educational and Research
in Urban Management and Planning
Number 43 Dec. 2002

Shahrdariba

- Cemetery in City, A Forgotten Element, but Necessary Principal
- Legacy of Rich Stones
- Surveying of Management Difficulties in Development of Industrial Towns
- Short History of Apartment in Iran
- Development of Tourism, A New Opportunity for Urban Management
- New Participatory Management System and The Modern Government
- Islamic Councils Present Difficulties, Future Hopes
- Canada's Urban Strategy, A Vision for 21st Century
- Geopolitics of Metropolitans
- Baq-e Rezvan in Isfahan, The Epiphany of Paradise
- Positions of Local Government in The UN World Summit For Sustainable Development (Johannesburg)

